
कविकुलगुरू - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

क्रियायोगसार

हा ग्रंथ श्रीनिवास हरिदास यानी
वेदशास्त्रशाळेस दिला

ता. १-६-१९३५

श्रीगणेशायनमः लक्ष्मीनाथपदारविंदयुगलंब्रह्मेश्वराद्यामरश्रेणीनम्र
शिरोलिमालममलंवंदामहेसंततं भक्त्यायोगिमनस्तडागसुषमासंदोह
वकुत्तमंगंगांभोमकरंदबिंदुनिकरंसंसारदुःखापहं १ योमूर्त्तिंबहुधावि
धायभगवान्रक्षत्यशेषंजगत्यत्यादार्चनतत्परानहिपुनर्मज्जंतिविश्वार्ण
वे सत्यत्राणिहृदंबुजे[illegible]वसतिर्यस्[illegible]भोः संततंसव्यक्तोऽधृनेंदिरासह
रघेदेवायतस्मैनमः २ [illegible]वेभ्यउधृत्य[illegible]मस्तधर्मानयंपुराणानिजगाददे
वः व्यासस्वरूपेणजगद्धित[illegible]यवंदेवद[illegible]समेतं ३ एकदामुनयः

राम
१

सर्वेसर्वलोकहितैषिणः सुरम्येनिमिषारण्येगोष्टींचक्रुर्मनोरमां ४ अत्रांत
रेमहत्तेजाव्यासशिष्योम[illegible]यशाः सूतःशिष्यगणैर्युक्तःसमायातोहरिंस्म
रन् ५ नमायांतंसमा[illegible]व्यसूतंशा[illegible]र्थपारगं नेमुःसर्वेसमुत्थायशौ
नकाद्यास्तपोधनाः ६ सोपितान्सहसाभक्त्यामुनीन्परमवैष्णवान् न
नामदंडवद्भूमौसर्वधर्मविदांवरः ७ वरासनेमहाबुद्धिस्तैर्दत्तेमुनिसत्त
मैः उवाससादसोमध्येसर्वशिष्यगणैर्वृतः ८ ततोपविष्टंतंसूतंशौन
कोमुनिसत्तमः बद्धांजलिरिमांवाचमुवाचविनयान्वितः ९ शौनकउवा०

०पे०

महर्षेसूतसर्वज्ञकलिकालेसमागते केनोपायेनभगवान्हरेर्भक्तिर्भवेन्नृणां
१० कलौसर्वेभविष्यंतिपापकर्मरतोजनाः वेदविद्याविहीनाश्चतेषांश्रे
यःकथंभवेत् ११ कलावन्नगतप्राणालोकास्वल्पायुषस्तथा निर्धना
श्चभविष्यंतिनानापीडाप्रपीडिताः १२ प्रयाससाध्यंसुकृतंशास्त्रेषुश्रू
यतेद्विज तस्मात्केपि[illegible]रिष्यंतिक[illegible]नसुकृतंजनाः १३ सुकृतेषुविन
ष्टेषुप्रवृत्तेपापकर्मणि [illegible]सवंशाःप्रलयंसर्वेगमिष्यंतिदुराशयाः १४ अ
ल्पश्रमैरल्पवित्तैरल्पकालैश्चसत्तम यथाभवेन्महापुण्यंतथाकथयसूतनः १५

राम
२

नस्योपदेशानःपुण्यंपापंवाकुरुतेजनाः सतद्भागीभवेन्मर्त्यइतिशास्त्रेषुनिश्चितं
१६ पुण्योपदेशीसदयःकैतवैश्चविवर्जितः पापायनविरोधीचचत्वारःकेशवोप
मः १७ ज्ञानंसंप्राप्यसंसा[illegible]यःपरेभ्योनयच्छति ज्ञानरूपीहरिस्तस्मैप्रसन्नइवने
क्षते १८ ज्ञानरत्नैश्चरत्नैश्चपरसंतोषकृन्नरः सज्ञेयःसुमतेनूनंनररूपधरोह
रिः १९ त्वमेवमुनिशार्दूलवेदवेदांगपारगः त्वद्दतेनहिवक्तान्योयतस्त्वंव्यासशि
ष्यः २० सूतउवाच धन्योसित्वंमुनिश्रेष्ठत्वमेववैष्णवाग्रणीः यतःसमस्त
लोकानांहितंवांछसिसर्वदा २१ शृणुशौनकवक्ष्यामियत्वयाश्रोतुमिष्यते

सर्वलोकहितार्थायवैष्णवानांविशेषतः २२ एतद्देवपुराविप्राव्यासःसत्यवती
सुतः पृष्टोजैमिनिनासर्वंयुद्दुवाचश्रृणुष्यतत् २३ महर्षिर्जैमिनिर्नामयोगा
भ्यासरतःसदा प्रणम्यशिरसाव्यासंपपृछंमुनिसत्तमः २४ जैमिनिरुवा०
भगवन्सर्वधर्मज्ञगुरोसत्यवतीसुतः कलौकस्माद्भवेन्मोक्षस्तन्ममावक्ष्वम्
लतः २५ सूतवाच जैमिनीर्वचनंश्रुत्वाव्यासःसतुष्टमानसः आरेभेर्मुनि
शार्दूलकथांमंगलसंयुतां २६ व्यासउवाच जैमिनेमुनिशार्दूलधन्योसि
त्वंमहामते नारायणकथांश्रोतुंयतोवांछसिसर्वदा २७ सत्कथाश्रवणेनि

संबुद्धिर्यस्यप्रवर्त्तते ससएवस्वयंविष्णुस्तस्मैतस्मैनमोनमः २८ सत्कथाश्र
वणादेवविष्णुभक्तिःप्रवर्त्तते तस्यांतस्यांभवेज्ज्ञानंज्ञानंमोक्षंप्रदंविदुः २९
नवैष्णवकथायस्मैरोचतेपापिनेभुवि तमेवसृष्ट्वाविधिनाभूमिर्भारवतीकृ
ता ३० कथांवैजगतीभर्तुःश्लाघ्यतेवैष्णवोजनः तांमिथ्यामिवयोवक्तिस
ज्ञेयःपापिनांवरः ३१ यस्मिन्दिनेमुनिश्रेष्ठःश्रूयतेनहरेःकथा तद्दिनंवि
फलंज्ञेयंजैमिनेनसमुच्यते ३२ यस्त्सुतकथालापैर्दिनंपीयूषवर्जितं न
द्दिनंदुर्दिनंमन्येमेघछन्नंनदुर्दिनं ३३ यत्रयत्रमहीदेववैष्णवीवर्त्ततेकथा

सान्निध्यंतत्तमभगवान्नजहातिकदाचन ३४ योवैस्मवकथारंभेविघ्नंकुर्मा
नषोभवेन् तमेवसद्यभगवान्दैवतैःसहगच्छति ३५ प्रभावंवासुदेवस्य
श्रुत्वानोपहसंतिये ज्ञेयास्तएवदेवांशाःपूज्यामुख्याश्चसत्तमाः ३६
नारायणप्रभावंयेसंश्रुत्वोपहसंतिव तेविज्ञेयादानवांशानरानरकगामि
गिनः ३७ तत्रतीर्थानि सर्वाणिगंगादीनिद्विजोत्तम महर्षयश्चदेवाश्च
मुनयश्चतपोधनाः ३८ शृण्वन्लोकासमस्तार्तिपापव्याधिविनाशिनी
नारायणकथायत्रवर्त्ततेप्रतिवासरं ३९ मुनिक्रियायोगसारंबह्वर्घ्यपाप

४

नाशनं नारायणकथोपेतंसेतिहासंनिशामय ४० इ श्री प्र रा
क्रि यो सा व्या जै नि वा प्र मो यः १ व्या उ च
सृष्टेरादौमहाविष्णुःसिसृक्षुःसकलंजगत् स्रष्टापातान्तसंहर्त्तात्रिमूर्त्तिर
भवत्स्वयं १ सृष्ट्यर्थमस्यजगतःससर्जब्रह्मसंज्ञकं दक्षिणांगतआत्मानमा
त्मनाश्रेष्ठपूरुषः २ ततस्तुपालनार्थायजगतोजगतीपतिः विष्णुंससर्ज
वामांगान्निजांशांकेशवंमुने ३ अथसंहरणार्थायजगतोरुद्रमव्ययं मुने
ससर्जमध्यांगात्स्वयंनिलयेप्रभुः ४ रजःसत्वंतमश्चेतिपुरुषंत्रिगुणात्म

कं वंदंतिकेचिद्ब्रह्माणंविष्णुंकेचिच्छंकरं ५ एकोविष्णुस्त्रिधाभूत्वास
जत्यत्तिचपातिच तस्माद्भेदोनकर्त्तव्यस्त्रिषुदेवेषुसत्तमैः ६ आद्याप्रकृ
तिरेतस्यमहाविष्णोःपरात्मनः निदानभूताविश्वस्यविद्याविद्येतिगी
तये ७ भावाभावस्वरूपासाजगद्धेतुःसनातनी ब्राह्मीलक्ष्मीरंबि
केतित्रिमूर्तिःसहसाभवत् ८ सृष्टिस्थितिविनाशेषुयानियोज्यमहा
मुने अथचैवाद्यपुरुषस्तत्रैवांतरधीयत ९ यस्याज्ञयाततोब्रह्मामा
हाभूतान्ससर्जह पृथिव्याकाशवायापोवन्हीन्पंचसमाधिना १० ५

भूर्भुवःस्वर्महश्चैवजनोलोकंतथासृजत् तपश्चसत्यमित्यादीन्सृष्ट
वान्कमलासनः ११ अतलंसृष्टवान्ब्रह्माततोधोवितलंद्विज ततोधः
सुतलंचैवततोधश्चतलातलं १२ महातलमधस्तस्मात्ततोधश्चरसा
तलं तस्मादधश्चपातालंलोकानेवयथाक्रमं १३ देवतानांनिवासा
र्थंरत्नसानुंमहागिरिं सृष्टवान्पृथिवीमध्येजांबूनदसमुज्वलं १४ मं
दरंवरमंचैवात्रिकूटमुदयाचलं अन्यांश्चपर्वतांश्चैवसृष्टवान्विविधान
दीः १५ लोकालोकस्ततस्सृष्टस्तन्मध्येसप्तसागराः सप्तद्वीपाश्चविंभेद

परमेणसमाधिना १६ जंबूद्वीपोद्विजश्चेषद्वीपश्चप्लक्षसंज्ञकः विज्ञेयो
द्विगुणस्तस्माच्छाल्मलिर्द्विगुणस्मृतः १७ तस्मात्कुशश्चद्विगुणःक्रौंचश्च
द्विगुणःकुशात् क्रौंचाच्चद्विगुणःशाकःपुष्करोद्विगुणस्ततः १८ तेच
प्लक्षादयोद्वीपासर्वेभोगसमान्विताः समस्तगुणसंयुक्तादेवदेवर्षिभूय
सः १९ सप्तद्वीपाइमेविप्रसप्तसागरवेष्टिताः तेषांनामानिवक्ष्यामिसा
गराणांनिबोधमय २० लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलार्णवाः एतेस
मुद्रादेवर्षेपूर्वेस्मात्त्वपरस्पराः २१ विज्ञेयाद्विगुणाःसर्वेआलोकालोकप

६

र्वतात् द्वीपेद्वीपेततोब्रह्मावृक्षगुल्मलतादिकान् २२ तिर्यग्योनिग
तांजंतून्सृष्टवान्द्विजसत्तम अथदेवान्मनुष्यांश्चनागान्विद्याधरास्त
था २३ क्रमात्ससर्जस्त्रीःपुंश्चततोदक्षादिकान्मुने ब्रह्मक्षत्रियवि
ट्शूद्रानन्यांश्चैवाप्यजांस्तथा २४ एषांववर्त्तनादीनिसृष्टवान्सप्र
जापतिः हिमाद्रेर्दक्षिणंयद्वैक्षीदस्योत्तरेतथा २५ आहुस्तद्भारतं
वर्षं शुभफलप्रदं आसाद्यभारतेवर्षेयेजन्मानिनरोत्तमः २६ ध
र्मकर्माणिकुर्वंतितेनसर्वकेशावापमाः कर्मभूमौकृतंकर्मशुभंवाशुभमेववा

२७ तत्फलंभुंजतेलोकाभोगभूमिषुसत्तम कर्मभूमिंसमासाद्यउध्यतो ध
र्मसु २८ नचतस्यसमःकोपित्रिषुलोकेषुविद्यते तस्यस्यात्सफलंजन्मजी
वितंचसुजीवितं २९ श्रीनारायणसेवायांमतिर्यस्यप्रवर्त्तते जन्मकोट्य
र्जितैःपुण्यैःसंसारैकाधिनायके ३० नारायणेदेवदेवेभक्तिःस्यात्सुहृदान्नृ
णां समस्तसुखदश्चापिसस्याद्योनिर्भयोपिच ३१ त्याज्यःसंदेशःसहसा
नतिष्ठेद्यत्रवैष्णवः जन्मांतरार्जितंपापंस्वल्पंवायदिवाबहु ३२ तत्क्षणा
त्क्षयमाप्नोतिमद्भक्तनिदर्शनात् वैष्णवांघ्रिजलंयस्तुसमस्तकलुषापहं

८

३३ वहेत्स्वशिरसाभक्त्यागंगास्नानेनतस्यकिं मुहूर्त्तमपियःकुर्यात्संगंभा
गवतैःसह ३४ समुच्यतेमहापापैर्ब्रह्महत्यामुखैरपि धर्मकर्माणिविप्रें
द्रक्रियंतेयानिकानिचित् ३५ भगवद्भक्तपुरुषैस्तानिस्युरक्षयाणिवै मुहू
र्त्तंवामुहूर्त्तार्द्धंयत्रतिष्ठतिवैष्णवः ३६ सत्यंसत्यंमुनेसत्यंतत्तीर्थंतत्तपोवनं
यस्मिन्कुलेद्विजश्रेष्ठजायतेवैष्णवोजनाः ३७ उत्तमंवानुत्तमंवातत्कुलंमोक्ष
गामिवै अन्नंवासलिलंवापिफलंवावैष्णवायवै ३८ यत्किंचिद्दीयतेविप्र
तत्सर्वमक्षयंभवेत् समस्तदेवतारूपोवैष्णवःपरिकीर्तितः ३९ सचेत्संतो

षितोयेनतोषिताःसर्वे देवाः संसारेस्मिन्महाघोरेनानादुःखसमन्विते ४०
भगवद्भक्तपुरुषः कदाचिन्नावसीदति तस्मात्वमपिविप्रेंद्रक्रियायोगेनकेश
वं ४१ समाराध्यसदाभक्त्याव्रजविष्णोःपरंपदं सूतउवाच तस्यतद्वच
नंश्रुत्वाकानीनस्यमहात्मनः ४२ शिरसांजलिमादायजैमिनिःपर्यपृछ
त जैमिनिरुवाच भगवद्भक्तमाहात्म्यंत्वयाप्रोक्तंपुनःपुनः गुरोःकिंलक्ष
णंतेषांतत्सर्वंब्रूहिसांप्रतं कथंवावैष्णवालोकाज्ञातव्यामुनिसत्तम आ
दितोब्रूहितत्सर्वंयदिमेप्यनुग्रहः ४४ व्यासउवाच मधुकैटभयोःपूर्वं

८

हतयोर्वधसाख्यं पृष्टोयदाहभगवान्तंनिशामयवच्म्यहं ४५ कल्पां
तेरुद्ररूपेणसंहार्यसकलंजगत् शेषमास्तीर्यसुष्वापभगवान्योगनिद्रया
४६ सुप्तेतस्मिन्भगवतियोगनिद्राविमोहिते अभवत्पृथिवीसर्वासस
लिलौघपरिप्लुता ४७ ततोब्रह्माजगत्स्रष्टातन्नाभिकमलोपरि त
मादिपुरुषंध्यात्वातस्थौतद्गतमानसः ४८ तस्मिन्कालेमहाघोरेविष्णोः
कर्णमलात्तद्विज जातौमहासुरौघोरौमधुकैटभसंज्ञकौ ४९ अंतरिक्षे
भ्रमंतौतौदानरावतिदारुणौ श्रीविष्णोर्नाभिकमलेब्रह्माणंतावपश्यतां

५० तंहंतुमथदैत्यौतौमहाबलपराक्रमौ उद्यमंचक्रतुर्विप्रौक्रोधसंरक्त
लोचनौ ५१ ततोब्रह्माजगत्स्रष्टाविचिंत्यनष्टधीर्हृदा योगनिद्रांभग
वतींतुष्टावस्वल्पयागिरा ५२ तस्यस्तवंसमाकर्ण्यब्रह्मणःपरमे
ष्ठिनः उवाचेतिवचःप्रीत्याक्षणंकिंचिदुच्यतां ५३ ब्रह्मोवाच
अस्युयोदानवावेतौहंतुमांकृतनिश्चयौ माययामोहयस्विमंत्राता
रंवासुतंत्यज ५४ ततोभगवतीनिद्रामहाविष्णुंनमत्यजत् दान
वाभ्यांकृतस्ताभ्यामंतरिक्षेरूपामयः ५५ युयुधेबाहुयुद्धेनरणांग

नपालकः पंचवर्षसहस्राणिकृत्वायुद्धंसुदारुणं ५६ विजयंनागम
त्कोपिनतत्कोपिपराङ्मुखं अथतौदानवौविप्रौमहामायाविमोहितौ
५७ वरंवृणीतिचास्मत्तोगदतांकेशवंप्रति ततःप्रहस्यदेवेशाउ
वाचेतिवचोद्विज ५८ यदितुष्टौयुवांदैत्यौमद्वधोभवतांद्रुतं त
तस्तौदानवौघोरौभगवंतंजनार्दनं ५९ इत्यूचतुर्महामायामोमहा
मायाविमोहितौ अयमेववरोदत्तोभवतेनात्रसंशयः ६० मारया
वांमहींपत्रजलहीनांजनार्द्दन महासुरौततस्तौचस्थानीयजघनंप्रति

६१ निहतंसहसाविभ्रचक्रिणाचक्रधारया चक्रिणानिहतोदृष्ट्वादानवोमधुकै
टभो ६२ तुष्टावदेवदेवंतंब्रह्माविगतसाध्वसः ब्रह्मोवाच नमोनमस्ते
परमेश्वरायप्रसन्नसर्वार्तिविनाशनाय नमोनमस्तेत्रिगुणात्मकायना
रायणायामितविक्रमाय ६३ त्वत्पादपाथोजगतः प्रपन्नाजनाः क्वचि
न्नोविपदंलभंते एतन्मयाज्ञानमनंतमूर्तेसद्योहतेयंमहतीयमापत्
६४ योगेश्वतिरोसदयोसिजगत्रयेशात्वंदेवदेवशरणागतपालकेषु त्वं
निर्दयोरिनिकराह्वयमारणेषुयदक्षितोहमसुरौनिहतौत्वयेतो ६५

१०

सघप्यत्वंनुकठिनौमधुकैटभौतौभन्येतथापिस्वजनाविवचेतसाहं प
स्मात्स्वजीवनविनाशंवरप्रदानैःसंतोषितौरिवलस्तुभदईश्वरस्त्वं वश्यं
जगत्रयमिदंपुरुषस्यतस्यनश्यंतिसर्वरिपवःस्वकुलैःसमेताः वृद्धिं
व्रजंतिसुहृदारिवलबांधवश्चयंपश्यसित्वममरेशदयाभिरत्र ६७
लक्ष्मीमुखाबुजमधुव्रतदेवदेवसंसारमध्यदुःखभयशोकविनाशकारि
न् त्वच्चारुपादकमलद्वयमाश्रयन्तंमांपाहिनाथकृपयासततंनमस्ते
६८ प्रसीदपुंडरीकाक्षप्रसीदकमलेश्वरं प्रसीदसर्वभूतेशविश्वंभरनमो

स्कृते ६९ नमस्तेभक्तितुष्टायनमस्तेभक्तिदायिने नमस्तेज्ञानरूपायशरणंमे
भवानघ ७० नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंनमोनमः परित्राहिपरित्राहि
परित्राहिजगन्मय ७१ व्यासउवाच एतैरन्यैरपिस्तोत्रैर्ब्रह्मणालोककर्तृ
णा स्तुतःसदेवोभगवान्परमप्रीतिमाययौ ७२ श्रीभगवानुवाच स्तो
त्रेणानेनभवतस्तुष्टोस्मिकमलासन किमप्यभिमतंब्रूहितत्तेदास्याम्यहं
ध्रुव ७३ ब्रह्मोवाच सर्वमेवजगन्नाथतथादत्तंनसंशयः यएतत

तोमहद्दैत्यैसंग्रामेविनिपातितो ७४ विपत्कालंसमासाद्यस्तोत्रेणाने ॥११

नयःप्रभो स्तोष्यतित्वापरयाभक्त्यातस्यत्राताभविष्यति ७५ श्रीभगवानु
एवमस्तुसुरश्रेष्ठदत्तोयंतेवरोमया मद्भक्तस्यकदाप्यापन्नभवेत्क्षिति
मंडले ७६ वैष्णवानांशरीरेषुसततंनिवसाम्यहं लभंतेनापदंतस्मा
त्कदाचिद्वैष्णवाजनाः ७७ ब्रह्मोवाच अहोध्यानैरपिध्यातुंदेवैस्त्वां
नहिशक्यते सत्वंवैष्णवदेहेषुतिष्ठसीत्यद्भुतंमहत् ७८ क्षणमात्र
मपिस्वामिंस्तुष्टेत्वयिनकिंभवेत् सत्वंवैष्णवसंगेनप्त्रमसीत्यद्भुतंमह
त् ७९ केवैष्णवाःकेठमारकिंवातेषांचलक्षणं कथंज्ञेयास्तुतेसर्वेतन्मेकथ

यकेशव ८० श्रीभगवानुवाच वैष्णवानांलक्षणानिकल्पकोटिशतैरपि स
म्यग्वक्तुंनशक्नोमिसंक्षेपाच्छृणुसत्तम ८१ संसारोवैष्णवाधीनोदनावैष्ण
वपालिताः अहंचवैष्णवाधीनस्तस्माछ्रेष्ठाश्चवैष्णवाः ८२ क्षणमात्रमपि
ब्रह्मन्विहायवैष्णवंजनं तिष्ठामिनाहमन्यत्रवैष्णवोममबांधवः ८३
कामक्रोधविहीनायहिंसादंभविवर्जिताः लोभमायाविहीनाश्चज्ञेयास्ते

वैष्णवाजनाः ८४ अमत्सरादयायुक्ताःसर्वलोकहितैषिणः सत्योक्तिभाष

णश्चैवज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८५ पितृभक्तामातृभक्ताज्ञानिपोषणतत्पराः

धर्मोपदेशिनोयेचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८६ समानंयेचपश्यंतिस्वांचमांच
महेश्वरं कुर्वंतिपूजामानित्यंज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ८७ वेदविद्यानुरक्ता
यविप्रभक्तिरताःसदा नपुंसकाःपरस्त्रीषुज्ञेयस्तेवैष्णवाजनाः ८८ ए
कादशीव्रतंचैवभक्तिभावेनकुर्वते गायंतिममनामानिज्ञेयास्तेवैष्णवाज
नाः ८९ देवायतनकर्त्तारस्तुलसीमाल्यधारकाः रुद्राक्षधारिणोयेचज्ञे
यास्तेवैष्णवाजनाः ९० मत्प्रसादसलिलैर्येषांसिक्तानिमस्तकानिवै ममने
वेद्यमश्नंतिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९१ शंखचक्रगदापद्मैरंकितानिममा

युधैः अत्यन्येषांशरीराणिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९२ तुलसीमूलमृद्भिश्चति
लकानिनमंतिये तुलसीकाष्टपंकैश्चज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९३ गंगास्नान
रतायेचगंगानामपरायणाः गंगामाहात्म्यवक्तारोज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः
९४ धत्रीफलस्त्रजोयेषांगलेषुकमलासनः यजंतिमांतस्यैत्रैयेज्ञेयास्ते
वैष्णवाजनाः ९५ शालग्रामशिलायेषांगृहेवसतिसर्वदा शास्त्रंभाग
वतंचैवज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९६ संमार्जयंतियेनित्यंममस्थानानिस
न्नमाः दीपंयच्छंतितत्रैवज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९७ शीर्णमन्मंदिरेयेच

१३

कुर्वंतिनूतनंपुनः तत्रायत्ननशोभाचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः ९८ अभयंये
चयच्छंतिभीरुभ्यश्चतुराननः विद्यादानंचविप्रेभ्योज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः
९९ क्षुत्तृट्प्रपीडितेभ्यश्चयेयच्छंत्यन्नमंबुच कुर्युर्येरोगिशुश्रूषांज्ञे
यास्तेवैष्णवाजनाः १०० आरामकारिणोयेचपिप्पलारोपिणाश्च
गोसेवांयेचकुर्वंतिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः १०१ तडागग्रामकर्तारःकन्या
दानरताश्चये सेवंतेश्वशुरोयेचज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः १०२ सेवंतेज्ये
ष्टभगिनींज्येष्टभ्रातरमेवच परनिंदांनकुर्वंतिज्ञेयास्तेवैष्णवाजनाः २

देवसंब्राह्मणइत्यंपरस्तंवचतुर्मुख पत्रयंतिविषवघेतुज्ञेयास्तेवैष्णवाजना:
४ देवसुंबहुनात्रकिमकेनभाषितेनपुन:पुन: मर्व्यवीयेचकुर्वंतिज्ञेयास्ते
वैष्णवाजना: ५ वैष्णवेष्णुगुणा:सर्वेदोषलेशोनविद्यते तस्मात्त्वतुर्मुखत्वं
चवैष्णवोभवसांप्रतं ६ समाराधयमांनित्यंक्रियायोगै:प्रजापते सर्वंमे
वाशुभद्रंतेभविष्यतिनसंशयं ७ भूय:पूर्वस्थितमिवसृज्यतांसकलंजग
त् इत्युक्त्वांतर्दधेदेवस्तत्रैवपरमेश्वर: ८ ततस्तुपूर्ववद्ब्रह्मासृष्टवान्सक
लंजगत् क्रियायोगैर्हरिंचेष्ट्वाजगामपरमंपदं ९ येपठंतिसमाध्यायं

१४

भक्त्यानारायणाग्रत: सर्वपापविनिर्मुक्ताजंनेयांतिहरिर्प्रहं ११० इ.
श्री भ रा क्रि यो सा द्वि यो य: २ जैमिनिरुवाच
क्रियायोगस्यतत्त्वंमेब्रूहिव्यासमहामते क्रियायोगमहंज्ञातुमिच्छामि
भवदग्रत: १ व्यासउवाच शरीरंमानुषंविप्रदुर्लभंचात्रविद्यते धी
र:शरीरमासाद्यमोक्षार्थंयोगमभ्यसेत् २ क्रियायोगध्यानयोगाद्वु
भौयोगौप्रकीर्तितौ तयोराद्यक्रियायोग:कुर्वतांसर्वकामद: ३ गंगा
श्रीविष्णुपूजाचदानानिद्विजसत्तम ब्राह्मणानांतथाभक्तिस्तिथिरेकाद

शीहशः ४ धात्रीतुलस्योर्भक्तिश्चतथाचातिथिपूजनं क्रियायोगांगभूता
निप्रोक्तानीतिसमासतः ५ ध्यानयोगाद्दतेविप्रध्यानयोगोनसिध्यति
क्रियायोगरतोयातितद्विस्मोःपरमंपदं ६ जैमिनिरुवाच क्रियायोगांग
भूतानियानिप्रोक्तानिवैगुरो तन्माहात्म्यानिकथ्यंतांयदितेमय्यनुग्रहः
७ गंगायाःकेगुणाब्रह्मन्विष्णुपूजाफलंचकिं श्रेष्ठानिकानिदानानिकावा
भक्तिर्द्विजन्मनां ८ एकादश्याःफलंकिंवाधात्रिभक्तिश्चकीदृशी तु
लस्याःकीदृशीभक्तिः किंवाचातिथिपूजनं ९ एतत्सर्वंमुनेब्रूहिश्रोतु

मस्तीममादरः त्वत्तोन्यःकथितुंकोपिनशक्नोतिजगत्त्रये १० व्यासउवाच
साधुसाधुद्विजश्रेष्ठमनस्तेविफलंध्रुवं ततोगुह्यकथामेतांश्रोतुंतेहृदि
कौतुकं ११ भागीरथ्यागुणासम्यक्कथितुंनैवशक्यते तस्मात्समासतोवक्ष्ये
श्रूयतामेकचेतसा १२ गंगेत्यक्षरयुग्मंहियदप्यत्यंतकोमलं मन्येवज्रंतथा
प्येनोमहाभूधरभेदने १३ सर्वत्रसुलभागंगात्रिषुस्थानेषुदुर्लभा गंगाद्वा
रेप्रयागेचगंगासागरसंगमे सर्वासर्वाःसुराःसर्वेगंगाद्वारंमनोरमं १४ स
समागत्यप्रकुर्वंतिस्नानदानादिकंमुने दैवयोगान्मुनेतत्रयत्यजंकलेवरं १५

मनुष्यपशुकीटाद्यास्तेलभंतेपरंपदं अत्रेतिहासंविप्रर्षेकथमानंमयाशृणु १६
यस्यश्रवणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते मनोभद्रोनामराजासोमवंशसमुद्भवः
१७ पूर्वमासीजगत्यस्मिन्बलवान्सर्वधर्मवित् तस्यहेमप्रभानाममहिषी
प्रियवादिनी १८ पतिव्रतामहाभागासर्वलक्षणसंयुता सराजासमरेह
त्वासकलानेवशात्रवान् १९ शशासपृथिवींकृत्स्नांसाब्धिद्वीपांमहाबलः
एकदासमहीपालःसमाहूयस्वमंत्रिणः २० उवाचेदंवचःप्रीतासभामध्ये
महायशाः मनोभवउवाच अमात्यपृथिवीसर्वाममेयंपालिताचिरं २१

१६

निहतारिपवःसर्वेसपुत्रबलवाहनाः पालितानिस्वगोत्राणिदानैर्विप्राश्चतोषि
ताः २२ इष्टाश्चत्रिदशाःसर्वेयज्ञैःसर्वस्वदक्षिणैः एतद्विजरयासर्वमहत्या
त्मबलंहृतं २३ कर्माणिकानिचित्कर्तुंमशक्तोस्मिवृद्धदुर्बलः सामर्थ्यहीनेपु
रुषेराजश्रीर्नहिशोभते २४ सर्वाभरणसंयुक्तावृद्धांगास्त्ववकामिनि ताव
द्विभ्यतिसर्वेपिशात्रवःपृथिवीतले २५ यावद्विगतसामर्थ्यंनेक्षंतेचर्मचक्षु
या समस्तगुणसंपन्नमपितहृतमानसं २६ पृथ्वीत्यजेन्नृपंवृद्धंस्वैरिणीव
निजंपति मक्किलभ्याःगुणाःसर्वेगुपालस्यमहायशाः २७ निश्चयसंज्ञान

लभ्यंबलंलभ्यातुमेदिनी सामर्थ्यहीनःपुरुषोनिश्चित्योरिपुत्रासने २८ मूर्खमंत्रि
वचोग्राहीसंनृपःशत्रुनंदनः ततोहंसकलंराज्यंविभज्यवरमंत्रिणः २९ दातुमि
च्छामिपुत्राभ्यांयुष्माभिर्यदिमन्यते मंत्रिणऊचुः यदेतद्वचनंप्रोक्तंत्वयानातिवि
दानृप ३० तदेवमतमस्माकंसंदेहोनात्रविद्यते अथायातोनपादेशात्सदःसं
मतिसत्तमौ ३१ पवीरभद्रयशोभद्रनामानौतनयावुभौ सर्वराजगुणोपेतौ
सुंदरौप्रियवादिनौ ३२ पितृभक्तौसदाशांतौबलिनौधर्मतत्परौ ततःसभू
पःसहसाराजनीतिविदांवरः ३३ विभज्यसकलंराज्यंददौताभ्यांकुतूहलात्

आगत्यतत्सभामध्येउपविष्टोद्विजोत्तम तावागतौसमालोक्यपक्षिणावतिहर्षितौ
राजाहयुवयोःकस्मादत्रागमनमुच्यतां ३५ गृध्रउवाच गृध्रोहंपृथिवीपालममे
यंस्त्रीपरंतप आगतोसिमुदाद्रष्टुंसंपदंपुत्रयोस्तव ३६ एतयोर्महतीदृष्टाविपत्तिः
पूर्वजन्मनि इहजन्मनिसंपत्तिंद्रष्टुमावांसमागतौ ३७ तस्यैववचनंश्रुत्वागृध्र
स्यपरमाद्भुतं राजोवाच अत्यद्भुतंवचोगृध्रतवसूतमिदंमया ३८ एतयोःपूर्ववृ
त्तांतंभवतज्ञायतेकथं यद्विजानासितत्त्वेनपूर्ववृत्तांतमेतयोः ३९ बुद्धिस्तर्हिखगश्रे
ष्ठसर्वमेतन्निवेदय गृध्रउवाच नृपतेसुकुलावेतौयुगेद्वापरसंज्ञके ४० गरसं

गरनामानौसत्यम्बोपाप्सुतौस्थितौ एककालेचभूपालमृतौनिजगृहांतरे ४१ ततो
नेतुमिमौभूपदंष्ट्रिणोयमकिंकराः पाशहस्ताःसमायाताःकोटिकोटिसहस्रशः
४२ बबंधुस्स्वर्मपाशेनहावेतौतेमहोद्धताः निन्युश्चनिलयंमृत्योरतिदुर्गमवर्त्म
ना ४३ इमौहस्त्वाधर्मराजश्चित्रगुप्तमुवाचह एनयोःसकलंकर्मचित्रगुप्तवि
चारय ४४ तस्याज्ञयाचित्रगुप्तःसर्वकर्मशुभाशुभं मूलाद्विचारयामासतत
इत्याहचांतकं ४५ चित्रगुप्तउवाच सत्यमेतौमहाबाहोपुण्यवंतौमहाशयौ
आस्तिचदुष्कृतंकिंचित्सर्वधर्मविलोपकृत ४६ स्वयंदानंसमुत्सृज्यनहिदत्तं

द्विजातये नैनैवकर्मणाराजन्निमौनरकगामिनौ ४७ दानादानंसमुत्सृज्ययो
नदद्याद्विजातये सयातिनिरकंघोरंसर्वभूतभयावहं ४८ दानाहीनस्मरेद्दानं
भनियाहिनयार्चते उभयोर्नरकेवासोयावच्चंद्रदिवाकरौ ४९ तस्मादिमौम
हापापौब्रह्मस्वहारिणौप्रभो नयंतुकिंकराःशीघ्रंनरकंभतिदारुणं ५० य
माज्ञयाततोदूताःसंदष्टोष्ठपुटाःक्रुधा चिक्षिपुर्नरकेघोरेतावेतौपृथिवीपते ५१
तस्मिन्नेवदिनेराजन्ननयार्भययासह यमदूतैःसमागत्यनीतोहंयममंदिरं
५२ मयापियत्कृतंकर्मतदाकर्णयभूपते मूलात्सर्वंप्रवक्ष्यामिशृणुवतावित्स्म

यप्रदं ५३ पुराहिसर्वज्ञोनामब्राह्मणोहंमहाकुलः सौराष्ट्रदेशवासीचवेदवेदांग
पारगः ५४ इयंमंजकलानाममपत्नीयशस्विनी पतिव्रतामहाभागापवित्रकु
लसंभवा ५५ प्रमत्तोहंमहाराजविद्ययावयसाधनैः अवज्ञांमनसापित्रोश्च
काराहंपरैकदा ५६ अहंभुविमहाश्लाघ्योवयस्याःसर्वधर्मकृत् धनवान्सुंद
रोज्ञानीज्ञानिपोषणतत्परः ५७ ममैवपुंसःपितरौमूर्खौपापपरायणौ मुख
सौदययाहीनौपारवंड्संगलोलुपौ ५८ पौरुषंजीवनंचैवधनंचैवकुलंतथा वि
द्याकीर्तिश्चसर्वंमेपितृभ्यांविफलंकृतं ५९ एतद्विचिंत्यमनसामयानृपमुहुर्मु

हुः अविज्ञायापरित्यक्तापित्रोःसेवाशुभप्रदाः ६० अनेनकर्मणाराजन्सदारो
हंयमाज्ञया निक्षिप्तानरकेघोरेदूतैस्तौपापिनांवरौ ६१ एताभ्यांसहपापी
भ्यांसदारेणमयानृप स्थिरंतुनरकेघोरेयावत्कालंशृणुष्वतत् ६२ युगकोटिस
हस्राणियुगकोटिशतानिच अनुभूतंमहद्दुःखंनरकस्यनरोत्तम ६३ नरकां
तेततःसोहंकांतयासहभूपते गृध्रपक्षिकुलेजातोमृतमांसाशनेतदा ६४ ए
तावपिचतौराजन्नरकांतेकृतेततः जातौशालमयोनौचमोकुंडोषंसकर्मणाः
६५ यदेताभ्यांकृतंकर्मराजन्शालमजन्मनि तदाकर्णयवक्ष्यामिश्रोतृणांवि

स्मयप्रदं ६६ एकदासुमहान्वायुःसमायातोमहीतले उड्डीयपातितौतोनेनगंगाग
र्भेसुविर्मले ६७ पत्यगंगासलिलेकोमलांगाविमौततः जग्मतुःपंचतांसद्यः
समस्तकलुषापहे ६८ ततोनेतुस्मयमौद्भूताआयाताश्चारुचक्षुषः आयातानि
विमानानिसर्वभोगान्वितानिच ६९ विमुक्तौसर्वपापेभ्यःतुलसीमाल्यभूषि
तौ दिव्यंविमानमारुह्यवातौविष्णुपुरंप्रति ७० कल्पत्रितयपर्यंतास्थितंविष्णु
पुरेन्टप तावत्कालास्थितौराजन्ब्रह्मणोव्यक्तजन्मनः ७१ ब्रह्माज्ञयासमा

यातौनतंद्रपुरंप्रति भुक्तवंतौसुखंतत्रदुर्लभंयत्सुरैरपि ७२ तावत्कालंदिवि

स्थित्वाभोक्तुकृत्स्नांवसुंधरां पवित्रेभारतेवर्षेयातावेतौमहाशयो ७३ गंगायांस्य
जतोदेहंभूयोजन्मनविद्यते तथापिवसुधांभोक्तुंजातौपुण्यवतांवरो ७४ चिरं
भुक्तामहीमेतांपुत्रपौत्रसमन्वितां गंगामरणमासाद्ययास्यतोतेहरेर्गृहं ७५
तत्रैवज्ञानमासाद्ययोगिनामपिदुर्लभं श्रीनारायणसायुज्यमेतौप्राप्स्यतः
एतत्सर्वंमयाप्रोक्तंपूर्ववृत्तांतमेनयोः जातिस्मृतिप्रभावेननृपश्रेष्ठद्विजोत्तमणे
७७ गंगामरणमाहात्म्याद्गतावेतौदशामिमां आवयोःकःपरित्राणंकरिष्यति
दुरात्मनोः ७८ पित्रवज्ञामनुष्याणांनरककुंभदायिनी मयैवपृथिवीपालदृष्टा

केवलमेवसा ७९ पितृभक्तिर्नृपश्रेष्ठइहामुत्रचदुःखदा इहसंपद्विनाशायपरत्रन
रकायच ८० कथंमन्येमहीपालब्रह्महत्यादिपातकं कदाचिन्निःकृतिःतस्मा
दिपंभवतिशाश्वती ८१ दुःखार्तितंपुण्यवृक्षंसर्वक्लेशविनाशनं पित्रवज्ञाकुठ
रेणछिंदंतिभुविमानवाः ८२ यत्किंचिद्दीयतेभक्त्यापितृवक्त्रेपरंतप तदस्मा
त्स्वयंविष्णुपितृकल्पोहरिर्यतः ८३ प्रत्यक्षदेवौपितरौसेवंतेयेमहाशयाः
सर्वसिद्धिर्भवेत्तेषांप्रसादाज्जगतीपते ८४ पितृभक्तिंविनायावद्दिनंतिष्ठंतिमा
नवा तावत्कालसहस्रंतुमिछंतिनरकेजनाः ८५ तस्मादिदंमहादुःखंबभूवम

मशाश्वतं मोक्षंकदागमिष्यामिसदारोहंनवेद्मितत् ८६ व्यासउवाच एतस्यव
चनंश्रुत्वागृध्रस्यद्विजसत्तमः बभूवहर्षितोराजाविस्मितश्चपुनःपुनः ८७ रा
जोवाच आश्चर्यंहिवचोगृध्रश्रुतमेतन्मुखात्तव ममतेषांचहृदयेप्रतीतिर्नहि
जायते ८८ अथांतरिक्षेवागुच्चैःप्रतिजातानृपोत्तम सत्यंसत्यमिदंसत्यंसंदे
होनात्रविद्यते ८९ ततसपक्षीप्रविप्रर्षेसहसाभार्ययासह गंगामाहात्म्यकथ
नात्पूर्वास्थितस्त्वाभवत् ९० दिविदुंदुभयोनेदुर्जगुर्गंधर्वसत्तमाः ननृतुश्चाप्स
रोवर्गाअभवत्पुष्पवर्षणं ९१ विमानमागतंसद्यःसर्वभोगसमन्वितं समायाता

दूतगणाः प्रेषितास्तेऽभद्विषा ९१ अथासौ सर्वज्ञो विप्रप्रियया भार्यया सह सद्यो वि

मानमारुह्य जगाम भवनं हरेः ९२ एतद्दृष्ट्वाद्भुतं कर्म स राजा द्विजसत्तम सपुत्रदारः

सेवायां गंगायास्तु परोऽभवत् भागीरथ्याः समं तीर्थं नास्तीह भुवनत्रयं ९४ यन्ना

मोच्चारणाद्देव सर्वज्ञो मोक्षमाप्नुवान् गंगाद्वारस्य माहात्म्यं कथितं ते द्विजोत्तम ९५

गंगाद्वारस्य माहात्म्यं कथितं ते द्विजोत्तम समस्तपापविध्वंसी किमन्यच्छ्रोतुमि

च्छसि ९६ अध्यायमेतत्परमादरेण पठंति ये देवगृहे मनुष्याः शृण्वंति ये च द्वि

जवर्यमत्यानरं यंति तेषां दुरितानि सद्यः ९७ ३ श्री म रा क्रि यो सा

रे ती ध्या ३ जैमिनिरुवाच गंगाद्वारस्य माहात्म्यं त्वत्प्रसादाच्छ्रुतं मया

प्रयागस्य तु माहात्म्यं इदानीं श्रोतुमिष्यते १ गंगाब्धिसंगमस्यापि माहात्म्यं

कथ्यतां मुने न सम्यक्कथितुं कोऽपि शक्नोतीति तद्दृष्टेक्षितो २ व्यास उवाच क्रिया

योगफलं विप्र गंगाब्धिसंगमस्य च सम्यग्वक्तुं न शक्नोमि संक्षेपात्श्रूयतां द्वि

ज ३ कोटिब्रह्मांडतीर्थेषु यानि नामानि जैमिने आयांति तानि सर्वाणि प्रयागं

प्रति माघके ४ गंगायाय मुनायाश्च सरस्वत्याश्च संगमं प्रयांति सुराः सर्वे ब्र

ह्मविष्णुशिवादयः ५ मकरस्थे रवौ माघे स्नानं ये तत्र कुर्वंते तेषामागमनं न

स्तिविष्णुलोकात्कदाचन ६ गवांकोटिसहस्राणिवाजिमेधमुखाध्वरान् मेरुतु
ल्यसुवर्णानिदानान्यन्यानिवद्विज कुरुक्षेत्रेप्रयागेचप्रभासेचगयासुच हु
त्वादत्वाचविप्रेभ्योयत्फलंप्राप्यतेजनैः ८ माघेस्नात्वाप्रयागेतुतस्मात्को
टिगुणंफलं तस्मात्समस्ततीर्थानांप्रयागःप्रवरःस्मृतः ९ शिवहराशिस्थि
तेसूर्येगोदावर्याद्विजोत्तम चिरमुग्रंतपस्तस्वास्नानदानव्रतादिभिः १०
वेदागमपुराणोक्तंयत्पुण्यमक्षयंभवेत् माघेस्नात्वाप्रयागेतुतत्पुण्यंना
त्रसंशयः ११ फाल्गुणेकृष्णपक्षेचचतुर्दश्यामुपोषणात् काश्यांयत्फल

माप्नोतितन्मेनिगदतःशृणु १२ कोटिजन्मार्जितैःपापैःविमुक्तःशिवरूप
धृक् उधृत्यकोटिपुरुषंसिवेनसहमोदते १३ माघेमासिप्रयागेतुस्नात्वा
सकृदपिद्विज कल्पकोटिशतंविष्णुसंपूज्यात्मत्रेयत्फलं १४ एकाहमपि
संपूज्यप्रयागेतत्फलंलभेत् स्नानदानजपोहोमाभगवच्चरणार्चनं १५ पितृ
यज्ञादिकंकर्मयदन्यत्क्रियतेजनैः माघेमासिसमायातेमकरस्येदिवाकरे १६
सत्यंसत्यमहंवच्मिसर्वमेवाक्षयंभवेत् यावद्दिनंमाघमासेतत्रतिष्ठंतिमा
नवाः १७ तावत्कल्पशतंविप्रमोदंतेविष्णुनासह गंगायमुनयोस्तोयेस्ना

नंयेनकृतंसकृत् सद्यस्तद्दर्शनात्पापीमुच्यतेसर्वपातकैः नर्त्तुंयदिच्छथजनाःसंसा
राब्धिंसुदुस्तरं १९ गंगायमुनयोस्नात्वाभत्तयापश्यंतिमाधवं त्यजंतिमानवास्त
त्रयद्यदिष्टाकलेवरं २० सद्योलभंतेविप्रर्षेतत्तदेवनसंशयः इतिहासमि
हैवाहंकथयामिनिशामय २१ यंश्रुत्वासर्वपापेभ्योमुक्तोभवतिमानवः प्र
पाधीर्नामतत्रासीद्विजएकोमहाधनी २२ देवतातिथिपूजासुविप्रभक्तोच
तत्परः तस्यपद्मावतीनामधर्मपत्नीपतिव्रता २३ चार्वंगीशीलयुक्ताचकु
लज्जाप्रियवादिनी स्त्रीणांयोग्यागुणायेयेसृष्टाश्रीपरमेष्ठिना २४ तच्छरी

रेगुणास्तेतेनिवसंतिद्विजोत्तम अथासौप्रणधिर्वैश्यःसमादायधनंबहु २५
वाणिज्यार्थंययौविप्रश्रुभेलग्नेश्रुभेतिथौ धनाद्धर्मःप्रभवतिधनात्त्रिविपुलय
शाः २६ धनात्कुलमवाप्नोतिभवेत्किंवाधनादृते धनंहीनंजनंदृष्टासखा
पित्रात्रवायते २७ मेघंशारदंबुहीनंखंडखंडंनयेन्मरुत् स्वास्तितुप्राप्यते
यावत्तावद्दंवहिबांधवाः २८ शिशिरेपद्मिनीभृंगःकदाक्षेनापिनेक्षते
धनंयस्यबलंतस्यबुद्धिस्तस्यसपंडितः २९ अर्थविहीनःपुरुषःजीवन्नपि
मृतोपमः धर्मार्थविद्यार्जनतामतिर्यस्यनिवर्त्तते ३० ज्ञेयःसमूर्खःसुतरां

अधिकस्याधिकंफलं कर्त्तव्यंसततंधर्ममर्जितव्यंसदाधनं ३१ शिक्षितव्यासदावि
द्यापुंभिरेवविचक्षणैः दानधर्मश्चविद्यात्ववर्द्धतेप्रतिवासरं ३२ धर्मस्तुवर्द्धते
नैवरक्षणेनविनानृणां किंक्षणोनतिमूर्खत्वंदारिद्र्यांकिंवरारकः ३३ किंवा
सर्वजनोविप्रधर्मनाप्नोतिकामदं कार्ष्टतृणंतुषंवापिसंप्राप्यनपरित्यजेत् ३४
पुमान्स्वव्ययशीलोहिकदाचिन्नावसीदति अतोसौप्रपार्थीवर्द्धेयोनियोज्यस्त्रि
यमालये ३५ गृहव्यापारनिष्टांतांवाणिज्येसजगामह अथैतदाकस्यपत्नी
गृहीत्वावर्त्तनादिकं ३६ सखीभिःसहविप्रर्षेजगामस्नानहेतवे ततोधनुर्ध्व

२४

जोनामश्वपचःपानकाश्रयः ३७ निजेछयाप्रकुर्वतीस्नानकर्मददर्शतां वि
कसत्स्वर्णपुष्पाभांप्रफूल्लकमलाननां ३८ मृगशावदृशंचारुपीनोन्नतप
योधरां तांवैश्यपत्नीमालोक्यश्वपचोसौस्मरातुरः ३९ उवाचग्राहयन्वा
पीनिजमूर्तिमचिंतयन् धर्मध्वजउवाच कासिकस्यासिसुश्रोणीचा
रुहासातिसुंदरी ४० मनोहरासिमेकस्मात्स्वयौवनबलैःप्रिये विशालज
घनेत्वंनिर्भयागुणवत्तासह ४१ गुणवत्यात्वयासर्वसुखमत्रानुभूयतां
धनुर्ध्वजवचोश्रुत्वातस्यासख्यस्ततोद्विज ४२ ऊचुर्वाक्यमिदंक्रुद्धाःसं

दृष्ट्वाननच्छदाः सख्यबुवुः अरेमूढदुराचारदुराचारकुलोद्भव ४३ पादनिमज्जन
मपिनैतस्यास्तिप्रदीयते इयंपतिव्रतानारीधर्मकर्मपरायणा ४४ आत्मनःशु
भमिच्छद्भिःपापदृष्ट्यानदृश्यते भृंगोपभोगमधुनिलततयोःकुसुमांतरे ४५
अविचरेपुरस्तास्मिन्पिबंतिशालभामधु परस्त्रीमुखसौंदर्यपरावितंबस
वंदा ४६ दृष्ट्वाकामाग्निशिखयादह्यतेमूढमानसः पाहिपापमतेदूरंमावदी
र्त्किंसुदुःसहं ४७ वयमेवभवंतन्नस्पृशामश्चरणैरपि धर्मध्वजउवाच

धिगममामुंजानिन्नाहंजानन्नप्यखिलंगुणं संभाषितेनयुष्माभिःस्वपचत्वे

यतोधुना ४८ कनकंमंदिरापूर्णकलत्राण्यंतरास्थितं संप्राप्यकोनगृण्हाति
तद्गुणग्राममविस्मुमान् ४९ अतोहंयुवतीमेनांयथाप्राप्नोमिसंप्रति तथा
कुरुतहेसख्यःशरणागतोस्मियत् ५० इतिब्रुवंतंतमूढम्भूयोभ्भूयोद्वि
जोत्तम ऊचुर्वाक्यमिदंतास्तुजीतित्यंतकुतूहलाः ५१ यद्येतारमणीं
नमिच्छसित्वंदुर्मते गंगायमुनयोःशीघ्रंशरीरंसंगमेत्यज ५२ मिथःकृत
मिषाल्लोकान्हसंतस्ताद्विजोत्तम ताःसाधुपत्नीमादाययर्युर्निजगृहंज
वेः ५३ ततोसौस्वपचोमोहाद्ब्रह्महत्यासहस्रकृत् गंगायमुनयोस्तोयेता

मिष्वापंचतांगताः तत्स्वामीसदृश्याकारःसमस्तगुणवल्लभी सद्यएवस्वपाकोसौस्वकृतं
तंस्मरन्नभूत् ५५ ततोसौभ्रमणतोवैश्योतस्मिन्नेवशुभेदिने कृत्वावाणिज्यमाया
तस्वकीयंनिलयंप्रति ५६ स्वपाकोपितलोविप्रतस्यवासंविवेशह प्राणिधैः
सदृशोरूपैर्वयोभिश्चगुणैरपि ५७ एकाकारौसमालोक्यपुरस्थौतौगुणाकरौ
कस्याहंदपिताकोवाममभर्त्तेत्यंचितंतयत ५८ ततःसविस्मिताकांताविलोक्य
तत्पतिद्वयं तुष्टावमाधवंदेवंवचनैःकोमलाक्षरैः ५९ पद्मावत्युवाच नमा
मिगोविंदमनंतमूर्तिब्रह्मादिदेवार्चितपादपद्मं योगेश्वरंयोगविदंनिरीहंयो

गप्रदंयोगिभिरर्चनीयं ६० नमोस्तुतेकैटभमर्दनायनमोमधुध्वंसकरायनित्यं
नमोस्तुकंसासुरनाशनायनमोस्तुचाणूरनिपातनाय ६१ नमोस्तुवेदोद्धरणाय
नित्यंनमोस्तुभूम्युद्धरणायतुभ्यं नमोस्तुपृथ्वीधरणक्षमायनमोस्तुदैत्येंद्रवि
दारणाय ६२ गंगांबुधौतांघ्रियुगायतुभ्यंनमोस्तुराजन्यकुलांतकाय नमो
स्तुतेरावणपावकशावग्न्रेप्रलंबदैत्यांतकरायतुभ्यं ६३ नमोस्तुतेचाध्वरनिंदका
यनमोस्तुतेम्लेंछकुलांतकाय नमोस्तुतेत्वत्कमलासनायनमोस्तुतेसर्परिपु
ध्वजाय ६४ प्रसीदगोपीजनवल्लभायधृतेकहस्तंचलदेवदेव प्रसीदलक्ष्मीप्रु

खपद्मभृंगप्रसीदविष्णोसततंनमस्ते ६५ प्रसीदपद्मेक्षणचक्रपाणेकौमोदकीहस्तग
दाधरत्वं प्रसीदविष्णोधृतपांचजन्यनमोस्तुतेपद्मधरायतुभ्यं ६६ संसारकौतूह
लमंदिरेतेमोहांधकारेचविवेकदीपे संमोहिताकेशवमाययाहंत्वदीययानित्य
महंभ्रमामि ६७ विरंचिशम्भ्वर्कमुखाःसुरेंद्रामायांनजानंतितवासुरारे मानु
ष्यहंकिंतववेद्मिमायांहरभ्रमंमेभवसानुकंप ६८ व्यासउवाच तस्यास्तवस
माकर्ण्यभगवान्माधवःप्रभुः अविर्बभूवसहसासूर्यकोटिसमप्रभः ६९ तमा
लोक्यसजगन्नाथंचतुर्वर्गफलप्रदं सम्मूर्छ्यभूमिमालिंग्यववंदेतत्पदद्वयं ७०

पद्मावत्युवाच नमस्तेकमलाकांतभुक्तिमुक्तिफलप्रद हरमेज्ञानहीनायाःस्वकीयंभ
र्तृविभ्रमं ७१ श्रीभगवानुवाच भ्रमंजहीहिचार्वंगीतोद्वावपिचनेमती एक
भावेनशुश्रोणीकुरुसेवांतयोःसदा ७२ स्वयंतेप्रणधिःस्वामीमद्भक्तःस्तरुणः
सुधीः भोक्तुंत्वद्यौवनंसाध्वीसोभवद्द्विविधःस्वयं ७३ अनंतरूपिणालक्ष्मी
यथाक्रीडेन्मयासह तथात्वमपिकल्याणभुंक्ष्वताभ्यांसुखंसदा ७४ पद्मावत्यु
वाच एकस्याद्वौपतीदेवनश्रुतासंनिमानवाः मग्नालज्जाब्धिकल्लोलेमामुद्ध
रदयामय ७५ श्रीभगवानुवाच यदाप्रकीर्तितःसाध्वीविभेषित्वंधवंप्रति

तदाम्सुरमागच्छतम्यांसहवरानने ७६ विमानमागतंसद्यस्ततोभगवदाज्ञया तोस
मादायवैकुंठमागच्छत्तुमुपक्रमे ७७ अथसापथिगच्छंतीभर्त्रम्यांसहजैमिने ददर्श
तंमहात्मानरथस्थंस्त्रीसमन्वितं ७८ वृत्तंकमलपत्राक्षैरतसीकुसुमप्रभैः चतु
र्भुजैर्धृतिगणैराशानैर्गरुडोपरि ७९ विष्णुदूतांस्ततस्तांतुविष्णुरूपावरांगणा
कोयंपुरस्थः पुरुषाइतिपप्रच्छसासतो ८० केवायूयंमहात्मानः पुंडरीकनिभे
क्षणाः सर्वेपिविष्णुसदृशाः शंखचक्रादिपाणयः ८१ ततस्तेभगवद्दूताविष्णुत
ल्यपराक्रमाः विहस्यनामिनिप्राहुः प्रतिहृयसमन्विता ८२ विष्णुदूताऊचुः

२८

विष्णुदूतावयंसाध्वीपुण्यात्मानमिमंसती समादायपुरंयामःसादरंजगतीपतेः
८३ पद्मावत्युवाच कनपुण्यप्रभावेनगतोयमीदृशांगतिं विष्णुदूतामाहात्मा
नः कथ्यतामिस्यशेषतः ।८४ विष्णुदूताऊचुः अयंबृहद्रथोनामराक्षसोलो
कशोककृत् अरण्येषनिवासीचमहाबलपराक्रमः ८५ परदारपरद्रव्यहारको
टिप्रकोटिहा गोमांसासीनिष्ठुरोक्तिभाषीचपरहिंसकः ८६ यत्तापकृत्यापक
र्मतदनेनकृतंसदा स्वल्पेनापिशुभंकर्मकृतंनचपतिव्रते ८७ अयंरथस
मारुह्यसततंकामपीडितः परस्त्रीहरणार्थायसुश्रोणीनचविभ्रमेत् ८८

यांयांसयौवनांनारीयत्रयत्रायमीक्ष्यते बलादालिंग्यतेतांतांतत्रस्म रातुराः

८९ अथैकदाभीमकेद्रानाम्नोनरपतेःप्रियां ददर्शक्रीडमध्यस्थांसुंदरीनव

यौवनां ततोसौतांसमालोक्यसुवर्णकुसुमप्रभां इत्युवाचवचःप्रेम्णाकात्व

मत्रकरोषिकिं ९१ सउवाचततःकांताभीमकेद्रास्यभूपतेः अहंसुरताज्ञा

त्वज्ञाकेशिनीनामभूषिताः ९२ अपिसर्वगुणज्ञांमांममेदृश्यानभूपतिः

शाहूराजांदोषहनांपद्मयनिस्स्पृगामप्यसौ ९३ स्थीयतेनित्यमत्रैवभर्तारंख

ङिनवर्चया मयास्वकर्मज्ञोत्वंत्याविरहानलतमया ९४ कस्त्वकथमि

२९

दंराजउद्यानंप्रविसत्तम समायातोसिनत्सर्वप्रसन्नंवाक्तुमर्हसि ९५

अथामुमित्याहवक्त्रपूर्णचंद्रनिभानने मायावीराक्षसोहंत्वामालिंगितुमिहागतः

जहीहिरुष्टंभर्तारंसर्वदादोषदर्शिनिं तन्विमांभजसर्वंतेदास्यामिसुखमुत्त

मं ९७ ततोविहस्यसासाध्वीराक्षसेंद्रामिमंमुदा बबंधबाहुलतयाविस्म

स्यवदनेमुखं ९८ इमामालिंग्ययुवतींविरहोद्वेगविव्हलां अनयासहसु

श्रोणीदिनमारूढवान्नयं ९९ दंपतीभावमाश्रित्यतौयातानिकुतूहलो

वायुवेगरथारूढौयातौगगनवर्त्मनि १०० अथतामथामित्याहपद्मपतान्वि

वरांगणे त्वद्भर्तृदेशादायातोगंगासागरसंगमं १ ततोरण्यस्थानारीयमधोगंगाब्धि
संगमं जगामपंथ्वनांसद्यः संद्दष्ट्वात्यंतसाध्वसैः २ विलप्यबहुधासाध्वीतत्राय
मपिराक्षसः गतप्राणांसमालिंग्यसद्योमृत्युंजगामह ३ वैनतेयध्वजादेशादि
मौगलितकल्मषौ नयामः पुण्यकर्माणौवैकुंठप्रतिसंप्रति जलेस्थलेचांतरिक्षे
गंगासागरसंगमे ४ देहंसंत्यज्यगच्छंतिपापिनोपिपरांगतिं त्रैलोक्यदुर्लभंती
र्थंसंगमः सिंधुगंगयोः ५ तत्रदेहपरित्याग्यकृतावंतौदशामिमां सर्वदानफलं
तस्यसर्वयज्ञफलंतथा ६ स्नानंसकृतंयेनगंगासागरसंगमे माघेनपसिशुक्ला

पामेकादस्यामुपोषितः ७ गंगाब्धिसंगमेस्नात्वाहरिंदृष्ट्वाचकामदं कार्तिकेयमु
खंदृष्ट्वापुनर्जन्मनविद्यते ८ कार्तिकेयोहरिःसाक्षादित्यभेदकृतःसदा येका
र्तिकेयंपश्यंतितेसर्वेमोक्षगामिनोः ९ सर्वतीर्थाधिकंतीर्थंगंगाब्धिसंगमंश्र
णु जलेस्थलेचांतरिक्षेमृतोमोक्षमवाप्नुयात् १० व्यासउवाच इत्युक्त्वाविष्णु
दूतास्तेतौसमादायजैमिने जग्मुर्विष्णुपुरंसर्वसहसाकाशवर्त्मना ११ सांचपद्मा
वतीसाध्वीभर्तृदेहयसमन्विता गतासारूप्यतांविष्णोश्चतुर्वर्गप्रदायिनः १२ त
त्रभुक्त्वाखिलान्कामान्दुर्लभान्द्विजसत्तम परंज्ञानमासाद्ययपुः सायुज्यतांहरेः १३

सर्वतीर्थमयागंगासर्वतीर्थमयोहरिः गंगायाश्चहरेश्चैवतस्माद्भक्तिर्विधीयतां १४
गंगाब्धिसंगमेपूर्वंमाधवोनामबाडुजः तस्यातपश्चिरंतत्रसदारोमोक्षमासवा
न् १५ जैमिनिरुवाच त्वयोक्तोमाधवःकोसौकिंकर्मसचकारह कथ्यंतेपृत
पस्तन्मेसर्वंकथयसत्तम १६ व्यासउवाच चरितंतस्यविप्रर्षेमाधवस्यमहा
त्मकः आकर्णयप्रवक्ष्यामिसमासेनमहामते १७ ३ श्री ग रा
क्रि यो सा तु ध्या ४ व्यासउवाच अस्तितालध्वजानामनगरी
त्रिदशौपमा सर्वलोकेषुविख्याताप्रकीर्णागुणिनांगणैः १ तत्रासीद्विक्रमो

नामराजाशुद्धकुलोद्भवः धार्मिकःसत्यवादीचप्रजापालनतत्परः २ तस्य
हारावतीनामवल्लभाभुविदुर्लभा तस्यसैवप्रियाराज्ञःस्त्रीगणेपिचति
ष्ठति ३ गंगेवसरितांनाभर्तुस्तिष्ठत्यपिसरित्पतेः भूदेवदेवनिरतःकालेन
कियताद्विज ४ व्यजायतसुतस्तस्यासर्वलक्षणसंयुतः शास्त्रोक्तविधि
नातस्यसरोसर्वशास्त्रवित् ५ माधवेतिततोनामचक्रवर्तीचकारह त
तोसौमाधवोविप्रकालेनकियताबली ६ सर्वविद्यास्ससोसारंगतःसद्गु
रुसंगतः अथाकुर्योवराज्यतुस्वयंनरपतिःसुतं ७ सिक्तवांस्तमहोदेव

सर्वदेवगणार्चकः एकस्मिन्दिवसे विप्र चतुरंगबलैर्वृतः ८ जगाम कौतुकेना

सौ मृगयायै महद्वनं तत्र हत्वा बहूनजंतून्मध्याह्नसमये ततः ९ कृतवान्न

गरं गंतुमुद्यमं तं विनादसौ। नगरं स्वकमागच्छन्ससैन्यो माधवो युवा १० द

दर्श युवतीमेकां सरसि स्नानतत्परां स्नानार्द्रदिव्यवसनैर्व्यक्तीकृतनकले

वरां ११ स्वकीयमुखसौंदर्यजितपूर्णनिशाकरां सुवर्णकुंडलद्वंद्वभ्रा

जद्गंडलमंडलां १२ सुदीर्घकेशिकच्छन्ननितंबां चारुहासिनीं सुवर्ण

पद्मकलिकाचारून्नतपयोधरां १३ मृगाक्षीं क्षाममध्यां च वसंतकोकिलः

३२

स्वरां यूनां जेतुं मनो राज्यं कंदर्पेण महात्मना १४ आरोपितां केव--सुंदरीसा

व्यराजत दृष्ट्वा तां समालोक्य प्रांतरे संगवर्जितां १५ कः कामवशगो नस्या

त्सितो प्राणान्बहून्धुमान् अथ विक्रमपुत्रोसौ तामालोक्य वरांगणां १६

कंदर्पबाणव्रणितहृदयश्चेत्यचिंतयत् एतस्याः सदृशी कोपि न दृष्टा क्षि

तिमंडले १७ एतामिह समालिंग्य सफलं जन्म मेष्यते श्रेष्ठोस्मि सर्वलो

कानां वयस्तेजो गुणैरहं १८ यद्यपीदृगंगणे यस्यां नेन न्याय्यं तथापि च

परस्त्रीहरणे यो वादे शोभवति सांप्रतं १९ कोवशाक्रोनितद्दकुं यतो राजापि

तामहम इतिसंचिंत्यसुहृदंमनसांतेनकामिना दूरेसंस्थाप्यसैन्यानिसयया‌‌ैत्मा
तियत्रसा तमायांतंसमालोक्यवेगेनसहसाततः २१ एकाकिनीसारमणीभृ
शंचिंताकुलंभवत् ऐश्वर्यश्चमदश्चैवकामश्चैवमहीतले २२ यत्रएतेविवे
कस्यतेजोघ्नंनिकिमद्भुतं पितास्यदुरितध्वंसीधर्मरक्षाकरोनृणां २३ धिक्
स्वयंकामदेवोयंमोहयत्याखिलंजगत् स्वयंधावतिवेगेनतन्मेमनसिवर्तते
२४ जल्पंतिसुरयः सर्वेधर्मोरक्षतिरक्षति एतन्नज्ञातव्यमत्रैवकिमत्रच
भविष्यति २५ सहायहीनंस्थानंयत्सुरोधावतिशात्रवः श्लाघ्यंपलायनं

तत्रनिवासःप्राणनाशकः २६ इत्यालोक्यवरारोहासव्यकक्षेघटंततः कृत्वाप
लायितुंमत्यामनश्चक्रेसरोवरात् ततस्तुमाधवेनापिजवेनमहतांद्विज त
स्याएवपुरोगत्वाप्रसारितकरास्थितः २८ माधवउवाच वरांगणेचारुदेहे
स्वयौवनबलान्मम पलायसेमनोहृत्वाहतोस्म्यहमचेतनः कं किंनमेवंच
लापांगित्वार्वगीतबकःपतिः स्वर्गात्किंवागतासित्वंत्वत्तुल्यानास्तिभूतले ३०
सुंदरीत्वमिहश्रेष्ठासर्वलक्षणसंयुता कथंवहसिपानीयंदासीवकमलान
ने ३१ पयोधरौशातकुंभौकुंभौवहसिवक्ष्यासि कक्षेणजलकुंभेनकोमलांगी

दमद्भुतं ३२ दिवाकरानपत्यंतसंतप्तापथिलोहिताः पदांगुल्यस्तवाभांतिजवानां
कलिकाइव ३३ मच्छ्रोणिभाभजभीत्यात्यजकुंभंवरानने तवदुःखावसानोभू
न्ममदर्शनमात्रतं ३४ श्रीमद्विक्रमभूभर्तुःपुत्रोहंमाधवाह्वयः सर्वभावै
र्भविष्यामिवत्रागस्तवसुंदरी ३५ ममस्त्रीगणमध्येषुस्त्रभांगात्वंभविष्य
सि सुपुष्पवल्लीमध्येषुद्विरेफस्येवमालती ३६ अथवामद्वचांसित्वंगर्वाल्लं
पितुमर्हसि नरक्षामित्त थापित्वांयतोहंनृपतेःसुतः ३७ व्यासउवाच

तोनोक्तंवचनंस्त्रुत्वापंथानंप्रविहायसा तस्थावधोमुखीविप्रप्राहेतिच

शनैःशनैः ३८ वीराद्यापिपरस्त्रीपीनस्पृणोतिवचोमम तथापिलज्जांसंत्य
ज्यवस्याम्येवतवाग्रतः ३९ तथाप्यहंमहावीरस्सुबाहुक्षत्रियप्रिया तया
मिदेवपूजार्थंजलचंक्रुकलाह्वया ४० यद्वचोभवताप्रोक्तंनवचतत्कुलोचि
तं त्वद्ग्रामभवाःसर्वेपरस्त्रीषुनपुंसकाः ४१ अहमेकाकिनीनारीवीरा
पांथिघरोभवान् बलादालिंग्यमामत्रपञ्चःकिंतेभविष्यति ४२ परस्त्रि
यंसमालिंग्यक्षणामात्रंसुखंलभेत् इहापकीर्तिःशेषेचदुःखंकल्पशतावं
धिः ४३ कर्मभूमिरियंवीरपुण्यमत्रविधीयतां परस्त्रीहरणेचित्तंकदा

चिन्मांकरिष्यथ ४४ लोभात्प्रवर्त्ततेकामः कामात्पापंप्रवर्त्तते पापान्मृत्युर्भ्र
वेयस्माद्दुस्तरेनरकेस्थितिः ४५ सर्वेपित्वद्गुणाव्यर्थाः सुपुण्यमपिनिष्फलं
कामस्यवेशतांगत्वाकथमिच्छेःपरस्त्रियं ४६ मांसमूत्रपुरीषास्थिनिर्मितं
मेकलेवरं एतदेवसमालोक्यस्मरस्यवशतांगतः ४७ भूपालवंशोत्प
त्तित्वात्तौरंभ्योनाबिभेषिवै मस्तकोपरिगर्जंतंनृष्टंतेसमवर्तिनं ४८ ग्र
संतिबलिनंशंमत्स्यास्तेसर्वेज्ञानवर्जिताः ज्ञानीचेत्पापवलिनंशमवान्कस्मा
द्ग्रसिष्यसि ४९ विवेकस्त्रिषुलोकेषुसंपदांपरमंपदं अविवेकोहिलोका

नांगापदांपरमंपदं ५० तयोक्तंवचनंश्रुत्वामाधवःकाममोहितः उवाच
जैमिनेवान्तंविनयावनतःपुनः ५१ नवतीक्ष्णनाराचधाराजर्जरमान
सं प्रियेमांत्राहिमांत्राहितवास्मिश्शरणंगतः ५२ भवेत्प्रियतमानारी
यावत्तिष्ठतियौवनं मृणालकोषानलिनीहिमेभृंगोनगच्छति ५३ प्रसी
दहरिणीनेत्रेरक्षमांसेवकंस्वकं त्वद्भावंभीरुसंश्रुत्वाभिन्नंनिहृदयंम
म ५४ चंद्रकलोवाच त्यजदुःखंमहावीरश्रृणुमद्वचनंशुभं प्रतृस्या
भिमनोदुःखंकर्तुंवान्भवतःक्षमः ५५ समुद्रपारेतुपरोपूरंदरपुरोपम

क्षद्वीपोस्तिविख्यातोदीप्यतीसंज्ञयापुरी ५६ गुणाकराह्वयस्तत्रराजाश्रेष्ठोमहा
यशाः अस्तिसर्वगुणैर्युक्तःप्रतापाग्निसमोबली ५७ सुशीलानामतद्भार्या
सर्वलक्षणसंयुता सेवावशीकृतस्वामीहृदयासदयाजले ५८ सुलोचना
ह्वयाकन्यावीरतःकुक्षिसंभवाः स्वदेहरूपैरजयत्सकलानप्सरोगणान् ५९
तस्यारूपंगुणैःपंचवर्णितुंभुविकःक्षमः तद्रूपादर्शमालोक्यसृजत्यन्यां
स्वयंविधिः ६० अहमासंमहावीरतस्यादासीन्नृपात्मज समागतास्मिदं
वेनत्वंद्देशंप्रतिसंप्रति ६१ नत्समासुंदरीनास्तित्वत्समोनास्तिसुंदरः गृ

हाणतांविवाहेनस्वर्गभोगंयदिच्छसि ६२ जंबुकीवल्लयान्सिंहोविहायास्ति
गतामपि हास्तिनींनहिधत्तेचयत्नतःप्रतिपत्तये ६३ उद्योगीपुरुषोलोके
लभतेपरमांश्रियं उद्योगेनविनाब्रूहिकिंकार्यंभुविद्यते ६४ व्यासउवाच
तस्याएतद्वचःश्रुत्वामाधवोमाधवीर्चकः द्वरीकृत्यस्मरोद्भावंतामित्याहवरां
गणा ६५ माधवउवाच केनचिन्हेनतांकन्यांज्ञास्यामिकमलानने तन्मेक
थयसुश्रोणीयदितेमय्यनुग्रहः ६६ सिंधुपारंप्रतिप्राज्ञेकथंयास्यामिमानु
षः भविष्यतितयासार्द्धंकथंसंदर्शनंमम ६७ चंद्रकलोवाच तस्यास्तुवा

मेजघनेतिलकंनिलसन्निभं अस्तिनद्दर्शनेनैवज्ञास्यसित्वंसुलोचनां ६८ गंधि
नीनामतत्रास्तिमालाकारप्रियासती तदानुकूल्यात्सहसाद्रक्ष्यसित्वंसुलोचनां
६९ उच्चैःश्रवससंज्ञस्यतुरंगस्यमहात्मनः त्वन्मंदुरायांपुत्रोस्तिमद्रश्रवससं
ज्ञकः ७० तमश्वंश्रेष्ठमारुह्यजवेनपवनोपमं गमिष्यसिसमुद्रांतमश्वसा
ध्यामहीयतः ७१ ततोभूपालपुत्रोसौसहसामंदुरांययौ तत्रबध्वांजलि
र्मत्याविक्रमा——त्मजः ७२ तुरंगमानितिप्राहगुणायुक्तान्महाबलान् मा
धवाच यूयंसर्वेमहात्मानःसर्वलक्षणसंयुताः ७३ समुद्रपारंमांनेतुंकः।

३७

शक्तोतितुरंगमः अथतेतुरगाःसर्वेश्रुत्वातद्वचनंभिया ७४ परस्परेक्षित
मुखास्तस्थुमौनेनविस्मिता अथैकस्तुरगस्तत्रसमस्तैर्लक्षणैर्युतः ७५
माधवस्यपुरोगत्वावाचामेतामुवाचह अहंभवंतनेष्यामिसिंधुपारंनसंश
यः ७६ किंत्वकर्णयदुःखानिमदीपानिनृपात्मज अन्यभुक्तावशिष्टंय
त्तदन्नंममभक्षणं ७७ ग्रंथिकोटिप्रयुक्ताभिरज्जुभिर्ममबंधनं खल्वा
पिग्रीहयोवीरनदृष्टाबलिनामया ७८ अन्येषामुपभोगानांकाकथातु
नृपात्मज गौरवेनविनावत्सनसतांविक्रमोभवेत् ७९ ज्वलिष्यतिकथंव

न्हिर्विनाकाष्टधृतादिभिः अहमीदृगिमेसर्वैर्नानाभरणभूषिताः ८० प्रदक्षिणी
कारतयासशैलद्वीपसागरां क्षणमात्रेणवैपृथ्वींप्रक्रमिष्यामितुंप्रभो ८१ मा
धवउवाच क्षमस्वदोषंसकलंमत्पित्रावहितंहय अद्यप्रभृतिमुख्योसिमंदुरा
भ्यंतरेमम ८२ परेणाद्यतःसंतापःसदातिष्टतिनोत्तमे सलिलंवह्निनानस
क्षणाद्धिमसमंभवेत् ८३ पुष्टोवापिकृशोवापिकोस्मोविषयेनिजे क्षणा
द्दहतिकाष्टाग्रदीपस्यानिपावकः ८४ मित्रेवापिचशत्रौवानसाधुःस्वगुणं
त्यजेत् स्वमाधुर्यंमवेदिक्षुःहंतॄणामपितत्क्षये ८५ इत्युक्त्वाननमस्कृत्य

तुरगंनृपनंदनः निन्येनिजगृहंतूर्णंमंदुरागृहतस्ततः ८६ ततःशुभक्षणेतत
स्यपृष्ठमारुह्यवाजिनः प्रचेष्टारव्योनभृत्येनविलंघ्यजलधिंययौ ८७ पृथ्वी
सर्वगुणैर्युक्तांपुरंदरपुरोपमां जगाममाधवोभ्राजन्तुसौधावलिभिरुज्वलां
८८ तत्रापणस्थांयुवतींगंधिनीमाधवोद्विज दृष्ट्वास्मितमुखोवाचप्रत्युवा
चेतिवामत्तां ८९ माधउवाच वृद्धेमातरहंपांथोदिनमेकंतवालये स्था
तुमिच्छामिकाज्ञातेधनवान्माधवाह्वयः ९० अतिथेयींगंधिनीसातमादा
यातिथिंततः यथोक्तविधिनाविप्रतयातस्यार्हणाकृता ९१ माधवस्तांनि

ग्रांनित्येचिंताव्याकुलमानसः अथप्रभातेविमलेगंधिन्याःपुरतोद्विज ९२ माधवःसक
लंकार्यंकथयामाससमूलतः दैवात्सुलोचनायाश्चतस्मिन्नेवशुभेदिने ९३ गंधाधिवा
सनकथंकथयामाससाचतत् श्रुत्वाधिवासनंकर्मराजपुत्र्यास्ततोद्विज ९४ शोक
सागरकल्लोलनिकरंमाधवोभजत् यदर्थंराज्यवसतिमयात्यक्तावनंसुखं ९५
यदर्थंबांधवास्त्यक्तालंघितश्चमहोदधिः अद्यैवतस्यादैवेनभविष्यत्यधिवास

नं ९६ निष्फलासकलाएवयावंतोविहिताश्रमाः किंतुलोकाःप्रजल्पंतिसिध्य
त्युद्योगतोखिलं ९७ कोपिभंगोद्यमोनस्याज्ज्ञात्वाकार्यस्यनिश्चयं एतद्विचिंत्य

मनसामाधवोसौपुनःपुनः मालापुष्पच्छदेकार्यंलिलेखप्रसवेद्विजं ९८ कन्यमाधव
नामाहंकुमारोधरणीपतेः तलध्वजाधिराजस्यविक्रमस्यमहात्मन ९९ त्वद्वेदीतत्र
काप्यस्तिकन्येचंद्रकलाढ्या तयातवगुणग्रामःकथितोमत्पुरेखिलः १०० त्व
द्गुणग्रामसंलग्नचित्तोहंनिम्नमर्णवं विलंघ्यतुरगारूढःसमायातःपुरींतव १
अधुनामांवरत्वेनवृणुकन्येसुलोचने यतःसंसारमध्येस्मिन्तवास्मिशरणंग
तः २ यथागुणवतींत्वांहिनान्याजानातितसुमान् सरोजिनीगुणंवेत्तिभृंगराज
नदर्दुरः ३ शुकस्यजलदस्यापिगगनेकस्यनोदयः ननथापिभजेदन्यंविना।

चंद्रकुमुद्वती ४ अथतल्लिखनंवीरोमालाकारप्रियाकरं स्वर्णांगुलीयसहितंद

दौसविनयोद्विज ५ पुष्पमोलांतरेकृत्वातंलेखंसांगुलीयकं राजपुत्रीसमीपंमा

गंधिनीतरसाययौ ६ पुष्पमालानलीतस्यैदत्वासागधिनीततः तस्थौबद्धां

जलिर्दूत्वाद्दूरंगत्वाप्रियाक्रियत् ७ ततःसराजतनयालिखनंसांगुलीयकं वि

लोक्यसकलंमूलात्पपाठात्यतपंडिता ८ सापितत्पत्रंदृष्टेपुनर्द्धाग्यमुत्तरांद्वि

ज अलिखद्विस्मिताकन्यायथातत्सर्वमुच्यते ९ राजपुत्रमहाबाहोत्वद्वाक्य ४०

मखिलंश्रुतं शृणुसत्तमवाक्यंमेयथोचितमिदंपुनः ११० अद्याधिवासनंक

र्मश्वोविवाहोममध्रुवं पितुर्यत्संमतंकर्मपृथिव्यांकापिलंघ्यते ११ कार्यंतुदुःख

साध्येनुकार्यंनानिश्रमोजनैः कार्यसिद्धेश्रमोनस्यादसिद्धेश्रमएवहि १२ न

याधिक्रणुवस्यामियेनप्राप्नोतिसांप्रवान् यतोमद्यंभवतासमुद्रोपिचलंघि

तः १३ यदाप्रदक्षिणाकृत्यवरंविद्याधराह्वयं तसुरोहंगमिष्यामिनानाभ्रम

णाभूषिता १४ तदावामभुजेवीरकृत्वोर्द्धस्थास्यतेमया। येनमांप्राकर्षतेनतु

समेभर्त्ताभविष्यति १५ सत्यंसत्यमिदंसत्यंपत्रेस्मिंल्लिखितंमया अन्यथा

सुहृदंकार्यंलंघितुंकेनशक्यते १६ एतद्विलिख्यसाकन्यातस्सएवकरेददौ

सापितत्पत्रमादायगतामाधवसन्निधिं १७ तयायल्लिखितंपत्रेतत्पठित्वासमाधवः
भूयोपिलिखितंयत्नल्लिलेखात्यंतकौतुके: १८ त्वयापदुक्तंहेकन्येधन्येपुण्यकुलोद्भवे
तदेवमन्मतंसर्वंकोपिनास्त्यत्रसंशयः १९ ततस्तुगंधिनीभूयोगत्वातंनिकटंद्विजे
ददौतत्सुलोचनायैसालिखितंसुंदराक्षरं २० अथसालिखनंदेवीकुमारस्यांगी
कृतंद्विज एतस्मिन्संशयेकार्येपदासौस्वीकृतिंददौ २१ तदाकिंस्वयमिंद्रोवाको
वासमाधवःपुमान् इहलोकेपरत्रापिस्नेहभूमिःपतिःसदा २२ विनासंदर्शनो
नापिदोषत्वेनवृतोमया इतिसंचिंत्यसासाध्वीनिश्वसंत्यवमुहुर्मुहुः २३ स्नात।

५१

स्याजाद्गतावासंगंधिन्याश्चसहालिभिः हस्तेविधृत्यतांकन्यांगंधिनीसात्रवंधिनी २४
माधवंदर्शयामासप्रसुप्तंमंचकोपरि तंसमालोक्यसाकन्याकंदर्पप्रतिमंततः २५ रो
मांचितसमस्तांगामुदात्तंपत्रपतिक्रमात् तन्नेत्रयुगलंतस्मिन्पत्रयत्रनिमज्जति २६
कस्यहृस्यापिनान्यत्रतस्मात्तस्माच्चगच्छति साक्षादयंवाकंदर्पोदेवकीनंदनोपिवा
२७ अथवाविबुधाधीशासाक्षाद्वापार्वतीपतिः रूपैरेतैर्जगन्मध्येमनुषोनहिज्ञा
यते २८ अनेनस्वामिनाजन्मसफलंहरिणीदृशः मद्भक्तिवशागोदृश्यविधातास्य
तयत्नतः २९ यथाहंसुंदरीकन्यातथैनंकिंससर्जच अद्यप्रभृतिनाथोयंममना

स्यत्रसंशयः ३० इत्युक्त्वासामनस्थ्वक्रेगंतुंनिजगृहंप्रति गंधिन्युवाच कन्येयुक्ति
रियंमह्यात्ववापितृह्रदिबोध्यतां ३१ यथासुमूर्तिःपुरुषोननतथामातिनिद्रया
ऊर्ध्वश्वासोगात्रकंपंमंदहृष्टिश्चविस्मितं ३२ सर्वाणिमृत्युचिन्हानिनिद्रायाम्
गलोचने संदष्टोष्ठपुटःकोपान्मोवान्वोनिष्ठदुर्मते ३३ शनैःशनैःकरतस्य
स्वकराभ्याममर्दयत् त्वंहस्वाराजकन्यायासंप्रत्यागमनंशृणु ३४ श्रुत्वे
तत्सोपिचोत्तस्थौसंभ्रमाक्रांतमानसः अथतांपुरतःकन्यांददर्शारुचिर

क्षणां ३५ स्वकीयांगप्रभाव्यूहविराजितदिगंतरं वसनाच्छादितार्द्धेतु
वदनंविवमोहिजं ३६ कादंविन्याच्छादितार्द्धपूर्णचंद्रइवाज्वलं ईषद्धास
मुखीतांतुदृष्ट्वातद्गतमानसः ३७ विनयावनतोवाक्यंमाधवस्त्वेसुवाचह
माधवउवाच कन्येमज्जन्मसफलंश्रमस्त्वसफलोमम तच्चारुवदनांभोज
साक्षाद्देवमपेक्षितं सकलैर्यौवनैः कन्येएकीकृत्यविधिःकिंतु तामेवस्र
ष्टवानेकान्द्वितीयांनास्तिभूतले कन्येकमलपत्राक्षित्वंवरत्वेनमांवृणु ४०
त्वद्योगास्तिवरोनान्योमांविनासुविसुंदरी सुलोचनउवाच सुमतेत्वद्विध
स्वामीभाग्येनमहतामवेत् ४१ अवश्यमेवतद्भावियदस्तिर्मनसेविधेः

ममपद्वचनंप्रोक्तंतदेवसुहृदः खलु ४२ आज्ञांकुरुमहाभागगच्छामिनिजमंदिरं
माधवउवाच तिष्ठेतियदिवावक्षिकन्येगर्वस्तदाभवेत् ४३ गमेतिवचनंवक्तुं
नायानिवदनेमम स्वयंविचिंत्यत्वार्वंगीयद्युक्तंतद्विधीयतां ४४ सुमनेव
वनेतास्मिन्नभविष्यातिसुनरारं इत्युक्तानेनसाकन्याहर्षितास्वगृहंगता ४५
तत्रैवमाधवस्तस्थौतद्वाक्यगतमानसः ततः संध्यासमायातातारापुष्पवि
भूषिता ४६ कांतेनशोभिनारम्यानारीचपतिनासह भातिविक्रमदेव
स्यनंदनेर्भ्रातेजसः ४७ विद्याधरोनामपुत्रोविवाहार्थंसमागताः रथा

मागत्यतस्यासौवृतोबहुपरिच्छदैः ४८ चारुविद्याधरइवास्थितोविद्याधरो
वरः तत्रस्याश्चजनाः सर्वेस्त्रक्चंदनविभूषिताः ४९ दिव्यांबरपरीधा
नारेजुर्देवगणाइव क्वचिद्गीतंक्वचिन्नृत्यंक्वचित्कोलाहलध्वनिः ५०
क्वचिज्ज्वलद्दीपानिततुरोसमवर्त्तन: हेयितैरश्ववृंदानांहास्तिकानांनि
बृंहितैः हर्षस्वनैश्चपत्नीनांपूरिताः कुकुभोदिशा नानावर्णपताकाभिर्धवलै
र्नृपलक्ष्मभिः ५१ समंताद्गगनंसर्वंविस्तृमोतत्रजृंभिनः कोपिशंखान्समाद
ध्मुः ढक्काडिंडिमझर्झरान् ५२ वाद्यंचक्रिरेकोपिमधुरीकाहलादिकं ततो

पुत्रवनयाः सर्वाः सरोजकोरकस्तनाः ललितानिसुगीतानिजगुश्चंद्रनिभाननाः पर
स्परंयौवनांगघर्षणेच्युतमालया ५४ श्वेदांबुविगलद्वंधैर्बभौकन्येवतत्रभूः गंभा
रीकाष्टरचितंपीठमारुह्यसुंदरी ५५ ज्ञातिभिर्वेष्टितायातावरस्थानसुलोचना
अत्रांतरेविक्रमपुत्रएषशय्योपरिशाद्दांतलब्धनिद्रः नवेददैवेनविवाहकार्यसु
लोचनायाश्चसुलोचनायाः ५६ विधात्रमायाशतमोहितानांकदापिनस्याद्धवनेसु
खाय यतः सुसंकेतविधिंजनोयंविस्मृत्यनिद्रामभजत्सुखेन ५७ वनंपरित्यज्य
रुत्यानुभीत्याजलंप्रविशन्नलभीसुखेन संदत्तनेनत्रहिमालयेननकर्मकर्त्तुंक्कचि

४४

दन्यथास्यात् ५८ वेदादिशास्त्रमखिलंप्रपठंतुनामकुर्वंतुनामसुचिरंक्षितिपाल
सेवां उग्रंतपः प्रतिदिनंप्रतिसाधयंतुनश्रीस्तथाप्रभजेदपिभाग्यहीनान् ५९ य
स्मिन्प्रसंगेयद्वस्तुजनैः कैरपिनेष्यते तदेवदीयतेतस्मैकोस्तिधात्रेवनिष्ठुरः
६० मस्तकोपरितिष्ठंतदुःखानिचसुखानिच अन्यकालेसमायांतिहृदादन्या
निसत्तमः ६१ निद्रान्वितंसमालोक्यमाधवंदुःखभागिनं प्रचेष्टश्चिंतयामा
सज्ञानन्संकेतमेतयोः ६२ धिगस्त्वयंराजपुत्रोदैवमायाविमोहितः विस्मृ
त्यनिजसंकेतंनिद्रांसंप्रतिसेवते ६३ अभ्युदुपयतांकन्यावरस्यनिकटेधुना

किंभवत्विदमेतादृक्कुसंकेतंजालिनिष्फलं ६४ तिष्टत्वयंपापकर्मानिद्रांसंसेव्यमत्र
के मयाहयंसमारुह्यनेतव्यासावरांगना ६५ कन्यारत्नंचरत्नंचसगुणोनिर्गुणो
पिवा स्वयमासाद्यसंसारेकापरेभ्यःप्रयच्छति ६६ कन्यारत्नमिदंतावन्मुदा
प्राप्तंसुदुर्लभं कन्यारत्नमिदंतावद्यदिस्यान्माधवस्यतु ६७ तदावामम
कोल्लाभोहासिपीडैवकेवलं कन्यारत्नंचरत्नंचयदाप्नोमात्यनुत्तमं ६८ तदा
किंकार्यसेवयाकार्यमाधवस्यास्यदुर्मतेः धनार्थंक्रियतेसेवासर्वमानेनभूभुजः
६९ तच्चेद्यदिस्वयंप्राप्तसेवादुःखेनकिंतदा प्रचेष्टइतिसंचिंत्यसमारुह्यतु

रंगमं ७० सराजकन्यायत्रास्तेययौतत्रनभःपथा वरंप्रदक्षिणीकृत्यसस्मारवि
माधवंस्वकं ७१ वामहस्तेसमुधृत्यतस्यौविद्याधराग्रतः हस्तेविधृत्यतांक
न्यांप्रचेष्टोतिजवेनसः ७२ पृष्टेनवेशयामासावाजिनस्त्वमहाबलः तांराज
पुत्रीमादायप्रचेष्टोतिजवेनसः ७३ जगामतुरगारूढःपुरींकांचींसुशोभनां
तामथासौसमालोक्यप्रचेष्टोतिस्मरातुरः ७४ उवाचप्रहसन्बालांनष्टमा
नससाध्वसः प्रचेष्टउवाच समुद्रोत्तरतीरस्थांकांचीनामपुरीमिमां पश्य
सर्वत्रविख्यातांसर्वोज्वलसुखप्रदं अत्रमाधववास्यंतस्यविद्याधरस्यच ७६

स्यापित्वमयंत्वाम्निपश्यचंद्रनिभानने मन्निर्वेधनसंलग्ना कामानलशिखावलिं

७७ कुचकुंभरसेसिक्तानिर्वाणंदेहि सुरी संभ्रमांनकतीक्ष्णेषुप्रहारात्यंन सांसे

७८ प्रविष्टोमिवएराहोतारुण्यपाशाबिरंतवः त्वचारुमुखपद्मोस्मिन्मन्मुखंभ्रमरो

धुना ७९ इच्छेत्यातुमधुन्यत्रकाज्ञानिष्ठनितंप्रियो त्वचारुगात्रसंस्पर्शोच्छरे

सुदतिमांस्मरः ८० त्राहित्राहिप्रियेत्राहितवास्मिशरणंगत इतिब्रुवंतंतंमू

ढमभिवीक्ष्यवरांगणा ८१ क्रोधाग्नितप्तसर्वांगीचिंतयामासस्वर्वदा अयंमू

ढोदुष्टचेष्टः प्रवेष्टोनामवेधसा ८२ लिखितःकिंललाटेमेमंदायाहाहतास्म्य

४६

हं क्वमाताक्वचमेतातःक्वचविद्याधरोवरः ८३ अनेनाहंसमानीताधिगस्तुघटनां

विधेः अलंलोकाःप्रकुर्वंनिगर्वंजगतिसर्वदा ८४ छिनत्तिगर्ववृक्षंस्वंविधाताघ

टनासिना तथाचापदिधैर्यंचनिर्भयत्वंचसत्वरः ८५ उपायश्चेतिचत्वारःप्र

शस्यादिर्घदर्शिभिः इत्यालोच्यतदाकन्यावचोभिःकोमलाक्षरै ८६ प्रचेष्टप्र

त्युवाचासौसर्वकार्यविचक्षणा मुलोचनउवाच इदंकुरुमनोवीरकन्याहमवि

वाहिता मासमालिंग्यमोहेनकथंयास्यसिदुर्गतिं शास्त्रोक्तविधिनावीरविवाहे

नग्रहाणमां ८८ तवसेवांकरिष्यामिदासीवंकोत्रसंशयः त्वमेप्राणाश्चमित्र

श्वभूषणंबांधवास्तथा ८९ अनन्यगतयोनार्योभवानितिनिवेत्तिकिं विवाहयो
ग्यवस्तूनिविवाहार्थंसमानय ९० मत्पाणिग्रहणंशीघ्रंकुरुजाड्यंजहीहिच
अंतर्हृदंबहिर्लक्ष्याबदरीफलवद्भवः ९१ आकर्ण्यतस्यामूढोसापरमप्रीति
मायये तुरंगमंचकन्याचसंस्थाप्यैकत्रदुर्मतिः ९२ करकंकणमादायतस्या
स्तत्सुरमाययो ततःसाचिंतयामासविधिर्नूनंप्रसुष्यति ९३ यत्रआवांपरि
त्यज्यमूढोसौतोषितोयया किंकर्तव्यंकिंगंतव्यंक्वस्थातव्यंमयाधुना ९४ अ
तिसंकटकार्येस्मिन्निस्तारोमेकथंभवेत् यदाहमत्रतिष्ठामितदाश्रेयोभवेन्न

हि ९५ अथवास्वगृहंयामिकिंवदिष्यंतितेतदा पुण्यतीर्थंसमासाद्यपरत्रहित
काम्यया ९६ पंचतांप्रतियास्यामिसापिश्रेयस्करीनच मद्वियोगादयंमूढःश्री
विद्याधरमाधवौ ९७ नजीविष्यतितत्रयोप्येतेमृतायामपिसर्वथा मयिस्थि
तायामेतेषांभवेज्जीवनलक्षणं ९८ मृतायामपियास्यंतित्रयोप्येतेतुपंच
तां मामुद्दिश्ययदाप्राणास्त्यक्ष्यंतितेत्रयोजनाः ९९ भविष्यामितदानूनंहतु
हृदयभागिनी इदानींपुण्यतीर्थेषुयष्टव्योभगवान्हरिः १०० तस्मिन्प्रसंगेभद्रंमेसर्व
मेतद्भविष्यति प्राणेषुचविनष्टेषुसर्वमेतद्विनश्यति १०१ तेषुस्थितेषुसर्व

लंस्वोकस्त्वोकेनसिध्यति विषावसिष्टानलिनीहिमागमेद्दरीकृताचंडकरेणभास्वता

सुगंधिपुष्पंप्रकरोतिसुंदरीनाभोतिवाकंभंगवरस्यसंगमं २ हृदाविचिंत्येतिव

रांगनासास्वप्निंसमारूह्यमहाजवंतं तमुत्तपःसागरविष्णुपंथोर्जगामसूज्योत्त

मसंगमाय ३ तस्मिन्स्तेत्रेवरेपुण्येगंगासागरसंगमे वसद्राजास्मयणाख्यः

सोयवंशसमुद्भवः ४ गंतुतस्यसभांराजश्चेतसासेत्यचिंतयत् मयायुवत्या

कर्त्तव्यंकथंभूपालदर्शनं ५ अधिवासनस्त्राणिसद्वर्वाणिभुंजेमम कंन्याहं

तुरगारूढायुवतीसंगवर्जिता ६ चरित्रमामकंनृणांमनोविस्मयकारकं आ

त्मानंगोपयित्वाहंयास्यामिनृपतेःसभां ७ इंद्रजालप्रभावेनसाभूत्वापुरुषाकृ

तिः प्रविवेशसभांमध्येसुधर्मामिवजेमिनेः ८ ततोजयंतमायांतंशाकिहस्तं

चसादिन स्वयंप्रपृष्ठभूपालःकस्त्वंकुतइहागतः ९ तस्यैतद्वचनंश्रुत्वासाक

न्यापुरुषाकृतिः प्रणम्योवाचराजानंसदयंसज्जनाश्रयं ११० देववीरवरोनाम

पुत्रोहंपृथिवीपते वर्त्तनायसमायातस्त्वद्राज्यंप्रतिसंप्रति ११ यद्यत्कार्यम

साध्यंस्यात्तत्तद्वैसाधयाम्यहं मपिस्थितेनमद्भर्तुःकुत्रापिस्यात्सुराजयः १२

राजोवाच तिष्टात्रैवमहाबाहोममराज्येसुशोभने कर्त्तव्यातेमहावातःसंग्रा

योनात्रविद्यते १३ ततोवीरवरस्तस्यसन्निधौधरणीपतेः उवाससततंविप्रवत्सेवागत
मानसः १४ अथैकदापुरेतस्मिञ्जैमिनेसकलाःप्रजाः भीमनादोभीमरवङ्गीक्षोभमया
मासपत्तनं १५ तद्वधायततोराजाप्रेषयामासतंरुषा ततोसौगंडकंहन्तुंययौवीर
वरोजवैः १६ ददर्शपर्वताकारंस्वपंतंधरणीतले दंष्ट्राकरालवदनंखड्गिनंसत्वशालि
धृक् १७ नमसीत्त्रामयन्शालिःसचवीरवरोरुषा खड्गिनंतमितिप्राहमेघगंभी
रयागिरा १८ उपार्जितास्त्वयायेमेदुरात्मन्पापपादपाः बन्धुवुफलितस्तेतेकृतं
प्राप्यथाद्यमां १९ खादिताःप्राणिनोयेयेराज्येस्मिन्पापिनात्वया यमालयेसमं

तैस्तेदर्शनंतेभविष्यति १२० मुञ्चनिद्रामरेदुष्टमांपश्यांतकरंनिजं अनयानिद्रया
किंतेमहानिद्राभविष्यति २१ ततःसोपिसमुत्तस्थौक्रोधसंरक्तलोचनः धूलिधू
सरसर्वांगस्त्यक्तनिद्रामहाबलः २२ भीमनादउवाच गर्वमाकुरुदुर्बुद्धेतवायुःशो
षतांगतं मत्सदर्शनमात्रेणप्राणैःकोनविमुच्यते २३ ज्वलदग्निशिखाश्रोणीप्र
विशोच्छलभोयथा मत्कोपानलराशौत्वंतथैवनिपतिष्यसि २४ इतिब्रुवंतंतंमू
ढंज्ञात्वानिशितयातया सजघानमहाकोपात्त्यजन्हुंकृतिनिस्वनं २५ सप
पातमहीपृष्ठेगतासुर्गंडकस्ततः चालयन्पृथिवींसर्वान्शोणितौघपरिप्लुतः २६

खङ्गिनंपतितंदृष्ट्वागंगाधिराथसिद्विज समीपंतस्यभूपस्यसभांतमुपचक्रमे २७
सगच्छन्पार्थिवीपर्षदंदृष्ट्वोकंमहात्मयं जाज्वल्यमानंतेजोभिर्द्वितीयमिवभास्करं
२८ विष्णुदूतगणैर्युक्तंतुलसीमाल्यभूषितं दिव्यांबरधरंशुद्धंरथारूढंस्मितानन्नं
२९ पप्रच्छेतिनतोभक्त्यासचवीरवरस्तने कस्त्वंकुतइहायातःक्वगच्छसिवदस्वनन
३० कन्येविधृतपूर्वेषुमद्वृत्तांतंनिशामय कथयामिसमासेनश्रोतुमिच्छसिचेन्नरः।
३१ अहमासंपुराराजावैरिवंशदवानलः धर्मबुद्धिरितिख्यातःसर्वधर्मपरायणः ५०
३२ मयायज्ञाःकृताःसर्वेदानानिसकलानिच चतुर्वर्षसहस्राणिपालितान्न

वसुंधरा २३ पाखंडजनवाक्येनमयाभूतेर्द्विजन्मनः लंघिताकोपमासाद्यदोषमा
त्रेणकेनचित् २४ ममतेनापराधेनस्वयमेवविधिस्ततः जहारतत्क्षणादेवस
र्वेराजश्रियंरुषा २५ तदाहंगंतुसंपन्निःशोकाग्निदग्धमानसः कियाद्भीर्दिव
सैसाधिममहाजवत्रागतः २६ मांदृष्ट्वाचित्रगुप्तेनतत्कर्मप्रकटीकृतं उक्तवान्मा
स्वरीदेवोविनियोगपतिःप्रभुः २७ धर्मबुद्धिरयंराजाकृतपुण्यक्रियःसदा अ
स्यस्यदुरितंकिंचितन्निशामयकथ्यमहं २८ पाखंडैर्बाधितोयस्तुजहारद्विजशा
सनं तेनैवकर्मणास्थानंनरकस्यसुदुस्तरं २९ वृत्तिच्छेदःसूर्यपुत्रतस्ययेनवि।

धीयते सतस्यवधमाप्नोतिन्नात्रेषितिनिश्चितं ३० तस्मादयंपापकर्माब्रह्महोपृ
थिवीपते: एतस्यानिरयस्थानंकल्पकोटिशतावधि ३१ आत्मदत्तांहरेद्यस्तुपर
दत्तांचमेदिनी सकोटिकुलसंयुक्तःप्रयातिनरकंप्रभो ३२ याहरेतमहींदेवदेव
स्यब्राह्मणस्यवा नतस्यविष्कृतिर्दृष्टाकल्पकोटिशतैरपि ३३ परदत्तांक्षिति
यस्तुरक्षतिक्ष्मापतिःप्रभो सकोटिगुणमाप्नोतिपुण्यदानान्नजनादपि ३४
ततोहंग्रामनादेयाद्धुक्तावैपूतिमृत्तिकं कल्पकोटिशतंसाध्वीतस्याग्रामन
मंदिरे ३५ ततोजन्मसमासाद्यनरकांतेवरांगणे खङ्गयोनौप्राणिहिसा

सर्वदेवकृतामया ३६ गावश्चब्राह्मणाश्चैवतथैवान्येपिजीविनः मयादुष्टेन
निहताःकोटि-सहस्रशः ३७ कालेनप्रेरितासाध्वीमांसर्वदुरिताश्रयं ख
ङ्गयोनौसमुत्पन्नभवतीप्रजघानह गंगाब्धिसंगमंतीर्थंदुर्लभंदेवतैरपि स्थाने
पिमृत्युमासाद्ययत्रेयंममसद्गतिः ३९ गच्छसुश्रोणिमद्वंतेभविष्यतिनसंश
यः अचिरेणैवपतिनादर्शनंतेभविष्यति १४० व्यासउवाच तस्यैनद्वच
नंश्रुत्वासाकन्यापरमाद्भुतं ववंदेचरणौतस्यधर्मंबुध्वामहीपते: ४१ ततो
रथसमारुह्यसराजात्रिदिवंययौ सापिवीरवरोविप्रजगामनृपतेःसभां ४२

राजातेनहतंश्रुत्वारवङ्गिनंभीमविक्रमं तस्मैददौविवाहेनजयंतीनिजकन्यकां

४३ जयतीतांसमादायसाकन्यापुरुषाकृतिः ततस्तत्तुंमनश्चक्रेगंगासागर

संगमे ४४ गंगाब्धिसंगमेस्नात्वाप्रमासेद्विजसत्तमं गीतैर्वाद्यैश्चनृत्यैश्च

यजन्नारायणंप्रभुं ४५ निरामिषंहविष्यंचफलाहारंद्विजोत्तम कदाचि

दुपवासंचकुरुतेसवरांगणा ४६ अनेनविधिनाकन्यागंगासागरसंगमे

तस्थौतत्रातयोविप्रामाधवंप्रासयेपुनः ४७ अत्रांतरेप्रचेष्टोसौचित्रोत्सा

हेनजैमिने विहाहयोग्यवस्तूनिसमादायजगामसः ४८ तुरंगमंचतांक

न्यामदृष्ट्वाशोकमूर्छितः निपत्यक्रंदनंचक्रेपृथिव्यांभ्रत्रामुत्तमं ४९ हाहतोस्मि

हताभाग्यंक्वयातासावरांगणा मज्जीवनौषधंकेननीतंयद्भुविदुर्लभं ५० स्व

र्गांगनामिवप्रोद्यदिंदुवक्त्रांशुभाननां एकाकिनींतमालोक्यकोनुगृण्हातिभूतले

५१ मांनीत्वमिवमत्वावातंसमारुह्यवाजिनं भूयएवनिजंराज्यंसाजगामवरां

गणां ५२ माधवस्यवियोगेनतस्याविद्याधरस्यवाः मृतासाराजतनयायतोन्यंन

भजेत्सती ५३ तस्यामृतायामश्वोसौनिर्जगामनिजेछया विलप्यबहुधांतत्रप्र

चेष्टोत्यंतशोकभाक् ५४ जगाममरणार्थायगंगासागरसंगमं गंगाब्धिसंग

मेस्नातातुलसीस्रग्विभूषितं ५५ कृतांजलिरितिप्राहप्रवेष्टःस्तीर्थमानरं पवित्रेत्व
ज्जलेमातस्त्यजाम्यघकलेवरं ५६ सुलोचनामेकांतास्याद्यथानत्प्रकरिष्यसि भू
योभूयोब्रुवंतंतमितितस्याश्चकिन्नराः ५७ बध्वापाशेनवैनिन्युर्युक्तास्तेनत्सभां
प्रति ततोविश्वरादेशात्किंकरास्तेसुदारुणाः ५८ कारायांस्थापयामासप्रेत्व
भृमत्युविव्हलं व्यासउवाच एतस्मिन्नेवकालेतुदृष्ट्वातत्कार्यमद्भुतं हाहाका
रोमाहानासीत्तद्राज्येद्विजसत्तम ५९ एतत्छ्रुत्वाद्भुतंकर्मसचराजागुणाकरः
आयातोत्यंतसंत्रस्तोयत्रसासुंदरीस्थिता १६० भूत्यपीठंसमालोक्यसदारः

समहीपतिः भ्राः किमेतदितित्रस्तोवदतीतिद्विजोत्तमः ६१ निषादिनःसा
दिनश्चवर्ग्गिनाश्चवर्म्मिणास्तथा धानुःकाः कांडिकाश्चैवकोटिकोटिसहस्रशः
६२ स्थानेस्थेपुरेतस्मिन्सराजाशोकविव्हलः नियोजयामासततोरक्षार्थेद्वि
जसुत्तम ६३ तेनाज्ञप्तास्ततःसर्वेयोद्धारोमितविक्रमः सत्वराःप्रतिरथ्याया
तस्थुस्तस्मिन्पुरेरुषा ६४ गीतानिगायनैःसर्वैःनृत्याश्चनर्तकैस्तथा वाद्यानि
वाद्यकैश्चैवतत्रत्यक्तानिसध्वसैः ६५ ततःसराजाविप्रर्षेसमाहूयस्वमंत्रिणः
किमेतदितिपप्रच्छशोकोपहतमानसः ६६ मंत्रिणऊचुः देवाद्भुतमिदंकर्मन

दृष्टंनश्रुतंक्वचित् एतावतांनृणांमध्येपश्यतांकजगामसा ६७ केपिजल्पंतिसालक्ष्मी
शापेनागत्यभूतले त्वदीयंसोधमेनर्हिस्वयमंतरधीयत ६८ मायामयीसारमणी
माययालब्धदेहास्थिता मायास्वकीयांदर्शित्वागतेत्यन्येवदंतिवै ६९ केचिद्वदं
तिसाकन्यासर्वलक्षणसंयुता मोहान्माधवनानीतासमागत्यनभःपथा १७०
अन्येवदंतिशक्रेणनीतासायदिसुंदरी आगमिष्यतिभूयोपिभगांगोमघवायदि ७१
तन्मुखंचंद्रवन्मत्वाविनिघ्नात्मानमात्मना केचिद्वदंतिचंद्रेणनीतासाप्रतिपत्तये
७२ वदंतिकेपिसाकन्याराहुणादीर्घबाहुना भ्रांत्याचंद्रमसोग्रस्ताषूर्णचंद्र

निभानना ७३ दिग्गजैर्नलिनीभ्रांत्याप्रफुल्लकमलासना विषदंडाब्जहस्तासा
नीताब्जकलिकाचवा ७४ केचिद्वदंतिसाभ्रष्टास्रष्टुमन्यास्त्रियंनृप तद्रूपाद
र्शमालोक्यनीतारूपगुणास्थितिः ७५ केचिद्वदंतिभूपालयासर्वाह्रियोजिताः
रूपैःदेवांगणाजेतुंगतासात्रिदिवंप्रति ७६ अथतेमणोन्योन्यमालोकितन्
मुखश्रियः स्तब्धाइवाभवत्सर्वेनिरुत्साहाःससाध्वसाः ७७ मातःसुलोचने
पुत्रीकृगतासिविहायमां इत्युक्त्वासामहीपालःपृथिव्यांमूर्छितोपतत् ७८
राजानंमूर्छितंदृष्ट्वाशोकेनमहतास्ततः जज्ञेहाहारवस्तस्मिन्नगरेद्विजसत्तम ७९

क्रंदंतांसर्वलोकानांनयनंस्रवदस्रुभिः सिक्ताबभूवपृथिवीजैमिनेद्विजसत्तम ८०
तत्क्रंदितध्वनींविप्रनिश्रुत्यचभूपतेः तत्प्रेक्षतेतत्रलोकैः क्रंदितंकुमोऽस्त्र ८१
धूलिधूसरितांगंतुंनृपतिंमुक्तकेशिकं विधृत्यमंत्रिणःसर्वेतरसाधोममाययुः
८२ अथविद्याधरस्तत्रभातिविक्रमदेवजः तस्याःपीठंसमालिंग्यरुरोदकरुण
स्वनैः ८३ हाप्रियेचंचलापांगीसुवर्णकुसुमप्रभे शोकाब्धौपातयित्वामांक्व
गतासिवरांगणे ८४ ममकिंदूषणंदृष्टंत्वयानिर्दययाप्रिये नददासिकथंमह्यं
दर्शनंकमलानने ८५ नजीविष्याम्यहंमह्यंक्षणमात्रंत्वयाविना अतोमेदर्शनं

नंदत्वाक्रियतांप्राणरक्षणं ८६ किंधनैःकिंजनैःकिंमेमित्रैःकिमेश्भिर्गृहैः ना
भोतियदिमह्यंत्वंप्राणेभ्योपिगरीयसी ८७ एतद्वान्यच्चविप्रर्षेसकृत्वाकरु
णंमहत् शोकान्मृत्युंविनिश्चित्यययौगंगाब्धिसंगमं ८८ तत्रगंगाप्रभासिन्धा
त्वसमुद्रजलमिश्रिते निवेद्यभास्करायार्घ्यंगंगामित्याहमातरं ८९ गंगादेवि
जगन्मातस्त्वज्जलेविमलेतनुं त्यजामितांयथाभूयःप्राप्नोमितत्करिष्यसि
९० इतिब्रुवंतंतंविप्रतत्किंकरवरास्ततः विधृत्यानिन्युःसदसिक्रुद्धावीरव
रस्यच ९१ ततोवीरवरःप्राहकस्त्वंभोकुतआगतः कथंमंत्रततनुत्यागंकरि

ष्येतद्वदाशु ९२ तद्वाक्यमदाकर्ण्यततोविद्याधरोखिलं तांकथांकथयामासःशृणु तांविस्मयप्रदां ९३ विरवरउवाच यात्वांविहायकालेपिसत्यज्यांनरधीयत न स्यास्त्वयिमनिर्नास्तितस्यांहार्द्दमनस्तव ९४ अतस्त्वंमूर्खलोकानांप्रवरोसिनसं शयः गंधर्वीराक्षसीवापिपन्नगीवापिकिन्नरीः ९५ शापागतेवसाकन्यातस्मा दर्हितास्वयं सादेवरूपिणीकन्यादेवानांनिलयंगता ९६ कथंतयासमंभूयो दर्शनंतेभविष्यति चकोरस्येवीपीयूषंगगणेरोहिणीपते ९७ किंव्याकुलंतितव तुवायसावलिनोपिव यदप्राप्यंतदप्राप्यंयत्प्राप्यंतत्त्वलभ्यते ९८ जानंत्व

पिनरःकश्चिन्मोहंचप्रतिगच्छति केनापिदीयतेकन्याकन्याकेनापिगृह्यते ९९ पूर्व जन्मनियाकन्यातांकन्यांलभतेपतिः पुत्रप्रयोजनाभार्यापुत्राःपिंडप्रयोजनाः २०० कुर्वीतदारग्रहणामतएवमनीषिणः यथाहार्दीपतिर्नार्यांतथानारीतु हार्दिणी २०१ कुहूरजन्यांवाभृंगांकुमुदीनींहंसत् सद्गुणोपिपतिस्त्रीणांसं तोषायभवेन्नही २ रवौस्थितेचपद्मिन्याःमधूनिभ्रमरःपिबेत् नारीपुंस ततंचित्तंविष्णुभाक्तिषुनारद ३ शोकेःकश्चिननुत्यागःकरोतिचमुमानिह दाराःपुत्राःस्तयाभ्रातादेशाश्चबांधवासरथाः ४ पुनर्लभ्याइमेसर्वेपुनलभ्य

नत्रासव: नभुक्तविषयोधर्म्यंनचकर्मकृतंत्वया ५ वर्त्तमानेगतेमूढभविष्यंजन्म
दुर्लभं ममभातापिताभ्राताभार्यामभधनंमम ६ निःफलंयातिवैजन्मनृणांम
मतयातया एवंप्रबोधितःसम्यकुतेनवीरवरेणसः ७ दौर्मनस्यंपरित्यज्य
तस्थौतत्रैववृजेभिने ततस्तुगंधिनीप्रीत्याहसंतीस्वगृहंगता ८ गत्वाचमाध
वंमंचेस्वपंतंसाददर्शह गंधिस्तुवाच उत्तिष्ठोत्तिष्ठदुर्बुद्धेत्वमस्तेविफलोभव
त् विवाहकालेसाकन्याबभूवांतर्हितास्वयं एतच्छ्रुत्वावचस्तस्याःसमुत्तस्थौ
समाधवः १० ततसातुरगस्थानंजगामसहसाध्वसाः अदृष्ट्वातुरगंतंचेष्टसे

चकंस्वकं ११ हाहतोस्मिहतोस्मीतिनिगदित्वामूर्छितोभवत् ततःक्षणेनकिय
तावेत्तनांप्राप्यमाधवः १२ विललापाकुलःशोकेमहिद्भिःक्ष्मा तलेलुठन्
कन्यायादूषणंनास्तितस्यविद्याधरस्यच १३ ममैवदूषणंसर्वंयतोहंनीचसंग
भाक् नीचसंगगतेपुंसिसुखंयच्छतिनोविधिः १४ एतदेवमयाज्ञातंयतो
गतिरियंमम नप्राप्नोतिसुखंकिंचिन्नीचसंगान्महानपि १५ प्रेतसंगान्म
हादेवोनग्नोभस्मविभूषितः प्रविश्यनिलयंन्नीचःस्त्रीधनादिकमिच्छति
१६ स्वयंनेतुंनशक्नोतितदान्यायंप्रयच्छति स्थनेगुणोपिनीचस्तुयत्नाद्देयंप्रप

श्यति १७ किंचित्प्रसंगमारोप्यतद्रुकुंस्याच्छनाननः सतांश्रुत्वागुणंनवःसद्यए
वविषीदती १८ दोषंवाश्रोतुमाप्नोतिमहानंदोभविष्यति श्रुभमिच्छन्निजंप्रा
ज्ञोनीचेषुविश्वसेन्नहि १९ पात्रमेकमपिप्राज्ञोनीचैसहनगच्छति विश्वा
सवचनंनीचःश्रोतुमायातियत्नतः २२० ततःसमयमासाद्यप्रकाशायति
तहसन् मनस्येकंवचस्येकंकर्मण्येकंमहात्मनां २१ मनस्यन्यद्वचस्यन्य
त्कर्मण्यन्यदुरात्मनां यदाकरिष्यत्तत्कन्यांविवाहंसनृपात्मजः २२ नभवि

ष्यतितदाशोकःस्वल्पोपिहृदयेमम स्वर्गगतेवसाकन्यासर्वलक्षणसंयुतः

नीतानीचेनशोकोयंहृदिमेदुःसहोभवत् लिखितामपिसर्वत्रतांपश्यामिवरांगणां
२४ विस्मर्तुंनहिशक्नोमिजीवतानेनवर्ष्मणा नीचकोऽगतासाध्वीनजीविष्यति
साक्षणं २५ विद्याधरोपितच्छोकैर्नजीविष्यतिदारुणैः यथामातापितात्यक्तो
देशास्तत्प्राप्तयेमया २६ तत्रैवसंप्रतिप्राणांस्त्यक्ष्यामान्तुसंशयः पुनस्तया
सयेप्राणान्गंगासागरसंगमे २७ त्यक्ष्यामीतिदृढोकृत्यसगंतुमुपचक्रमे
ततस्सुगंधिनीदृष्ट्वामाधवस्यविलापनं २८ कृपयासिद्धमंत्रंतांशिक्षयामास
योगिनी ततःकियद्भिर्दिवसैर्ययौगंगाब्धिसंगमं २९ गंगाब्धितोयस्नाता

सम्पूजयामासचाच्युतं तुलसीपत्रमालाभिर्भूषितोमाधवस्तथा ३० बध्वांजलि
स्तितःप्राहजन्हुकन्यांसरिद्वरां माधवउवाच देवित्वत्सलिलेदेहेप्रासशोकस्य
जाम्यहं ३१ भावीजन्मनितीकन्यामस्यदास्यासिशोभनां इत्युक्त्वानांनमस्कृ
त्यगंगांत्रैलोक्यमातरं ३२ ततस्तत्सलिलंनिम्नप्रवाहुमुद्यतोभवत् अथ
वीरवरैःप्रेष्यैस्तंविधृत्यनृपात्मजां ३३ तत्समविप्रर्षेनीत्वाजातंजवेनच त
तःसमालोक्यनृपात्मजंतंप्रीतिंसमासाद्यमनीषयासौ कस्त्वंत्यजस्यत्रकथं
शरीरंब्रवीतुमेवीरवरोजगाद ३४ माधवउवाच अहंविक्रमराजस्यपुत्रोमा

धवनामकः मृगयायैवनंघोरंससैन्योगममेकदा ३५ अस्तेकांनगरांप्रांतसर
सीपद्मशोभिता नारीमेकाकिनींकन्यामपश्यत्तत्रकामुकाः ३६ साचचंद्रक
लाभामधारिणीमांस्मरातुरं सुलोचनायाःप्रस्तवंकथयामासमूलतः ३७
तांहंतुरगारूढोविलय्यसरितांपतिं प्रष्टाख्येनमृत्योगततस्तस्याःपुरंप्रति ३८
तास्मिन्नेवदिनेतस्याअधिवासनमुत्तमं तदाकर्ण्यमयापत्रंप्रेषितंसांगुली
यकं ३९ ममपत्रंसमालोक्यसांगुलीयकमुत्तमं साचतत्स्पष्टपत्रेचयल्लि
लेखतमुच्यते ४० श्रीत्रिविक्रमराजस्यपुत्रोविद्याधराह्वयः पितानस्मैवि

वाहेनमांप्रदास्यतिसत्तम ४१ अद्याधिवासनंकर्मश्वोविवाहोममभ्रूवं तथा
प्युपायंवक्ष्यामियेनप्राप्नोतिमांधवान् ४२ वामबाहुंसमुधृत्यस्थास्यामिवर
संमुखे हयमारुह्यनीतासातत्राहंनिद्रयंजितः ४३ अनयाव्यथयातत्रपुन
स्त्वयासहितेनवै कलेवरंत्यजाम्यत्रदुःसहागुणिनीयतः ४४ तछ्रुत्वामाध
वेनोक्तंहृष्टोवीरवरस्ततः वीरवरउवाच ननुत्यागंयदाकर्तुंमवतास्कृत
निश्चयः ४५ तदाद्यजागरंतत्रकुरुशास्त्रविधानतः इत्युक्त्वातस्यरक्षा
र्थंनियोज्यकिंकरान्बहून् विहस्यांतःपुरंयातासाकन्यापुरुषाकृतिः ४६ ६०

ततोविधृत्यस्त्रीवस्त्रंनानालंकारभूषिता स्वदासींप्रेषयामासतमानेतुंनृपात्म
जं ४७ तदाज्ञयासमागत्यहृष्टोनृपतिनंदनः इछांचक्रेचतांसाध्वींलक्ष्मी
मूर्तिमतीमिव ४८ साचकन्यासमुत्थायसुवर्णास्वेनतोद्विज ववंदेचरणौ
तस्यपुलकांचितविग्रहा ४९ ततोगंधर्वविधिनासराजतनयःसुधीः
चक्रेविवाहंतांकन्यांमाधवःप्राहकौतुकः ५० तत्प्रेमावारधाराभिःसंसि
क्तोनृपनंदनः तत्रैवतानिशानिन्येकुर्वन्केलितयासह ५१ अथप्रभाते
विमलेसामृगीलोचनासती आदितःसर्ववृत्तांतंकथयामासमाधवं ५२

ततः सुलोचनासाध्वीजयंतींतांनृपात्मजां माधवंचसमादायसुसेनस्यसभांययौ
५३ ततगत्वादितः सर्ववृत्तांतंनृपसन्निधौ कथयामासतच्छुत्वाराजातीवमुदं
ययौ ५४ माधवायततोराजासुमेलग्नेशुभेदिने सुलोचनांजयंतींचविवा
हेनददौततः ५५ जग्मतुःकौतुकेनसराजाधर्मतत्परः सुप्रीतोनिजरा
ज्यार्द्धंददौसर्वंग्रामानिच ५६ ततोविचित्रमावासंनिर्माय्यसनृपात्मजः
तस्मिन्पुण्यतमेतीर्थेचकारवसतिंद्विज ५७ अत्रांतरेप्रचेष्टंतंकारागार

६१

निवासिनं सभांप्रतिसमानीयचिंतयामाससमाधवः ५८ अयंपापमतिं

क्रूरः स्वामीविश्वासघातकः शत्रूणांप्रवरोमूढोरक्षणीयोमयानहि ५९
पालितोहिरिपुर्नित्यंमहासाधनभोजनैः शत्रुकंमकरोत्येवसमयंप्राप्य
निर्दयः ६० विपत्तौयेनहस्तेनहरंत्यादरजः खलु शिरः छेतानितेनैव
स्वामिनः प्राप्यसंपदं ६१ सहसेवप्रमुंचंतिवज्रागास्ताप्युरात्तयः नप्रम
प्यदकंवन्हिसधानयानिसंस्रयं ६२ इतिसंचिंत्यमनसातेनक्ष्मापतिसू
नुना प्रचेष्टोनष्टचेष्टासोनिरसोद्विजसत्तम ६३ ताभ्यांस्त्रीभ्यांततोवि
प्रसुखेनसनृपात्मजः किंचित्कालंतत्रतस्थौशोकव्याधिविवर्जितः ६४

तस्यांसुलोचनायांचमाधवस्यमहात्मनः शतपुत्राजयंत्याश्चपुत्राद्वादशजज्ञिरे ६६
सर्वएवसुतास्तस्यशास्त्रशस्त्रविदोद्विज बभूवुःसर्वलोकानांप्रीतयेधर्मतत्पराः
जन्मांतरोपार्जितयाविष्णुभक्त्यासदेरितः एकदाचिंतयामासमनसेतिचमाध
व ६७ कोहंकस्मात्समायातःकस्माद्वाकेननिर्मितः भूयःकुत्रासमिष्यामिकु
त्रवास्थास्यतेमया ६८ निरयंभुंजतोजन्मविनापुण्यैर्वियोगतं तस्माद्विश्वार्ण
वेमग्नंकोत्रमामुद्धरिष्यति ६९ संसारेजन्ममासाद्ययेननाराधितोहरिः आ ६२
त्मघातीसविज्ञेयःसर्वधर्मबहिःकृतः २७० भूयोभूयोभवेज्जन्मभूयोभूय

श्चपंचतां संसारोयमतःसर्वक्लेशदोषैरवोमहान् ७१ विष्णुभक्तिंविनानस्या
ज्जन्ममृत्युनिवारणं अतोहंसकलंत्यक्त्वाकरिष्याम्यर्चनंहरेः ७२ एतद्विचिं
त्यमनसानिश्वस्यचमुहुर्मुहुः विश्वकर्माणमाहायसवाक्यमिदमब्रवीत् ७३
माधवउवाच विश्वकर्ममहाबाहोमहाविष्णोःशिलामयीं प्रतिमांदेहिनि
र्मायसर्वकामफलप्रदां ७४ तस्यादेशात्ततोविप्रशिल्पिनाविश्वकर्मणा
प्रतिमारचितीविप्रमहाविष्णोःशिलामयी ७५ नवीननीरदश्यामापुंडरी
कनिभेक्षणा शंखचक्रगदापद्मधारिणीचचतुर्भुजा ७६ लक्ष्मीसरस्वती

युक्तावनमालाविभूषितां समस्तलक्षणैर्युक्ताभूषितासर्वभूषणैः ७७ विचित्रमं
डपेतांचसंस्थाप्यप्रतिमांहरेः सपूजांकर्त्तुमारेभेकामदांचक्रपाणिनः ७८
तास्मिन्देवालयेविष्णोर्घनपूर्वेद्विजोत्तम दीपप्रतिदिनंयस्मैः दुर्विछिन्नाशि
रवस्यच ७९ प्रातःस्नानंसदाभक्त्याकुर्यात्संमार्जनादिकं मार्गशोभांचविप्र
र्षेतत्रोपलपनंपुनः ८० स्नात्वागंगाब्धिसलिलेकृत्वापंचमहाध्वरान् त्रि
संध्यंपूजयेद्विष्णुमुपहारैरनुत्तमैः ८१ गंधैःपुष्पैश्चतांबूलैर्नैवेद्यैर्धूपदीपकैः

गीतवाद्यैश्चनृत्यैश्चस्तवपाठैरनुत्तमः ८२ प्रदक्षिणंनमस्कारैरर्घ्यैश्चसदक्षि

णैः निरामिषैर्हविष्यैश्चफलाहारैश्चसत्तम नमोनारायणायेतिजपेत्प्रणव
पूर्वकं अष्टाक्षरंमहामंत्रंसर्वकामफलप्रदं ८३ एवमब्दसहस्रांतेमहाविष्णोः
परात्मनः चकारपरयाभक्त्यासपूजांसर्वकामदां ८४ तस्यभक्त्यानंतस्तुष्टः
सर्वदेवशिरोमणिः अविर्बभूवसहसाभगवानतसिप्रभः ८५ अविर्भूतंहरिं
दृष्ट्वासदारोमाधवस्ततः शिरसाभूमिमालिंग्यववंदेचरणौहरेः ८६ माधउवा
च नमस्तेदेवदेवायनमस्तेपरमात्मने परेशायसुरेशायनमस्तेस्तुपरात्मने
८७ परेशायसुरेशायनमस्तेज्ञानदायिने नमस्तेपरमानंदपुरुषोत्तमकेशा

य ८८ नमस्तेपद्मनाभायकमलापतयेनमः नमस्तेबहुरूपायनिरूपायनमोन
मः ८९ चिंत्याचिंत्यायवैतुभ्यंहृदयस्थाहृदयायवैनमः नमस्तेलोकनाथायलोकपि
त्रेनमोनमः ९० नमस्तेध्यानगम्यायनमस्तेसर्पशायिने कंसारयेनमस्तुभ्यं
नमस्तेकैटभारये ९१ मधुहंत्रेनमस्तुभ्यंनमस्तेनरकारये येनत्वयाहृतावेदा
मीनरूपायधरेणवै ९२ गंभीरांभोनिधेरभोभ्यंतरान्नमहंभजे येनत्वयाधृता

लक्ष्मीपृथ्वीसशैलवनकानना ९३ कूर्मरूपधरायवैतस्मैतुभ्यंनमोनमः

६४

वराहरूपिणायेनधरणीधरणीपते ९४ उध्दृतानिजदंतेनतस्मैतुभ्यंनमोन

मः नृसिंहमूर्त्तिनायेनत्वयादैत्योविदारित ९५ हिरण्यकशिपुःकोपात्तस्मैतुभ्यं
नमोनमः बलियज्ञस्त्वयायेनध्वस्तोवामनमूर्तिना ९६ त्रिपादस्थलमासाद्यत
स्मैतुभ्यंनमोनमः तस्मैतुभ्यंनमोदेवकश्यपानंदकारिणे ९७ पितरस्तर्पितायेन
त्वयाक्षत्रियशोणितैः कार्त्तवीर्योहतोयेनरेवतीपतिनात्वया ९८ कालिंदी
भेदनीतुभ्यंबलदेवायतेनमः वेदाविनिंदितायेनविलोक्यपशुघातनं ९९ स
द्रूपेणत्वयादेवतस्मैबुद्धायतेनमः म्लेंछाश्चनिहितायेनयुगांतेकल्किमूर्तिना
१०० सर्वलोकहितायेवर्यायतस्मैतुभ्यंनमोनमः हरेविष्णोदैत्यजिन्नारायणम

नामय ३०१ संसारसागरेघोरेपतितंमांसमुद्धर ततोहर्षाश्रुधाराभिःक्षालयंश्चर
णौहरेः २ भूमौनिपात्यसर्वांगैर्भूयोपीनिजगादसः माधवउवाच गोविंदपर
मानंदमुकुंदमधुसूदन ३ त्राहिमांपापिनंकृष्णयतस्त्वंसर्वपापहा ४ इतिस्तु
तःसदेवेशोभगवान्भक्तवत्सलः परमप्रतिमासाद्यमित्याहवचनंस्वयं ५ श्री
भगवानुवाच वरंवरयभोसम्यग्माधवक्षत्रियर्षभ व्रतेनानेनतुष्टोहंत्वयाराधि
तोवाकिमिच्छसि ६ तत्तेदास्यामिसुप्रीतःसत्यमेतन्नसंशयः श्रुत्वैवंमाध
वस्तस्यसुखीसाक्षादुवाचतं ७ माधवउवाच सर्वमेवमयाप्राप्तंजगदीशनसं

६५

शयः देवैरप्यहश्यंत्वांपश्यामिवदस्वमे ८ तथापित्वंवरंदित्सुर्यदिमेकृपयाप्र
भो तवांघ्रिचरणेचित्तंममतिष्ठतुसर्वदा ९ भुक्तिंमुक्तिंधनंश्रेष्ठमपिदातुंभवा
न्क्षमः प्रभोनमुक्तियोग्योस्मिभक्तिमेवप्रयच्छमे १० श्रीभगवानुवाच त
वभक्त्यामयावत्सप्रीतोहंनात्रसंशयः किमस्तिवस्तुयद्त्वातवानृण्यंव्रजाम्य
हं ११ सर्वमेवशुभंभद्रंभविष्यतिनसंशयः ममेयंप्रतिमावत्सक्रियायायोगेन
सर्वदा १२ पूज्यतामत्रघोषात्वांनयामिस्वतनुंप्रति इतिदत्वावरंतस्मैचतुर्भि
र्दोर्भिर्वाहुभिः १३ भूयःप्रेम्णातमालिंग्यतत्रैवांतरधीयत ततस्तांप्रतिमांविस्मो

सदारोसाधवःसदा ३१४ आराधयामाससदाक्रियायोगैरनुत्तमैः सभुक्ता
सकलान्भोगान्पुत्रपौत्रसमन्वितः १५ गंगायांमृत्युमासाद्यसदारोमोक्षमाप्तवा
न् पठतिहरिचरित्रैर्युक्तमध्यायमेतत्सकलदुरितहारिशृणुयात्तेयोतिभक्त्या इह
जगतिसभुक्त्वासर्वभोगांस्ततोनेव्रजतिभगवतःश्रीवासुदेवस्यधाम ३१६ इ
तिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेपंचमोध्यायः ५ ॥छ॥ ॥छ॥ व्यासउवाच
शृणुयएवमहाबाहोगंगामाहात्म्यमुत्तमं यच्छ्रुत्वामवाःसर्वेसर्वान्कामानवाप्नु
युः १ प्रभातेयःस्मरेद्भक्त्यागंगागंगाक्षरद्वयं तस्यनश्यंतिपापानित्रिमासी

६६

वारुणोदये २ येननाचरितंस्नानंगंगायांलोकमातरि आलोक्यतन्मुखंमर्त्यैः
कर्त्तव्यसूर्यदर्शनं ३ नदृष्टायेनसरितांप्रवराजाह्नुकन्यका तस्याग्रात्वाणिस
र्वाणिअन्नानिःसलिलानिच ४ शरीराणिपवित्राणिगंगास्नानप्रकुर्वतां त
तएवभवेन्मुक्तिर्महायातकराशितः ५ अहोचित्रमहोचित्रमहोचित्रमिदंपु
नः पतंतिनरकेमूढागंगानाम्निस्थितेषुच ६ शिरसायोवहेद्भक्त्यागंगाभःक
णिकामपि समुच्यतेमहापापैब्रह्महत्यादिभिर्द्विज ७ यस्तुगंगामृदःपुंड्रंन
येद्गात्रेद्विजोत्तम तस्यसंस्पर्शनादेवसद्यःपापात्प्रमुच्यते ८ ललाटेस्वस्यतेय

स्यगंगासकलमुत्तमं सपुण्यात्माजगत्सर्वंपुनातिनात्रसंशयः ९ गंगातिरात्समाया
तंयंपश्येत्सुरज्ञादरैः सोश्वमेधसहस्राणांफलमाप्नोतिमानवः १० गंगातीरमहंया
मीत्यमागच्छेतिवाक्रियः तस्यविष्णुःप्रसन्नात्मासर्वान्कामान्प्रयच्छति ११ गंगा
त्तिनामसंस्पृश्ययस्तुकूपजलेपिच करोतिमानवःस्नानंगंगास्नानफलंलभेत् १२
गंगांभासिकरंयस्तुसर्वपापमनुत्तमं प्राप्नोतिमृत्युकालेचसगच्छेत्परमंपदं १३
अत्रैवश्रृणुविप्रर्षइतिहासंपुरातनं यस्यश्रवणमात्रेणगंगादेविप्रसीदति १४
आसीत्त्रेतायुगेविप्रोधर्मश्वोनामधार्मिकः शांतोदांतोदयायुक्तोवेदवेदागपा

रगः १५ सत्यवादीक्रोधहीनोहिंसाहीनोजितेंद्रियः सर्वभूतहितैषीनुयोगाभ्या
सरतःसदा १६ संसारसागरंतर्तुसविप्रोवैश्रेष्ठवोत्तमः पूजयामासदेवेशंक्रिया
योगेनकेशवं १७ कदाचित्प्राप्यपुण्याहंपूजयित्वाजनार्दनं जगामजान्हवीती
रमुमुक्षुःस्नानहेतवे १८ तत्रगंगांभसिस्नात्वाकृत्वाचतर्पणादिकं गृहंगंतुम
नश्चक्रेगंगांभःकर्करीवहन् १९ तस्मिन्कालेनतोविप्रवैश्योरत्नाकरस्तथा ह
त्वावाणिज्यमायातिसकलैःकिंकरैर्द्विज २० तस्यैकःकिंकरोविप्रकालकल्प
इतिस्मृतः दंडहस्तःसमायातिविहिनाखीलपातकः २१ अथवर्त्मश्रमश्रांत

स्तस्यरत्नाकरस्यच सुस्वापैकोवलीवर्द्दः पथिब्राह्मणसत्तम २२ पथिस्वपंतंतं
दृष्ट्वाकालकल्पोवृषंरुषां दंडेनताडयामासबहुधात्यंतनिर्द्दयः २३ तद्दंडाघात
जनितक्रोधेनवृषभेणच विषाणाभ्यांसुतीक्ष्णाभ्यांसमुत्थायपिदारुणः २४ त
च्छृंगद्वयनिर्भिन्नवक्षाःस्वगतचेतन कालकल्पः पपातोर्व्यांशोणितौघपरिप्लु
तः २५ अथतंपतितंदृष्ट्वाधर्मात्मासवभूसुरः तत्संन्निधिंदयायुक्तोधर्मज्ञ
स्तवसाययौ २६ ततः कर्णात्समानीयतुलसीपत्रमुत्तमं गंगांभसिक्तैर्दिव्यै
सिक्तोसौतेनधीमता २७ गतप्राणंसमालोक्यसविप्रः परमार्थवित् वि

स्मृतः स्वगृहंगंतुमनश्चक्रेद्विजर्षभः २८ अथगच्छन्पथिप्राज्ञोगंगानामानिकी
र्त्तयन् यमदूतान्ददर्शाग्रेकोटिकोटिसहस्रशः २९ छिन्नैकपादाः केचिल्के
चिच्छिन्नैकपाणयः केपिकेपिछिन्नकर्म्माः केथ्येकपानयनास्तथा ३० केचि
द्छिन्ननासाश्चयश्छिन्नजिह्वाश्चकेपिच भग्नदंताकेपिकेपिकेचिद्दंतविवर्जि
ताः ३१ केपिशोणितधाराभिर्लिप्तसर्वकलेवराः विमुक्तमूर्द्धजाः केपि
केपिकेशविवर्जिताः ३२ केपिकेपितथानग्नाः केपिनिर्भिन्नवक्षसः
केपिजर्जरितांगाश्चमहातीक्ष्णोशिलीमुखैः ३३ निरुद्धगलहस्ताश्च

कूष्मांडास्तथापरे क्रंदतोव्यथयाकश्चित्पलायनपरायणाः ३४ एवंभूतान्य
मपेष्यान्सविलोक्यद्विजोत्तमः सकंपहृदयोभूत्वाततस्तब्धइवाभवत् ३५
अवलंब्यततोधैर्यसविप्रोहरिभक्तिकृत् इत्यपृच्छन्मधुरयागिरातात्यमकिं
करान् ३६ धर्मध्वजउवाच केयूयंविकृताकाराःपाशमुद्गरपाणयः दं
ष्ट्राकरालवदनाःअंगारसदृशप्रभाः ३७ यूयंसर्वेमहावीराःज्वलत्पावक
लोचनाः कृतातथापियुष्माकमियंकेनसुदुर्गतिः ३८ यमदूताऊचुः यम

दूताययंसर्वेयमाज्ञाकारिणःसदा दुर्गतोयंद्विजश्रेष्ठसुमहान्कंदनोदमः ३९

ब्राह्मणउवाच अकस्मादागतायूयंमहाबलपराक्रमाः एतावतातमेकेनकथं
वादुःकृतिकृताः ४० यमदूतऊचुः भयंमुंचद्विजश्रेष्ठवृत्तांतंसकलंशृणु य
थास्माकमिदंदुःखंबभूवात्यंतदुःसहं ४१ योसौवृषेणशृंगाभ्यांकालकल्पो
विदारितः तेनेनतुधर्मराजेनप्रेषितताःकिंकरावयं ४२ तेनाज्ञयावयंसर्वेस
मस्तायुद्धपाणयः बध्वातंपापिनंश्रेष्ठंनेतुमेवसमागताः ४३ अथासौ
प्राप्तकालश्चकालकल्पोदुराशयः वृषेणहेतुभूतेनविषाणाभ्यांविदारितः
४४ सद्यस्तेनत्वयातत्रगंगापानीयशीकरैः सिक्तःपातकिनांश्रेष्ठःसगंगा

नामजल्पता गंगांभःकणिकोत्सेकैर्गतकल्मषमप्यमुं बध्वापाशैर्दृढंनेतुंमुद्य
मंनन्श्चक्रिरे ४६ नेतुंतमथयदेवेशाःशरणागतपालकः स्वदूतान्प्रेषयामा
समहाबलपराक्रमान् ४७ तेपिदूताःसमागत्यततोनारायणाज्ञया स
कोपात्प्राहुरित्यास्मान्यथिब्राह्मणसत्तम ४८ विष्णुदूताऊचुः केभवंतो
महात्मानःकथमेनंमहाशया बध्वानयथपाशेनयूयंवैकस्यकिंकराः ४९
वियनंमहात्मानंपलायध्वंयथासुखं नचेच्छिरांसियुष्माकंछेत्स्यामश्चक्र
धारया ५० तेषामानिनिवाक्यानिगर्विंतानांद्विजोत्तम संश्रुत्याच्यूतदूता

७०

नांतेस्माभिरितिजल्पिता ५१ दंडपाणेर्वयंदूताःसर्वप्राणाधिपस्यच नीत्वे
नंपापिनंश्रेष्टंप्रजामःशामनालयं ५२ सप्ययंमेमहात्मानस्तुलसीमाल्यभू
षिताः स्फुरत्पद्मपलाशाक्षाःबलिनोगरुडोध्वजः ५३ दिव्यांबरपरीधानाम
पूराणातिसुंदराः शंखचक्रगदापद्मधारिणश्चचतुर्भुजाः ५४ केयूयमीह
शाःसर्वेसर्वलक्षणसंयुताः इमंपातकिनांश्रेष्टंकथंवानेतुमिच्छथ ५५
विष्णुदूताऊचुः विष्णुदूतावयंसर्वेइमंपुण्यात्मनंवरं नेतुमत्रसमायाताःवै
कुंठंप्रतिसंमति ५६ इमंश्रीभगवद्भक्तस्वजनंगतकल्मषं मुक्ततांश्चयमभे

ष्यायदिज्जीवितुमिछय ५७ भूयस्तेषामिदंवाक्यंश्रुत्वागर्वचनांद्विज कोपाद्यद्रुक्म
स्वामिनदाकर्णयकथ्यते ५८ अयंपापिदुरात्वाराब्रह्महत्यासहस्रकृत् कृतघ्नश्च
वगोघ्नश्चमित्रघ्नश्चद्रुवाशयः ५९ मेरुप्रमाणहेमानिहृतानिसुबहूनिच पर
दाराहृतानित्यमनेनापिदुरात्मना ६० कोटिकोटिसहस्राणांजंतूनांविष्णुकिंकराः
कृतान्यनेकहत्यानिस्त्रीहत्यानितथैवच ६१ स्वयंन्यासापहरणंस्वमातृहरणं
तथा गोमांसभक्षणंचापिचकारप्रतिवासरं ६२ परहिंसाकृतायेनदाहश्चप
रवेश्मनः सभायांपरनिंदाचविधवागर्भपातनं ६३ गृहमायांनमनिथिंध

नलोभेनसत्तमाः हतवान्निशितैरवड्गैर्निद्रायांपापवायनं ६४ एतान्यन्या
निपायोनिमहात्यवरजानिच चकारनित्यंमूढोयंनानुमात्रंशुभावहं ६५ त
स्मादयंमहापापीनीयतेयातनागृहं ज्ञेयाहिपापिनोह्यद्याधर्मराजस्यसत्त
माः ६६ यूयंवैदेवदेवस्यदूताभगवतोयदि तदाकथ्यमिमंनेतुपापिनांश्रे
ष्ठमिछथ ६७ विष्णुदूताऊचुः भवद्भिःसत्यमेवोक्तंकोपिनास्त्यत्रसंशयः
दंड्याःपातकिनःसर्वेजीविताधिपतेःसदाः ६८ अयंपापविनिर्मुक्तोगंगा
सीकरसेचनात् तस्माद्धिनवयंसर्वेनेष्यामोहरिमंदिरं ६९ गंगांभःसेचना

तावन्तिष्ठंतिपापानिदेहेषुत्वच्छरीरिणां गंगांभःशीकरंयावनस्पृशतिसुदुर्लभं ७०
चंद्रैककलयासर्वंतिमिरंहन्यतेयथा गंगांभःशीकरेणापिहन्यतेपातकंयथा ७१
गंगानामानिसंस्मृत्यपापीमुच्येतपातकात् साक्षात्सलिलस्पर्शान्मुच्यतेनात्र कि
मद्भुतं ७२ शीतमप्युदकंगंगाबहिवत्पापनाशने यथाग्निवत्सर्वनेनाशि
रोपिनिशानलः ७३ तस्मादयंपुण्यकर्माद्वितीयइवकेशवः त्यज्यतामाश्रम

नम्रेष्यायदिकल्याणमिच्छथ ७४ तेषांकेशवदूतानांश्रुत्वास्माभिरिदंवचः ७२
भूयएवनिरुक्तंयद्धिहस्योच्चैःश्रुणुषतत् ७५ अहोचित्रमहोचित्रमयकल्म

षमिदं गंगांभःसेचनादेवविमुक्तःसर्वपातकैः ७६ स्वहस्तोपार्जितंकर्मशुभं
वायदिवाशुभं नाभुक्तंमुंचतंमर्त्यःकल्पकोटिशतैरपि ७७ ययाज्ञयानेतु
मिमंवयंसर्वेसमागताः कस्मायंवचसास्माभिस्त्यक्तव्यःपापिनांवरः ७८
विष्णुदूतउवाच यूयंपापधियोनित्यंविवेकपरिवर्जिताः युष्माभिर्जन्तुक
न्यायानज्ञायंतेनततोगुणाः ७९ कार्यंवेदविरुद्धंयत्तत्पातकमिदंस्मृतं
यद्वेदविहितंकार्यंतेयेवधर्मउच्यते ८० वेदोनारायणःसाक्षात्स्वयंभूरि
तिशुश्रुमः यथाविष्णुस्तथागंगातस्मात्गंगैवपापहा ८१ अशुभंवाशु

मंवापिस्वहस्तरचितंहरम् हरोप्रसन्नेपापानिकुत्रनिष्ठंतिदेहिनां ८२ जन्मांतरार्जितैः
पापैर्गतायूयमिमांदशां अद्यापिपापकर्माणिकिमर्थंकर्तुमिच्छथ ८३ गंगानि
दाकरायूयंविष्णुनिंदाकरास्तथा अतोयुष्मान्हनिष्यामःपापिनश्चक्रधारया
८४ इत्युक्त्वाविष्णुदूतास्तेकोपादरुणलोचनः चक्रिरेसमरारंभमस्माभिःस
हसत्तम ८५ जीवेग्राह्यताहन्यंताहन्यंतामितितेरुषा भूयोभूयोवदंतोस्मा
न्निजघ्नुश्चक्रधारया ८६ विष्णुदूतास्ततस्तेचसंग्रामेत्यंतदारुणे सर्वेशंखा

न्समादध्मुःप्रहृष्टमनसद्विज ८७ ततोस्माकंसिंहनादेपयोदस्तनितैरिव

कोदंडानांचविस्फारैर्व्याप्तंविभ्रजगत्त्रयं ८८ अथवृक्षैःशिलाभिश्चतथापर्वतश्
ष्टिभिः अस्माभिर्विष्णुदूतास्तेबाणेश्चविकलीकृतां ८९ शिलाभिश्चैवनिशि
तैर्भिंदिपालैश्चदुर्जयैःपरिघैस्तथा कुठारैश्छुरिकाभिश्चकुंतैश्चशंकुभिस्तथा
९० खड्गैश्चशक्तिभिश्चैवनिशितैश्चशिलीमुखै गदाभिश्चक्रधाराभिर्नाराचैश्च
सुभीषणैः ९१ एतैरण्यैश्चविषमैरस्त्रैस्तेविष्णुकिंकराः निजघ्नुर्बहुधाकोपा
द्वज्रकल्पैर्महाहवे ९२ ततस्तजर्जराःसर्वेवयंभीत्यापलायिताः निपेतुःकेपि
संग्रामेगतःप्राणाःसहस्रशः ९३ ततोस्मास्तेसमालोक्यपलायनपरायणान्

मुद्राकंबूनसमादायबलिनोविष्णुकिंकराः ९४ अथश्रीलद्विजश्रेष्ठकालकल्पस्यबंधनं
विमानतंसमारोप्यजग्मुर्भगवतःपुरं ९५ गंगाशाकरसेकस्यप्रभावेणैवसत्तम ज
गामहरिमालोक्यंकालकल्योनिपानकी ९६ स्थित्वाकल्पशतंतत्रभुक्त्वाभोगान्मनो
रथान् ज्ञानमासाद्यतत्रैवपरंमोक्षमवाप्स्यसि ९७ गंगाप्रभावैरस्माकंममवद्दुःख
मीदृशं गच्छब्राह्मणभद्रंतेसुप्रीतोनिजमंदिरं ९८ इत्युक्त्वायमदूतास्तेययुर्यम
पुरंद्विज भूयएवसधर्मस्त्वप्रीतोगंगानदेययौ ९९ गंगायांस्नानमासाद्यसर्वलोकै

कमातरि बध्वांजलिसरः श्रेष्ठांतुष्टावपरमेश्वरीं १०० धर्मस्तउवाच गंगेसम

स्तजगदक्वलत्तरंगेनंगारिचारुलसमस्तकपुष्पमाले कंसारिचारुचरणद्वयरेणुहारि
मत्स्यानमामिदुरितक्षयकारिणीत्वां १०१ मातःसमस्तसुखदेप्रवरेनदीनांब्रह्मादि
देवत्रयगीतगुणेगुणाढ्ये संसारभैरवमहार्णवमध्यमोकेवदेतवांघ्रियुगलंहरता
पहारिणी २ यस्याअपांत्वकणिकामपिजन्तुकन्येसोदासनामनृपतिर्द्विजको
टिहंता संप्राप्यमुक्तिमगमन्त्रिदशौकलभ्यांतांत्वांनमामिशिरसावरदेप्रसीद ३
नारायणाच्युतजनार्दनरामकृष्णंगंगादिनामवदतोममदेविमातः संसारपातक
निवारिणिदेहयातस्त्वद्वारिणीहमवतुत्वदनुग्रहेण ४ किंवानपोभिरारविलेश्वरि

किंजपैर्व्रतादीनैश्च किंतु गमेधमुखैर्मखैः किं त्वं नीरशीकरं मकाप्यकृपैकलाम्यां मुक्तिभाजं

तिमनुजा अपि पापिनोपि ५ स्वाहात्वमेव परमेश्वरि मा स्वधा त्वं गीर्वाणवृंद पितृलो

कसुतृप्तिहेतोः सत्वं रजस्तमइति त्रिगुणास्वरूपा सृष्टिस्थितिप्रलयकारिणिनो

मितां त्वां ६ धत्ते ललाटफलके नवसैकतं यस्तुंडं च देवि तव तीरमृदा सदैव त्वन्नाम

सर्वरसधाम वदेच्च भक्त्या तत्पादरेणुरखिलो स्तु ममैव मूर्ध्नि ७ त्वद्रोधसि त्रि

पथगे वसतिं विधाय पित्वा च कारितव पानकनात्रा कारि स्नात्वा च नाम तव वीच्य वयं

च दृष्ट्वा संसारबंधनहरे मम जातु जन्म ८ नाकेशुभेव महदुच्चतवां मनुष्याः कु

र्वंति भीतिमनि दुर्गमदं च मत्वा व्यर्थो विसा किल यतो मृतदे त्वदीयं सोयावनं भृत

मुदकं त्रिदिवप्रयाणे ९ यस्यास्तवाच्युतविरिंचिशिवादयोपि शक्ता न देवि शिरव

राग्रजितुं महिम्ना पारं परे परतमोक्षपदप्रदात्रीं तां त्वां वदंति नतवीमिव कापि

मोहात् ११० गंगे समस्तसुखदायिनी किंचिदेव जानाति ते न पशुपतिर्भगवान्महत्

त्वं यस्मादसौ सुमनसां प्रवरोपि मत्वा धत्ते सदा स्वशिरसि जगदीश्वरि त्वा १११

गंगे देवि जगन्मातः प्रसीद परमेश्वरी पवित्रा हि नमस्तुभ्यं रक्ष मां शरणागतं १२

परब्रह्मस्वरूपां तां सर्वलोकैकमातरं शक्नोमि किमहं स्तोतुं भ्रांतचित्तोत्र मोक्षदे १३

व्यासउवाच इतिस्तुत्वाजगद्धात्रीतेनविप्रेणधीमता आविर्बभूवशिरसागंगाम्मूर्त्तिम
तीद्विज १४ ददर्शपुरतोगंगान्द्विभुजांमकरासनां कुंदेंदुशंखधवलांसर्वालंकारभू
षितां १५ तांदृष्ट्वापुरतोगंगां।गंगागंगेतिकीर्त्तयन् ववंदेपरयोतस्याःशिरसालिं
ग्यमेदिनीं १६ मोहयंतीस्मितैर्लोकंसुप्रीतापरमेश्वरी तमुवाचनतोविप्रंवरंव
रयजैमिने १७ धर्मस्तुउवाच मातस्त्वत्सलिलस्पर्शाद्भूत्महापिचमोक्षभाक्
याचत्वंदृश्यसेसाक्षाद्साध्यंकिंपरंमम १८ तथाप्येकंवरंयाच्येत्वत्तोरिपरमेश्व
रि मृत्युर्भवतुमेदेवीत्वन्नामस्मरतोमले १९ मयाकृतेनस्तोत्रेणयस्त्वांस्तौति

७६

सरिद्वरे सोपिभुक्ताखिलान्भोगान्तेयास्यासिसद्गतिं १२० गंगोवाच अनया
परयाभक्त्यासंतुष्टास्मिद्विजोत्तम शीघ्रंतेदर्शनंसर्वंभविष्यतिनसंशयः १२१
त्वयाकृतमिदंस्तोत्रंभक्तिमान्यःपठेन्नरः तस्याहमपिसंतुष्टादास्यामिमुक्तिमु
त्तमं २२ व्यासउवाच इतितस्मैवरंदत्वासादेवीभक्तवत्सला धर्मस्तनाम्ने
विप्रेंद्रतत्रैवांतरधीयत २३ सचविप्रोवरंप्राप्यकृतकृत्यइवाभवत् गंगारोध
सितत्रैवतस्थौतत्रमनोरमे २४ ततःकालेनकियताविमलेजान्हवीजले सु
खमृत्युंसमासाद्यजगामब्रह्मणःपदं २५ कालकल्योपिपापात्मासिक्तोगंगांबुशी

करैः प्राप्तवानुत्तमंमोक्षमन्येषांकाकथाद्विज अनिच्छयापिगांगेयंजलंस्पृष्ट्वाफ
लंह्विदं स्पृष्ट्वातंभक्तिभावेनकिंभवेन्नहिवेद्मितत् २७ येभक्तिभावेनसरिद्वरायाः
स्पृशंतिपायःकणिकामपीहि तेयांतिनूनंपदमच्युतस्यपापैर्विमुक्ताःसकलै
र्महाग्नैः २८ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेषष्ठोध्यायः ६ ॥छ॥ ॥छ॥
व्यासउवाच पुनर्वक्ष्यामिविप्रेंद्रगंगामहात्म्यमुत्तमं गंगाकथासुधापानंकुरु
मुक्तिंयदिच्छसि १ दानंदत्तंतेनसर्वंतेनसर्वेमखाःकृताः तेनप्रपूजितोविष्णु
र्यद्भक्तिर्भीष्ममातरि २ गंगायांधर्मकर्माणिक्रियंतेयानिकानिच अक्षयानि

भवेनिस्मतानिसर्वाणिजैमिने ३ गांगेयंजलमासाद्ययोनगृण्हातिभक्तितः जन्म
कोट्यर्जितंपुण्यंतत्क्षणादेवनश्यति ४ गंगातीरंजिगमिषुंयस्तुवारयतिद्विज
सकोटिकुलसंयुक्तोरौरवंनरकंव्रजेत् ५ मूत्रंवापिपुरीषंवागंगातीरेकरोतियः
नदृष्टानिकृतिस्तस्यकल्पकोटिशतैरपि ६ श्लेष्माणंवापिनिष्ठीवंदूषिकाश्र
सवेमलं गंगागर्भेत्यजेद्यस्तुसनूनंनरकंव्रजेत् ७ उच्छिष्टंकललंचैवगंगाग
र्भेषुयस्त्यजेत् सयातिनरकंघोरंब्रह्महत्यांचविंदति ८ गंगारोधसियःपापं
कुरुतेमूढधीर्नरः तदक्षयंभवेत्सर्वंनान्यतीर्थेंचशाम्यति ९ अन्यतीर्थेकृतं

पापंगंगायानद्दिनश्यति गंगायांचकृतंपापंकुत्रापिनचनाम्यति १० तस्मात्पापं
नकर्त्तव्यंगंगागर्भेविचक्षणैः कर्मणामनसावाचाकर्त्तव्योधर्मसंग्रहः ११ न
तेदेशानतेशैलानचेतानिवनानिच पापविध्वंसिनीयत्रनतिष्ठेत्सुरनिम्नगा
१२ गंगातीरंपरित्यज्यमुहूर्त्तमपिजैमिने नचस्थातव्यमन्यत्रयदिकार्यशतां
न्यपि १३ भिक्षान्नमपिभुक्त्वाचस्थातव्यंजान्हवीतटे नचान्यत्रक्षणमपि
प्रेष्यभूपालतामपि १४ संत्यज्यदेहंगंगायांब्रह्महत्यापिमुच्यते अन्यत्र
मुक्तयेनस्यादश्वमेधसहस्रकृत १५ गंगातीरेवसन्यस्तुहरिपूजापरोभवेत्

तदानूनंनजानेकिंनत्वांविष्णुंगमिष्यति १६ जन्मजन्मांतरेयेनकदाचिन्नार्चि
तोहरिः भक्तिर्नविद्यतेतस्यगंगायांलोकमातरि १७ श्रूयतांद्विजशार्दूल
भूयोभूयोब्रवीम्यहं स्नानंविधायगंगायांगम्यतांपरमंपदं १८ मृत्युका
लेवदेद्यस्तुगंगागंगेतिमानवः विमुक्तःपातकैःसर्वैर्वसेद्विवियुगायुतं
१९ यस्यगंगाकथारंभोमृत्युकालेभवेद्द्विज सगच्छेद्विष्णुभवनंगलिता
खिलकल्मषः २० यस्तुस्मारयतिप्राज्ञोमृत्युकालेद्विजोत्तम गंगेतिमुक्ति
दंनामतस्यतुष्टोभवेद्धरिः २१ मृत्युकालेभवेद्यस्यगंगामृत्युंजमुत्तमं १

स्थानेषुपुंज्योग्येषुसयातित्रिदिवंध्रुवं २२ गंगास्नायिनमालोक्यत्यजेद्यस्तुकलेवरं
श्मशानेपिद्विजश्रेष्ठसगंगामरणंलभेत् २३ तिष्ठंत्यस्थीनिगंगायांयावत्कालं
शरीरिणः तावत्कल्पसहस्रंतुविलोकेसमहीपते २४ नस्यमज्जंतिगंगायां
भस्मास्थिनखराणिच शिरोरुहाण्यपिप्राज्ञसविष्णुभवनेवसेत् २५ स्थि
तेष्वस्थिषुगंगायांयत्फलंलभतेनरः ब्रवीमितत्फलंसर्वंशृणुशांतमनाद्वि
ज २६ एकदाभगवान्शक्रोनानालंकारभूषितः क्रीडार्थंसययौकामीयु
वत्यापद्मगंधया २७ पद्मगंधारसज्ञातासंप्राप्तनवयौवना नानारसप्र

दानेनचकारस्ववशंपतिं २८ स्वपत्यास्वस्मपर्यंकेतस्याःशिसुमृगीदृशः
प्रीतःपादतलेविष्णुरवसस्मरमोहितः २९ अथतस्मैस्वयंशक्रोनिर्माय
पर्णवीटिकां ददातिपरमप्रीतस्तद्गुणाकृष्टमानसः ३० एतस्मिन्नेव
कालेतुपौलोमीवरसुंदरी भूषिताभूषणैःसर्वैःस्वतद्देहमाययौ ३१ दृ
ष्ट्वातथाविधंशक्रंसर्वदेवाधिपंप्रभुं भृशंचुकोपपौलोमिप्राहेतिचस
लक्षणा ३२ शच्युवाच देवकिंकुरुषेकांतत्वंसमस्तसुराधिप ममदा
स्यैसुरूपायैददासिपर्णवीटिकां ३३ स्पृशंतित्रिशिरसासर्वांत्रिदशाश्चरणौ

तव त्वंकथंपद्मगंधायादास्याः पादतलेप्रभो ३४ लावण्यहीनासुरवरावर्जितास
कलैर्गुणैः तथापिपद्मगंधेयंमवतःप्रीतयेभवत् ३५ सकंचुकारजःपूर्णाके
तकीमधुवर्जिता जातिलवत्सुगंधित्वाद्भृगःस्यान्नचतद्रुराः ३६ समस्तको
टिभर्तात्वंसमस्तरसविभ्रमो कथमेतद्विधंकर्मकरोष्यत्यंतकुत्सितं ३७
निर्गुणोपद्मगंधेत्वंयाहिदूरंगतित्रपः त्वमीश्वरीवपर्यंकेशक्रःपादतलेत
व ३८ व्यासउवाच तयानिर्भर्त्सितासाध्वीपौलोम्याबहुधाततः उवाच
पद्मगंधासाक्रोधादितिवरांगना ३९ पद्मगंधोवाच गुणंत्वममदोषंत्वस्व

यंस्वाम्येववेत्तिवै केनाधिकारेणागत्यत्वंमानिंदसिनिर्गुणे ४० अन्येनेत्रहृये
नापिपश्यंतिगुणदोषकौ सहस्रनेत्रैरप्येषनपश्येत्किंदुराग्रये ४१ यथादो
षोहिलोकानांप्रवरेन्नगुणास्तथा आदौकलंकचंद्रस्यहृत्पश्यंतेगुणिनोजनैः
४२ अनर्थभाषिणीक्रूराकुरूपानिर्गुणवर्जिता अथाहमस्मिगुणिनीभजे
त्त्वांतथापतिः ४३ व्यासउवाच इत्युक्त्वासापद्मगंधाक्रोधात्कोकनदान
म उत्तस्थौस्वर्णपर्यंकात्कुर्वतीकरुणंमहत् ४४ इंद्रउवाच प्रियेप्राणेश्व
रिश्रेष्ठेमांविहायकगच्छसि मयाकिंमपराधास्तेकृतस्तद्वदसुंदरि ४५ कां

तेदासोस्म्यहंन्त्वंदासकर्मकरोमिति दासपत्नीभवेद्दासीदासीवाक्यंश्रुणोषिकिं
४६ समुत्थायततःशक्रस्तन्मोहाकुलमानसः अंकेनिवेशयामासम्भूयस्तां
वरसुंदरीं ४७ शच्युवाच कौंचित्वज्जीवनंधन्यंत्वमर्यमज्जीवनंध्रुवं त्वंस्वामी
सुभगानित्यंदुर्भगाहंवरांगणा ४८ यावत्पुण्यक्षयंकौंचिनभवेत्तवनिर्गुणे
देवेंद्रेणमतावत्कुरुकेलिंयथासुखं ४९ कियद्भिर्दिवसैःकौंचित्पुण्यंयास्य
तितेक्षयं कौंचवंशसमुत्पन्नाभूयोदुःखगामिष्यसि ५० अत्यद्भुतंतनवच
स्याःपद्मगंधमनिशम्यसा द्वंद्वभावपरित्यज्यप्रणम्योर्वचनंशचीं ५१ प

९

द्मगंधोवाच पुलोमजेवरारोहेचित्रमेतत्वयोदितं कौंचीचाहंकथंब्रूहिश्रोतुमि
च्छामिसुंदरी ५२ क्वाहंकुत्रस्थितावापिकथमत्रागमंशची कालैःकियद्भिर्मे
पुण्यंक्षीणंत्वपतियास्यति ५३ शच्युवाच पद्मगंधेपुरात्वंहिकौंचपक्षीकुले
भूत्वा अमेध्यमामिषंकीटंभक्षयंतीक्षितौस्थिता ५४ न्यग्रोधतरुरेकोस्ति
गंगातीरेमनोरमे तत्रनीडंविनिर्मायभवत्यावसतिःकृता ५५ एकदावृ
क्षसर्पेणातस्मिन्न्यग्रोधपादपे नीडंप्रविश्यदष्टात्वंसहसापंचतांगता ५६
मांसानितवसर्वाणिससर्पोभक्षयत्तदा स्थितानितत्रैवास्थीनितान्यस्थी

नितवानघे यावदस्थीनिगंगायांतवतिष्ठंतिनानिवै तावत्वंस्वामिसुभगाभतिष्य
सिसैदेवहे ५८ इतितेकथितंसर्वंपद्मगंधेमयाधुना येनपुण्यप्रभावेणशाक्रो
पिवशगस्तव ५९ धन्यासाजान्हवीपुण्याकीर्तिर्यस्याःप्रसादतः त्वंमस्म
ताहिवांजलीअंकेस्वपिश्रीवज्रिणः ६० तेनावमानितासाध्वीशक्रेणो
तिपुलोमजा परिम्लानमुखांभोजाजगामसायथागता ६१ शक्रोकएवसा
तस्यौपद्मगंधावरांगणा तद्दास्यंहृदयेनसाजगद्रूपमवास्थितं ६२ अथैकदा
सुराधीशःसप्रीतस्ताद्गुणैर्हिज वरंवरयसुश्रोणिस्वयंनामित्युवाचह ६३ पद्म

गंधोवाच त्वंदेसर्वदेवताधीशोनारीकोटिपतिस्तथा तथापिमदधीनोसिस्वामि
न्किमपरेगुणैः तथापित्वंवरंदित्सुर्यदिनूनंसुरोत्तमं कर्मणामनसावाचाप्र
तिज्ञांकुरुमत्पुरः ६५ इंद्रउवाच जीवितंवधनंचैवराज्यंवापिपरिछदः आज्ञा
पयसिमेतेषांतुभ्यंदास्यामिसुंदरि ६६ सत्यंमयाप्रोक्तंसंदेहोनात्रविद्यते यदी
छसिमृगीनेत्रेतत्तेदास्याम्यहंध्रुवं ६७ पद्मगंधोवाच नूनमेवप्रसन्नोसिय
दित्वंत्रिदशेश्वरः जन्ममेहस्तिनेयोनौमाभूयोदेहीतिमेवरं ६८ विस्मृतिस्त्वत्प्र
सादेनयथानस्यात्तथाकुरु इंद्रउवाच कृतप्रतिज्ञःसुश्रोणिवरंतेहंददामितत्

६९ किंतुदुःखानिजातानिबहूनिहृदयेमम त्वामदृष्ट्वावरारोहेप्रीतिन्नावप्यते
क्षणं ७० कथंनेतीवविच्छेदंसोढुंशक्नोमिदुःसहं मयियद्यनुकंपास्तिनवपी
नपयोधरे ७१ त्वयाकियद्दिनंस्थेयंमयासहवरांगणे ततोदेवाधिराजस्य
कुर्वंतीप्रीतिमुज्वलां ७२ वर्षाणामयुतंतस्थौसादेवीनिलयेसती पद्मगंध
उवाच अज्ञांदेहिसुराधीशशाधिनेमुंमनोरथं ७३ व्रजाम्यहंकर्मभूमिं
वंदेपादद्वयंतव इंद्रउवाच त्वत्प्रेमसिंधुमग्नेनमयाचंद्रनिभानने ७४
कियद्दिनंत्वयास्थित्वागमिष्यासियथासुखं ततस्तुकौतुकागारेनेनसार्द्धमह

8

र्निशं ७५ क्रीडंतिपद्मगंधासातस्थौवर्षायुतत्रयं ततःसर्वसुराधीशमितिप्रा
हसुदाविभो ७६ आदेशंकुरुगच्छामिपृथिवींप्रतिसंप्रति इंद्रउवाच जा
न्यंजहीहिसुश्रोणितिष्ठात्रैवमयासह त्वांत्यक्तुंनहिशक्नोमिप्राणेभ्योपि
गरीयसीं पद्मगंधोवाच पुण्यक्षयेसुराधीशयदादास्याम्यहंभुवं तदा
चिरंभोविच्छेदंभविष्यतिनिनसंशयः तद्विछेदभयान्नाथपुनर्गंतुंभुवंप्रति ७९
इच्छाम्यहंसुराधीशपुण्योपार्जनहेतवे कर्मभूमिमहंगत्वायेनोपायेनवास
व ८० नकरिष्यामिविछेदःकदाचित्स्यात्तपानमे इंद्रउवाच भद्रेत्वयाय

दानूनंकर्मेदंकर्तुमिष्यते ८१ तदागच्छपुनःशीघ्रमागमिष्यसिसुंदरी सहस्रनेत्र
विगलद्बाष्पसिक्ततनुच्छदः ८२ दोर्भ्यामालिंग्यतांशक्रोगच्छेत्योहमियंरुदन् तदा
देशात्ततःसाध्वीकर्मभूमिंसमागता ८३ यथाचहस्तिनीयोनोभूत्वाजातिस्मरा
द्विज स्मरंतीनिजवृत्तांतंसाक्रियदिर्दिनैस्ततः ८४ जगामजान्हवीतीरंहस्ति
नीयोनिसंभवाः ववर्षुर्गंगायांस्नानमाचर्यगंगाकर्दमभूपिता ८५ गंगागंग
तिजल्पंतिहृदंनिम्नंजगामसा तस्मिन्गंगाहृदेनिम्नेहस्तिनंपर्वताकृतिः ८५ राम
निंद्यजातींस्मरंतीसाजगामपंचत्वंततः तस्याःसाहसमालोक्यहस्तिन्याःस ८४

र्वदेवताः ८६ ववर्षुःपारिजाताद्यैकुसुमैर्विविधैर्मुदा तामानेतुंततःशक्रःसर्वदे
वगणैर्युतः ८७ वेगंतत्त्विरविच्छेदकृच्छ्रागःसुमनायथौ पुष्पकेतांसमारोप्य
दिव्यदेहांसुराधिपः ८८ कथयंनिजदुःखानिनिजावासंजगामह पुलोमजा
चरंभाचप्रम्लोचाचोर्वशीतथा ८९ सुंदर्योन्याश्चवसतींतस्यास्त्यक्तमदागताः
शक्रस्यहृदयोत्साहंतन्वंतीसावरांगणा ९० पुरंदरपुरेतस्थौसुभाग्यपतिव
ल्लभा यस्यातिष्ठतिगंगायांयावदस्थीनिजेमिने ९१ कल्पकोटिशतंतावत्तस्य
वासःसुरालये राजानोदेवराज्येषुयेयेभूतास्तपोबलाः ९२ तेषांतेषांजन्मभू

भिः सा भवद्वरसुंदरी गंगास्थिमज्जनादेवं जैमिने फलमीदृशं ९३ गंगायांत्यजतो

देहंफलंवकुनशक्यते मृतंशरीरंगंगायाः स्रोतोभिः श्चलितंद्विज ९४ हृश्यतेदे

हिनोयस्यतत्फलंशृणुमिने स्वर्गेदिवांगणाहस्तचारुचामरपाणिभिः ९५ वी

जितेस्वर्णपर्यंकेसुप्तानिष्ठनिकौतुकी जान्हवीसैकतंयस्यशरीरेदृश्यतेमृतं

९६ दिवाकरात्तपेस्तस्तंफलंनस्यवदाम्यहं सुगंधैश्चंदनैर्दिव्यैः लिप्तसर्वकले

वरः ९७ दिव्यांगणाभिः सहितोदिविक्रीडतिसर्वदा काकैश्चिल्लैश्चकंकैश्चगृ

कुंतेर्भीष्ममात्तरि ९८ वपुर्निर्गलितंयस्यदृश्यतेतत्फलंशृणु दिविदिव्यांग

नापानभोत्तुंगकठिनस्तनैः ९९ आश्लिष्टवक्षाः पर्यंकेनिद्रातिनित्यमेवसः पिपीलिका

भिश्चकीटैर्मक्षिकाभिश्चवेष्टितं १०० शरीरंदृश्यतेयस्यगंगायांतत्फलंशृणु मं

दारपारिजातादिपुष्पमालाविभूषितः १०१ दिव्यसिंहासनेतिष्ठेदिव्यस्त्रीकोटि

वेष्टितः येषामास्थिनीगंगायांदृश्यंतेपतितानिच १०२ फलंतेषांप्रवक्ष्यामिशृ

णुजैमिनिसत्तम प्राणमात्रेदेवानांमहत्शिरोमुकुटघर्षणैः १०३ हतपादरजः

स्वर्गेनपित्राकसमाश्रिरं गंगायांदृश्यतेयस्यअस्थानिपतितानिच १०४ तस्या

स्यंफलंविप्रवदतोमेनिशामय प्रणम्यादिरसावेत्रिनिदशाभूषिताद्विज १०५

हनपादरजाःस्वर्गेसत्वशक्रायतेचिरं अनिछयापिगंगायांयद्देहपतनंभवेत् १०६
यस्यांगराश्चयद्रूपंतेगंगायांचलिताजलेः अंगारसंख्ययास्वर्गेतिष्ठेत्कल्पशताधिकं
१०७ सर्वेषामेवपुण्यानांकदाचित्क्षयमीक्षते गंगायात्यजतोदेहंतस्यपुण्य
क्षयंनहि १०८ बहुनात्रकिमुक्तेननिश्चित्यकथितंमया। गंगायांत्यक्तदेह
स्यमहिमाज्ञायतेनहि १०९ विषमदुरितराशिहारिगंगास्पृशंतिजलंयो
द्विजभक्तिभावैः जगदुदधिजलंविलंघ्यधोव्रजतिसपारमपारंतुष्टिनाव।
११० इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेसप्तमोध्यायसमाप्तः ७ ॥छ॥

जैमिनिरुवाच भूयएवगुरोब्रूहिगंगामाहात्म्यमुत्तमं त्वत्तोहंश्रोतुमिछामियदितम
प्यनुग्रहः १ व्यासउवाच धन्योसित्वमहाबाहोमतिस्तेविमलोर्जितः तदप्यहं
ब्रवीमित्वांगंगाभक्तोयतोभवान् २ तौपादौसफलौनृणांजान्हवीतटगामिनौ
गंगाकल्लोलनिनदश्राविणीश्रवणौचते ३ साजिव्हायाचजानातिस्वादुभेदंत।
दंभसः तेनेत्रेजान्हवीचारुतरंगदर्शनेच्छये ४ तल्ललाटमतिश्रोक्तंगंगामृत्स्नां
धारयेत् तौहस्तौजान्हवीतीरेहरिपूजापरायणौ ५ शरीरंसफलंतच्चविमले
जान्हवीजले पतितंयत्द्विजश्रेष्टचतुर्वर्गफलप्रदे ६ स्वर्गास्थाःपितरःसर्वे

गच्छंनिजान्हवीतटे संहृष्यहृष्टानिखेनेवदंनइतिजैमिने ७ सपुण्यंवन्नमस्माभिः सद्गतिःप्रापयेपुरा भविष्यतद्धक्षयंतत्रपुत्रोयदमभीद्दशे ८ अनेनगंगासलि लैर्वयंसंप्रतितर्पिताः यास्यामःपरमंधामदुर्लभंयत्सुरैरपि ९ गंगायांयानितो यानिप्रदास्यंत्ययमात्मजः अस्मभ्यंतानिसर्वाणिभविष्यंत्यक्षयाणिवै १० कृ तान्यस्माभिःपापानियानिजन्मनिजन्मनि यांस्तुविसंक्षयंतानिपुत्रस्यास्यप्र सादतः ११ विमुक्ताःसकलैकूरैर्वयंसर्वेसुदुःसहैः अद्यपुत्रप्रदानेनयास्यामः परमांगतिं १२ यात्रांनिधाययोमर्त्योगृहंमोहान्निवर्तते निराशाःपितरस्तस्य

८७

यांतिसर्वेयथागताः १३ अमिषंमैथुनंचैवदोलामश्वंगजंतथा उपानहंवानपत्रंगं गायात्रासुवर्जयेत् १४ असत्यभाषणंचैवपारंडसंगमेवच द्विभोजनंचकलहं गंगायात्रासुवर्जयेत् १५ परनिंदांचलोभंचगर्वंचक्रोधमत्सरौ अत्यंतहास्य शोकंचगंगायात्रासुवर्जयेत् १६ मंचसुप्तमिवात्मानंअध्वश्रमोद्भवंदुःखंदुः खंनहिमन्यते गृहेयद्यत्सुखंतत्तद्गंगायात्रासुवर्जयेत् १७ मंचसुप्तमिवा त्मानंचिंतयेद्भूमितोजनाः गंगानामसुधापानेक्षुत्तृष्णापिनिवारयेत् १८ सर्वचिंतांपरित्यज्यध्यायेद्गंगांसुरेश्वरी गंगागंगेतिनामानिवदंन्हछन्जनःपथि

१९ मामाहात्म्यंजान्हवीदिव्यासर्वपापप्रणाशनं सुखदंमोक्षदंचैवकथयन्पथिगछ
ति २० गंगेदेविजगन्मातर्देहिसंदर्शनंशुभे वचोभिःकोमलैरेतैकुर्यात्क्षेमनिवा
रणं २१ हाकथंसदनंत्यक्तमागतंवाकथंमया श्रमैरितिवदेद्यस्तुसंपूर्णंनहितं
फलं २२ क्वपर्यंकःक्वमेपत्नीक्वचमेसुखदंगृहं स्वपामिप्रारेभूमौकथंनाह
समागतः २३ धनधान्यादिवस्तूनांकागतिर्वागृहेमम कियद्भिर्दिवसैर्भूयोग
मिष्याम्यहमालयं २४ इतिचिंताकुलायेचपथिगछंतिविस्मिता गंगास्नानफ
लंतेषांसंपूर्णंनभवेद्द्विज २५ गंगेगंतुप्रभावेनयात्रयाविहितामया निर्वि

घ्नांसिद्धिमाप्नोतुत्वत्प्रसादात्सरिद्वरे २६ इमंमंत्रंसमुच्चार्ययात्राकालेविचक्षणः
हर्षितोलीलयागछेद्दुस्सैवसहजेमिने २७ नातिवेगेनगंतव्यंनतथानैवशनैःशनैः
गंगायात्रासुकर्तव्यंनान्यत्कर्मविचक्षणैः २८ गंगातीरप्रयाणेषुवाणिज्यप्रमु
खानिच कार्याणिकुरुतेयस्तुतत्पुण्यार्द्धंविनश्यति २९ जन्मांतरार्जितंपापं
स्वल्पंवायदिवावह गंगादेवीप्रसादेनसर्वंमेयास्यतिक्षय ३० इत्युक्त्वापरम
प्रीतःप्राज्ञोगंगातटंव्रजेत् दृष्ट्वाचमातरंगंगामिमंमंत्रमुदीरयेत् ३१ अद्यमे
सफलंजन्मजीवितंचसुजीवितं साक्षाद्ब्रह्मस्वरूपांत्वामपश्यंयन्निजचक्षुषा ३२

देवित्वद्दर्शनादेवमहापातकिनोमम विनष्टंभभवत्पापंजन्मकोटिसमुद्भवं ३३ इत्यु
क्त्वासकलंदेहंनिपात्यपृथिवीतले प्रणमेज्जान्हवींदेवींभक्तिभावसमन्वितः ३४
ततःस्नातःसमीपेचबद्धांजलिरिमंपुनः पठेन्मंत्रंभक्तिभावैःसुप्रीतोद्विजस
त्तम ३५ गंगेदेविजगन्मातःपादाभ्यांसलिलंतव स्पृशामीत्यपराधंमेप्रस
न्नाक्षंतुमर्हसि ३६ स्वर्गारोहणसोपानंत्वदीयमुदकंशुभे अतःस्पृशामि
पादाभ्यांगंगेदेविनमोस्तुते ३७ ततस्तुमस्तकेधृत्वागांगेयंवारिभक्तितः

स्नानार्थश्रोतसिविप्रोमाज्ञोगंगेतिकीर्तयन् ३८ त्वत्कर्दमैरतिस्निग्धैःस
र्वपापविनाशनैः मयानुलिप्यतेगात्रंमात्तर्मेपातकंहर ३९ गंगाकर्दमलिप्तां
गोगंगागंगेतिकीर्तयन् सर्वकल्मषनाशिन्यांगंगायांस्नानमाचरेत् ४० भू
यःपूर्वोक्तमंत्रेणगृहीत्वामृत्तिकांततः वक्ष्यमाणेनमंत्रेणभक्तितःस्नानमा
चरेत् ४१ ब्रह्मस्वरूपेहेगंगेस्नानमाचर्यतंमया त्वदीयेनिर्मलेतोयेयथो
क्तफलदाभव ४२ ततोनिजेच्छयाविप्रगंगायांलोकमातरि स्नानंसमा
चरेद्विप्रोगंगानारायणौस्मरन् ४३ एवंस्नात्वाचगंगायांमात्रंवस्त्रेणमा
र्जयेत् परिधेयानिवासांसिगंगास्रोतसिनत्यजेत् ४४ नदंतधावनंकु

र्यात्कृंगागर्भेविचक्षणः कुर्याच्चेन्मोहतःपुण्यंनगंगास्नानजंभवेत् ४५ प्रातरत्र
त्रकृत्वातांदंतकाष्टादिकांक्रियां रात्रिवासंपरित्यज्यगंगातीरेव्रजेद्बुधः ४६ बा
ह्यभूमिगमत्वायोगंगास्नानंसमाचरेत् गंगास्नानफलंसोपिसंपूर्णंफलते
नहि ४७ स्नात्वाकृगंगामृत्पुंडंस्थानेस्थानेनयेद्बुधः ततःस्थिरमनाःकुर्या
द्विधिनातर्पणादिकं ४८ गांगेयैरुदकैर्यस्तुकुरुतेपितृतर्पणं पितरस्तस्य
तृप्यंतिवर्षकोटिशतावधि ४९ गंगायांकुरुतेयस्तुपितृश्राद्धंद्विजोत्तमः
पितरस्तस्यसंतुष्टास्तिष्ठंतित्रिदशालये ५० दानंदेवार्चनंचैवजपाद्यश्चक्रिया

१०

स्तथा कृतास्तुयाश्चगंगायांक्षयंतासांनविद्यते ५१ समाप्यस्नानकर्माणि
संध्यायांसमुपोषितः कृतपंचमहायज्ञांगंगापूजांसमाचरेत् ५२ गंगायां
प्रतिमादिव्यंश्रीविष्णोःप्रतिमांतथा नारिकेलोदकैःशीतैःस्नापयेद्भक्ति
तोद्विज ५३ जान्हवीप्रतिमांतावन्नारिकेलोदकानिवै निःक्षिपज्जान्ह
वीतोयेजान्हवींहृदिचिंतयत् ५४ दिव्यैर्गंधैःप्रदीपैश्चघृतपूर्णैःसमुज्व
लैः धूपैःसुवासितैश्चैवनानापुष्पैर्मनोहरैः ५५ नानाफलैःसुपक्वैश्च
नैवेद्यैरुत्तमैस्तथा पाद्यार्घ्याचमनीयैश्चतांबूलैःखदिरान्वितैः ५६ अ

न्यैरप्युपहारैश्वविविधैर्निजभक्तितः स्तवैर्गीतैश्चवाद्यैश्वगंगांविष्णुंचपूज

येत् ५७ ततःसंपूजितांदेवीविष्णुंचपरमेश्वरं अंगप्रदक्षिणंकुर्याद्भक्तभावा

न्वयासुतः ५८ अद्यास्थित्वानिराहारःपरेहनिसरिद्वरे मोक्षामिजन्हुत

नयेशरणंमेभवानघे ५९ एवंसंकल्प्यमतिमान्कर्मणामनसागिरा रात्रौ

जागरणंकुर्याज्जितनिद्रातिहर्षितः ६० अन्नात्मातुद्विजश्रेष्ठफलभोजीभवे

द्बुधः अन्नमात्रंनभुंजीतनकुर्याद्विश्वभोजनं ६१ कल्यंगंगांचविष्णुंचपुन

रभ्यर्च्यजैमिने विप्रायदक्षिणांदद्याद्भक्त्याविभवरूपतः ६२ अर्चनंजाग

७१

रंचैवयत्कृतंपुरतस्तव अछिद्रमस्तुतत्सर्वंत्वत्प्रसादात्सरिद्वरे ६३ इत्युक्त्वातां

नमस्कृत्यकृतनित्यक्रियाबुधः ततःस्वबंधुभिःसार्धंपारणंस्वयमाचरेत् ६४

तीर्थोपवासमेवंयःकुरुतेजान्हवीतटे तस्यपुण्यफलंवत्सवदतोमेनिशामय

६५ जन्मांतरैरर्जितैःपापैःविमुक्तोविष्णुरूपभाक् विष्णोःपुरंसमासाद्यविष्णु

नासहमोदते ६६ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच स्थित्वाविष्णु

पुरेसर्वंसुखंभुंक्तेसुदुर्लभं ६७ ततोनारायणादेशाद्ब्रह्मलोकसगच्छति ब्र

ह्मलोकसुखंभुंक्तेदुर्लभंयत्सुरैरपि ६८ तावत्कालंब्रह्मलोकेस्थित्वाब्रह्माज्ञ

यातनः ६९ महादेवपुरंगच्छेद्रथमारुह्यशोभनं ६९ सुखंनानाविधंतत्रभुंक्तेतत्र
सुदुर्लभं गाणपत्यमवाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ७० तावत्कालंशिवपुरेस्थि
त्वाविष्णुवत्तावरः इंद्रलोकंततोगच्छेद्द्वितीयइवभास्करः ७१ पाद्यार्घ्याचम
नीयैश्चतंसमभ्यर्चवासवः तेनपुण्यात्मनासार्द्धंवसेदेकासनेसदा ७२ तत्र
भुत्क्वावरान्भोगान्युगकोटिशतावधि सूर्यलोकंततोगच्छेन्मार्तंडसदृशप्रभ
७३ युगानामयुतंतत्रभुत्काभोगान्मनोरथान् चंद्रलोकंततोगच्छेत्सद्वितीय
इवचंद्रमाः ७४ तत्रामृतानिभुत्क्वावैचिरंचंद्रस्यसान्निधौ पुनरागत्यपृ

१२

थिवींचक्रवर्तीनृपोभवेत् ७५ पालयित्वाचिरंपृथ्वींजित्वाचसकलान्नृपान्
आयुषोंतेचगंगायांसुखंमृत्युमवाप्नुयात् ७६ भूयएवसमारुह्यविमानं
दैवनिर्मितं पुरंभगवतोयातिदैवतैरपिदुर्लभं ७७ ततोभुत्क्वाखिलान्
भोगान्मन्वंतरचतुष्टयं परमंज्ञानमासाद्यदुर्लभंमोक्षमाप्नुयात् ७८
जान्हवीतीरयात्रायांदैवाद्यस्यभवेद्यपि पंचतासोपिपरमंमांधामगच्छ
त्यसंशयः ७९ सत्यधर्माराजधर्माधार्मिकश्चप्रियंवदः त्रेताद्वापरसं
धौचबभूवक्षितिमंडले ८० विजयानाममहिषीतस्यभूमिपतेरभूत्

सुंदरीशीलयुक्ताचपतिसेवापरायणा ८१ सप्तवर्षसहस्राणिभुक्त्वावसुमती

मिमां कदाचिद्विश्रामकालेसौसदारःपंचत्वंगतः ८२ ततोयमभटैर्भद्रोदंप

तीतौभयंकरैः दुःखप्रदेनमार्गेणजग्मतुर्यममंदिरं ८३ तौदृष्ट्वाधर्मरा

जेनचित्रगुप्तःसजल्पितः एतयोसर्वकर्माणिचित्रगुप्तविचारय ८४ तेना

ज्ञप्तश्चित्रगुप्तस्तयोःकर्माणिजैमिने मूलाद्विचारयामासप्राहबद्धांजलि ८५ चित्रगुप्तउवाच एतयोःसकलंकर्मश्रृणुराजवदाम्यहं शुभं

वाप्यशुभंकर्मयदेताभ्यांकृतंभुवि ८६ नारायणार्चनपरौकृतसर्वमखौत

था अन्नतोयप्रदातारौविप्रभक्तिकराविमौ ८७ यद्यत्सुमाबहुंकर्मतत्तत्स्व

म्यांकृतं।वप्भुवि किंचिदस्त्यनयोःपापंवदामीतदहंश्रृणु ८८ एकदात्रासितो

व्याघ्रैःकश्चिदेकोमृगःप्रभो वनाज्जीवनरक्षार्थमागतोस्यसमांप्रति ८९

तमायांतंसमालोक्यनृपोयंप्राप्तकौतुकः जगामस्त्वयमुत्थायखड्गेनतरसा

मृगं ९० गत्वाजघानतंराजाशरणागतमप्यसौ तस्मात्सदारोभूयोयंदंडनीय

स्त्वयाप्रभो ९१ यावंतितस्यलोमानिसंस्थितानिकलेवरे मन्वंतराणितावंति

दंड्योयंतावन्तान्नृप ९२ अविवेकतयाराजन्योहंतिःशरणागतं फलंतस्यप्र

वस्याभिस्पृशुनाभिनिभीषणं ९३ मन्वंतरसहस्राणिमन्वंतरशतानिच कोटिकोटि
कुलैर्युक्तोनारकीस्थानसंश्रयं ९४ शरणागतरक्षांयः प्राणैरपिधनैरपि कुरुते
मानवोज्ञानीनस्यपुण्यंनिशामय ९५ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तोब्रह्महत्याशतैरपि
आयुषांतेब्रजन्मोक्षंयोगिनामपिदुर्लभं ९६ यमाज्ञयाततोदूतसदारोसोमही
पतिः असिपत्रवनेघोरेस्थापयामासदुःखदे ९७ असितुल्यानिपत्राणिय
तस्तेषांवशाकिनां असिपत्रवनंप्राहुस्तएवमनीषिणः ९८ नीतोसिपत्र
विपिनेयुगकोटिशतानिसः सदारोनरकंभुक्त्वाव्याघ्रभक्ष्याहृयंततः ९९

निरयेप्रविशोतुर्णंसर्वोपद्रवसंयुतं भवंनिभक्ष्याव्याघ्रेणव्याघ्रभक्ष्याहृयंततः १००
युगकोटिसहस्राणितत्रास्थित्वाचभूपतिः सदारोजनिपापांतेभेकयोनिपुनःक्षि
तौः १०१ जातिस्मरौततस्तौचभेकीभेकौचदुःखितौ ततस्तत्स्थतुरकस्मिसततंकीटभो
जिनै १०२ अथैकदापुण्ययदापुण्याहप्राप्यमानवः गच्छंतिजान्हवीतीरंतांस्तौ
दृष्ट्वातुर्द्विज १०३ भेकउवाच वर्षाभिमोहाद्यत्पूर्वेपायत्कर्मकृतंमया अधा
पिकर्मणांतेनदुःखंमांकेनमुंचति १०४ त्यक्त्वाशरीरंगंगायांमुक्तास्युःपापिनो
नच तथाप्येवंविधंदुःखंमनुभूयावहेकथं १०५ गंगायांत्यक्तुमिच्छामिसंप्र

त्येनत्कलेवरं कार्मुकिश्रूहिमेकांनेनितीर्णुदुःखसागरं ६ वर्षाभ्यीतद्वचः श्रुत्वाग्राहेनिविन

यान्वितः दुःखंनसहनेसोदुंस्वामिनेनद्धितंकुरु ७ ननस्तेदंपती विप्रसमुत्ताणंगंगांसुभमदां

सहसान्वक्रनुयात्रांमरणार्थायहर्षितो ८ अथतौपथिगच्छनौचिरकालबुभुक्षितो अपश्य

त्तावकस्तेउकालसर्पोभयंकरः ९ कालसर्पउवाच दुर्दुरोमापलायेनाग्रासकालोस्त्व

यंयतः अद्यनूनंभक्षितव्येक्षुधितेनमयाधुना १० ततस्तावतिसंभ्रांतौदंपतीदुःखभा

गिनौ इत्यूचतुर्वचोभक्त्याकालसर्पपुरोगमं ११ नास्तिमृत्युभयंसर्प्पस्वल्पमप्याम

योर्हृदि किंत्वाकर्णयदुःखानिद्यावायोर्यानिसांप्रतं १२ अहमासंपुराराजासत्य

९५

धर्मेद्दयास्तिनौ इयंचविजयानाममममहिषाममसंस्थिता १३ मयादुरात्मनामिहान्निहता

शरणागतः तेनैनकर्मणादुःखंचिरंमुक्तंयमालये १४ भोक्तुंस्वकर्मणःशेषंमेकयानो

स्त्रियासह सोहंमाशोस्मिसर्पेणाकृतकर्मनमुंचति १५ संमस्तावांजिगमिषुपरमंथा

मपन्नग ब्रजावोजान्हवीनीरंशरीरंत्यागहेतवे १६ त्यजाविवेकतांसर्प्पनरकंकेनदायि

नीं आवांसंयाद्यभवतोभविष्यतिसुखंकियत् १७ आवयोर्हृदयोविस्मस्तवापिहृद

येहरिः अतएवनयासार्द्धंगंतुनाकाम्नुजंगम १८ प्राणिहिंसामनकर्तव्याकदापि

चविचक्षणैः क्रियतेपिचनद्धिंसाविदधातिस्वयंविधिः १९ अथपुत्रांश्चदारांश्च

संपरश्चपरांसि च हिंसांदत्वामनुष्याणामहेरेनेषांस्वयंविधिः २० किंजपैःकिंतपोभिश्चकिंदानैश्चकिमध्वरैः हिंसेनिवर्णाहिनयंयस्यासीत्हृदयेसदा २१ यः प्राणिहिंसकोमर्त्यःसएवहरिहिंसकः सर्वप्राणिशरीरस्थोभगवान्कमलापतिः २२ आत्मानंबहुधाहृष्ट्वाभगवान्भूतभावनः संसारकौतुकागारेक्रीडेच्छिशरीरवस्वयं २३ शरीरिणःशरीरंहिनिलयंपरमात्मनः परमात्मास्वयंविष्णुस्ततोहिंसांविवर्जयेत् २४ परप्राणविनाशेषानात्मतुष्टिर्विधीयते क्षणंस्यादात्मनस्तुष्टिरन्यस्यप्राणसंक्षयं २५ चरित्रमतलोकानां

९६

मन्यद्भुतमिवक्षितौ आत्मानंक्षिप्रकुर्वनपरंहत्वानुयत्नतः २६ धीमानात्मपरिज्ञानंकदाचित्कुरुतेनहि अहंविष्णुरसौविष्णुरितिचेत्तसिभावयेत् २७ परदुःखेनयोदुःखीसुखीयश्चपरास्त्रिया संसारेस्मिन्सविज्ञेयःसाक्षादेवहरिःप्रभुः २८ धिगस्तुतत्सुखंनृणांमोहविह्वलचेतसा परहिंसाविधानेनसुखंयत्स्यद्भुजंगम २९ सुखानिवापिदुःखानिदीयतेयानिजंतुषु अचिरेणैवतानित्स्मत्लभंतेमुविमानवा ३० तस्माद्धिंसांपरित्यज्यभुजंगमसुखीभव त्वयिप्रसन्नेगच्छावःपरंदुःखमहोदधे ३१ सर्प्यउवाच

यद्यस्मात्परहिंसायां नूनमेवानिपातकं तदाकार्यमिदं स्रष्टो वेधसा भक्ष्यभक्षकौ ३२
परहिंसा न कर्तव्या सत्यमेतत्त्वयोदितं किंतु द्वयोस्तु भक्ष्येषु हिंसा संभाव्यते न हि ३३
नारायणो विश्वरूपः सत्यमेतन्न संशयः भक्ष्यभक्षकसंबंधं स्वयमेव ससर्ज सः
३४ सृजति स्वयमात्मानमात्मानं रक्षति स्वयं आत्मानं स्वयमेवात्ति स्रष्टिरेवं वि
धातरि ३५ शक्तोहं किं युवां हंतुं कालरूपी स एव हि संप्रति प्रेषयामास कार्ये स्मि
न्मां स्वयं हरिः ३६ युवां ससर्ज यो देवो यश्च रक्षतु मात्मना कालरूपी स एवेद्य
हंति हेतुं विधाय मां ३७ व्यास उवाच ततस्तेन भुजंगेन भक्षितौ तौ चटप

२

ती गंगा गंगेति जल्पंतौ महत्या क्षुधया पथि ३८ जान्हवीतीरयात्रायां मृत्युमासाद्य जं
मिने बभूवतुर्दंपती तौ पुण्यात्स्वर्गे स्थिताविव ३९ विनष्टसर्वपापौ तौ शक्रो देव
गणैर्वृतः तावन्नेतुं मनश्चक्रे भयादिति विचिंतयन् ४० मायाकृतु शतकृत्वा दे
वराज्ये सुदुर्लभे संपदेवंविधा प्राप्ता निश्चला महती तथा ४१ जान्हवीतीरयात्रायां पा
दे पादे जनाविमौ अश्वमेधाख्ययज्ञानां प्रापसर्वं तौ महाफलं ४२ तस्मादेतौ म
हात्मानौ बहुश्वमेधकारकौ एतयोः सदृशौ नास्ति शतक्रतुरहं यतः ४३ नि
जाधिकारेनैरस्य मवलंब्य पुरंदरः अर्धहस्तः पादचारी वृतो दारैः समाययौ ४४

अथरंभोर्वशीचैवसुरूपोन्यान्महर्षिता: अन्योन्यंकथयामासुमुनिर्जयौवनगर्विता: ४५
अयंपुण्यात्मनोम्नेशोरसज्ञोत्यंतसुंदर: आयात्येनंकरिष्यामःस्ववशंचरितेस्वके: ४६
काचित्कानिद्रूदंत्येवंजानामिसकलांकलां अतएवभविष्यामिस्वर्गेकांतास्यभूपते:
४७ काचित्काचिद्दिनिब्रूनेशक्रोपिवशगोमम किमत्रचित्रंवशगोम्ह्यालोयंभविष्य
ति ४८ भर्त्तामममाप्यंनृपतिर्ममायंस्वामीममायंममनाथएषः इतीवसर्वाःपर
माप्रमोदैर्वदंतिवार्योखिलसद्गुणज्ञाः ४९ उच्चावचांचविप्रानिशम्यतासांजगादवा
चिद्गुणनीतिनस्ता सैवास्यकांतान्नृपतिःस्वयंयाभजत्ययंकिंकलहेननार्यः १५०

सुदर्पस्ताखंत:सर्वासत्यजेकलहंद्विज आजग्मुर्हृदयोत्साहैसर्वाभरणभूषिता: १५१
अथतंनृपतिंश्रेष्टंसदारंगतकल्मषं पाद्यार्घ्यैपूजयामासप्राहचेतिपुरंदर: ५२
इंद्रउवाच नमस्तेपृथिवीपालत्वंहिपुण्यवतांवर: निजदासस्वरूपंमांआज्ञापय
करोमिकिं ५३ इत्युक्त्वातंनमस्कृत्यस्वयमेवपुरंदर: रथेनिवेशयामासपुष्प
केस्त्रीसमन्वितं ५४ भेरीमृदंगमधुरीटक्काडिंडिमनि:स्वनै: करकंकणनादै
श्चकिंकिणीनांस्वनैस्तथा ५५ जयशब्दैश्चदेवानांनाक:शब्दमयोभवत् दे
वांगणाचारुहस्तै:श्वेतचामरमारुतै: ५६ वीजित:सरथारूढ:सहाराद्विरि

वंपयौ ततः शक्रस्त्वयंतस्थौसत्यंधर्मायभूभुजे ५७ दत्तवान्निजराज्यार्द्धंस्वभोगस्य

यच्छंकया शक्रेणसहभूपालोवसत्येकाननेसदा ५८ शक्रान्वरपकरंस्वर्गेकेत्र

वस्मानुकंपया युगकोटिसहस्त्राणिदिवंभुक्त्वाखिलंसुखं ५९ रथमारुह्यवै

कुंठंययौभगवदाज्ञया तत्रमन्वंतरस्थालंभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् ६० परमंज्ञा

नमासाद्यसदारोमोक्षमाप्तवान् त्रिस्रोतातीर्थयात्रायांशरीरंत्यज्यतेपथि

६१ फलमेवंविधंविप्रमयासर्वंप्रकीर्तितं जान्हवीतीरगमनेमुनिभिस्तत्त्व

दर्शिभिः ६२ नकालनियमःप्रोक्तोनारदाद्यैर्महात्मभिः यदायदाद्विजश्रे

११

ष्ठगंगायांस्नानमाचरेत् ६३ तदातदाक्षयंपुण्यंलभतेमानवोध्रुवं गंगंसर्वाणि

पापानिकरोतिसंक्षयंयतः ६४ विचिंत्ययःपुनःकुर्यात्पापंतन्नपुनातिसा पा

पेबुद्धिपरीत्यज्यगंगायांलोकमातरिं ६५ स्नानंकुरुतेलोकायद्दिसद्गतिमित्त

छय यत्फलंजान्हवीस्नानान्मानवानांभवेद्विज ६६ तत्फलंप्राप्यतेविप्रक

र्मभिःकैःसुदुःकरैः आसारान्नभूमिरेणूनांवसंख्यातुंयेनशक्यते ६७ भागी

रथीगुणांस्तेनगदितुंनप्रशक्यते विचार्यसर्वशास्त्राणिवेदादीनिमयोच्यते

६८ गंगास्नानंसकृत्कृत्वामोक्षमाप्नोतिमानवः स्नानंकूपजलेनयस्तुकुरुते

संस्मृत्यगंगांजनोविद्वान्नेवसदानिर्शोकदुरितव्रांत्रौघविध्वंसिनी मुक्तः सोपिसम
स्तपातकगणैर्गोविप्रहत्यादिभिर्गच्छेद्विष्णुपरंसमस्तसुखदंगंगाप्रसादाद्विज १७०
इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेअष्टमोध्यायः ८ ॥७॥ ॥छ॥ जैमिनिरुवाच
माहात्म्यमेतन्नगंगायास्त्वत्प्रसादाच्छुतंमया इदानींश्रोतुमिच्छामिविष्णुपूजाफलंगुरोः १
व्यासउवाच शृणुलक्ष्मीपतेर्वत्ससपर्याफलमुत्तमं यच्छ्रुत्वामानवःसर्वेलभतेज्ञान
मुत्तमं २ विप्रद्वादशमासेषुमाघादिषुसनातनः पूजितस्त्रोविधानेनशृणुतानिव
दाम्यहं ३ माघेमासिसमायातेसर्वमासोत्तमेशुभे आमिषंमैथुनंक्षौद्रंवर्जयेद्वैष्णवो

१००

जनः ४ प्रातःस्नायीभवेन्नित्यंतैलाभ्यंगतुवर्जयेत् द्विर्भोजनंपरान्नंचमाघेमासिपरि
त्यजेत् ५ प्रातःशुक्लांबरधरःकृतपंचमहाध्वरः सपर्यामाचरेद्विष्णोःस्थिरचित्तोहि
वैष्णवः ६ इषदुष्णजलैःशुद्धैःस्नापयेद्विष्णुमव्ययं अतिस्फलधैश्चंदनैश्चविष्णो
रंगानिलेपयेत् ७ पूजायैजगदीशस्यदेवदेवस्यचक्रिणः प्रक्षालितानिपात्राणि
जलहीनानिकारयेत् ८ स्नापयित्वाजगन्नाथमिषदुष्णजलैस्ततः प्रोक्षितव्यं
शरीरेहिदिव्यवस्त्रेणयत्नतः ९ सलिलैरिषदुष्णैश्चयःस्नापयतिकेशवं माघेमा
सिद्विजश्रेष्ठफलंतस्यमयोच्यते १० विमुक्तःपातकैःसर्वैजन्मजन्मांतरार्जितैः इ

हभुक्त्वासुखंसर्वंशेषेयातिहरेर्गृहं ११ पत्रात्मसाल्पपात्राणिकृत्वाहीनानिवारिभिः
यःपूजयेज्जगन्नाथंतस्यपुण्यंनिशामय १२ इहभुक्त्वाखिलान्भोगान्सर्वव्याधि
विवर्जितः अंतेयुगसहस्राणितिष्ठेत्केशवसन्निधौ १३ प्रभातेपिचसंध्यायांपुर
तश्चक्रपाणिनः ज्वलंतंस्थापयेद्वन्हिंनिर्धूमंवैष्णवोजनः १४ शीतस्यवारणार्थाय
प्रातःसायंचयोजनः माघेविष्णवयतोवन्हिज्वालयेत्तस्फलंशृणु १५ इहभुक्त्वाखि
लान्भोगान्पुत्रपौत्रसमन्वितान् अंतेविष्णुरयंयांतिदेवनैरपिदुर्लभं १६ यथै

वात्मानयाविष्णुःसंदेहोनात्रविद्यते तस्मादात्मानुमानेनविष्णुपूजाविधीयते १७

१०१

प्रभातेरौद्रदेशेत्वपवित्रेस्थापयेद्धरिं नभुनक्तिद्विजश्रेष्ठयावच्छीतंसुदुःसहं १८ स्वयंतं
देवदेवेशंमंचकोपरिकेशवं स्थापयेन्निशिनिर्वातदेशेचवैष्णवोजनः १९ नश्चामो
तियथाशीतंदेवदेवोजगद्गुरु श्लक्ष्णैःपवित्रैर्वस्त्रैस्तंदिव्यैराच्छादयेद्बुधः २० आत्मानः
कुरुतेमर्त्योयथाशीतनिवारणं तथाशीतक्षयंकुर्याद्विदेवस्यचक्रिणः २१ क्षीरे
णास्थापयेद्यस्तुमाघेमासिजनार्दनं तस्मैदेवोत्तमोविष्णुःसंतुष्टोनंददातिविः
२२ यःपूजयेज्जगन्नाथंस्थापयित्वाजनार्दनं नारिकेलोदकैर्दग्धैःफलंतस्यव
दाम्यहं २३ नरकाब्धौमज्जमानान्दुस्तरेस्वेनकर्मणा उधृत्यकोटिपुरुषान्मोदि

रंयान्निवर्त्तिणः २४ माघेमासीत्त्वशुक्लायांपंचम्यांद्विजसत्तम एकादश्यांचसप्तम्यांहरिः

पूज्योविशेषतः २५ दानंयोदेवदेवायसपद्मायसुरारये पायसंसूपसहितंमाघेमासि

दिनेदिने २६ साज्यंपायसंयस्तुमाघेयच्छतिचक्रिणे तस्यपुण्यंमहंवक्ष्येशृणुत्वं

द्भवजैमिने २७ अंतेविष्णुपुरंगत्वामन्वंतरचतुष्टयं भुक्त्वामनोरमान्भोगान्प्रसा

दाच्चक्रपाणिनः २८ पुनरायपृथिवीचक्रवर्तीनृपोभवेत् भुक्त्वाभोगंवसुचिरंत

तोयातिहरेर्गृहं २९ पंचम्यांचैवसप्तम्यामेकादश्यांचजैमिने स्नात्वाचैष्णवद्वा

दरमान्नंमुरारये ३० कृष्णपक्षेद्विजश्रेष्ठशुक्लपक्षेविशेषतः शुक्लपक्षेतिथिष्वेमद

१०२

त्वान्नंद्विजायते ३१ एकाहमपियोमाघेवैष्णवोदैत्यजिष्णवे साज्यंपायसंदद्यान्नतस्य

दुर्लभोहरिः ३२ यत्किंचिद्विष्णवेद्रव्यंमाघेमासिप्रदीयते तदक्षयंभवेत्सर्वंकोपिना

स्त्यत्रसंशयः ३३ माघेमासिकृतंकर्मशुभंवायदिवाशुभं तस्यनास्तिक्षयंविप्रम

न्वंतरशतैरपि ३४ माघेचंपकपुष्पेणयोर्चयेत्कमलापतिः सगच्छेत्परमंधामवि

मुक्तःसर्वपातकैः ३५ यावंतिस्वर्णपुष्पाणिदीयतेचक्रपाणये तावद्युगसहस्रा

णिस्थीयतेविष्णुमंदिरे ३६ मेरुतुल्यसहस्राणिदत्वाभवतियत्फलं एकेनस्व

र्णपुष्पेणहरिंसंपूज्यतत्फलं ३७ सुवर्णपुष्पविप्रेंद्रसर्वदाकेशवप्रियं माघेमासि

विशेषेणपवित्रेकेशवप्रियः ३९ सुवर्णकुसुमैर्दिव्यैर्येननाराधितोहरिः रत्नहीनःसुवर्णाढ्यःस
भवेज्जन्मजन्मनि ४० फलंचरएकपुष्पस्यब्रवीम्यहविशेषतः आकर्णयद्विजश्रेष्ठसेतिहास
मनुत्तमं ४० सुवर्णानामभूपालोबलवान्सर्वशास्त्रवित् आर्यावर्तेषुदेशेषुबभूवप्रव
रोजसा ४१ राजश्रियाविद्ययाचवयसाचसभूपतिः अतिप्रमत्तोविपर्षेसदापापरतो
भवेत् ४२ पाखंडमंत्रिणांवाक्यैर्विनाशोपैरपिद्विज धनंलोभातेनराज्ञादंडेनसाध
वोजनाः ४३ अन्यायोपार्जितंवित्तंगीतवाद्यादिभिर्व्ययः समस्तंनाशयामासयज्ञ
दानविवर्जितः ४४ नज्ञातिपाषणंचक्रेनदेवद्विजपूजनं नचयाचकसंतुष्टिंस

१०७

राजापापमोहितः ४५ नचकाराःतिथेःपूजांजहारगुरुयोषितं पपौचमंदिरांनित्यंस
भूपःपापमंदिरः ४६ कृतानितानिपापानियानियान्याविवेकिना अपिवर्षशतैः
शक्तःसंख्यातुंतानितानिकः ४७ एकदासमहीपालःकामेनपरिमोहितः ज
गामवेश्यानिलयंनिशीथेदुरिताकरं तमायांतंततोदृष्ट्वाभूपालमुज्वलाहृया सह
सोत्थायपर्यंकाच्चक्रेतत्पादवंदनं ४९ प्रक्षाल्यतत्पादयुगंसुंगारस्थसलिलस्वसः
मर्चैनिवेशयामासाशोभ्यमालिंग्यतंनृपं ५० तत्प्रेमामृतधाराभिःसिक्तोसौपृथिवी
पतिः तास्मिन्नमणपर्यंकेतयासहकुतूहली ५१ ततःसागापिकाप्रीत्याहसंतीन

वयोवना ददौचंपकपुष्पाणांतस्मैभूमिभुजेस्रजं ५२ पुष्पमाल्यात्पुष्पमेकंतस्मात्पतितं
हस्तगात् पापानधरणीपृष्ठेगंधव्याप्तदिगंतरं ५३ तच्चुतकुसुमंदृष्ट्वासराजात्यंत
संभ्रमात् नमोनारायणेतिजगादोंकारपूर्वकं ५४ नारायणेतिवाक्येनसर्वाणिपात
कानिच विष्णोस्तत्पुष्पदानेनतस्यनष्टानिभूभुजः ५५ यामीणाम्प्याप्यसर्वोपिस
मागत्यातिदुर्नयं तस्यामेवनिशायांयाजग्मुर्वैवस्वतागृहंस्थितं ५६ नेतुंतमथभूपा
लंसर्वपातकिनांवरं किंकरान्प्रेषयामासक्रुद्धोवैवस्वतस्तदा ५७ तेनाज्ञ
प्तास्ततोदूताःपाशमुद्गरपाणयः अतिवेगात्समायाताःक्रोधसंरक्तलोचनाः ५८

तंबध्वाचर्मपाशेनज्वलज्ज्वलनलोचनं उद्यम्यचक्रिरेगंतुंयमंदूतायमालयं ५९ ततो
नारायणप्रेष्याःशंखचक्रगदाधराः आयाताःगरुडारूढास्तंनेतुंपृथिवीपतिं ६० पा
शे ब्धनयंत्रितंदृष्ट्वातंनृपंविष्णुकिंकराः जघ्नुश्चक्रैर्गदाभिश्चयमदूतान्रुषापथि
६१ तेत्यत्कास्यंतसंत्रासाद्यमदूताःप्रदुद्रुवुः विष्णुदूतगदाचक्रप्रहारास्ततजर्जराः ६२
अथतंपृथिवीपालंविष्णुदूतामहाबलाः समारोप्यरथेदिव्येत्रांरवनादप्रुरुत्तमान्
६३ अथराजारथारूढस्तुलसीमाल्यभूषितः पीतकौशेयवासाश्चनानालंकारभू
षिता स्तूयमानोमुनिगणैर्वेदवेदांगपारगैः विष्णुदूतैःपरिवृतोविष्णुसालोक्यमा

पयौ ६५ अथउत्थायविष्णुश्चतुर्भिर्दीर्घबाहुभिः तमालिंगितवान्भूपंप्रोक्तवांश्चद्विजोत्त
मं ६६ श्रीभगवानुवाच नृपतेःकुशलंब्रूहिसर्वपुण्यात्मनांवर किमस्त्वसाध्यंभवत
स्त्वमाज्ञापयसांप्रतं ६७ नमोनारायणायेतिवारैकमपियोवदेत् नित्यंतस्यानुपालो
हंसमेभ्रातासमेपिता ६८ नारायणेतियन्नामकदाचिद्यःस्मरेज्जनः साधयाम्यखि
लं ~ तस्यापितुःपुत्रइवोत्तमः ६९ मद्भक्तोसिनिजश्रेष्ठतस्मान्निजमनोरथं प्रकाश
यद्रुतंभ्रातःकिंप्रदास्यामितेधुना ७० राजोवाच सर्वमेवदयासिंधोत्वत्प्रसादात्तंनसं
शयः पापिनापिमयाप्राप्तंतवस्थानंसुदुर्लभं ७१ व्यासउवाच तस्यातेनचवाक्ये

नप्रसन्नःकमलापतिः स्नेहान्निवेशयामासभूपालंतंनिजासने ७२ ततःसुवर्णालंकारे
र्विश्वकर्मविनिर्मितैः चकारमंडनंतस्यस्वयमेवदयामयः ७३ अथनानाविधैर्भक्ष्यैर्दे
वैरपिसुदुर्लभैः तोषितःसमहीपालोविष्णुनाभ्रात्नुजिष्णुना ७४ एवंप्रतिदिनंतस्यौ
सराजाविष्णुमंदिरे मन्वंतरसहस्राणिलक्षवर्षशतानिच ७५ प्रजानांपालनंचक्रे
सराजाधर्मतत्परः पूजयामाससततंभक्त्यापरमयाहरिं ७६ चारुचंपकपुष्पैश्च
नैवेद्यैर्विविधैस्त्रसः आयुःशेषेभूमिपालोमरणंजाह्नवीजले ७७ समासाद्ययया
मोक्षंप्रसादाच्चक्रपाणिनः व्यासउवाच विप्रचंपकपुष्पस्यप्रभावोयंप्रकीर्तितः ७८

चंपकैर्हरिमभ्यर्च्यमुक्तास्युःपापिनोपिच स्फुरच्चंपकपुष्पेणपूजितोभगवान्हरिः ७९ अ
चिरेणैवकालेनददातिपरमंपदं येयजंतिपरात्मानंमीमेछयावाप्यनिछया ८० तेप्रयां
तिपरंधामविमुक्ताःसर्वपातकैः हरेःप्रसन्नैसुकृतीनकोपिरुष्टेचनास्मिन्सुकृतीनकोपी
यतःसराजाकृतपातकोपिजगामभोक्षंकृपयामुरारेः ८१ विश्वार्णवंनिम्नामिमंति
तीर्षुर्दिव्यैःसुगंधैःकनकप्रसूनैः नारायणंपद्मदलायतेक्षणंमर्त्योयियोविप्रविहाय
पापं ८२ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेनवमोध्यायः ९ छ व्यासउवाच

जैमिनेविधिनानेनपूजितव्योहरिःप्रभुः नमहंवच्मिविप्रर्षेश्रृणुतत्सुसमाहितः १

कल्यमुत्थायपर्यंकाद्गृहीत्वापात्रमंभसां बहिर्देशंव्रजेत्प्राज्ञःशीर्षमाछाद्यवाससा २
ततोदीचीमुखोमौनीयज्ञसूत्राणिकर्णयोः कृतोपविष्टःप्राज्ञस्तुमलमुत्रंविसर्जयेत् ३
देवतायतनेमार्गेगोष्ठेचचत्वरेपुन रथ्यायांकृष्टभूमौचदर्भस्थल्यांतथागणे ४ नदि
नीपुलिनंचैववृक्षमूलेतथावने तडागवापीगर्तेषुमलमुत्रंनसर्जयेत् ५ रविंचंद्र
मसंचैववह्निंजानाग्नादित्रोदत्रा मलमूत्रंत्यजेद्यावत्तवाःप्राज्ञोनपश्यति ६ खनि
तांमूषकाद्यैर्वल्मजलाभ्यंतरवर्तिनो हृतांकृष्टांमृदंन्नैववृक्षमूलेतथावनेगृण्हीया
च्छौचहेतवे ७ जलाञ्जलंसमानीयशौचकुर्याद्विचक्षणः पायुजलेषुवैदद्यात्ज्ञो

चंकुर्यात्तेबुधः ८ दक्षिणाभिमुखोरात्रौकृत्वाप्राज्ञोबहिःक्रियाः शिरःप्रावृत्यवस्त्रेणततः
शौचंसमाचरेत् ९ मृत्तिकैकाप्रदातव्यालिंगेलिस्त्रस्तथागुदे सप्तसव्येकरेप्राज्ञोहस्त
योरुभयोस्त्रय १० पादयोश्चप्रदातव्यास्तिस्त्रस्तिस्त्रश्चमृत्तिका कृतशौचस्ततःप्राज्ञः
कुर्याद्दंतस्यधावनं ११ जिव्हायामार्जनंचापिरसनाछादनादिभि दक्षिणाभिमुखो
भूत्वापश्चिमाभिमुखस्तथा १२ नदंतधावनंकुर्यात्कुर्यात्त्रेनारकीभवेत् मध्यमाना
मिकाभ्यांचवृद्धांगुष्ठेनचद्विज १३ नदंतधावनंकुर्यात्तर्जन्यानकदाचन अश्वत्थवट

१०७

बिल्वानांधात्र्याःकाष्टिकयाबुधः १४ नदंतधावनंकुर्यात्तयेंद्रस्तुरस्यच नित्यक्रियाप्र

लोभेक्रूस्त्वरयादंतधावनं १५ प्रभातसमयेप्राज्ञःसूर्योदयविवर्जितं सूर्योदयेद्विजश्रे
ष्ठयःकुर्याद्दंतधावनं १६ क्रियाद्विजेंद्रतस्यापिसर्वाएवविनश्यति यःस्नानसमयेकु
र्याज्जैमिनेदंतधावनं १७ निराशाःपितरोयांतितस्यदेवासुरर्षयः दंतस्यधावनं
कुर्याद्योमध्यान्हापरान्हयोः १८ तस्यपुष्पंनगृण्हांतिदेवताःपितरोजलं स्नान
कापुष्करण्यांयःकुर्याद्दंतधावनं १९ नवदेवसचांडालोतावद्गंगानपश्यति भग
वत्सुदिनेसूर्येयःकुर्याद्दंतधावनं २० तद्दंतकाष्टंपितरोभुत्क्वागच्छंतिदुःखिनः
उपवासादिनेविप्रपितृश्राद्धदिनेतथा २१ नतत्फलमवाप्नोतिदंतधावनकृन्नरः

प्रभातेमार्जयेद्दंतानयादर्शेनवाससि २२ कुर्याद्द्वादशविप्रेंद्रफललानिजलैर्बुधः उपवासे
पितृश्राद्धेविधिनानेनजैमिने २३ दंतधावनकृन्मर्त्यसंपूर्णलभतेफलं अनेनविधिना
कृत्वाप्राज्ञोविप्रबहिःक्रियां २४ ततोनिजगृहंगत्वारात्रिवासःपरित्यजेत् ततोदेवगृहद्वा
रमुपविष्टोबुधःशुचिः २५ स्मरेन्नारायणंदेवमनंतंपुरुषोत्तमं रामश्यामततोविष्णुना
रायणकृपामय २६ जनार्दनजगद्धामपापंमेहरकेशव पीतांबरधरानंतपद्मनाभजगन्म
य २७ वामनप्रणतक्लेशविदारणजगद्गुरो दामोदरयदुश्रेष्ठश्रीकृष्णकरुणार्णव
२८ कमलक्षणदैवंदवासुदेवकृपांकुरु गरुडध्वजगोविंदविश्वंभरगदाधरः २९

राम
१०८

शंखपाणेचक्रपाणेपद्महस्तहरापदं लक्ष्मीविलासवैकुंठहृषीकेशासुरोत्तमः ३० पुरुषोत्त
मकंसारेकैटभारेभयंहरः श्रीपतेश्रीधरःश्रीशःश्रीदःश्रीकरमाधव ३१ परंब्रह्मपरं
धामशरणंमेभवाच्युत इत्थंकृत्वाद्विजश्रेष्ठाश्रीविष्णुःस्मरणंबुधः ३२ बद्धांजलि
कृतोब्रूतेप्रविश्यनिलयंततः इश्वरःश्रीपतेकृष्णदेवकीनंदनःप्रभो ३३ निद्रांत्यज
जगन्नाथात्रप्रभातसमयोभवेत् सुप्तोत्थितमिवप्राज्ञःपर्यंकाद्देवकीसुतं ३४ ग
तनिद्रंसुलक्ष्माकंचिंतयेद्द्विजचेतसा ततश्चनछदंदिव्यंपात्रंचजलपूरितं ३५ मुखं
प्रक्षालनार्घ्यर्थदद्यात्कृष्णायवैसव इश्वरंवर्त्तनार्थायसेवंसेवकायथा ३६ तथैव

मत्तमत्तोपिसेवंतेपरमेश्वरं अचिरेणैवविप्रर्षेनस्पसिध्यंतिवांछितं ३७ तयेश्वरस्पसमयंसेवां
कुर्वंतिचेटकाः प्राज्ञास्तथैवसेवंतेसर्वदेवप्रभुंहरि ३८ निजेछयायदाविष्णुर्निर्भियःपूज
येज्जनः नवसेवकसंबंधस्तदानहिभवेद्विज ३९ अतएवद्विजश्रेष्ठस्तरमाकमलापते
कर्त्तव्यासर्वदासेवापुंसां कैवल्यसिद्धता ४० निर्माल्यंरात्रिवासंचगंधपर्युषितंतथा
हरेरुत्तारयेद्दंगात्मभानेवैष्णवोजनः ४१ ततोदेवालयेविष्णोस्स्वयमेवहिमार्जनं कुर्या
च्छनैःशनैप्राज्ञःसमार्जन्यापरिवेत्रया ४२ यावंतोरेणवोध्वस्तागछंतिनिलयाद्बहिः
तवन्मन्वंतरवानंतिष्टेद्विष्णुगृहेपुनः ४३ यस्तुसंमार्जनेकुर्याद्भक्त्यामहापिहरेर्गृहे सो

१०९

पियानिहरेर्द्धामकिमन्यैर्बहुभाषितैः ४४ अथोपलेपनंकुर्याद्गोमयैर्वर्णकैर्जलैः त
स्मिन्विष्णुगृहेप्राज्ञःस्मरन्नारायणंप्रभुं ४५ यस्तुसंलेपनंकुर्याद्विष्णकेशवमंदिरे त
स्यपुण्यफलंवच्मिसंक्षेपाच्छृणुजैमिने ४६ रजांसितत्रयावंतिविनश्यंतिद्विजोत्तम
तावत्तकल्पसहस्राणितिष्टेद्विष्णुगृहेसुखी ४७ सम्मार्ज्जनंविष्णुगृहेयःकुर्यादुपलेप
नं लभतेपरमंधामकः पूजाफलविस्मयोः ४८ दैवाद्राजविरोधेननशक्नोतियदास्व
य तदाविष्णुगृहेप्रातर्धर्मपत्नींनियोजयेत् ४९ अथवातनयंमकंसुचरित्रंद्विजोत्त
म भ्रातरंभगिनींवापिपवित्रांवैनियोजयेत् ५० हरेःसपर्यावस्त्राणिसम्यधास्शुद्धवा

रिभिः प्रक्षालयेद्दिधांवापिस्वयमेवापियत्नतः ५१ आम्लेनताम्रपात्राणिकांस्यपात्राणिभ
स्मना वन्हिनालोहपात्राणिशुध्यंतिनात्रसंशयः ५२ धनाधोलोहपात्रेस्थैर्यःस्ना
पयनिकेशवं नारायणंजगन्नाथंतस्यतुष्टोनकेशवः लोहपात्रेणपानीयंनपिबेद्दे
क्षवोजनः अज्ञानाद्यापिबेत्तर्हिवांगास्नानेनशुध्यति ५४ संप्राप्तिब्राह्मणंश्रेष्ठक
र्तव्यंनियमःसदा विपत्त्यांनियमोनास्तिशास्त्रेष्वपिनिविनिश्चयं ५५ यत्नात्प्रक्षालि
तोशंखोयदाभूमिस्पृशेत्पुनः तदासशंखोविप्रेंद्रस्नातधौतेनशुध्यति ५६ इत्थंप्र
क्षाल्ययत्नेनपूजाद्रव्याणिचक्रिणः गृहीत्वास्नानवस्तूनिस्नानार्थंसरसीव्रजेत् ५७

अकृत्वास्नानकर्माणिगृहमायातियःपुनः तस्मिन्दिनेपितृगणास्तस्यनाप्नोतितर्पणं
५८ स्नानार्थंभोजनार्थंवागच्छतोविघ्नरूद्भवेत् यश्चमोहाद्दिजश्रेष्ठसनूनंनारकी
भवेत् ५९ स्नानार्थंसरसींगत्वामलमूत्रंकरोतियः पितरस्तस्यविण्मूत्रंभोजिनः
स्युर्नसंशयः ६० ततःकृत्वाविधानेनस्नानंचतर्पणादिकं स्वकीयंगृहमागच्छेत्
स्मरन्नारायणंप्रभुं ६१ ततश्चप्रांगणेप्राज्ञःप्रक्षाल्यचरणद्वयं प्रविशेद्देवता
गारंशुचिर्ब्राह्मणसत्तमः ६२ सप्रक्षालितपादोयःप्रविशेन्निलयंप्रति संवत्सर
कृतंपुण्यंतस्यनश्यतितत्क्षणात् ६३ स्नानंकृत्वासमागत्यप्रांगणेषुचसत्तमः

तस्मात्प्रक्षाल्यचरणौ प्रविशेद्देवतागृहं ६४ उपविष्टः पादयुग्मं बुधः सव्येन पाणिना यत्नात्प्रक्षालयेद्विप्र पश्चात्पाणिद्वयं तथा ६५ पादं तथा दक्षिणं तथा दक्षिणपाणिना पश्चात्प्रक्षालयेद्विप्र सं लक्ष्मीत्यजनं अद्भुतं ६६ अथोपरिष्टात् मनिमान् कृत्वा चैनमारभेत् अनन्यमनसो भूत्वा सर्वकामफलप्रदं ६७ मृगचर्मासने कुर्यात् व्याघ्रचर्मासने तथा वस्त्रासने कंबले च तथा कुशासने ६८ पुष्पासने चोपविष्ट पूजयेत् कमलापतिं काष्ठासने द्विजश्रेष्ठ न कुर्याद्विष्णुपूजनं ६९ विष्णुनात्व धता पृथ्वी सर्वलोकास्त्वया धृता अतः सर्वसहे देवि वसुमे स्थानमुत्तमं ७० १११

इत्युक्त्वा तं समास्तीर्य कुर्विशेन्नारायणार्चकः दक्षिणाभिमुखो भूत्वा न कुर्यात्पूजनं हरेः ७१ शंखे कृत्वा तु पानीयं गंधयुतं सुवासितं पूजयेत्कमलानाथ कमलासहितं प्रभु ७२ शंखेन स्नापयद्यस्तु भगवंतं जनार्दनं फलं तस्य प्रवक्ष्यामि शृणु विप्रेंद्र जैमिने ७३ विप्रगोस्त्रीसुरापान भ्रूणहत्यादिपातकैः विमुक्तो याति वैकुंठं मुक्तो हसकलं सुरेः ७४ यद्यदिष्टं हृषीकेशं प्रपूजयेन्मानवो द्विज लभते तत्तद्देवाशु प्रसादात्कमलापतेः ७५ शंखभावे द्विजश्रेष्ठ सुगंधे मुदकं बुधः कृत्वा च तुलसीपत्रे स्नापयेत्परमेश्वरं ७६ ततो देवं स्नापयित्वा

संस्थाप्यववरासने सुगंधैश्चंदनैस्तस्यकुर्यात्सर्वांगलेपनं ७७ यःकरोतिजन्मत
स्यप्रसन्नःसततंहरिः तुलसीपत्रमालेयंनिजगंधसुखप्रदा ७८ दीयतेचजगन्ना
थसुप्रीतोभवसर्वदा मंत्रेणानेनदेवेंद्रंतुलसीपत्रमालया ७९ अलंकृतोमहावि
ष्णुप्रसन्नोनददातिकिं ततस्तुवैदिकैर्मंत्रैःकर्तव्यंस्वस्तिवाचनं ८० दिग्बंधनं
चकर्तव्यंमंत्रैःपौराणिकैर्बुधः कृष्णोरक्षतुपूर्वस्यामाग्नेयांदेवकीसुतः ८१ या
म्यांरक्षतुदैत्यारिर्नैरृत्यांमधुसूदनः वारुण्यांकेशवोदेवोवायव्यांगरुडध्वजः ८२
उत्तरेरक्षतुकौबेर्य्यामैशान्यांधृतमंदरः त्रिविक्रमस्तुरक्षतुश्रीमानूर्ध्वेन्रपविभुः

११२

८३ अधोरक्षतुविश्वात्माकूर्ममूर्तिःकृपामयः येचविघ्नकराःसंतैवेपूजाकालेभवं
तिते ८४ दूरंगच्छंतुतत्सर्वेहरिणामंत्रताडिताः इत्थंदिग्बंधनंकृत्वाततःप्राज्ञःकृ
तांजलिः ८५ वक्ष्यमाणेनमंत्रेणसंकल्पंकुरुतेहठं मयाकृतामिमांपूजांदेवदेवजना
र्दन ८६ सिद्धिंप्रापयनिर्विघ्नांप्रसीदपरमेश्वर ततस्तुकृतसंकल्पोवैष्णवःपरमात्म
वित् ८७ अंगन्यासादिकंकृत्वास्मरेन्नारायणंहृदा नवीनमेघसंकाशंपुंडरीकनिभे
क्षणं ८८ पीतांबरधरंदेवंस्मितचारुतरानन कदंबपुष्पमालाभिर्भूषितंसुमहाभु
जं ८९ बर्हाग्रनिबद्धशिरसंशिखंडधृतकुंडलं वंशीमधुरनादेननादयंतंदिशोदश ९०

आवृतंगोपनारीभिश्चारुवृंदावनेस्थितं एवंविचिंत्यदेवेशंश्रीकृष्णंदेवकीसुतं ९१ ततस्त्वदे
हनंकुर्यात्भक्तिभावसमन्वितं आवाहितायकृष्णायचतुर्वर्गप्रदायिने ९२ पाद्यार्घ्याचम
नीयादिक्रमाद्दद्याद्विचक्षणः कोमलैस्तुलसीपत्रैर्वन्यैर्वाकुसुमैर्बुधः ९३ पूजयेद्देवदेवे
शंगोविंदंसर्वकामदं नमोमत्स्यायकूर्मायवाराहायनमोनमः ९४ नमोनृहरयेतुभ्यं
वामनायनमोनमः नमोरामायव्यासायरामायहलिनेनमः ९५ नमोबुद्धायसकृ
पाय सकृपायनमोनमः नमस्तेकल्किनेतुभ्यंनमस्तेबहुमूर्तये ९६ नारायणा
यकृष्णायगोविंदायचशार्ङ्गिणे दामोदरायदेवायदेवदेवायतेनमः ९७ हृषीकेशाय

शांतायव्योमकेशायतेनमः नमोस्तुपद्मनाभायनमस्तेपद्मचक्षुषे ९८ नमस्तेपद्महस्ताय
पद्मपादायतेनमः अनंतायनमस्तुभ्यमच्युतायनमोनमः ९९ तार्क्ष्यध्वजायवैतुभ्यंन
मस्तेचक्रपाणये नमोस्तुपद्मपतयेसहस्रायवैनमः १०० नमोदैत्यारयेतुभ्यंस
र्वकामप्रदायिने माधवायप्रदेवायविश्वायपरमात्मने १०१ किरीटिनेकुंडलिनेनमो
स्तुहरयेसदा नमोभगवतेतुभ्यंनमोस्तुवनमालिने २ हरेर्दक्षिणपार्श्वेतुपूजयें
त्कमलालयां वामपार्श्वेतुविप्रेंद्रशुक्लवर्णासरस्वतीं ३ संमुखेपूजयेद्विष्णोर्वाहनं
गरुडाह्वयं ॐनमोगरुडायेतिमंत्रेणैवविचक्षणः ४ शंखायचक्रायतथागदा

यैवनमोनमः इतिसंपूज्यदेवेशंसदारंचसवाहनं ५ सायुधंचततोमंत्रंजपेद्दशाक्षरंबुधः निजशक्त्यानतोजप्त्वामंत्रमष्टाक्षरंसुधीः ६ गोविंदायततोदद्यान्नानानैवेद्यमुत्तमं धूपंदीपंचतांबूलंदेवदेवायजिष्णवे ७ अन्यान्यप्युपहाराणिप्रदद्याद्वैष्णवोजनाः यस्तुधूपंद्विजश्रेष्ठचंदनागरुवासितं ८ दद्यान्मुरारयेतस्यपुण्यंनासिधर्मातवांछितं धूपंयच्छतियोविप्रहरयेघृतवासितं ९ सगच्छेद्विष्णुसदनंविमुक्तःपापकोटिभिः नारायणाययोधूपंदद्याद्गुग्गुलवासितं १० सयातिपरमंधामदुर्लभंयत्सुरैरपि घृतेनदीपंयोदद्यात्तिलतैलेनवापुनः ११ निमिषात्सकलं

तस्यपापंहरतिकेशवः कर्पूरंसहितंयस्तुतांबूलंचक्रपाणये १२ दद्यात्तस्यद्विजश्रेष्ठेमुक्तिर्भवतिजैमिने यस्तुयच्छतितांबूलंखदिरेणसमन्वितं १३ इहभुक्त्वाखिलान्भोगानंतेयातिहरेर्गृहं यश्चामधुरिकायुक्तंतथाजातीफलादिभिः १४ तांबूलंहरयेदद्यात्स्वर्गमाप्नोतिमानवः ततश्चकृत्वानुपानीयंकुर्याद्विष्णुप्रदक्षिणं १५ वक्ष्यमाणेनमंत्रेणवैष्णवोजैमिनेजनः जनार्दनजगद्धामञ्शरणागतपालक १६ त्वद्दासदासदासानांदासत्वंदेहिमेप्रभो मंत्रेणानेनयःकुर्यान्नारायणप्रदक्षिणं १७ तस्यपुण्यफलंवच्मिसंक्षेपाच्छृणुजैमिने ब्रह्महत्यादिपापा

नीयानियानिमहांतिवै १८ तानितानिविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे यावत्पदंद्विज

श्रेष्टगच्छेद्विष्णुप्रदक्षिणां १९ तावत्कालसहस्राणिमोदतेविष्णुनासह हरिंप्रद

क्षिणेयावत्पादंगच्छेच्छनैःशनैः २० पदेपदेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः प्र

प्रदक्षिणीकृत्यसर्वसंसारेयत्फलंभवेत् २१ हरिंप्रदक्षिणीकृत्यतस्मात्कोटिगु

णंभवेत् लिंगंप्रदक्षिणीकुर्याद्यस्तुनारायणाग्रतः २२ सोपितत्फलमाप्नोति

किमन्यैर्बहुभाषितं नलंघयेत्सोमसूत्रंधीमान्छंभुप्रदक्षिणे २३ लंघयित्वा

तदाविप्रसाप्तजानिःफलाभवेत् प्रदक्षिणाकारनयाचारैकंयोहरेर्व्रजेत् २४

जन्मजन्मनिविप्रेंद्रसार्वभौमोभवेद्भुवि‍ः यस्तुवारद्वयंकुर्याद्विष्णोर्विप्रप्रदक्षिणं २५ इंद्रस्‍

पदमाप्नोतित्रिदिवेनात्रसंशयः विष्णुप्रदक्षिणंकुर्याद्यस्तुवारत्रयंनरः २६ विमुक्तःसकलैः

पापैःप्रविशेन्माधवींतनुं भ्रामयेत्सोदकंशंखंकेशवोपरिजैमिने २७ अंतेदेवालयंग

त्वासभवेत्सुरवंदितः प्रणम्यदंडवद्भूमौसप्तधायस्तुकेशवं २८ पातकंतच्छरीरस्थंभ

स्मीभवतितत्क्षणात् शिरस्यांजलिमादायप्रणमेद्योजनार्दनं २९ तस्मैर्लक्ष्मीप

तिर्विष्णुर्ददातिपरमंपदं भूमौनिपत्यसर्वांगहरीप्रणामतांनृणां ३० पुण्यप्रभावं

विप्रर्षेगदतोमेनिशामयः यावद्रेणुभिर्नृणांभूषितंस्यात्कलेवरं ३१ तावत्कल्पस

हस्ताणितिष्टंतिहरिमंदिरे ततःकेशवनिर्माल्यंवैष्णवेभ्यप्रतिदीयते ३२ वैष्णवांस्तान्प्र
वक्ष्यामिशृणुसत्तमजैमिने शुकःसूतस्तथाव्यासोनारदःकपिलोमुनिः ३३ प्रल्हादश्चां
वरीषश्चतथाक्रुरोद्धवपुनः बिभीषणोहनूमांश्चमार्कंडेयोयुधिष्टिरः ३४ अश्वत्थामा
कृपश्चैवभीष्मश्चैवधृवस्तथा बलिःसनत्कुमारश्चएतेचान्येचवैष्णवाः ३५ निर्माल्यं
वासुदेवस्यगृह्यंतुसर्वकामदं इत्युक्त्वाविष्णुनिर्माल्यंनिक्षिपेच्छुचिवैष्णवः ३६ शु
भार्थीविष्णुनिर्माल्यंस्वयंगृण्हातिभक्तितः मस्तकेधृयतेयस्याविष्णुनिर्माल्यमुत्तमं
३७ सविज्ञेयोद्विजश्रेष्टसाक्षाद्देवहरिःस्वयं दुर्लभंविष्णुनिर्माल्यंपवित्रंपापनाशनं ३८

गृण्हंतित्रिदशाःसर्वेमानुषाणांचकाकथा जैमिनेतुलसीपत्रंयस्तुजिघ्रंतिवैष्णवः ३९
तस्यदेहांतरस्यापिसर्वपापंविनश्यति तुलसीपत्रगंधस्तुविशेषस्यचनाशिकां ४०
आपादतच्छरीरस्थासद्योगच्छंतिवैष्णवं तुलसीक्षादनघ्राणमाघ्राययोभिनंदते ४१
तस्यालयेभवेन्नित्यमानंदोजनसत्तम स्तवैस्तुत्वाजगन्नाथंकमलाप्रियमस्तकं ४२
कृतांजलिस्ततःप्रातइमंमंत्रमुदीरयेत् नारायणजगद्रूपजगद्धामजगत्पते ४३ गच्छ
देवनिजंस्थानंप्रसन्नोभवसर्वदा येयंस्वशक्त्यादेवेशानवपूजामयाकृता ४४ अच्छि
द्रास्तुजगन्नाथत्वत्प्रसादाद्भयामघ ततःपादोदकंप्राश्नोमहाविष्णोःपरात्मनः ४५

समस्तपातकध्वंसीगृण्हीयाद्भक्तिभावनः क्षणमात्रंवहेद्यस्तुविष्णोःपादोदकंशुभं ४६
सस्नातंसर्वतीर्थेषुजैमिनेसत्यमुच्यते स्पृशंन्पादोदकंविष्णोर्गंगास्नानफलंलभेत् ४७
गांगेयंसलिलंविप्रविष्णुपादोदकंयतः अकालेमरणंनास्तिनास्तिव्याधिभयंतथा
४८ स्पृशतःपादसलिलंकेशवस्यमहात्मनः पापव्याधिविनाशार्थंविष्णुपादोदकौष
धं ४९ पापिनोयेनरास्तेचपिबंतुपतिवासरं विष्णुपादोदकंयस्तुप्रपिबेत्पापवानपि
५० पातकंतच्छरीरस्थंतत्क्षणादेवनश्यति यथौषधेनदेहस्थंहन्यतेदेहिनोविषं ५१
तथैवपातकंसर्वंविष्णुपादोदकेनच विष्णुपादोदकंशुद्धंतुलसीपत्रमिश्रितं ५२ योव

११७

हेच्छिरसाभक्त्यातस्यपुण्यंवदाम्यहं ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्विमुक्तोविष्णुरूपभाक्
५३ अंतेविष्णुपुरंगत्वाविष्णुनासहमोदते मेरुप्रमाणंहेमाद्रिदत्वाभवतियत्फलं
५४ विष्णुपादोदकस्पृष्ट्वातत्फलंप्राप्यतेजनैः सप्तद्वीपांमहींदत्वाद्विजेभ्योयत्फलं
लभेत् ५५ तत्फलंलभतेमर्त्योविष्णुपादोदकंस्पृशन् अश्वकोटिप्रदानेनगजकोटि
प्रदानतः ५६ यत्फलंतच्चलभतेविष्णुपादोदकंस्पृशन् दीपिकाकोटिदानेनगजकोटि
टिप्रदानतः ५७ तस्मादप्यधिकंपुण्यंलभेत्पादोदकंस्पृशन् बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षे
पादुच्यतेमम ५८ विष्णुपादोदकस्पर्शान्मुक्तिमाप्नोतिमानवः भूयोभूयोपिपिबि

प्रेंद्रसुहृदं कथ्यतेमया ५९ पुनर्नलभतेजन्मस्पृशन्पादोदकंहरिः दुर्लभंविष्णुनैवेद्यंभुंज
तेद्विजसत्तम ६० देहंत्यजंतर्पयामिब्रह्महत्यादिकानिव भुंजतेहरिनैवेद्यंदासीव
वशगाभवेत् ६१ मुक्तिर्भूषिसुरश्रेष्टदेवनैरपिदुर्लभा संपूज्यकमलाकांतंकिंचि
न्नैवेद्यमत्तियः ६२ अचिरेसौचतंविष्णुनयतिस्वांतनुप्रति नैवेद्यस्यमहाविष्णोर्गु
णंकिंकथयाम्यहं ६३ यद्भजतःकेशवोपिस्यादर्थीनोद्विजोत्तम अनेनविधिना
विप्रप्रतिमासंजनार्दनं ६४ संपूज्यभक्तिभावेनमुक्तिमाप्नोतिमानवः किंवाधनं
चविप्रेषेपूजायांजगतीपतेः ६५ भक्तिसंतुष्टचित्तस्यभक्तिरेवात्रकारणं मूर्खो

११८

वदतिविष्णायधीरोवदतिविष्णवे ६६ द्वयोरपिसमंपुण्यंभावग्राहीजनार्दनः वि
धिहीनामपिश्रेष्टांपूजांश्रीकमलापतेः ६७ यःकुर्याद्भक्तिभावेनसोपिस्यात्केश
वप्रियः विधिज्ञोविधिनाविष्णुमभ्यर्चयत्फलंलभेत् ६८ अविधिज्ञोपिविप्रेंद्र
भक्तश्चेतत्फलंलभेत् यथोक्तविधिनाविप्रनैवेद्यैर्बहुभिःप्रभुः ६९ पूजितोपि
नतुष्टस्याद्यदिभक्तिर्नतिष्टति तस्यवयावतीर्भक्तिर्देवदेवेजनार्दने ७० तावत्से
वफलावाप्तिस्तस्यनास्त्यत्रसंशयः अभक्त्यायाहरेःपूजाक्रियतेभुविमानवैः
७१ विधानेनचसापूजापूजाकालेवहंतिवै ज्ञानंमूलंसेवभक्तिर्भक्तिमूलंजगत्सतेः ७२

स्नामूलकर्मोऽस्यतोमूलमाराधनंहरेः सापिमोक्षकर्मोऽस्यतोमूलमाराधनंयतः ७३ अ
नुमात्रमपिप्राज्ञश्रद्धयाकुरुतेन्वयन् तदक्षयंभवेत्सर्वमत्र ह्याहीनाक्रियायतः ७४
भक्त्यायःपूजयेद्विष्णुंवारत्रयमपिद्विज सुस्थानंलभतेविष्णोर्यतोभक्तिवशोहरिः ७५
असारमेतद्भुवनंसमस्तंसारंहरेःपूजनमेवविप्र तस्मान्मनुष्योनिजमंगलोऽभीप्स-
र्ष्यायजेत्कृष्णमनेकमूर्तिं ७६ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेदशमोध्यायः १०
व्यासउवाच फाल्गुणेब्राह्मणश्रेष्ठश्रीकृष्णंसुरवंदितं पूजयेद्भक्तिभावेनप्रत्यहं
विधिनानरः १ फाल्गुणेस्नापयेद्यस्तुसर्पिषादेवकीसुतं फलंतस्यप्रवक्ष्यामि

मत्तःसम्यङ्गिशामयं २ सर्वयज्ञफलंप्राप्यसर्वदानफलंतथा अंतेयातिहरेःस्थानंस
र्वपापविवर्जितः ३ युगकोटिसहस्राणिभुक्त्वाभोगंहरेर्गृहे तत्रैवमोक्षमाप्नोति
प्राप्यज्ञानमनुत्तमं ४ यस्तुयच्छतिकृष्णायाद्विशाकंगोपमूर्त्तये तिलानांमोदकंदि
व्यंसगच्छेद्धरिमंदिरं ५ योदुग्धलड्डुकंदद्यात्केशवायमहात्मने सपिवेदमृतं
स्वर्गेमन्वंतरशतावधि ६ हरयेललितंखंडंयस्तुयच्छतिजामिने तस्यविष्णुःप्रस
न्नात्माछिनत्तिभवबंधनं ७ विचित्रंफलितंयस्तुददातिहरयेद्विज अंतेचार्कपुरीं
गत्वासभवेत्सुरवंदितः ८ निर्मलांवार्करांयच्छेद्यस्तुकृष्णायभक्तिमान् सक्लिन्न

लभतेविप्रवासुदेवप्रसादतः ९ सुपक्कंफाल्गुणेमासीमधुरंबरदःफलं यस्तुयच्छतिकृ
ष्णायफलंतस्यमयोच्यते १० इहभुक्काखिलंसर्वंपुत्रपौत्रसमन्वितः अंतेगृहंहरे
र्यातिरथमारुह्यशोभनं ११ मदद्याद्गुडसंयुक्तंहरयेबदरीफलं अज्ञानाद्ब्राह्मण
श्रेष्टद्यावन्नारकीभवेत् १२ फाल्गुणेवापियोदद्याद्धरयेगुडपिंडकं सविज्ञेयोद्वि
जश्रेष्ठवाजिमेधसहस्रकृत् १३ फाल्गुणेमासियोदद्याद्धरयेदाडिमीफलं सुप
कंतत्फलंविप्रवदतोमनिरामय १४ तत्रयावंतिबीजानितिष्टंतिदाडिमीफले ता

१२०

वन्मन्वंतरंविष्णोर्गृहेतिष्टतिभाग्यवान् १५ चैत्रेमासिद्विजश्रेष्टमधुनामधुसूदनं

स्नापयेल्लभतेमर्त्यस्तद्विष्णोःपरमंपदं मधुनास्नापयेद्यस्तुनारायणमनामयं नच
चोत्क्रियतेतस्यकदाचिद्विविसृत्न १७ चैत्रेकिंशुकपुष्पेणयोर्चयेत्कमलापति त
न्नामचित्रगुप्तेनपंजिकायांनलिख्यते १८ चैत्रेतुजगतामीशंकृष्णंतिलकपुष्पकैः
यजतोनास्तिवैजन्मपुनरस्मिन्महीतले १९ कृष्णंबकुलपुष्पेणसर्वदेवशिरोम
णिं पूजयेन्मनुजोविप्रलभंतेनापदंक्कचित् २० वासंतिभिःसुगंधाभिवसंतेय
स्तुपूजयेत् भगवंतंपरात्मानंसदेवैरपिपूज्यते २१ सुमनःकिशलयैर्दिव्यैरख
ण्डैर्योर्चयेद्धरिं नंवदंतिसमुत्थायस्वयंपीताद्यमोपिच २२ धात्रीपत्रैर्नवीनै

श्वकोमलैर्हरिमर्चयेत् अचिरेणैवलभतेस लंवांछितंजनः २३ शांडिल्याखंड

पत्रैश्चधत्तुरैस्त्वार्कपुष्पकैः योर्चयेद्विष्णुमीशंवासंसाराब्धिपारगः २४ योद

द्यात्कदलीपक्वंविष्णुकंफलमुत्तमं शाकाद्याश्चिदशाःसर्वेववदुःस्तमहर्निशं

२५ योदद्याच्चेक्कुकेमासीभक्त्यागोपालरूपिणे गोधूमपिंडकंविप्रसर्वपापैःप्रमु

च्यते २६ आयातेमाधवेमासिपवित्रे माधवप्रिये आमिषंमैथुनंतैलंविष्णु

भक्तःपरित्यजेत् २७ प्रातःस्नानंमाधवेमासिवैष्णवः परित्यजेत्परान्नं

चनक्तंकुर्याद्विभोजनं २८ प्रभातेपूजयेद्विष्णुंसर्वांकेविधिनाद्विज वैशाखेस्ना

पयेद्विष्णुपुष्पवारिणा २९ स्नापयेत्सीततोयेषुसंध्यापर्यंकमच्युतं त्रिसंध्यांपूजये

द्भक्त्यानैवेद्यंविविधैःप्रभु ३० वैशाखेमदनस्त्रागिलक्ष्मीपतिरलंकृतः नकिंददा

तिविप्रर्षेप्रसन्नःपरमेश्वरः ३१ वैशाखेमासियोदद्याद्धेवान्नंचक्रपाणये तस्य

पुण्यानुनिसंख्यातुंकः समर्थोस्तिपंडितः ३२ यत्किंचिन्माधवेमासिमाधवप्रीति

माधवे दीयतेमानवैर्विप्रतत्सर्वमक्षयंभवेत् ३३ यदन्यत्सुकृतंकर्मक्रियतेमा

सिमाधवे माधवप्रीतयेविप्रक्षयंतस्यनविद्यते ३४ वैशाखोदुर्लभोमासोधर्मक

र्मफलप्रदः पूजितव्योहरिस्तत्रहित्वाकर्मशतान्यपि ३५ एकाहमपिपूजावैवैशा

खेकुरुतेहरेः शतवर्षैर्हरिर्यष्टायत्फलंलभतेसनत ३६ वैशाखेमासियाकुर्यात

प्रणामाघनतुष्टये दिनेदिनेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ३७ वैशाखेसेवतेनि

त्यंविष्णुमश्वत्थरूपिणं चतुर्वर्गफलाप्राप्तिहेतवेवैष्णवोजनः ३८ गंडूषमात्रतो

येनकुर्यादश्वत्थसेचनं सोपियातिपरंस्थानंविमुक्तःपापकोटिभिः ३९ अश्व

त्थमूलंविमर्षेयोबध्नातिशिलादिभिः अश्वत्थरूपीभगवान्तस्मैकिंनहियच्छति

४० अश्वत्थद्रुममालोक्यप्रणामंकुरुतेचयः आयुर्वृद्धिर्भवेत्तस्यवर्द्धतेसंपद

स्तथा ४१ यश्वत्तलेविप्रधर्मधर्मकर्मविधीयते न्यूनातिरिक्ततानस्यात्तस्मि

न्कर्मणिजैमिने ४२ यत्राश्वत्थतरुस्तिष्ठेदेकोपिशाखिनांवरः अश्वत्थपूजकोय

स्तुसएवहरिपूजकः ४३ अश्वत्थरूपिभगवान्स्वयमेवयतोद्विज तरुज्ञाना

द्विजश्रेष्ठयोश्वत्थंहंतिमूढधीः ४४ संसारेनास्तितत्कर्मयत्कृत्वापिचशुध्यति

अश्वत्थरक्षवायंहरिमूर्तिःप्रकीर्तितः ४५ तस्मादश्वत्थहंतॄणांत्राताकोपि

नविद्यते अश्वत्थस्मरतोविप्रपतयतःस्मशानस्तथा ४६ देहस्थंपातकंसर्वं

हरतेनमतोहरिः विलोक्याश्वत्थहंतारंयःसकोनानिवारयेत् ४७ वाङ्मैौ

स्तेनेविप्रपुंगवयमेनात्याप्नतेस्वयं अश्वत्थछेदिनेमूढमाकुर्विवदेन्नयः ४८

तस्यजिव्हांछुरिकयास्वयंकृंतनिभास्करिः अश्वत्थशाखामेकांयः स्वल्पामपिछि
नत्तिवै ४९ सकोटिब्रह्महत्यानांफलंप्राप्नोतिमानवः यत्पापंब्रह्महत्यायांगुरु
स्त्रीगमनेषुयत् ५० सुरापानेस्तथास्तेयेन्यासापहरणेतथा विश्वासत्तवाक्य
कथनेपरहिंसाधविधौतथा ५१ यज्ञेतरविहिंसायांगणकेदेवलेतथा वेद
हीनंद्विजंमोहाद्यज्ञादिषुप्रवर्त्तके ५२ यत्पापंपरनिंदायांहरिवासरभोजने
अश्वत्थछेदनंतत्पापंप्राप्यतेजनैः ५३ विष्णुमूर्तिजनोमोहादश्वत्थंयोध
मेन्नरः तत्तुल्यःपातकीकोपिनस्कृत्तंक्षितिमंडले ५४ वदाम्यश्वत्थमाहा

त्म्यंसर्वपापविनाशनं सेतिहासंद्विजश्रेष्ठशृणुतत्सुसमाहितः ५५ पूर्वोधनंज
योमन्त्रात्मण्याहरिभक्तिकृत् आसीत्त्रेतायुगेशांतःसर्वप्राणिहितेरतः ५६ ज्ञा
नपूजापरोनित्यंदीनदानरतःसदा सत्यवादीजितःक्रोधोह्यहिंसादंभविवर्जितः
५७ मुमुक्षुःसद्विजश्रेष्ठसर्वदापरमेश्वरं पूजयामासहृदयाभक्त्यानारायणं
प्रभुं ५८ कुतोभक्तिनतोजातुंमहतींसुहृदांप्रभुः जहारसकलंवित्तंहेतुमात्रेण
केनचित् ५९ तथापिसद्विजश्रेष्ठकेशवस्यमहात्मनः पूजामनुदिनंचक्रेभ
क्त्यापरमयासदा ६० मुखेनोपार्जितं--विनष्टंसकलंद्विज दृष्ट्वापितेनवि

मेणदुःखंनार्चितचेतसा ६१ भैक्षेणावर्त्तनंकृत्वासविप्रःपरमार्थवित् महाविष्णोः
सपर्यायांहृष्टंचक्रेमनोनिजं ६२ भूयोपितस्यविप्रस्यभक्तिज्ञातुजनार्दनः चका
रबंधुविछेदंसकृपोपिसमंततः ६३ बंधवात्सल्यविप्रस्यविष्णुमायाविमोहि
ताः हिंसामारेभिरेकर्तुंसर्वदेवद्विजोत्तम ६४ ततःसविप्रोनिर्विण्णोनिर्बंधुः
पुरुषोत्तम पूजयामाससततंप्रीतःप्रचुरभक्तितः ६५ परिकल्प्यसमृद्धंवोध
नंकेशवपूजनं माधवंचजगन्नाथंवैकुंठंभुवमत्यजत् ६६ भूयएवमहाविष्णुः
कौतुकीतस्यजैमिने महारसानुकल्पापिपुत्रानपिदिनेदिने ६७ तथापिस

२४

द्विजश्रेष्ठंकेशवंकुत्रानानातानं पूर्वभक्त्याद्विगुणयाभक्त्यानित्यमपूजयत् ६८ तस्यप
त्नीततोविप्रदुःखशोकाभिदुःखिता विष्णुगेहंततोविष्णोर्माययापरिमोहिता ६९
अथैकाकोसमृद्धेवोविष्णुभक्तिपरायणं विपदंचिंतयामासकदाचिन्नापिनोधि
या ७० एकदासद्विजश्रेष्ठोविष्णुभक्तिसत्तावरः स्कंधेपरशुमादायकाष्ठार्थंवि
पिनंययौ ७१ वनात्काष्ठंसमानीयनित्यमेवसतुद्विज हिमागमेवस्त्रहीनः
कुरुतेशीतवारणं ७२ कदाचिद्विपिनंगंतुंनशक्तोसद्विजोत्तमः जघानप्रा
गणस्थस्यशाखामश्वत्थशाखिनः ७३ अत्रांतरेमहाविष्णुस्तस्मादश्वत्थपा

दपात् निष्कामहं द्विजश्रेष्ठव्यथाव्यथितमानसः ७४ ददर्श विष्णुं पुरतः सचाविर्भ
चतुर्भुजं पीतांबरं कुंडलिनं सुकेशं दधानमब्जादि निजायुधानि ७५ परिस्रवद्विस्र
रक्तधारां सहस्रसंसिक्तसमस्तदेहः ७६ संध्याम्बुशोणीकृतनव्यमेघमिवास्मि
तैर्हीनसुखं परेशं संदृश्यतं देवगणैरदृश्यं नारायणं योगिगणैरचिंत्यं ७७
वर्षाश्रुधाराहरराक्षिषुग्मं तुष्टाव विप्रो मृदुभिर्वचोभिः विप्रउवाच हरे मुरा
रे जगदेकनाथ गोविंद दामोदर वासुदेव ७८ लक्ष्मीपते केशव कांतिराशे ना
रायणानंत विभो प्रसीद तवावतारं किमहं ब्रवीमि तावायाविनानास्ति मुषीह

कोपी ७९ किं वा गुणं व्याप्तसमस्तलोकं किं वादयां मित्रपरैकतुल्यां दत्वा श्रियं
कश्यपिदीशाविष्णो भक्तिं हरस्यच्युत मानवस्थां ८० श्रियं समादाय मदस्मदं
मे भक्तिः प्रदत्ता महती सुधन्यः मन्येहमात्मानमनंतमूर्ते पुण्यात्मनां श्रेष्ठमिवा
निरायत् ८१ पश्येंघ्रियुग्मं भवदीयमेतं न पातकोपश्यति देववंद्यं यद्यप्यहं
दुःखवतां वरिष्ठो मन्ये तथापींद्रिमिवाद्य विष्णो ८२ आत्मानमात्मानजग
तां भवंत्ते साक्षात्समीक्षे हयदीक्षणाभ्यां पूजां तवाहीमापि विभ्रनाहं द्रव्यं क
दाचिन्न ददामि तुभ्यं ८३ तथापि जाग्रे मम मूर्तिमांस्त्वं पश्यस्त्वमे कोल्पनएव हृ

ज्यः दत्तस्त्वयायंममभक्तिदृक्षोधर्मार्थकामत्रयचारुशाखः ८४ त्वद्दर्शनांभोमयदृष्टिकः
कालेप्रभोमुक्तिफलंददासि मूर्द्धिमदीयेखिललोकमूर्द्धन्श्रेष्ठोभेभवान्केशवविश्वमू
र्ते ८५ त्वत्पादपाथोयुगेमनोज्ञेभृंगायतेसंप्रतिदेवसेव्यैः इत्थंस्तुत्वाजगन्नाथ
लोकानुग्रहकारक कस्यप्रहरणैरेतदंगतेरुधिरोक्षितं ८६ सर्वेषामेवदैत्यानांयु
धिकंशास्त्वयाहताः त्वांहंतुंकःक्षमपृथ्व्यांप्रभोद्भुतमिदंमहत् ८७ श्रीभगवा
नुवाच वत्ससत्यमिदंप्रोक्तंत्वयानास्त्यत्रसंशयः दानवाराक्षसावापिमांहंतुंके
पिनक्षमाः ८८ अश्वत्थमूर्त्तिरेवाहकुठारेणाहतस्त्वया अतोजातोशरीरेमेर   १२६

क्तपातोधुनाद्विज ८९ व्यासउवाच तस्यवाक्यमिदंश्रुत्वासविप्रोभयविह्वलः नि
निंदस्वयमात्मानंमात्मनाबहुधाद्विजः ९० धिगस्तुमांहतभाग्यंसर्वपातकिनांवरं
त्रैलोक्याधिपतेर्दत्ताहृदयेमहतीव्यथा ९१ प्रसादयंतियंदेवाब्रह्माद्याश्चातिभ
क्तितः अतोमयापापवार्त्तातस्यदत्ताहृदिव्यथा ९२ यस्मिन्प्रसन्नेदेवेंद्रपर
मंधामलभ्यते मयाविवेकिनातस्यहृदयेजनिताव्यथा ९३ सर्वपापहरोविष्णुः
समयाव्यथितःकृतः यत्तत्पापंमयापारंगंतुंवैकेनशक्यते ९४ यस्मिंस्तुष्टेपा
पिनोपिभवंतिसुरवंदिताः मद्वत्तयापिव्यथयाव्यथितोहाहतोस्म्यहं ९५ किंता

पोभिजपैःकिंवाकिंगृहेहेजीवनैश्वर्यैःकिं धर्मार्थकाममोक्षाणांदाताचापिव्ययातुरः ९६ इत्यु
क्तोसद्विजश्रेष्ठस्तमेवपरश्रुंनिजे दातुंकंठेमनश्चक्रेविष्णुप्रीणनहेतवे ९७ तस्यम
किंदृढांज्ञात्वादयालुःसकमलापतिः तद्धस्तात्परशुंनिन्येजवेनतमुवाचसः ९८ श्री
भगवानुवाच कथंत्वमेवंकुरुषेवत्सकर्मातिदारुणं आत्महत्याकृतांपुंसांसुश्रेस्मिन्
कदाप्यहं ९९ तवभक्त्यास्तुतिनितुष्टोस्मिभक्तिमाकुरुसत्तम वरंवरयविप्रेंद्रयत्ते
मनसिवर्त्तते १०० ब्राह्मणउवाच मयाव्यथाप्रदत्तेयंमहतीपरमेश्वर मातिष्ठतु
शरीरेतेयाचेवरमिदंप्रभो १०१ भगवानुवाच अज्ञात्वाभवतावत्सकर्मेदंवि

२७

हितंद्विज अतोपराधोनंतव्योमहानपिनतेमया १०२ नित्यंतवानुकल्पोस्मिभव
श्रेष्ठोयतोमहान् भवदीयानहंमन्येदोषानपिगुणानिव १०३ हृतानितववित्ता
निसकलान्येवमायया कृतश्चबंधुविच्छेदोहृताश्चतवसूनवः १०४ नानादुःख
प्रदत्तंतेमयावत्सदिनेदिने तथापिममभक्तिस्तेववृद्धेमहतीतदा ५ तस्माद्धत्स
तवानृण्यंगंतुमिच्छामिसंप्रति विहायसकलांभीतिवरंवृणुममागतः ६ ब्राह्म
णउवाच त्वयिसर्वसुरश्रेष्ठममजन्मनिजन्मनि जायतांसुदृढाभक्तिर्हरेकिंपरै
र्वरैः ७ व्यासउवाच श्रुत्वावाक्यमिदंतस्यकेशवःपणयोदितं निजकंठस्थि

तामालग्यप्रीतस्तस्मैददौततः १०८ तमालिंग्यततोविष्णुःपितापुत्रमिवप्रभुः चतुर्भि
र्बाहुभिःस्वीयैरुवाचमृदुलंवचः १०९ मद्भक्तोसियथावत्सतथात्वंमत्प्रसादतः अ
चिरेणैवसकलंमद्रूपिप्राप्स्यसिविष्यति ११० अश्वत्थमूर्तिमान्नित्यंक्रियायोगेनसत्त
म समाराधयसर्वंतेसाधयिष्यामिवांछितं ११ इत्युक्त्वातंद्विजश्रेष्ठंभूयोप्या
लिंग्यकेशवः अभवत्सहसादृश्यस्तत्रैवकरुणामयः १२ विष्णुकंठस्त्रजंप्राप्यसंवि
प्रोवैश्मवोजनः कृतकृत्यमिवात्मानंमत्वातस्थौनिजेगृहे १३ ततःकुबेरोविप्रर्षे
तस्यविप्रस्यवेश्मनि स्वयंविवर्षवित्तानबहूनिकेशवाज्ञया ११४ प्रासादारचिता

स्तस्यशिल्पिनाविश्वकर्मणा नारायणाज्ञयातस्यजयंतस्त्वसन्नम ११५ दासीदाससमा
युक्तंनानारत्नविभूषितं गजाश्वकोटिसंकीर्णविभवोत्तस्यमंदिरे १६ कृतावज्ञापि
तत्पत्नीस्वयंतद्गृहमाययौ मृतवत्सापितत्पत्नीकेशवस्यानुकंपया १७ स्थिरप्रजा
भवद्विप्रो विभक्तिपरायणः चिरंभुक्त्वाविरलान्भोगान्पुत्रपौत्रसमन्वितः ११८
आयुषांतेययौमोक्षंसदारोद्विजसत्तमः व्यासउवाच साक्षाद्देवःस्वयंविष्णुरश्वत्थो
खिलवृक्षराट् ११९ तद्भक्तंकुरुतेपुंसोनाशुभंविद्यतेक्वचित् अश्वत्थसेवनेयस्तु
विष्णुबुध्याद्विजोत्तम १२० तस्यप्रसन्नोभगवान्ददातिपरमंपदं अश्वत्थमाहि

माविप्रकथितंतेसमाहितः १२१ सर्वंकुर्वंतुतत्सेवायदिवांछतिसद्गतिं १२२ इतिश्रीप

द्मपुराणेक्रियायोगसारेएकादशोध्यायः ११ व्यासउवाच ज्येष्ठेमासिद्विजश्रेष्ठभग

वंतंजनार्द्दनं पूजयेद्भक्तिभावेनजलेसंस्थाप्यशीतले १ उद्वर्तनंचदातव्यंसुगंधा

मलकीतथा तैलंसुगंधंहरयेग्रीष्मकालेदिनेदिने २ सुवासितेशीतलेचतंमंदिरे

तिमनोहरे प्रत्यहंकमलाकांतंस्थापयेज्जलमंडपे ३ नरोद्विहोविप्रेंद्रसधूमेबंध

नालये नसूतिकागृहेस्थस्थापयेत्कमलापतिं ४ चामरैर्वीजितःश्रेष्ठैःसुदीपैः

मल्पपतिः ज्येष्ठेमासिद्विजश्रेष्ठसुप्रीतःकिंनयच्छति ५ मयूरंपक्षमरुतैर्निदाघे

वीजितोहरिः तदात्यभिमतंसर्वमचिरेणैवसत्तम ६ तालवृंतकवातेनपवित्रासुखा

युना येग्रीष्मेवीजितोविष्णुस्तेसर्वेस्वर्गगामिना ७ योगात्रलेपनंकुर्यात्सुगंधैर्य

क्षकर्द्दमैः ग्रीष्मेहरेश्चंदनैश्चसविशेन्माधवींततु ८ गंधैर्मृगमदाद्यैश्चयोलिंपे

न्माधवींतनुं युष्मागमेद्विजश्रेष्ठसमुक्तोनात्रसंशयः ९ प्रफुल्लकुसुमोद्यानेतुल

सीकाननेतथा संध्यायांस्थापयेद्विष्णुंदेशोर्धीरसमीरणे १० स्रग्भिःपाटलिपुष्पा

णांयेनविष्णुरलंकृतः ज्येष्ठेमासिसविज्ञेयोवाजिमेधसहस्रकृत् ११ यस्तुमुक्ता

वलिंदद्याग्ग्रीष्मेश्रीपतयेजनः भूपालस्त्वंहरिस्तस्मैयच्छेजन्मनिजन्मनि १२ यस्तु

मंज्यतिग्रीष्मेश्रीकृष्णंमणिमालया तस्पुण्यंवदतोमे — निशामय १३ यावद्भूत्यास्तुजन्ते

तज्जैमिनेसकलंजगत् तावद्दिवसुवरेतिष्ठन्मणिमालाविभूषितः १४ सुवर्णाभरणै

र्यस्तुरजताभरणैस्तथा कृष्णंमंज्यतिग्रीष्मेसोपितत्फलमाप्नुयात् १५ प्रयच्छति

विचित्रंयः पर्यंकंसोपबर्हणं हरयेद्देवदेवायनस्यादुःखीकदापिसः १६ ग्रीष्मका

लेनदेयानिगुरूनिवसनानिच हरयेब्राह्मणश्रेष्ठदेयंतत्तंशुकंशुभिः १७ यस्तुवृ

न्तफलैःपक्कैर्योर्चयेत्कमलापतिं सोपितत्फलमाप्नोतिकिमन्यैर्बहुवासितैः १८ नि

दाघेहरयेदद्यात्यवागुमतिशीतलं नानाव्यंजनसंयुक्तंयद्वपावैष्णवोजनः १९

आषाढेमासिविप्रेंद्र — देवंजगद्गुरुं दधिभिःस्नापयित्वाथपूजयेद्भक्तितोबुधः २०

दधिभिस्नापयेद्यस्तुभगवंतंजनार्दनं मतुःपयोधरपयःपुनस्तेननपीयते २१ धा

नागमेघनश्यामंकदंबकुसुमैर्हरिः आराध्ययांतिविप्रर्षेपापिनोपिपरांगतिं २२

कदंबपुष्पमालाभिमंज्यत्यजलोचनं यस्तस्यब्राह्मणश्रेष्ठपुण्यंवच्मिनिशामय

२३ तस्यांयावंतिमालायांतिष्ठंतिकुसुमानिवै प्रतिपुष्पेद्विजश्रेष्ठवाजिमेधफ

लंलभेत् २४ सुगंधैःकेतकीपुष्पैःपूजितःकमलेक्षणः सर्वदुःखंहरत्येवमानवा

नांद्विजोत्तम २५ कृष्णायनवनीतंयोददातिवैष्णवोजनः तस्यपुण्यंनसंख्या

लुंशाङ्क्षोम्यद्देशनैरपि २६ हैयंगवीनंयोदद्यात्ङ्गोपालायमहात्मने आमिक्षागुडसं
युक्तासमहात्मांहरिप्रियः २७ सशर्कराणिदुग्धानिरुक्मायपयस्तुयच्छति नस्यप्रस
न्नोभगवान्ददात्यमिमतंफलं २८ श्रावणेमासिविप्रेंद्रदेवकीनंदनंप्रभुं स्नापये
न्निर्मलस्तोयैस्शुद्धैःकलुषवर्जितैः २९ मल्लिकाकुसुमैर्विष्णुंयोर्चयेद्दैष्णवोजनः
विमुक्तःसकलैःपापैर्ब्रह्मलोकंसगच्छति ३० सेफालिकाप्रसूनैश्चयूथिकाकुसु
मैस्तथा योर्चयेत्परमात्मानंतस्यपुण्यंजगत्त्रये ३१ प्रफुल्लैर्मालतीपुष्पैःसुगंधै

योर्चयेद्धरिं तत्पुण्येनसमंनास्तियेनस्याद्भुविमानवः ३२ कुंदपुष्पैश्चबंधूकैर्जग

द्बंधुंजनार्द्दनं अर्चयंसकलंकाममामोतिभुविमानवः ३३ महामहाप्रसूनैश्चतथाकु
रवकैर्हरिं कुरंटकैश्चपुष्पैश्चतस्यतुष्टःसदाहरिः ३४ यविययकैश्चयोविष्णुंप्रस्य
पुष्पैश्चयोर्चयेत् करवीरप्रसूनैश्चसयातिविष्णुमंदिरं ३४ श्रावणेमासियोद
द्यालाजान्घृतमन्वितान् हरयेतस्यविप्रर्षेनविपत्तिगृहेभवेत् ३५ श्रावणेपिष्ट
कंयस्तुहरयेसुगंधधूपकं ददातितस्यविप्रर्षेगृहेश्रीर्निश्चलाभवेत् ३६ भाद्रे
मासिद्विजश्रेष्ठनारायणमनामयं श्रद्धयापूजयेत्प्राज्ञश्चतुर्वर्गफलप्रदं ३७
निभृतेश्चतमागारेसर्वोपद्रववर्जिते स्थापयेत्पुंडरीकाक्षंभगवंतंजनार्द्दनं ३८

दंशैश्च मशकैश्चैव प्रकीर्णं मक्षिकादिभिः हरिं पुरातनागारे स्थापयेन्नव भक्तिमान् ३९
स कर्दमे पतद्वारि गलद्भीतो गृहे तथा हरिं न स्थापयेन्मूढो वर्षासु परमेश्वरं ४० दे
वालये द्विजश्रेष्ठ बध्नीयाद्यस्तु मानवः चंद्रातपविचित्रं च चंद्रलोकं स गच्छति ४१
एतैर्नानाविधैः पुष्पैः मंदिरे जगतीपतेः दंशांश्च मशकांश्चैव वर्षाकाले निवारयेत्
४२ मसूरिकाभिः प्रावृत्य मंचशायिनमच्युतं प्रावृषि स्थापयेद्विष्णुं निवातायां दिव्य
मंदिरे ४३ कल्हारपत्रैर्देवेशं सुगंधैर्नूतनैस्तथा मुमुक्षुः पूजयेन्मर्त्यो भाद्रे मासि
दिने दिने ४४ नभाद्रे केतकीपुष्पैः पूजितो यो जनार्दनः यतो भाद्रपदे मासि केतकी

स्यात्सुरासमाः ४५ पक्वैस्तालफलैर्दिव्यैर्योऽर्चयेद्यदुनंदनं गर्भवासं महद्दुःखं
स भूयो लभते न हि ४६ संयुक्तं घृतदुग्धाभ्यां पक्वतालं सुरारये यो दद्याच्छ्रद्धया
मर्त्यः स गच्छेद्धरिमंदिरं ४७ भाद्रे मासि द्विजश्रेष्ठ हरये तालपिष्टकं सघृतं वैष्णवो
दद्यात्कैवल्यप्राप्तिहेतवे ४८ मासि भाद्रपदे विप्र न कुर्यान्मुमुक्षुवै अश्विने मा
सि विप्रेंद्र केशवं कुशनाशनं ४९ पूजयेद्भक्तिभावेन पूर्वोक्तविधिना द्विजः पूर्वा
ह्णे पूजयेद्यस्तु भक्त्या लक्ष्मीपतिं मुदा ५० विष्णुपूजाफलं विप्र संपूर्णं तेन लभ्य
ते यतो यं दीयते विप्र पूर्वाह्णे हरये जनैः ५१ पीयूषमिव तत्तोयं गृह्णाति कम

लापतिः मध्याण्हेदीयंतेयस्तुसलिलंचक्रपाणये ५२ तोयंतोयमिवस्वंमीतद्गृण्हातिद्वि
जोत्तमः अपरान्हेतुयत्तोयंगोविंदायप्रदीयते ५३ ततोयंरक्ततुल्यंस्यान्नगृण्हाति
ततोहरिः अनएवद्विजश्रेष्ठपूर्वान्हेहरिमर्चयेत् ५४ समस्तंलभतेकामंकेशवस्या
नुकंपया एकवस्त्रेणविप्रेंद्रनकुर्यात्पूजनंहरेः ५५ कुर्यादपितदपूजांतन्नगृण्हा
तिकेशवः अधौतेनचवस्त्रेणयापूजाक्रियतेहरेः ५६ विफलासाचपूजास्यान्नच
विष्णुःप्रसीदति यस्त्ववद्धशिखःपूजांचक्रिणःकुरुतेजनः ५७ पूजाफलंनचा

प्नोतिविनिग्राह्यावसाभवेत् असंस्कृतगृहेयस्तुपूजनंक्रियतेहरेः ५८ तत्पूज
नंद्विजश्रेष्ठविनियासंभवेत्खलुः स्नानंदेवार्चनंचैववंदनंपितृतर्पणं ५९ तिल
केनविनाविप्रकुरुतेनविचक्षणः तिलकान्यंगृहीत्वायत्पुण्यकर्मविधीयते ६०
भस्मीभवतितत्सर्वंकर्त्ताचनारकीभवेत् शंखचक्रगदापद्मैरंकितंयस्यदृश्यते
६१ शरीरंब्राह्मणंश्रेष्ठविज्ञयःसोच्युतःस्वयं योलिखेद्दक्षिणेबाहौशंखपद्म
चवैष्णवः ६२ सव्यचक्रंगदांचैवसविष्णुर्नात्रसंशयः योलिखेद्दक्षिणेबाहौशं
खंपद्मंचवैष्णवः ६३ पंकजंदक्षिणेबाहौशंखस्योपरियोलिखेत् पातकंसकलं
तस्यतत्क्षणादेवनश्यति ६४ चक्रोपरिगदांयस्तुलिखेत्सव्यभुजेजनः संव

दंतिद्विजश्रेष्ठशक्राद्याअपिनिर्जरा मुरारिपादयुगलंसुललाटेलिखेद्बुधः पापाअपिच
तद्दृष्ट्वामुक्तोभवतिपातकात् ६५ अष्टाक्षरमहामंत्रमच्छकूर्मोचयोहृदि लिखेत्स
वैष्णवश्रेष्ठःपुनातिभुवनत्रयं ६६ कृष्णायुधांकितंयस्यशरीरंस्याद्दिनेदिने
तस्यतुष्टोजगन्नाथोददामिपरमंपदं ६७ कृष्णायुधांकिततनुर्यत्कर्मकुरुतेजनः
शुभंवाप्यशुभंवापितत्सर्वमक्षयंभवेत् ६८ दानवाराक्षसाश्चैवभूतावेतालिका
स्तथा पिशाचापन्नगाश्चैवभूताःप्रेतास्तथापरे ६९ किन्नरागुह्यकाश्चैवग्र
हाबालग्रहास्तथा कूष्मांडश्चैवडाकिन्योयेचान्येविघ्नकारकाः ७० सर्वेभी

त्यापलायंतेदृष्ट्वाकृष्णायुधांकितं द्वीपाश्चहिंस्रिनश्चैवतथान्येवनजंतवः ७१ तेसर्वे
प्रपलायंतेदृष्ट्वाकृष्णायुधांकितं कामलाद्यामहारोगादेहेदेहमिघातिनः ७२
कृष्णायुधांकितंयस्तुतनुमत्स्यावपश्यति कृष्णदर्शनतुल्यंसप्राप्नोतिजैमिनेफलं
७३ त्रिपत्रीकृतदूर्वाभिराश्विनेयोर्चयेद्धरिं पूर्ववसंततिस्तस्यअविछिन्नाप्रजा
यते ७४ आश्विनेमासियोदद्याद्हरयेककटीफलं रोगोकोनजायतेतस्यकदा
विद्दरयेद्विज ७५ कार्तिकेचसमायातेसर्वमासोत्तमेशुभे दामोदरंमहादेवं
भक्त्याप्राज्ञःप्रपूजयेत् ७६ कार्तिकेमासिविप्रेंद्रविष्णुप्रीणनहेतवे यथोक्तं

विधिनाप्राज्ञःप्रातःस्नानंसमाचरेत् ७७ अमिषंमैथुनंचैवकार्त्तिकेमासियस्त्यजेत्
जन्मांतरैर्जितैःपापैर्मुक्तोयातिपरांगतिं ७८ तुलाराशिगतेसूर्येप्रातःस्नानंद्विजो
त्तम हविष्यब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनं ७९ अमिषंमैथुनंचैवकार्त्तिकेयस्तुन
त्यजेत् जन्मजन्मानिविप्रेंद्रसभवेद्ग्रामसूकरः ८० द्विर्भोजनंपरान्नंचतैलंच
वैष्णवोजनः आयातेकार्त्तिकेमासियत्नादपिपरित्यजेत् ८१ दामोदरायनभ
सिप्रदीपंयःप्रयच्छति फलंतस्यप्रवक्ष्यामिससेनशृणुयत्नतः ८२ ब्रह्महत्यादिभिः
पापैर्विमुक्तःक्लेशदायकैः दामोदरपुरंगत्वानिष्टेत्कोटियुगावधि ८३ दीपंज्वलंतं

नभसित्रिदशावासवादयः विलोक्यहर्षितासर्वेवदंतीतिपरस्परं ८४ असौपुण्या
त्मनाश्रेष्ठःकेशवार्चनतत्परः प्रदीपंकार्त्तिकेमासीयच्छेद्दामोदराययः ८५ आग
मिष्यतिपुण्यात्माकदायंत्रिदिवंप्रति करिष्यामिकदासख्यमनेनहरिसविना ८६
दामोदरापयोदद्यान्मूहूर्त्तमपिकार्त्तिके दीपंनभसिविप्रर्षेतस्यतुष्टःसदाहरिः
८७ दद्याद्दक्षयेदीपंयःकार्त्तिकेहरिमंदिरे दिनेदिनेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमा
नवः ८८ बिल्वच्छदनलक्षेणयोर्चयेद्धिसुमव्ययं कार्त्तिकेवाकरंवापिपाल्यतेसो
पितत्फलं ८९ तुलसीदललक्षैर्यःकार्त्तिकेपूजयेद्धरिं लक्षैकवाजिमेधस्यफलंप्राप्नो

तिमानवः कार्त्तिकेवरपुष्पेणहरिपूजनकृन्नरः दामोदरंकार्त्तिकेयःपूजयेदुदकपुष्पकैः
९१ परमंमोक्षमाप्नोतिप्रसादाज्जगतीपतेः यत्किंचित्कार्त्तिकेमासिविष्णुमुद्दिश्यदी
यते ९२ तदक्षयंभवेत्सर्वंसत्यमेतन्मयोच्यते घृतान्कंस्मरणंयोवैकार्त्तिकेमासि
विस्मवे ९३ दद्यात्दिनेदिनेविप्रतस्यविष्णुपरेस्थितिः प्रफुल्लपद्मपुष्पेणासितेनाप्य
सितेनवा ९४ दामोदरंकार्त्तिकेयःपूजयेद्यातितत्पदं कमलैःकार्त्तिकेमासिसिते
र्वालोहितैस्तथा ९५ दामोदरंसमभ्यर्च्यलभेन्मर्त्यःपरंपदं प्रदत्तंकार्त्तिकेमासि
हरयेनवपंकजं ९६ नदत्तंतेनकिंविप्रविष्णवेदैत्यजिष्णवे एकमेवांबुजंयस्तु

ददातिकैटभारये ९७ तस्मैकिंभगवान्विष्णुर्नददातिश्रियःपतिः कमलैःकार्त्ति
केमासीयेननाराधितोहरिः ९८ जन्मजन्मनितद्देहेकमलानहितिष्ठति पद्म
बीजानियोदद्यात्केशवायमहात्मने ९९ सजायतेविप्रकुलेश्रुडेवमतिजन्मनि
ब्राह्मणस्यकुलेजातःसचतुर्वेदविद्भवेत् १०० धान्यवांश्चधनीपुत्रीकुटुंबानां
चपोषकः नास्तिपद्मसमंपुण्यंजैमिनेसत्यमुच्यते १०१ येनसंपूज्यगोविंदपाप
त्मापिचमोक्षभाक् पद्मपुष्पस्यमाहात्म्यंविशेषमुच्यतेमया १०२ निशामय
द्विजश्रेष्ठसेतिहाससमाहितः आसीदेकद्विजोनामब्राह्मणःसर्वशास्त्रवित् ३

हरिपादांबुजेतस्यमनोभृंगइवास्थितं देवानांब्राह्मणानांचगुरूणांतेनसर्वदा १०४

कृतांपूजांद्विजश्रेष्ठत्यक्त्वाकार्यशतान्यपि परद्रव्यंविषंचैवपरपत्न्यास्वमातरं १०५

कृतंतेनैवतज्ज्ञानंतथामित्रेचबान्धवे आयातमतिथिंदृष्ट्वासविप्रःपरमार्थवित्

६ भृशामानंदमाप्नोतियाचकंचद्विजोत्तम सर्वेयज्ञाःकृतास्तेनव्रतानिविविधा

नि च ७ संसारसागरंघोरमपारंचतितीर्षुना एकदासद्विजश्रेष्ठोहरिभक्तिपराय

णः ८ सुप्तःप्रबुध्यनिजांजातिंचिंतयामासचेतसा कोहंपूर्वंस्थितःकोवाकिंवाकर्मकृतंपु

रा ९ कथंवाजन्मसंप्राप्तंक्ववायास्याम्यहंमिति इतिसंचिंत्यविप्रोसौनिःश्वसंश्चमुहुर्मुहुः

१३७

१० विज्ञातुंपूर्ववृत्तांतंशिवक्षेत्रंजगामह तत्रबध्वांजलिर्विप्रोभक्त्यापरमयानतः ११ तुष्टा

वशंकरंदेवंवाचामधुरयाप्रियं ब्राह्मणउवाच नमस्तुभ्यंमहादेवनमस्तेपरमेश्वर १२

नमस्तेशंकरेशायनमस्तेवरदप्रभो नमस्तेज्ञानरूपायनमस्तेज्ञानदायिने १३ नम

स्तेसर्वभूतेशाहृदंबुजनिवासिने जगत्स्रष्ट्रेनमस्तुभ्यंजगत्त्रातायतेनमः १४ नमः

संसारसंहंत्रेपशूनांपतयेनमः नमस्तेवह्निनेत्रायनमस्तेपद्मचक्षुषे १५ नमस्ते

चंद्रनेत्रायनमस्तेसूर्यचक्षुषे नमस्तेभस्मभूषायनमस्तेकृत्तिवाससे १६ नमो

स्तुमालिनेतुभ्यंनीलकंठायतेनमः नमस्तेपंचवक्त्रायनमस्तेशूलपाणये १७

पथिनेचनमस्तुभ्यंनागयज्ञोपवीतिने वृषध्वजायवैतुभ्यंद्विभुजायनमोस्तुते १८ क
पालिनेनमस्तुभ्यंस्मशानवासिनेनमः कंदर्प्पदर्पविध्वंसकारिणेभीममूर्त्तये १९ नम
स्तेदेवदेवायनमस्तेत्रिपुरारये पार्वतीपतयेतुभ्यंनमस्तेविश्वमूर्त्तये २० वाणभक्ता
तिसंतुष्टमानसायनमोस्तुते नमस्तेबहुरूपायनिरूपायनमोनमः २१ गंगाधराय
वैतुभ्यंदक्षयज्ञविनाशिने पिनाकिनेनमस्तुभ्यंभूतानांपतयेनमः २२ अहृत्रयाय
वहृत्रयायमुनीशानीश्वरायच अचिंत्यायचचिंत्यायजगद्रूपायतेनमः २३ ब्रह्म

त्वमेवत्रिदशोकनाथस्त्वमेवविष्णुस्तपनस्त्वमेव त्वमेवसोमःसकलार्त्तिहारिसमस्त

भूताघविनाशकारी २४ इत्येवंस्तवमाकर्ण्यशंकरोलोकशंकरः आविर्बभूवसहसा
प्रसन्नःपरमेश्वरः २५ आविर्भूतंतमालोक्यसर्वलोकनमस्कृतं ववंदेचरणौतस्य
सविप्रोत्यंतहर्षितः २६ भूयोपिसद्विजश्रेष्टोहर्षनिर्भरमानसः कृतांजलिर्महादे
वंतुष्टाववरदंप्रभुं २७ ब्राह्मणउवाच यन्नपश्यंतिदेवेशादेवाअपिसवासवाः
पश्यामितमहंसाक्षान्महद्भाग्यमिदंमम २८ यन्नामस्मरणादेवमहापातकिनो
पिच यांतिधामपरंसाक्षात्समीक्षेतमहंशिवं २९ कृतार्थोस्मिकृतार्थोस्मिकृता
र्थोस्मिनसंशयः महादेवनमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यंप्रसीदमे ३० शिवउवाच भव

तोनेनवाक्येनसंतुष्टोस्मिहिजोत्तम वरंवृणीष्वभद्रंतेयत्तेमनसिवर्त्तते ३१ आत्मणउवाच
भवंतंपरमात्मानमदृश्यंदेवतैरपि साक्षात्पश्याम्यहंनाथकिंकार्यममरैर्वरैः ३२ तथा
पित्वंवरंदित्सुयदिमेकृपयाप्रभो कर्मणाप्राप्यतेदेहोदेहीपापेनलिप्यते ३३ पुनःपा
पप्रभावेनप्राप्यतेविषमांगतिं प्रभावैःकर्मणांकेनांगाजन्मप्राप्तमिदंमया ३४ नाना
दुःखप्रदंनाथप्रसन्नोब्रूहिमेप्रभोपापमूलमिदंजन्मजन्मदुःखस्यकारणं ३५ ज्ञातु
मिच्छाम्यहंतस्यास्पूर्ववृत्तांतमात्मनः स्थितोहंजननीकुक्षौजठरानलतापितः ३६
मूत्रविष्टाप्रकीर्णेचपिनाकिकेनकर्मणा गर्भवाससमंस्मार्दुःखंसंसारेनैवविद्यते ३७

कथंमयानुभूतंतत्प्रभोभक्तार्तिनाशन संसारेस्मिन्महाघोरेमनोदुःखसमन्विते ३८ अ
सारेमासयथाविष्णोमोहितेपातकाश्रये दुस्तरेबंधुहीनेचकामक्रोधादिसंयुते ३९
शोकरोगप्रदेचैवजगन्मृत्युप्रदेतथा अपारेजगतामीशापतितोहंकथंप्रभो ४० ए
तत्सर्वंविभोब्रूहियदितेमय्यनुग्रहः श्रीभगवानुवाच पद्यप्येतद्द्विजश्रेष्ठशावरा
न्वयसंभवः दंडपाणिरितिख्यातःसल्लोकदुःखदायकः परलोकभयंत्यक्त्वाविवे
कपरिवर्जितः ४२ दस्युवृत्तिप्रसन्नोसिपरमक्रूरदायिनीं दस्युवृत्तिंज्ञातंदृष्ट्वा
भवेतमतिनिर्भयं ४३ अपरेभ्रातरःखङ्गबभूवस्तवदस्यवः तेषानामानिवि

र्मैद्भ्रातॄणानिगदाम्यहं ४४ येसार्द्धंभवतःपूर्वोभ्रातृभिर्दस्युताहृता दंडोदंडआयुध
श्चैवदंडवान्दंडहृत्तथा ४५ सुदंडांदंडकेतुश्चभ्रातरःषट्प्रकीर्त्तिताः भ्रातृभिस्तै
महाघोरैर्दयाभिःपरिवर्जितैः ४६ कृत्येनभवतानित्यसर्वेवश्यीकृताजनाः धन
लोभेनभवताहुष्टैस्तैर्भ्रातृभिःसह ४७ अरण्येप्रांतरेविप्रनिहिताःकोटिकोटिशः
हस्ताच्चसायकैस्तीक्ष्णैर्वनस्थेनत्वयासदा ४८ गवांकव्याणिभक्तानिमदिराभिः
सहद्विज यातयातविधिःसर्वेवानिजास्तत्यजुस्तदा ४९ तद्भयाद्विपिनेस्तस्मि
न्नन्येचपथिकास्तथा यस्यविहन्ननहिलिंगहंयस्यनतद्गृहं ५० यस्यभार्यानित

द्वार्यात्वयिदस्युसमागते एकदाभ्रातृभिस्तैस्तुतस्मिन्नेवमहावने ५१ ततोवर्त्म
श्रमश्रांतस्नानार्थत्वंजलाशयं तत्रस्नानंसमाचर्यक्षुधितेनत्वयाद्विज ५२ भक्षि
तानिमृनालानिभ्रातृभिस्तैर्जलानिच अथत्वयाद्विजश्रेष्ठकौतुकानन्नसत्तम ५३
त्वयाचित्राणिपुष्पाणिप्रफुल्लानिबहूनिच ततस्मिन्नेवतनःकालेब्राह्मणोवल्क
लांबरः ५४ सर्वदेवद्विजनिख्यातस्तत्रस्नानार्थमागतः स्नानंकृत्वासधर्मात्माद्दामो
दरमनामयं ५५ यष्टुंत्वामेकमंभोजंययाचेविनयान्वितः ततस्त्वयापिविप्र
र्षेपद्मपुष्पंसुनिर्मितं ५६ प्रदत्तपरयाभक्त्यापूजार्थंजगतीपते त्वयादत्तेनपु

षेणप्रीतोदामोदरस्यच ५७ दामोदरंतुतत्रैवपूजयामासकामदं दामोदरार्चकंविप्रं
दृष्ट्वातत्सर्वमेधसं ५८ दामोदरंभवांस्तत्रनन्नाममहसन्प्रभु दामोदरमयाभ्यर्च्य
चतुर्वर्गफलप्रदं ५९ यथोक्तविधिनाविप्रःसजगामयथागतः तेनांबुजप्रभावेन
प्रणामेनचसत्तम ६० दामोदरार्चकंदृष्ट्वानष्टंतेसर्वपातकं ततःकियद्भिर्दिवसै
स्तस्मिन्नेवमहावने ६१ संप्राप्तःकालपंचत्वंभवानेवजगामह तेनैवकर्मणातु
ष्टोदामोदरःसदप्रभुः ६२ ददौतुभ्यंपरंधामदेवैरपिसुदुर्लभं मन्वंतरसहस्रा

णिमन्वंतरशतानिच ६३ दामोदरप्रसादेनभुक्तंनानासुखंत्वया ततःकर्मा

वसानेतुकर्मभूमिमिमांद्विज आगत्यतेपुण्यफलैर्जातोसिद्विजसंततौ ६४ ब्राह्मण
स्यकुलेशुद्धेजन्मसंप्राप्यसत्तमं सर्वेगुणास्त्वयाविप्रभक्तिर्दामोदरेपिच ६५ आ
राधितःक्रियायोगेदामोदरप्रभुस्त्वया तुभ्यंदास्यतिसज्ज्ञानंज्ञानान्मुक्तोभविष्य
सि ६६ गछब्राह्मणभद्रंतेसुप्रीतोनिजमंदिरे मद्दर्शनंत्वयाप्राप्तंमुक्तोसिभव
बंधनात् ६७ व्यासउवाच इत्युक्त्वांतर्दधेरामुस्तत्रैवमुक्तिदायकः कृतार्थो
ब्राह्मणःसोपिजगामनिजमंदिरं ६८ मद्दर्शनंत्वयाप्राप्तंदामोदरंततःविप्रपद्म
पुष्पैर्मनोहरैः यत्नादाराधयामासभक्त्यर्थंमुक्तिदंप्रभुं ६९ आराध्यदामोद

रमादिदेवंपद्मप्रसूनैर्विकचैस्सदिव्यैः॥ ज्ञानंसमंप्राप्यजगाममोक्षंमासादतःसगरुडध्वजस्य
७०॥ अनिछयापिकमलंयछतःफलमीदृशं॥ दामोदरायययोमन्यायछेत्किंज्ञायतेफ
लं॥ ७१॥ सत्यंसत्यपुनःसत्यंसत्यमेनत्पुनःपुनः॥ दामोदरंसमभ्यर्च्यपद्मैर्यातिपरं
पदं॥ ७२॥ दामोदराययोदद्यादेकमेवांजनंनरः॥ नस्यनास्तिपुनर्जन्मसंसारेस्मि
न्सुविस्तरे॥ ७३॥ दामोदरंफुल्लपयोजपुष्पैर्दयामयंकामदमर्चयंति॥ एकाहम
प्युत्कटपापग्रस्तास्तेयांतिमुक्तिंप्रतिपापिनोपि॥ ७४॥ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रिया
योगसारेद्वादशोध्यायः १२॥ छ॥ छ॥ व्यासउवाच॥ मार्गशीर्षेद्विजश्रेष्ठम

हालक्ष्म्यासमन्वितं॥ संपूजयन्महाविष्णुंभक्तिभावेनवैष्णवः॥ १॥ उछिष्टदेहोविप्रेंद्रत
थैवपातकालये॥ दुर्गंधैश्चपरिव्याप्तेस्थानेविष्णुंनपूजयत्॥ २॥ पाखंडजनांसमीपे
चमहापातकिनांतथा॥ क्रंदतांसन्निधौचैवकलहानपिकुर्वतां॥ ३॥ तथाचोपह
तास्थानेनकुर्यात्पूजनंहरेः॥ ग्रामयाजिगृहेचैवत्यक्ताचारगृहेतथा॥ ४॥ चाचा
लानांसमीपेचनकुर्याद्विष्णुपूजनं॥ नारायणार्चनेविप्रनारायणपरायणः॥ ५॥
अन्यांचिंतांपरित्यज्यहरिध्यानपरोभवेत्॥ हाहाकारंचनिश्वसंविस्मयंचविव
र्जयेत्॥ ६॥ पाखंडजनसंभाषांनकुर्याद्विष्णुपूजने॥ अनन्यमनसोध्यात्वादेव

देवंजनार्द्दनं ७ भस्मन्यपिवयत्पुष्पंयच्छेत्तत्तुल्भेद्धरिः चितान्नतगतात्र्यानःशिला
चक्रेष्वपिद्विज ८ ददातिपुष्पंयन्मर्त्योनलभेत्तमपिप्रभुं अनन्यमनसोभूत्वाम
त्त्याविष्णुंयजेद्बुधः ९ भ्रांतचित्तेनयत्कर्मक्रियतेयच्चनिःफलं सर्वंकर्ममनो
धीनंधर्माधीनंजगत्त्रयं १० तस्मान्मनोहृदीकृत्यपूजयेत्कमलापतिं क्रियान्य
त्रमनोन्यत्रभवेद्यस्यद्विजोत्तम ११ नचतस्यफलंतत्कार्यंकल्पकोटिशतैरपि य
त्नाद्विहिनत्रोवोपिविष्णुपूजापरोभवेत् १२ नमःशुद्धविहीनाश्चचांडालश्वग
ण्यते अभक्त्यायस्तपस्तप्तंचिरंचविधिनाद्विज १३ भवेनिरर्थकंसर्वंकेवलं

१४३

कायशोदनं मेरुप्रमाणंकनकंब्राह्मणायकुटुंबिने १४ दत्तमप्यर्थनाशायश्चभक्त्या
श्रमंभवच्च तस्मादेकमनोभूत्वाभक्तिःश्रद्धासमन्वितः १५ पूजयेत्कमलाकांतं
चतुर्वर्गफलाप्तये नागरंगंफलंदिव्यंसुपक्वंयस्तुयच्छति १६ केशवायद्विजश्रे
ष्ठसोस्माभिःपूज्यतेद्विज यदन्यंनूतनंवस्तुप्रियंभगवतोहरेः १७ तद्देवाग्रह
णोमासिभक्त्यादद्यान्मुरारये पौषमासिसमायातिश्रीकृष्णंभवनेश्वरं १८
नित्यमिक्षुरसैर्दिव्यैस्नापयेद्दृष्टमवाजन यपिक्षुसलिलैर्विष्णुस्नापयेद्भवनेश्व
रं पौषेसचसुरवंभुक्त्वामृतोयातीक्षुसागरे भुवनेशायपयोदद्यादिक्षुनैवाद्य

मुत्तमं २० भुवनेशपुरंयातिसोपिविमनसंशयः सद्गुग्धंपृथुकंपौषेदधिभिर्वासमन्वि
तं २१ भवनेशाययोदद्यात्सर्वकाममवाप्नुयात् सर्वपुरातनंवस्त्रंदुरीकृत्यनवोत्थ
यं २२ नूतनंभुवनेशायदद्यात्सीतनिवारणं विष्णवेभुवनेशायययौसंक्रमणेद्वि
ज २३ दद्यान्मुमुक्षुर्मनुजोदशावर्णंचापिष्टकं शंखध्वनिंप्रकुर्वीत्रसंपूज्यभुव
नेश्वरं २४ तस्यपुण्यफलंविप्रवदतोमेनिशामय आगम्यागमनाश्चैवस्त्र वि
मुक्तःसर्वपातकैः २५ भुवनेश्वरपुरंगत्वातेनैवसहमोदते वैनतेयांकितांघंटां

भुवनेशायतस्त्रयः २६ भतस्यावादयतेतस्ययत्फलंतद्वदाम्यहं अभक्ष्यभ

क्षणाद्येश्चमुक्तःपापैःसुदारुणैः २७ भुवनेशपुरंयातिरथमारुह्यशोभनं तत्रमुक्ता
खिलान्भोगान्कल्पकोटिशतावधि २८ पुनरागत्यधरणींचतुर्वेदीद्विजोभवेत्
तत्रापिचसुखंभुक्त्वाशोकदुःखविवर्जितः २९ भुवनेशपुरंगत्वापुनर्नोक्षम
वाप्नुयात् भुवनेश्वरपूजायांवीणांवादयतेतुयः ३० पंडितानामग्रणीस्या
त्समर्त्यःप्रतिजन्मनि भुवनेश्वरपूजायांमृदंगवाद्यकृन्नरः ३१ यस्तस्यदेव
देवेशोददात्यभिमतंफलं डमरूडिंडिमश्चैवझर्झरांमधुरींतथा ३२ परहंदुमि
श्चैवकालहंसिंधुवारणं कांस्यंचकारतालंचवेणुंवादयतेतुयः ३३ भुवनेश्वर

पूजायांमृदंगवाद्यकृन्नरः यस्तस्यदेवदेवेशमेतस्यपुण्यनिशामयं स्तैयाद्यैःपात
कैर्मुक्तोभुवनेशपरंव्रजेत् ३४ ज्ञानंतत्रैवसंप्राप्यमुक्तिमाप्नोत्यनुत्तमां भुवने
श्वरस्यपूजायांकलशाढ्ककरोतियः ३५ मुखवाद्यंत्वविप्रर्षेतस्यपुण्यंमयोच्यते भु
वनेशपुरंयातिसकोटिकुलसंयुतः ३६ ज्ञानंतत्रैवचासाद्यसचमोक्षमवाप्नु
यात् भुवनेशगृहेयस्तुभक्तियुक्तःप्रनृत्यति ३७ भुवनेशपुरंयातिसदेवैरपिदु
र्लभं भुवनेशाग्रतोयस्तुगीतंभक्त्याप्रगीयते ३८ सनृपत्वमवाप्नोतिगंधर्वा
णांपुरेध्रुवं यैःस्तौतिभक्तिनःस्तोत्रैःश्रीकृष्णंभवनेश्वरं ३९ तस्मैप्रसन्नोभ

१४६

पश्येद्यस्तुदेवस्यमहास्नानंजगत्पतेः ४९ तस्यासिध्यतिविप्रर्षेसर्वएव
मनोरथः ब्रह्माद्यास्त्रिदशाःसर्वेस्थित्वाऽकाशेजगत्पतेः ५० महास्ना
नंप्रपश्यंतिभक्तिभावसमन्विताः महाज्येष्ठ्यांत्वविप्रर्षेमुक्तिदंतंजगत्प
तिं ५१ आलोक्यलभतेमर्त्योविष्णोस्तत्परमंपदं गुंडीचामंडपेजातेआ
षाढेकमलापतिं ५२ बलभद्रंचयःपश्येत्समुक्तोनात्रसंशयः येपश्यंति
जगन्नाथंरथस्थंकमलेक्षणं ५३ तेषांनास्तिपुनर्जन्मसंसारेस्मिन्सुदु
स्तरे रथारूढंसुभद्रांचपश्येद्यपरमादरैः ५४ छिनत्तिभगवांस्तस्यजयामि

नेमवबंधनं अपुत्रंनमृतापत्यायासुभद्रांमपश्यति ५६ बहूपत्याजीववत्सांसाना
रीभवतिध्रुवं दुर्भगाकाकवंध्यावयासुभद्रांप्रपश्यति ५७ सास्वामिसुभगा
नारीबहूपत्याभवेद्विज गुडीकामंडपस्थंवयोजगन्नाथंप्रपश्यति बलभद्रस
मुद्रांचसुभद्रांसयातिपरमंपदं ५८ रोगीदुःखीचयोपश्येगुडीचामंडपेहरि
रोगादुःखाचसहसाजेमिनेसविमुच्यते ५९ यस्त्वपुत्रोजगन्नाथगुडीचाम
उपास्थितं प्रपश्येत्सद्विजश्रेष्ठवेक्ष्मवंपुत्रमाप्नुयात् ६० विद्यार्थीयोजगन्ना
थंगुडीचामंडपास्थितं पश्येत्सलभतेविद्यांसर्वमेवसमस्तदा ६१ दारार्थीयाहरिप

श्येद्गुडीचामंडपेस्थितं पत्नीसलभतेरम्यांजानतीसकलान्गुणान् ६२
धनार्थीयोहरिंपश्येद्गुडीचामंडपेस्थितं धनाढ्यःसभवेद्विप्रशोकदुःखवि
वर्जितः ६३ भ्रष्टराज्योन्रपोयस्तुहरिंपश्येतिभक्तितः गुडीचामंडपेवि
प्रसराज्यंलभतेपुनः ६४ शत्रुभिर्निर्जितोयस्तुगुडीचामंडपेहरिं भ
क्त्यापश्यंतिविप्रर्षेतस्यनपश्यंतिशत्रवः ६५ गुडीचामंडपेपश्येद्योरा
जपीडीतोहरिं सध्रुवंसएवराजानस्वकीयंवशमानयेत् ६६ मोक्षार्थीमा
नवोयस्तुतत्रपश्यतिकेशवं लभतेपरंमोक्षंयोगिनापिदुर्लभं ६७ सर्वा
मं

सामेवयात्राणांगुडीचाप्रदसमसा तस्मात्समानंदैः कार्यात्यक्त्वाकार्यश
तान्यपि शयेनेचतथोत्थानेतस्मिन्क्षेत्रेमनोरमे हरिंपश्यतियोमर्त्यः स
देवैरपिपूज्यते ६९ पुरुषोत्तममाहात्म्यंवक्तुंशक्नोतिकः क्षितौ यस्य
प्रवेशमात्रेणनरोनारायणोभवेत् ७० बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्य
तेमया सर्वेषामेवतीर्थानांवरिष्ठंपुरुषोत्तमं ७१ संसारसिंधुनिमग्नमि
मंतितीर्षुः क्लेशप्रदंविषमपादमनाश्रयंच क्षेत्रेसुमस्तसुखदंपुरुषोत्तमा   १८९
ख्येपश्यंस्तमुसुरवरंभगवंतमेति ७२ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेस

प्तदशोध्यायः १७ व्यासउवाच पुनरेवप्रवक्ष्यामिमाहात्म्यंकमलापतेः
यच्छ्रुत्वामानवाः सर्वेलभंतेपरमंपदं १ वासुदेवस्यमहात्म्यंश्रुत्वातृप्यं
तिवैष्णवाः पाखंडानहितृप्यंतितेनरकेशभागिनः २ पाखंडानांस
मीपेतुविष्णुमाहात्म्यमुत्तमं नवक्तव्यंद्विजश्रेष्ठैर्वैष्णवावक्तव्यंग्रतः ३
पूर्वंत्रेतायुगेभूद्रउर्वीशोनामजैमिने आसीत्स्यापरतोनित्यंधनच्छेदी
द्विजातीनांन्यासापहारकंतथा ४ शरणागतहंतान्यपरनिंदाकरः सदा
विश्वसघातीमित्रघ्नोज्ञातिपीडाकरस्तथा ५ स्वष्टास्पृष्टानिपापानियानि

यानिद्विजोत्तम उर्वीभस्मानिर्स्तन्येवचकारसन्ततंमुदा ६ नादृशंतंसमा।
लोकयधृष्टंपापरतंमुदा आजग्मुर्ज्ञातयःसर्वेक्रुद्धास्तस्यगृहंप्रति ७ ज्ञा
नयउवाच प्रतिष्ठा ऽर्जितापूर्वैरस्माकंविमलेकुले सप्रतिष्ठात्वयामू
ढविनाशंप्रतिनीयते ८ धर्मसंगंपरित्यज्यपातकंकुरुतेसदा मद्दशाकीर्ति
हंस्येवजातोज्ञातिषुदुःखदा ९ अतिविस्मयदासृष्टिर्विधातुर्मन्यतेत्वियं
यस्मिन्सिंधौशशीजातस्तत्रडोभवोपिच १० अहोशक्तिंकुपुत्रस्यसंख्यातुं १९०
कःक्षितौक्षमः अनेकैःपुरुषैःकीर्तिसंचितासंतितत्क्षणात् ११ जातेपुत्रो

त्तमेवंशःश्रेष्ठस्यादधमोपिच पुत्राधमेपिश्रेष्ठोपिवंशोगच्छतिहीनता १२ व्या
सउवाच इत्युक्त्वाज्ञातयःसर्वेतंसर्वपापिनांवरं अपकीर्तिभयात्क्रुद्धा।
स्तसज्जुःसहसाद्विज १३ ज्ञातिभिश्चपरित्यक्तोजनैःसर्वैश्चधिक्कृतः ग्रपे
देशेयतांदुःखीविनष्टाखिलवैभवः १४ तंदस्युकर्मकुर्वंतनिर्दयपरहिंसकं
धृत्वाजनपादाःसर्वेभूपालायदद्दुःक्रुधा १५ तेनभुमिभुजातस्यपितृस्ते
हाद्विजोत्तम नहितोसौदुराचारोनिजदेशाद्बहिःकृतः १६ ततोसौवन
माश्रित्यदस्युभिःसहनिर्दयः पांथस्यहरणार्थायतस्थौबहुभिरुद्धतैः १७

एकदातटनीतीरंदस्युभिःसहजैमिने वनंसपर्यटनस्त्रांतोजगामस्नानहेतवे १८
तस्यांतटेत्र्यांभगवत्परिचर्यापरायणान् असौददर्शतुष्टात्माब्राह्मणानहून
नोबहून् १९ अथतेब्राह्मणाःसर्वेमाराध्यजनार्द्दनं अन्योन्यंकथयामासु
रितिजानानिकौतुकाः २० अद्यचंपकपुष्पाणिमयादत्तानिविष्णवे इह
जन्मनिपुष्पाणिमयाघ्रातव्यानिनानिवै २१ कश्चिद्वदतितांबूलंकदाचि
द्दिहजन्मनिमयादत्तंमुरारये नखादिष्यामितांबूलंकदाचिदिहजन्मनि

२२ मयाद्यहरयेदत्तंकदलीफलमुत्तमं यज्जन्मनीहममाभक्ष्यंतत्फलंकोपिज
ल्पति २३ कोपिवक्तिमयादत्तंहरयेदाडिमीफलं यज्जन्मनीहमयानत्तुनभोक्तव्यं
कदापिच २४ कोपिब्रूतेमयादत्तंरसालफलमुत्तमं मयापिचनभोक्तव्यंफलं
तस्यचजीवता २५ अन्योन्यमेतद्वदतांतेषांश्रुत्वावचस्ततः उर्वोस्यश्चिंतया
मासकिंप्रदास्यामिविष्णवे २६ संसारेयानिवस्तूनिसंतिभक्ष्याणितान्यहं
नहिशक्नोमिसंत्यक्तुंकिंप्रदास्यामिविष्णवे २७ नित्यंवनांतरंस्थोहंचोरो
राजभयाकुलं शाकदारोहणेनास्तित्वधिकारःकदापिमे २८ व्यासउवाच
इत्युत्क्वादस्युनानेनभयोभ्रयोपिजैमिने शाकंदहरयेदत्तंचतुर्वर्गप्रदायिने

२९ अथतेब्राह्मणाःसर्वेजग्मुर्विप्रयथागताः सोपिदस्युर्दस्युभिस्तैर्जगामनिज
माश्रमं ३० एकदागुडकंजोलंतेनैववनवर्त्मना गृहीत्वापथिकःकश्चिदेकाकी
चसमागतः ३१ ततोसौसहसादस्युर्निर्दयःपरिहिंसकः जग्राहगुडकंजो
लंतस्यैवपथिकस्यवै ३२ अथतेदस्यवश्चक्रुगुडकंजोलवंटनं उर्वीशस्याय
तद्भागोसकटंगुडमिश्रितं ३३ सप्राप्यशाकटंगोडंसहसाद्विजसत्तम मनसा
चिंतयामासस्मरन्पूर्ववचस्स्वयं ३४ अतोमयापुरादत्तंस्वयमेवमुरारये

तस्माद्दत्तोनमेग्राह्यंकदाचिदिहजन्मनि ३५ विचिंत्यसोनिहत्यानेनतद्दत्तोगु
डमिश्रितं दत्तंविप्रायकस्मैचिन्माधवप्रीतयेद्विज ३६ तांभक्तिंतस्यविज्ञाय
महापातकिनोपिच जहारपातकंसर्वंसद्यःप्रीतोजनार्द्दनः ३७ तस्मिन्नेव
दिनेविप्रसंप्रविश्यमहावनं हतःपौरजनैःसर्वैरसोक्रूरोमलिम्लुचः ३८
भगवानपितंनेतुंविमानंस्वर्णभूषितं दूतांश्चप्रेषयामासनानाभरणभूषि
तान् ३९ ततस्तेभगवद्दूतास्तमूर्वीसिंगतेरसं समारोप्यविमानेतंसद्यो
जग्मःपुरःहरेः ४० ततोसौहरिसान्निध्यंप्राप्यपुण्यात्मनांवरः मन्वंतरस
हस्राणिसुधापानंचकारह ४१ पुनर्मन्वंतरस्यांतेस्थित्वाकेशवसन्निधौ प

रंमज्ञानमासाद्यप्रविवेशानतुंहरेः ४२ व्यासउवाच येनकेनाप्युपायेनहरिभक्तिक
रोन्नरः संसारजलधेःपारंराजहंसइवव्रजेत् ४३ क्षणमात्रंहरेर्भक्तिर्वर्ततेय
स्यचेतसि तत्पदंपरमंविष्णोःसपापात्मापिगच्छति ४४ एकमप्युत्तमंवस्तु
पुष्पंवापिफलंतथा त्यक्तंमंहरिमुद्दिश्यपल्यकस्यंवैष्णवैर्जनैः ४५ यद्वस्तुह
रयेदत्तंतत्स्वदद्याद्द्विजातये ततोविप्रमुखेदत्तेभवेत्संतोषणंहरेः ४६ अ

नएवद्विजश्रेष्ठदत्वाकृष्णायनस्तुनः ब्राह्मणायैवदातव्यंनतस्तुष्टोभवेद्धरिः १०३
४७ किंचित्शेषंतुभोक्तव्यंनस्याबत्संस्वयंबुधैः वस्तूनिद्विजवार्ईलमिष्टा

नियानिकानिचित् ४८ अदत्वाविष्णवेतानितभोक्तव्यानिवैनिवैः विष्णुनैवे
द्यमहात्म्यंसर्वपापप्रणाशनं ४९ सेतिहासंपुनर्वक्ष्येशृणुद्विजसमाहितः
पुरासीत्स्वनिनामब्रह्माणःशुद्धवंशजः ५० दांतःशांतोदयायुक्तोगुरुब्रा
ह्मणपूजकः हरिपूजापरोनित्यंहरिस्मरणतत्परः ५१ कदाचित्सद्विजश्रे
ष्ठस्स्वप्नेपश्यद्धिकेशवं श्यामंविकुंचपद्माक्षंस्मेरास्यंपीतवाससं ५२ सु
वर्णकुंडलद्वंद्वंकिरीटोज्वलविग्रहं कौस्तुभोद्भासितवक्षंवनमालाविभू
षितं ५३ संप्राप्यदर्शनेस्वप्नेसविप्रोजगतीपतेः कृतांजलिस्तमस्तौवी

द्रोमांविनतनुर्मुदा स्वजानिरुवाच तुभ्यंनमोस्तुजगतः सकलस्यहर्त्रेसल्लोक
शोकभयरोगविनाशनाय पापानिदेवसकलानिमयाकृतानिमत्तेनमोह
मुखयासततंमुरारे ५५ तस्माद्विभोमिजगदंबुनिधेर्गभीरान्मात्तुहृदस्व
निभक्तवरप्रदाय जानामियद्यपिहोदुरितंमनुष्योव्यामोहमाप्तुलभतेप्र
विकेटमारे ५६ पापंनतोपिचमुदासततंकरोमितस्मान्नकोप्यहमिवास्ति
जनोनिमूढः त्वत्पादपद्मयुगलंपरमामृतस्यस्थानंविहायममचित्तम   १९४
धुव्रतोयं ५७ नारीमुखंब्रजनिहामधुपानहेतोःश्लेषप्रकीर्णमनिशंक

ललभ्रमेण पाणिःप्रदानरहितोनृतभाषिवक्रंकूर्णंचपापवचनःश्रवणां
यदस्तो ५८ दोषाणिमान्ममहरेहहरसेवकस्ययस्मात्वमात्मशरणागत
दोषहंता संसारपारगमनायनसत्यथोस्तिकिंसर्वदुःखहरितःसमयः
प्रशास्तः ५९ अधीकृतस्यममभोहमहांतमिभेद्दष्टिर्नत्वत्मानिकदापिच
याविष्णो पापात्मनापिममचित्तभयंमुरारेनष्टंविशिष्टजनकंष्टविनाश
कारिन् ६० यस्त्वंसमस्तसुरवंदितपादपद्मंस्वप्नेपिकेशिमथनाद्यविभो
समीक्षे व्यासउवाच इतितेनस्तुतोदेवोभगवान्कमलापतिः उवाचप्रह

सत्वाक्यंसंसारार्णवतारकः ६१ श्रीभगवानुवाच भक्तिभिस्त्वविप्रेंद्रतुष्टोहं
नित्यमेवच तस्मात्तवाचिरेणैवंमद्रूसर्वंभविष्यति ६२ पापिनोपितवोह्या
दोमयाश्वर्यकृतोद्विज अधुनाममभक्तोसितवापानिर्भविष्यति ६३ ब्रह्मो
वाच कोहंपुराम्रृतोविष्णोकिंवापापंमयाकृतं पापिनोपिममाद्धारःकथं
पूर्वंत्वयाकृतः ६४ संसारेपुनरेतास्मिन्जनितोहंकथंत्वयां एतत्सर्वंप्रभो
ब्रूहियतस्त्वंसदयःसदा ६५ श्रीभगवानुवाच पुरात्वंब्राह्मणश्रेष्ठप

१९५

क्षिवंशसमुद्भवः स्थितेषुभूमिभागेषुनिजकर्मविपाकतः ६६ क्षुधया
तृषयाचापिसततंव्याकुलोभवान् बभ्रामभक्षयन्कीटंनिसरोत्थोदकंतथा
६७ नानुदुःखपुराभुंजन्पक्षियोनिसमुद्भवः चतुर्वर्षसहस्त्राणिस्थितामी
त्वंपुरोक्षसः ६८ एकदाकुलभद्राक्षोब्राह्मणःसर्वतत्ववित् पूजयामासमां
भक्त्यानैवेद्याद्यैर्नदीतटे ६९ समभ्यर्च्यसविप्रेंद्रोममनैवेद्यतंदुलं ययौत
त्रैवनिक्षिप्यभ्रूयएवनिजालयं ७० ततोवृक्षात्समागत्यत्वरयापक्षिणा
त्वया ममनैवेद्यसंबंधिभाक्षितंतंदुलंमुदा ७१ महापातकविध्वंसिम
मनैवेद्यमुत्तमं भुक्त्वैवसद्योमुक्तोसिपातकैरिनिदारुणैः ७२ कदाचि

स्यात्तकालस्त्वंयमस्यवशतांगतः त्वमानेतुंमयादूताःप्रेषिताःसरथाजिताः ७३

ततोरथंसमारोप्यभवतंगतकल्मषं सद्योदूतगणाः सर्वेसमायाताःपुरंम

म ७४ पुराकोटिसहस्त्राणिस्थितोसिममसन्निधौ भुजंन्सुखानिसर्वा

णिदुर्लभानिसुरैरपि ७५ ततोजातोसिविप्रेंद्रविशुद्धेब्राह्मणालये त

त्रैवमयिभक्तिस्तेसंजातासुदृढापुनः ७६ क्रियायोगेनमांनित्यंसमारा

ध्याद्विजोत्तम आयुषोंतेमत्प्रसादान्मामुपैष्यसीबलं ७७ नेब्राह्मणंभ

क्तंनेभक्तोसिममसुव्रत दास्यामितेपरंस्थानंपदलभ्यंसुरैरपि ७८ केश

१९६

वस्यवचःश्रुत्वाब्राह्मणोहृष्टमानसः भूमौनिपत्यसर्वांगमुवाचकोमला

क्षरं ७९ ब्राह्मणउवाच नमस्तेदेवदेवेशशंखचक्रगदाधर प्रसीदपुं

डरीकाक्षत्वामेवशरणंगतः ८० त्वत्सकाशाच्छ्रुतंनाथपूर्ववृत्तांतमा

त्मनः इदानींश्रोतुमिच्छामियत्किंचिद्ब्रूहितत्प्रभो ८१ कस्यतुष्टोसिदे

वेशकस्यरुष्टोसिवाप्रभो महत्याकृपयासर्वतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ८२ ब्रा

ह्मणस्यवचःश्रुत्वाभगवान्कमलेक्षणः उवाचपरमप्रीत्याधन्योसीति

वदन्मुहुः ८३ श्रीभगवानुवाच कर्मणाकेनविप्रेंद्रतुष्टिर्मेत्वद्विजायते

प्रसन्नस्तेसमस्तंतेकथयामिसमासतः ८४ योदयावान्द्विजश्रेष्टसर्वभू
तेषुसर्वदा अहंकारेण।हीनश्चतस्यतुष्टोस्म्यहंसदा ८५ कर्मकुर्यान्म
दर्थयोमद्भक्तिभावसमन्वितः ब्रूतेयथार्थंपृष्ठंतंतस्यतुष्टोस्म्यहंसदा ८६
मिष्टंवस्तुसमादद्यत्वामेयोनिमानवः मानापमानसहश्चास्तस्यतुष्टो
स्म्यहंसदा ८७ सर्वभूतशरीरस्थंयोमांजानातिमानः परहिंसावि
हीनोयस्तस्यतुष्टोस्म्यहंसदा ८८ कर्मणायेनतुष्टोस्मिनिरुक्तोंतस

मासतः रुष्टोस्मिकर्मणायेनविप्रवत्सश्रृणुषतत् ८९ यहिंसार

तोयस्तुनिर्दयःसर्वजंतुषु अहंयुःसर्वदाक्रुद्धःसमांनयतिशात्रुतां ९० ॐ
दृष्टदोषोपितरोस्त्रीमातृभगिनीतथा। मोहात्यजतिमूढोयःसमांनयति
शात्रुतां ९२ असत्यभाषीशात्रुश्चपरनिंदाकरश्चयः परवर्तनविध्वंसी
समांनयतिशात्रुतां ९१ पितृनिर्भर्त्सनंयस्तुकुरुतेमूढधीर्नरः हरते
विष्णुविप्रस्वंसमांनयतिशात्रुतां ९३ देवब्राह्मणयोर्भूमिंहत्वान्यस्मै
द्विजातये अपिदद्याद्यदानूनंसमांनयतिशात्रुतां ९४ आवासछेदि
नोयेचजलाशयविलोपिनः ग्रामनाशकरायेचतेषांक्रुष्टोस्म्यहंसदा

९५ परस्त्रियांसमालोक्यविषादंयांतिनेजनाः शृण्वंतिपापचर्चांचतेषां
रुष्टोस्म्यहंसदा ९६ द्विषंतिनाथंयेमूढाअनाथस्वंहरंतिये विश्वासघा
तिनोयेचतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा ९७ येचदृष्ट्वानवींनारींमोहाद्गच्छंतिस
त्तम व्रतस्थांचसदायेचतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा ९८ अमावास्यादि
नेयेचकुर्वंतेनिशिभोजनं भोजनद्वयमेकार्केतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा
९९ आमिषंमैथुनंतैलममावास्यादिनेद्विज नयेत्यजंतिदुःभज्ञास्ते ‎‎ १९८
षांरुष्टोस्म्यहंसदा १०० निंदंतिविष्णुभक्तान्येतेषांरुष्टोस्म्यहंसदा या

मउवाच इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुपरहृद्रूपःसहसाभवत् सचविप्रःसमुत्त
स्थौत्यक्तनिद्रस्तुमंचकः १ केशवोक्तेनवाक्येनसविप्रोहरिभक्तिकृत्
संत्यज्यसकलंकार्यंक्रियायोगरतोभवत् २ नारायणस्यनैवेद्यंभुं
जंतःफलमीदृशं हरिपूजाकृतःपुंसोनजानेकिंफलंभवेत् ३ समासे
नब्रवीमित्वांशृणुब्राह्मणसत्तम सकृत्कृत्वाहरेःपूजांप्राप्नोतिपरमं
पदं ४ मानुष्यंदुर्लभंलोकेपूजातत्रापिचक्रिणः भक्तिस्तत्रापिविप्रें
द्रदुर्लभापरिकीर्तिता ५ संसाराब्धिंसर्वदुःखप्रपूर्णंतर्तुंवांछायस्य

वित्तास्तिपुंसः भक्त्यानित्यंवासुदेवस्यपूजांकुर्यात्कर्मनाशोखिलानां १०६

इ श्री भ रा क्रि यो सा अष्टा शो यः १८ व्या ३ च

विष्णुपूजाफलंविप्रसंक्षेपात्कथितंमया इदानींवच्मिदानानिनिशामयसमाहितः १ दीनंतपोद्वयोर्मध्येदानमेवपरंस्मृतं तपसोपायमित्युक्तंनापायोदानकर्माणि २ तपःकृतयुगेश्रेष्ठंत्रेतायांध्यानमेवचसपर्याद्वापरेश्रेष्टादानंश्रेष्टंकलौयुगे ३ तस्मात्कलियुगेदानंप्रीतयेकमलापतेः कर्तव्यंसततंप्राज्ञैरिछद्भिःपरमंपदं ४ कलयाक

१९९

लयाचंद्रःक्रमशोवर्द्धतेयथा दानस्यसागतिःप्रोक्तातपसश्चमहर्षिभिः ५ यत्नादपिद्विजश्रेष्टवर्तव्योवित्तसंचयः संचितंचधनंविप्रदानकर्माणिनिःक्षिपेत् ६ धनेस्थितेचयोविप्रनश्चातेनचयछति सदरिद्रश्चवत्तेयोदानभोगविवर्जितः ७ वित्तंकेनसहायातिइहदत्तंचगछति दत्वादत्वासदादानंमानवायेदरिद्रति ८ तेदरिद्राश्चविज्ञेयाःपरलोकमहेश्वराः धनंरक्षंतिकार्पण्याद्धीनेज्ञायाःसुदुःखिताः ९ अंत्येत्यक्त्वाधनंसर्वनिस्वागछंतिजैमिने परलोकेद्विजश्रेष्टसाधुसंगम

वर्जिते १० निर्दयेबंधुहीनेचनदत्तेनोपतिष्ठते स्तोकस्तोकेनविप्रेंद्रभक्ति
श्रद्धासमन्विते: ११ नित्यंदानानिदेयानिसज्जनैर्निजशक्तितः सर्वेषा
मेवदानानामन्नदानंवरंस्मृतं १२ मध्येन्नप्राणयोर्विप्रश्रेष्ठमन्नंप्रकी
र्तितं विनान्नेननतिष्ठंतिप्राणादेहेषुदेहिनां १३ अन्नदःप्राणदोज्ञेयः
प्राणदःसकलप्रदः तस्मात्समस्तदानानामन्नदोलभतेफलं १४ अन्न
दानसमंज्ञेयंजलदानंचजैमिने विनातोयेननान्नस्यादतस्तोयंप्रदा
यते १५ क्षुधातृषाचविप्रेंद्रद्वेपितुल्येप्रकीर्तिते तस्मादन्नंचतोयंच

२००

श्रेष्ठंप्रोक्तंमनीषिभिः १६ जीवनंजीवनंनृणांजीवनंनतुजीवनं तस्माज्जी
वनरक्षार्थंजीवनंप्राज्ञउत्सृजेत् १७ अन्नंतोयंचविप्रर्षेदत्तंयेनमहीतले
तेनसर्वाणिदानानिकृतानिनात्रसंशयः १८ अन्नदानस्यमाहात्म्यंज
लदानस्यचद्विज सेतिहासंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशनं १९ हरिश्च
र्मेतिविख्यातःपूर्वंकृतयुगेद्विज बभूवहास्तिनपुरेकुबेरइववित्तवान्
२० तस्मिन्नेवपुरेवेश्याबभूवसुंदरीपुरा ख्यातारतिप्रियाचेतिसर्व
लक्षणसंयुता २१ ततःक्षेमंकरीणामब्राह्मणीश्रेष्ठवंद्राजा समस्तगु

पासंपन्नाविधवासादनात्मजा २३ साब्राह्मणीद्विजश्रेष्ठराजानुगतमानसा
निषिद्धंकर्मकुर्वंतीत्यक्ताज्ञातिभिरेकदा २४ प्रीत्यासाकंतयाविप्रवेश्यया
ब्राह्मणीचसा चकारसख्यंदेहेनवेश्यावृत्तिमुपेत्यच २५ सावेश्याब्रा
ह्मणीसाचद्वेप्येकत्रदिनेदिने पापानिचक्रतुःप्रीत्यासंख्यातेषांनवि
द्यते २६ ततोरतिविदग्धासाजारभावमुपागता ब्राह्मणीसाचवि

प्रेंद्रदुःशीलात्यंतपापिनी २७ कदाचिद्धारमुख्यासाजरतीतांनिजां
सखीं प्रहेतिवचनंविप्रविस्मितावितयान्विता २८ रतिविदग्धो

२०१

वाच सखित्वयासहाकेनदारुणंपातकंकृतं अद्यापिपातकेहृष्टिर्मे
हतीममवर्तते २९ सौंदर्यंचबलंचैवसर्वंमेजरयाहृतं इमामम्ब
स्थ्यतांनित्यमाशांहर्तुंनशक्यते ३० स्थावरंतुमहत्याप्तंकृतपातक
यामया समागतामिवैतांहिंसमीक्षेमरणांनिजं ३१ उपार्जितानि
पापेनयानिवित्तानिवैमया रक्षिष्यंत्यनपत्यायांमृतायामपिता
निके ३२ ततःसर्वाणिवित्तानिद्यन्यायोपार्जितानिवै दातुमिच्छा
मिविप्रेभ्यायदित्वंमन्यसेधुना ३३ वेश्यायावचनंश्रुत्वाब्राह्मणी

सामुदाक्च उवाचविनयाविष्टाहसंतीत्वरयासखी ३४ मयावित्तानियावंती
रक्षिष्येसंवितानिवै असत्यात्रेषुदत्तानितानिसर्वाणिनिकद्रः ३५ तस्मा
दहंधनैर्हीनाकिंदास्यामिद्विजातये त्वयैवसकलंवित्तंविप्रेभ्यआशुदीयतां
३६ तस्याएववचःश्रुत्वासांत्वयासंतहर्षिता पूजयामाससततंभगवंतं
जनार्द्दनं ३७ जितेंद्रियोजितक्रोधोहिंसादंभविवर्जितः प्रीतयेकमला
म भर्तुःसतेनेपेतेसुहत्तपः ३८ गंधैःपुष्पैश्चधूपैश्चघृतपूर्णैश्चदीपकैः २०२
पूजयामासदेवत्वांश्रीहरिंनित्यशःशुचिः ३९ धनवानपिविप्रोसौना

तुमात्रमपिद्विजं ददौकदाचिन्नैवेद्यंनदानंचकारसः ४० विष्णवेखिल
दायिने ४० नचकारातिथेःपूजांज्ञातीनांनचसत्तम द्विजातीनांचवि
प्रेसौविभवक्षयशंकया ४१ पिपीलिकामूषिकाश्चनथान्येपिचजंत
वः उपार्जितंधनंसर्वस्वयमेवदिनेदिने ४२ बुभुजेद्विजशार्दूलदान
कर्मविवर्जितः सुहृदांब्राह्मणानांचबांधवानांकदापिच ४३ चकार
नचसंभाषामर्थप्रार्थनशंकया विगणय्यस्ववित्तानिसुबहून्निनिजा
लये ४४ मत्वाश्रेष्ठमिवात्मानंमोदतेसौद्विजोत्तम कदाचित्प्राप्त

कालोसौब्राह्मणोत्पन्नवित्तवान् ४५ गणिकाब्राह्मणीसाचमृतावेएककाल
तः अथदूताःसमायाताश्चित्रन्नेनुमतिभीषणाः ४६ धर्मराजस्यदेवस्य
पाशमुद्गरपाणयः तेचचंडादयोदूतास्त्रीन्समादायजैमिने ४७ ययुर्य
मपुरंसद्योदुर्मार्गेणयथाद्विज धर्मराजंमहात्मानमुक्तवांश्चंडविक्रमः
४८ चंडउवाच आनीतोहरिशर्मायंवेश्याचब्राह्मणीत्तथा तवाज्ञया
वीवितेशपश्यैतान्पुरतास्थितान् ४९ तानालोक्यंजीवितेशःप्रहस्य
द्विजसत्तम चित्रगुप्तमितिप्राहसर्वकार्यविचक्षणं ५० यमउवाच

एतेषांसर्वकर्माणिशुभानिअशुभानिच मूलाद्विचार्यप्रज्ञचित्रगुप्तमहा
मते ५१ यमादेशंाननस्तेषांचित्रगुप्तस्वलक्षणः सर्वंविचारयामासशु
भंकर्मतथाशुभं ५२ चित्रगुप्तउवाच देवाकर्णयवक्ष्यामिपुण्यंचपात
कंतथा इयंवेश्याब्राह्मणीचहरिशर्माचकारयत् ५३ एषारातिविदग्धा
ख्यागणिकातिदुराशया चकारयानिपापानिवक्तुंतानिनशक्यते ५४
अन्यायोपार्जितैर्वित्तैरखिलैरपिसर्यज अन्नदानंचकारेयंगणिकागत
यौवना ५५ अन्नदानप्रभावेनयातनागृहराशिदैः मुक्तेयंपातकैःस

वैः कोटिजन्मार्जितैरपि ५६ अन्नदानंमहाराजयेकुर्वंतिजनाक्षितौ तेपापिगच्छंतितद्विष्णोः परमंपदं ५७ यावंतस्त्वन्नानियच्छंतिमानवाः क्ष्मामितिमंडले तावंतिब्रह्महत्यानिनश्यंत्येवनसंशयः ५८ अन्नानियच्छतांत्स्वश्चशरीराणीचपातकं गृह्णतामेवगात्राणिसहसायांतिसूर्यज ५९ तस्मात्तापिजनस्यायंनगृह्णातिविचक्षणः मोहाद्दानंहंतियेमूढास्तवएवपापभागिन ६० शुभंकर्माशुभंवापिवेश्यायाः कथितंमया ब्राह्मण्याः शुभकर्माणिशुभानिचशुभानिच ६१ इयक्षेमंक

२०४

रीनामब्राह्मणीशुद्धवंशजा भद्रकीर्तिप्रियासर्वंचकारदुरितंप्रभो ६२ त्यक्त्वानिजाश्रयाचारंनिजयौवनगर्विता वेश्यावृत्तिंसमाश्रित्यसदयंब्राह्मणीस्थिता ६३ वेश्यावृत्तिंसमाश्रित्यसदयंब्राह्मणीस्थिता एतस्यापापकर्माणिसंख्यातंभास्करात्मज ६४ अपिवर्षसहस्रेणनहिशक्तोम्यहंप्रभो किंतस्याअस्तिजीवेशकर्मैकंवशुभावहं ६५ तेनैवसर्वपापानिविनिष्टानिमहांत्यपि कदाचिच्छेषवेजाननृवेलंतिरिपुभिः सह ६६ रथ्यायांखननंचक्रे

चतुःकोणसमन्वित तस्मिदिनेमहामेघाववर्षुरुदकानिवै ६७ पूरणंतज्ज
लैःखातमेनयानिर्मितंप्रभो ततोमध्यान्हसमयेगौरेकस्तुषितोनृप ६८
अपिबंतत्रपानीयंनापितस्तपनातपैः भूमिष्ठमुदकंकुर्योद्यस्त्वेकाहम
पिप्रभो ६९ विमुक्तःसकलैपापैर्व्रजेन्नारायणालयं कृतपापापिजीवेद्रा
ब्राह्मणीयदुराशया ७० विमुक्ताःसकलैपापैर्जलदावप्रभावतः अयं
विप्रोमहाभक्तोदेवदेवस्यचक्रिणः ७१ अतोस्यापिचजीवेद्राप्रभुरको
च्युतस्मृतः व्यासउवाच चित्रगुप्तस्यतद्वाक्यंसमाकर्ण्यसदंडवत् ७२

२०५

वेश्यांतांब्राह्मणीतांचववंदेब्राह्मणंचतं दिव्यैःसुवर्णलंकारैर्यस्त्रैर्नाना
विधैस्तथा ७३ चंदनैपुष्पमाल्याभिर्यमेनालंकृतास्त्रयः सिंहासनो
पविष्टानांतेषांसंतोषत्वायमः ७४ चकारस्तितिभिर्भक्षैर्मिष्टैर्नाना
विधैस्तथा तेषांप्रपूजनंकृत्वासुहृद्वामिवजैमिने ७५ उवाचप्रहसन्
वाणीसुप्रीतोमृदुलाक्षरां यमउवाच यूयंसर्वेमहात्मानोविनष्टाखि
लकल्मषाः समस्तसुंदरस्थानंगच्छतश्रीपतेःप्रभो नानारोप्यरथोदि
व्येयमःकनकनिर्मिते ७६ राजहंसयुतेस्थानंप्रेषयामासचक्रिणः

ततोदिव्यरथारूढाः सर्वाभरणभूषिताः ७८ पुरंभगवतोजग्मुस्तेसर्वेगत
कल्मषाः गणिकाब्राह्मणीसाचविनष्टाखिलपातकैः ७९ सान्निध्यंप्रा
प्यदेवस्यतस्थतुनेविस्सुखेः हरिशर्माणमालोक्यसमायान्तजनार्दनः
८० ददौवरासनंतस्मैस्नेहात्कनकनिर्मितं पाद्यार्घ्याचमनीयाद्यैः सम
भ्यर्च्यद्विजोत्तम ८१ वरासनोपविष्टंचपप्रच्छमुदाहरिः श्रीहरिरुवाच
द्विजत्वमकुशलंब्रूहिमद्भक्तकिंप्रकरोषियत् ८२ चिरंमेमंदिरंतिष्ठसर्वो
पद्रवविवर्जिते स्नेहवाक्यंभगवतः श्रुत्वाप्रहृष्टमनाद्विजः ८३ प्रणम्य

२०६

प्रशिरसाविष्णुमुवाचनतकंधरः हरिशर्मोवाच नमस्तेवासुदेवायप्रणता
र्तिहरप्रभो ८४ यन्नाम्नापिनराः सर्वेमुक्तास्युस्तेनमः सदा अहोभा
ग्यमहोभाग्यंमहोभाग्यंममप्रभो त्वत्सान्निध्यंमयाप्राप्तंकुशलंकिंम
तःपरं ८५ व्यासउवाच एतत्तस्यवचः श्रुत्वाभगवान्प्रणयोदित द
त्तवान्निजसारूप्यंप्रीतस्तस्मैद्विजातये ८६ आहारमात्रंनददौतत्का
र्पण्यंसंस्मरन्प्रभुः दिनद्वित्रंतरेविप्रोनिशाहारः क्षुधाकुलः ८७ प्रोवा
चविनयैर्युक्तः श्रीविष्णुंश्रीपतिंहरिः हरिशर्मोवाच प्रभोप्राप्तंतव

स्थानंममैकृतपसांफले: अत्रापिस्युधयानित्यंविकलोस्मिकथंवद देवकंन्या
गणैर्दिव्यैःसंपन्ननवयौवनैः ८९ श्वेतचामरवातेनमंचेस्वापिमिवीजितः
सुगंधीनांप्रसूनानांमहंस्राग्भिरलंकृतः ९० चंदनैर्लिप्तसर्वांगोदेवराज
इवप्रभो गीयतेनृत्यतेचापिनारायणतवाज्ञया ९१ वासेवाद्याःसुराः
सर्वैरजांसितवपादयोः शिरःकिरीटतोधन्यानित्यमेवनयंतिवै ९२
देवादेवर्षयश्चापिमुनयश्चजगत्पते स्तुवंतिस्तवनैर्दिव्यैःकिंकराःसर्वदे
वताः ९३ चतुर्बाहुरहंश्यामःशंखचक्रगदाब्जभृत् प्रफुल्लपुंडरीकाक्षः

पीतवासाःसुकुंडलः ९४ स्वर्णयज्ञोपवीतिचकिरीटीकुंडलीतया भूषितस्त्व
मेवदेवोपेद्वितीयगरुडध्वजः ९५ सुखान्येतानिदत्तानिदुर्लभानिसु
रैस्त्वया नददासिकथंविष्णोमह्यमीहरमंबुवत् ९६ क्षुधाविनासुमह
ताशरीरंममदह्यते सुखमेतत्त्वयादत्तंहरमह्यंनरोचते ९७ ज्वलत्सु
तत्तृषाभ्यांचविकलांगायकेशव कर्मणामनसावापित्वांविनाप्रभुवनेश्व
र ९८ नपूजितोमयाकश्चिद्देवदेवरणार्चितः स्वप्नेनापिजगन्नाथतव
भक्तिःकृतामया ९९ आहारंकेनदोषेणप्रभोनह्यंनयच्छति व्यासउ०

अथास्मैभगवान्देवः कौतुकीप्रणतार्तिहा १०० नचतत्पूर्वकार्पण्यंकथयामा
सलज्जया अधोमुखस्ततोदेवः क्षणांस्थित्वाजगद्गुरुः १०१ प्रोवाचतं
महाभक्तंमहत्याक्षुधयाकुलं श्रीभगवानुवाच येनकर्मविपाकेनक्षु
धयापीडितोभवान् मयासनहिवक्तव्यंगम्यतांविधिसन्निधि १०२
इत्याज्ञप्तस्ततस्तेनसविप्रोतिबुभुक्षितः जगामब्रह्मसदनंरथमारु

ह्यशोभनं १०३ तुष्टावकोमलालापैर्हरिशर्माकृतांजलिः हरिशर्मो

२०८

वाच नमस्तुभ्यंसुरश्रेष्ठनमस्तेपरमेष्ठिने जगत्स्रष्टेनमस्तुभ्यंनमस्तु

भ्यंस्वयंभुवे १०४ नमस्तेब्रह्मणेतुभ्यंलोकेशायनमोनमः तुभ्यंनमोस्तुर
जसेसत्वायतमसेनमः १०५ नमस्तुभ्यंमयाराप्ततुभ्यंब्रह्मविदेनमः
नमोस्त्वयोनयेयोनित्यंनमस्तेश्व मूर्तये १०६ नमस्तेदेवसेव्यायचतुर्व
र्गप्रदायिने व्यासउवाच स्तुतंतस्यसमाकर्ण्यहृद्दिजानसुखोविधिः ७
हरिशर्माणमाहेतिमहाभागवरंरण अथास्मैपरयाभक्त्याहरिशर्माजग
द्गुरुं ८ स्तुत्वास्तोत्रैः सुरश्रेष्ठमुवाचेतिकृतांजलिः हरिशर्मोवाच यदि
तेहृदयेब्रह्मन्ननुरागोजनिप्रभो १०९ तदाप्राप्तंमयासर्ववरैःकिमपरैर्म

म नूनमेवप्रसन्नोसियद्दिवंवरदप्रभो ११० पृछामितदहंसर्वंतन्नद्वकुंत्वमर्हसि
कर्मभूमौमयामन्यामहत्यापूजितोहरिः १११ तेनसंप्रतिलोकेशसंप्राप्तो
हरिसन्निधिं केनकर्मविपाकेनत्वानापिपरमेश्वर ११२ जठरानलसंत
प्तः सीदामिप्रतिवासरं स्तवमेनस्यसंश्रुत्यब्रह्मलोकपितामहः ११३
उवाचमहसन्वाणीविप्रमाकिमपूजितः १४ ब्रह्मोवाच शृणुब्राह्मण
भद्रंतेकथयामितवाग्रतः कर्मणोयस्यदोषेणक्षुधयापीडितोभवान्
१५ धनाद्येनापिभवतानैवेद्येनापिनाहरिः पूजितःप्रत्यहंतस्यकर्मणो

२०९

स्तिफलंद्विज हुतन्त्वयानचहरिहुताशनमुखेपिच नचसंतोषिताविप्राःप्र
दानैःकनकादिभिः १७ अतिथिःपूजनंनैवगोत्राणांनचपूजनं याचका
नांनसंतुष्टिर्मित्राणांनकदापिच १८ पितृयज्ञादिकंकर्मविभवक्षयशंकया
नकृतंभवताविप्रकृपणप्रवरेननै १९ अतोत्रमनगृहेविष्णोःसमस्त
सुखदेपिच क्षुधानलेनमहतासंतप्तोद्विजसत्तम १२० यथाकनकपर्यं
कस्थापितोभगवांस्त्वया तथात्वमत्रस्वापिषिमंचेदिव्यांगणांगणे २१ य
थादिव्यस्त्वैर्नित्यंमाधवोभवतास्तुतः देवर्षयश्चदेवाश्चस्तुवंतित्वं

तथात्रच २२ यथागीतानिगीतानिभवताहरिसन्निधौ तथागंधर्वयतयोग।
यंत्यत्रतवाग्रतः २३ सुगंधैश्चंदनैःपुष्पैस्तवानिस्यंचमंडितं विष्णोर्गात्रंत
थात्वंहिगंधपुष्पैर्विभूषितः २४ मुखानियानिस्मत्वयादत्तानिविष्णवे
तानितान्येवमवताप्राप्तान्येवद्विजोत्तमः २५ अन्नतोयैस्त्वयाविष्णुर
न्येचनहितोषिताः तस्मात्वमत्रसंतप्तोनित्यमेवक्षुधानलैः २६ अन्न
तोयानियच्छंतःकर्मभूमौनरोत्तमः क्षुत्तृड्विवर्जिताःशांताःपरलोकेव

संतिवै २७ नदत्तान्यन्नतोयानित्वयाविजैःरूपणैर्जनैः जठरानलसंत
प्तास्तेत्रसीदंतिसर्वदा २८ कर्मभूमौनदत्तंयद्दिस्तुविप्रायविष्णवे ग
छेब्राह्मणाभक्तैनिःसंदेहोयथागतः २९ श्रुत्वेतद्वचनंतस्यहरिश्च
र्माविधेःकिल भूयोभूयोपिनिश्वस्यब्राह्मणंतमुवाचह ३० हरिश
र्मोवाच निजकर्मविपाकोयंत्वत्प्रसादाच्छ्रुतोखिलः इदानींब्रूहिदा
नानियानिदेयानिमानवैः ३१ विनयावनतांवाणींसमावर्ण्यपिता
महः पुनरेवप्रभुस्तस्मैकथयामाससादरः ३२ ब्रह्मोवाच बहूनि
संतिदानानितानिवक्तुंनशक्यते संक्षेपात्कथ्यतेविप्रयत्कृत्वान्विष्णु

पूजकः ३३ भूमिदानंद्विजश्रेष्ठ सर्वदानोत्तमंमतं हुतंपुण्यात्मनायेनसज्ञे
यःपर्वदानदः ३४ गोचर्ममात्रंभूमियोब्राह्मणायप्रयच्छति सगच्छेत्प
रमंधामविमुक्तोखिलपातकैः ३५ भूमित्रास्यसमेतांयोदरिद्रायद्विजा
तये ददातिद्विजशार्दूलफलंतस्यवदामिते ३६ सर्वपापविनिर्मुक्तोना
रायणपुरंव्रजेत् तत्रभुक्तेसुखंसर्वयावदिंद्रसमंवसेत् ३७ भूमिदो
भूमिनेतावद्वावपिसर्वगामिनौ तस्माद्भूमिर्द्विजश्रेष्ठात्यक्त्वादानश
तान्यपि ३८ मंदबुद्धिर्द्विजोयस्तुभूमिदानंपरित्यजेत् प्रतिजन्मनिवि

प्रेषंभवेत्सोत्यंतदुःखितः ३९ अंत्येप्यश्वसमासाद्यभूमिदानंसमाचरेत्
तस्यविष्णुरतिप्रीतोददातिपरमंपदं ४० ग्रामंयच्छतिविप्रायदरिद्राय
द्विजातये दापयेत्यथावानस्यफलंवच्मिनिशामय ४१ यावतारेणवो
भूमौयावंतोरूषिविंदवः मन्वंतराणितावंतिविष्णुलोकेवसत्सुधीः
४२ धेनुंपयस्विनींयस्तुसवत्सांयच्छतिद्विज तस्यब्रवीम्यहंपूर्णपुण्या
कर्ण्येयमहात्मन ४३ सप्तद्वीपांमहींदत्वासंज्ञास्यांफलंलभेत् तत्फलं
लभतेमर्त्योधेनुंयच्छेनुद्विजायते ४४ ददातिवृषभंयस्तुब्राह्मणायकु

द्विने सप्तद्वीपांमहीं विमुक्तःपातकैःसर्वैः रुद्रलोकंसगच्छति ४५ वृषंनि
लसमेतंयः कृष्णवर्णंप्रयच्छति सरुद्रभुवनेतिष्ठन्रुद्रवन्निलसख्य
या ४६ तिलप्रमाणमपियःस्वर्णंविप्राययच्छति सयातिप्रवनेविष्णोः
कुलकोटिसमन्वितः ४७ योमत्यारजतंयच्छेद्दरिद्रायद्विजातये चंद्र
लोकंसमासाद्यसुधापानंकरोतिसः ४८ हीरकंमौक्तिकंचैवप्रवालंच
माणिंतथा द्विजातयेप्रयच्छेद्यःशक्रलोकंसगच्छति ४९ अश्वदानंम

हीदेवःयः करोतिमहाशयः गंधर्वराज्येराजत्वंसप्राप्नोतिनसंशयः

१५० ददातिहस्तिनंयस्तुयुवानंदोषवर्जितं देवराज्येसोभिषिक्तोभवेदिंद्र
इवद्विज ५१ वरदोलांचविप्रायदद्यात्यतिसुखप्रदां सोपींद्रपुरमासा
द्यवसेत्कल्पचतुष्टयं ५२ शालग्रामशिलादानंयोद्विदद्यातिद्विजातये
फलंतस्यप्रवक्ष्यामिसमासेनश्शृणुद्विज ५२ सप्तद्वीपांमहींदत्वासशै
लवनकाननां फलंयल्लभतेमर्त्यःशालग्रामशिलाप्रदः ५३ तुलापुरु
षदानेनयत्फलंलभतेनरः शालग्रामशिलायच्छंस्तस्मात्कोटिगुणंलभे
त् ५४ शालग्रामशिलायेनब्राह्मणायप्रदीयते नूनंतेनप्रदत्तानि

भुवनानिचतुर्दश ५५ तुलापुरुषदानेयःप्रकरोतिनरोत्तमः जननीजठरेज्ज
न्मभूयस्तस्यनविद्यते ५६ ददातियस्तुवैकन्यांसालंकारांनरोत्तम सयाति
ब्रह्मसदनंपुनरावृत्तिवर्जितः ५७ कन्यायांविक्रयंमूढोमोहात्मकुरुतेतुयः
सगच्छेन्नरकंघोरंपुरीषह्रदसंज्ञकं ५८ विक्रीतायश्चकन्यायायाःपुत्रोजायते
द्विज सचांडालइवज्ञेयःसर्वधर्मबहिःकृतः ५९ कन्याविक्रियणःपुंसोमु
खंपश्येन्नशास्त्रवित् पश्येदज्ञानतोवापिकुर्याद्भास्करदर्शनं ६० यत्किंचि
त्क्रियतेकर्मकन्याविक्रयणंपुरः शुभंतत्सफलंकर्मगच्छेद्विफलतांप्रतिं ६१

२१३

कन्याविक्रयणोनास्तिनरकान्निष्कृतिःपुनः कन्यादानकृतोनास्तिस्वर्गाद्रोग
समंपुनः ६२ बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपेणब्रवीमिते हारकक्षितिकन्या
नांफलंकल्पशतावधि ६३ उपाहनंचातपत्रंयस्तुयच्छसिभूसुर वदामि
तस्यवैपुण्यंसंक्षेपेणनिशामय ६४ इहवर्षशतंजीवेत्सर्वसंपत्समान्वितः
मृतःशक्रपुरांप्राप्यवसेत्कल्पचतुष्टयं ६५ ददातिनूतनंवस्त्रंदिव्यंयस्तु
नरोत्तमः दिविदिव्यांबरधरश्चिरंस्वमहीयते ६६ वस्त्रंपुरातनंयछे
देत्तुव जतीतथा कन्यांरजस्वलांयस्तुसदातानरकंव्रजेत् ६७ फलदो

मानवोविप्रगच्छतित्रिदशालयं भुंक्तेकल्पसहस्राणिफलंतत्रामृतोपमं ६८ शा
कप्रदोयातिविप्रत्वंमोभगवतःपुरं तत्रकल्पद्वयंभुंक्तपायसंदुर्लभंसुरैः ६९
दुग्धोदोदधिश्चैवघृतदस्तक्रदोनरः सुधापानंप्रकुरुतेपुरोभगवतेहरेः ७०
पुष्पंदोमनुजोविप्रगंधदश्चसुरालयेः तिष्टेद्युगसहस्राणिगंधपुष्पविभूषि
तः ७१ शय्यादानद्विजश्रेष्टयःकरोतिद्विजोत्तम सब्रह्मलोकमागत्यताव

त्पर्यंकगःस्थिरं ७२ दीपदःपीटदश्चैवसर्वपापविवर्जितः दिविसिंहासन

स्थाप्यज्वलद्दीपावलीवृतः ७३ तांबूलदोनरोविप्रभुक्तिंकेखिलंफलं

दिविदेवांगणाक्रोडेसुप्रस्तांकलमत्रवै ७४ विद्यादानंद्विजश्रेष्टयःकरोतिनरो
त्तमः संप्राप्यसन्निधिंविष्णोस्तिष्टेद्युगशतत्रयं ७५ ततोज्ञानंसमासाद्यत
त्रैवद्विजसत्तम प्राप्नोतिदुर्लभंमोक्षंप्रसादात्कमलापतेः ७६ अनाथंब्राह्म
णंयस्तुपाठयत्यपिदुःखितं सयातिविष्णुभवनंपुनरावृत्तिवर्जितः ७७ कु
लीनोपिनरश्चारुर्नभातिविद्ययाविना तस्माद्द्विजंपाठयन्यःप्रयातिपरमं
पदं ७८ भुविप्रत्यक्षदेवोपिब्राह्मणोदेवताश्रयः सर्ववर्णगुरुर्नैवविद्याही
नोविराजते ७९ संसारेयानिदानानिसंतिहेमादिकानिव तानितेनप्रदत्ता

निब्रात्मणोयेनपाठितः ८० कुर्यात्पुस्तकदानंयोनरोभक्तिसमन्वितः तस्यपुण्यं
द्विजश्रेष्टसंक्षेपात्तेवदाम्यहं ८१ तत्राक्षराणियावंतिपत्रेपत्रेचपुस्तके प्रत्यक्ष
रेलभेत्पुण्यंकपिलाकोटिदानजं ८२ यावद्दिनंपुस्तकंतत्पठंतिद्विजातयः ता
तावन्मन्वंतरंतिष्टेद्वैकुंठेपुस्तकप्रदः ८३ गुडदामधुदश्चैवनरोयातीक्षुसाग
रं वारुणंलोकमाप्नोतिमनुजोलवणप्रदः ८४ एवमादीन्यनेकानिसंतिदा
नानिभूसुर सम्यग्वक्तंजगत्यस्मिन्कः शक्तोद्बुधैरपि ८५ ब्रह्महत्यादिपापा
निक्षियंतेयानिमानवैः हन्यतेतानिदानानितस्माद्दानंसमाचरेत् ८६ आ
त्मपुण्येनदानंयत्तद्दीयतेदात्तभिर्जनैः यावद्द्रव्यंफलंतावत्तस्यद्रव्यस्यलभ्यते ८७
प्रीतयेकमलाभर्तुर्यत्किंचिद्दीयतेजनैः तस्यकोटिगुणंपुण्यंलभ्यतेनात्रसंश
यः ८८ तस्मान्नारायणप्रीत्यहेतवेमतिमान्नरः दानंसमाचरेद्विप्रभक्तिश्र
द्धासमन्वितः ८९ तपसोपिवरंदानंनिरुक्तंतत्वदर्शिभिः अतोयत्नादपिप्रा
ज्ञोदानकर्मसमाचरेत् १९० दानंतपश्चयज्ञश्चयः करोतिनरोत्तमः तस्यतुल्यो
जगत्यस्मिन्विद्यतेनहिभूसुरः १९१ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेएको
नविंशोध्यायः १९ ॥ ॥ व्यासउवाच ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाहरिशर्माद्वि

जोत्तमः श्रुयोपितंनमस्कृत्यप्रत्याप्रहेत्तिजैमिने ।१ ब्राह्मणउवाच प्रोक्तानिया
निदानानिसुबहूनित्वयाप्रभो कस्मैदेयानिदानानितस्मैगदितुमर्हसि २
हरिशर्मवचः श्रुत्वाब्रह्मासर्वसुराधिपः उवाचपरमप्रीत्यातस्मैविप्रायधीमते
३ ब्रह्मोवाच सर्वेषामेववर्णानांब्राह्मणः परमोगुरुः तस्मैदेयानिदानानि
भक्त्येश्रद्धासमन्वितैः ४ सर्वदेवाश्रयोविप्रः प्रत्यक्षस्त्रिदशोभुवि सतारयति
दातारंदुस्तराद्विश्वसागरात् ५ एतदादीनिवाक्यानिश्रुत्वाब्रह्ममुखाद्विजः २१६
विनयावनतस्तंहिसप्रच्छपुनरव्ययं ६ ब्राह्मणउवाच सर्ववर्णगुरुर्विप्र

स्त्वयाप्रोक्तः सुरोत्तमः तेषामध्येतुकः श्रेष्ठः कस्मैदानंप्रदीयते ७ सर्ववि
ज्जगतामीशः पुनस्तस्मैद्विजातये उवाचपरमप्रीतिवाक्यंवाक्यविदांवरः
८ ब्रह्मोवाच सर्वेपिब्राह्मणाः श्रेष्ठाः पूजनीयाः सदैवहि अविद्योवास
विद्योवानात्रकार्याविचारणा ९ स्तेयादिदोषलिप्तायेब्राह्मणाब्राह्मणोत्तमः
अर्थिभ्योद्वेषिणस्तेचपरेभ्योनकदाचन १० अनाचाराद्विजाः पूज्याः नतुशुद्राजि
तेंद्रियाः अभक्ष्यभक्षकागावः कोलाः समनयानिच माहात्म्यंभूमिदेवानां
विशेषादुच्यतेमया तवस्नेहाद्विजश्रेष्ठनिशामयसमाहितः १२ क्षत्रि

यायांत्वशूद्राणांवैश्यानांगुरवोद्विजाः अन्योन्यगुरवोविप्राःपूजनीयाश्चभूसुरः १३
ब्राह्मणंप्रणमेद्यस्तुविष्णुबुध्यानरोत्तमः आयुःपुत्राश्चकीर्तिश्चसंपत्तिस्त
स्यवर्द्धते १४ नचनौतिद्विजंयस्तुमूढधीर्मानवोभुवि सुदर्शनेनतच्छीर्षं
हंतुमिछतिकेशवः १५ पुष्पहस्तंपयोहस्तंदेवहस्तंचभूसुर ननमेद्ब्राह्मणं
प्राज्ञस्तैलाभ्यंगीतविग्रहं १६ जलस्थंदेववेश्मस्थध्यानमंजितचेतसं देव
पूजांप्रकुर्वंतंननमेद्ब्राह्मणंबुधः १७ बहिःक्रियांचकुर्वंतंभुंजंतंचद्विजोत्त
म तथासामानिगायंतं नत्वेकंब्राह्मणंबुधः १८ ब्राह्मणायत्रतिष्टंतिबह

२१७

वोद्विजसत्तमः प्रत्येकंतंनमस्कारःतत्रकार्यानधीमता १९ कृताभिवादिनंविप्रं
मत्मायोनाभिवादयेत् सचांडालसमोज्ञेयोनाभिवाद्यःकदाचन २० कृ
तप्रणामंतनयंनमेतापितरोनच कृतप्रणामासर्वेपिनमस्कार्याद्विजैर्द्विजैः
२१ कृतदोषान्द्विजान्नाश्चनद्विषंतिद्विचक्षणाः द्विषंतिवापिमोहेनतेषां
रुष्टःसदाहरिः २२ याचकान्ब्राह्मणान्यस्तुकोपदृष्ट्याप्रपश्यति शुचि
प्रक्षेपणंतस्यनेत्रयोःकुरुतेयमः २३ विप्रनिर्भत्सनंमूढायेनवक्रेणकु
र्वते तस्मिन्वक्रेयमस्तप्तंलोहपिंडंददातिवै २४ ब्राह्मणोयद्गृहेभुंक्ते

तद्गृहे केशवस्सयं देवताः सकलां एव पितरस्त्वसुरर्षयः २५ विप्रपादोदकं यस्तु

कणमात्रं वहेद्बुधः देहस्थं पातकं तस्य सर्वमेवाशु नश्यति २६ कोटिब्रह्मांड

मध्येषु यानि तीर्थानि संति वै तीर्थानि तानि सर्वाणि विप्रस्य दक्षिणे पदे

२७ विप्रपादोदकैर्नित्यं सिक्तं स्याद्यस्य मस्तकं स स्नातः सर्वतीर्थेषु सर्वय

ज्ञेषु दीक्षितः २८ सर्वपापानि घोराणि ब्रह्महत्यादिकानि च सद्य एव वि

नश्यंति सद्यः पादांबुधारणात् २९ यक्ष्माद्या व्याधयः सर्वे परमक्लेशदाय

कः गच्छंति विलयं सर्वे विप्रपादांबुधारणात् ३० पितृअर्थं यानि तोयानि दी

२१८

यंते विप्रपादयोः तैस्तृप्ताः पितरस्स्वर्गे तिष्ठंत्याचंद्रतारकं ३१ प्रक्षाल्यं विप्र

चरणौ दूर्वाभिर्यैर्चयेद्बुधः तेनार्चितो जगत्स्वामी विष्णुः सर्वसुरोत्तमः ३२

विप्राणां पादनिर्माल्यं यो मर्त्यः शिरसा वहेत् सत्यं सत्यं महं वच्मि तस्य मुक्ति

र्हि शाश्वती ३३ विप्रं प्रदक्षिणीकृत्य वंदते यो नरोत्तमः प्रदक्षिणीकृता ते

न ससप्तद्वीपा वसुंधरा। ३४ यो दद्यात्फलतांबूलं विप्राणां पदसेवने इह लोके

सुखं तस्य परलोके ततोधिकं ३५ पुत्रार्थी लभते पुत्रं धनार्थी लभते धनं मो

क्षार्थी लभते मोक्षं विप्राणां पादसेवनात् ३६ रोगी रोगात्प्रमुच्येत पातका।

पीमुच्येतपातकात् मुच्येतबंधनाद्बद्धोविप्राणापादसेवनात् ३७ माहात्म्यंशृणुवि

प्रेंद्रअनपत्याश्चयानार्योमृतापत्याश्चयाःस्त्रियः बहुपत्याजीववत्साविप्रपाद

स्यसेवनात् माहात्म्यंशृणुविप्रेंद्रसर्वपापप्रणाशनं द्विजांघ्रिसेवनेध्याहं

समासेनब्रवीमिते ३९ पूर्वंभद्रकुलंनामपवित्रकुरुसंभवः बभूवब्राह्मणो

विष्णुपरिचर्यापरायणः ४० वेदवित्सदयःशांतःपितृभक्तिपरायणः अ

तिथीनांचपूजाकृत्ज्ञानिपूजाकरःसदा ४१ एकदासद्विजश्रेष्ठतैलाभ्यंगितवि

ग्रहः जगामसरसीस्नातुंगृहीतस्नानवस्त्रकः ४२ कृतःस्नानपवित्रांगो

२१९

विधिनातर्पणादिकं चकारसर्वशास्त्रज्ञःसर्वलोकहितेरतः ४३ समाप्यस्ना

नकर्माणिहरिणानामानिकीर्तयन् आजगामस्वकंगेहंहरिपूजापरोभवत् ४४

पादौप्रक्षालयामासपानीयैरतिशीतलैः प्रक्षालितांघ्रिहस्तोसौब्राह्मणो

ब्राह्मणार्चकः ४५ स्थापयामाससर्वाणिस्नानोपकरणानिच द्वारदेशेद्वि

जश्रेष्ठनिदाघतपनातपे ४६ नापितोभषकंकश्चिदग्निकल्पैःसमन्वितः

विप्रपादोदकेनास्मिन्भूमिष्टेत्यंतशीतले ४७ सर्वांगंपातयामासत्वराव्या

कुलमानसः विप्रपादोदकस्पर्शाद्भषकोत्यंतपातकी ४८ विमुक्तःपातकैः

सर्वैः कोटिजन्मकृतैरपि तं सुसंमं दिष्ठारिभषकं विकलं तृषा ४९ लोष्टपुष्टेन वि
प्रेंद्र ताडितो द्विजकिंकरैः जगाम पंचतां सद्यः स्तत्रैव भषको द्विज ५० द्विजांघ्रि
सेचनस्पर्शाद्भषको वीतकल्मषः तमालोक्य महात्मानं मूर्तिमंतमिवेश्वरं ५१
विनयावनतः प्राह ब्राह्मणो सौ तपोधनः ब्राह्मण उवाच कस्त्वं ब्रूहि महाभाग
केन दुःकृतकर्मणः ५२ भयक कस्य कुले जातो नानादुःखसमाकुले वचनं
तस्य विप्रस्य समाकर्ण्य महोयशाः ५३ कथयामास वृत्तांतं तं नृतनं सर्वमात्म

२२०

नः भयक उवाच अहमासं सार्वभौमः शंखानाम महाबलः ५४ चतुर्व

र्षसहस्राणि महीं कृत्स्नामपालयत् मया यज्ञाः कृताः सर्वे जिताश्च रिपवो यु
धि ५५ दत्तानि सर्वदानानि पालिता ज्ञातयो द्विजा एकदाहं महाभाग
मोहितः स्मरसायकैः ५६ बालाञ्जनवधूं कांचिज्जहार भ्रूशसुंदरीं तेन
पापप्रभावेन मम श्रीः संक्षयं गता ५७ ततः समस्तैर्लोकैश्च निरस्तोहं
महीसुर ततस्त्वृम्रष्टराज्योहं काननाम्यंतरे भ्रमन् ५८ क्षुधातृषापरि
भ्रांतः कदाचित्सच्चतां गतः अंतकस्य पुरं गत्वा दुःखं भुक्तं मया चिरं ५९ त
दाकर्ण्य विप्रेंद्र स्त्रष्प्वतां चित्तदुःखदं संतसलोहशय्यायां सुब्यानाम्न

मयीस्त्रियं रेमेहंप्रज्वलद्वह्निशिखावलिसुभीषणां ततस्तुश्रमनादेव्याल्लोह
स्तंभंसुभीषणं ६१ ज्वलनाबहिनातप्तंसमालिंग्यस्ततोम्यहं ततःक्षाराबुधा
राभिःसिक्तोहंयमकिंकरैः ६२ दुःखमन्यत्रसुमहद्भुक्तंतत्रयमालये ततो
नरकदेशेचजन्मासाद्यमुहुर्मुहुः ६३ पापयोनौमयादुःखमनुभूतंचिरंम
हत् त्वत्प्रसादजलस्पर्शान्मुक्तोहपापबंधनात् ६४ गच्छामिपरमंधाम
योगिनामपिदुर्लभं त्वंमेगुरुर्द्विजश्रेष्ठनमस्तेसुमहात्मने ६५ त्वत्प्रसाद
द्विमुक्तोहंपापैर्यामिपुरंहरेः एतस्यवचनंश्रुत्वामुदाभद्रक्रियोद्विजः ६६

पप्रच्छविनयाविष्टस्तमेवनृपतिंमतिः भद्रक्रियउवाच पूर्वजन्मकथाराजन्
महोभाग्यतवश्रुता ६७ नृपाणांयानिधर्माणितानिमेवक्तुमर्हसि वाक्यं
भद्रक्रियस्यास्यसंश्रुत्यहृष्टमानसः ६८ संक्षेपाद्राजधर्माणितानिमेवक्तु
मर्हसि राजोवाच बहवोनृपतेधर्मास्तान्वक्तुंनहिशक्यते ६९ तस्मात्समा
सतोवक्ष्येमहाभागनिशामय पृथिवीवैष्णवीपुण्यांसदाप्रियतमाहरेः ७०
नारायणाहृतेनान्योवसुमत्यापतिर्भवेत् नारायणांशोयोराजानमनुष्यः
कदाचन ७१ अतस्तुदुर्नयस्त्यक्त्वासर्वनीतिसमाचरेत् नीतिग्राहीनृपो

यस्तुविपत्तिर्नास्तितस्यैनः ७२ चिरंभुनक्तिपृथिवींकण्टकैःपरिवर्जितः यस्मिन

रोचनेनीतिर्भूपालायदुरात्मने ७३ त्रष्टश्रीरचिरेणापिसम्भवेन्नात्रसंशयः

आयुर्बलंयशोवित्तिंविजयंसुखयच्छति ७४ मंत्रत्वेपंडितोराजाज्ञानियोः

सर्वदेवही अवज्ञयांमहीभर्तुस्त्यजंतिसदसंबुधाः ७५ सभायांबुधहीन

यांनीतिर्बलरतीनहि नतोनीतोपिपन्नायांसहसाधरणीपतेः ७६ राज्य

श्रियोविनश्यंतिसकोशबलवाहनः ब्राह्मणानापाकांश्चैववैद्यांश्चबांध

वास्तथा ७७ नृपाकल्याणमिच्छतोनांनद्विषंतिकदाचन गतश्रीर्गणक

२२२

द्वेष्टावैद्यद्वेष्टायवर्जितः ७८ ज्ञानिद्वेष्टानिःफलस्यात्द्विजद्वेष्टाखिलार्तिभा

तू राजानःपितरःप्रोक्ताःपुत्राजनपदास्तथा ७९ पौरलोकवधूराजापश्ये

त्पुत्रवधूरिव पौरलोकेतथाकुर्याद्यथास्नेहोनिजात्मने ८० प्रजापीडाकरा

येवन्नृपालाअतिपापिनः स्थिरस्थाविपदस्तेषांविज्ञेयादीर्घदर्शिभिः ८१

विवेकिनोमहीपालाःपालयंतियथाप्रजाः नयानानपिदेवेन्द्राःपालयत्यनि

शंहरिः ८२ प्रजानांपालनंदानंद्वेपिराज्ञांसुभावहे आभ्यांविवर्जितान्भू

पास्तेविज्ञेयान्नृपाधमाः ८३ दुष्टानांत्रासनंचैवशिष्टानांपरिपालनं प्रकु

वंतोमहीपालाश्चिरंनंदंतिभूतले न्यायेनोपार्जितंवित्तंयत्नाद्रक्षन्महीपतिः दुर्व
तौहिमहीपालोविपत्तौनहिनिस्तरेत् ८५ नृपाःकल्याणमिच्छंतोनिजराज्यस्थ
भाश्शुभं पश्यंतिनित्यंविप्रेंद्रसत्वंवाश्चारुचक्षुषा ८६ परचक्रभयंयावत्ता
यानिचिंतयेद्ध्रुवं आगतेतुभयेभूपआचरेन्निर्भयोयथा ८७ ज्ञातोपिवन
थामित्रेपुत्रेवापिचमंत्रिणि कुपित्सुखेनगांभीर्यंमनसामेवकेवलं ८८ मंत्रि

णोज्ञातयःपुत्राःप्रजाश्चभ्रातरस्तथा गंभीर्यहीनंभूपालंमन्यंतेनहिभूपवत्
८९ निष्टंतिप्रथमंद्वारेदूरेनिवसनस्तथा लोकास्वयंत्वादिच्छंतिनित्यंकगांभीयभू

२२३

पतेः ९० एकस्यमंत्रिणोराज्ञात्विरभूपत्वमिच्छता कर्तव्याःसकलंराज्येबुध
योनहिभूसुर ९१ अत्यंतबलवृद्धानांभृत्यानांसंपदेहरेत् तस्यांसंपदिभू
पालोभृत्यमत्यानियोजयत् ९२ सुखस्त्रीविजितोराजागीतवाद्यरतःसदा
चतुरंगबलैर्हीनःसहसाविप्रदंव्रजेत् ९३ आचारग्रहणंसत्वंस्ववाक्यप
रिपालनं गांभीर्यंचेतिभूपानांलक्षणानिद्विजोत्तम ९४ सकथंनृपतिर्य
स्तुप्राधान्येनविवर्जितः सकथंनृपतिर्यस्तुनपेतापरमेदिनी ९५ जितायां
परमेदिन्यांयात्नात्संव्रजेन्नरः प्रतिपादेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिचाक्षयं ९६

पराक्रमिजयाकांक्षीहतोवानपतिर्युधि तदागच्छेत्परंस्थानंविमुक्तःसर्वपातकैः ९७
युधिप्राप्तजयोराजाप्राप्नोतिपरमंपदं समाहतःप्राप्तमृत्युर्गिरींद्रसंपदंलभेत्
९८ त्यक्तसत्त्वंस्वशास्त्रंयःपलायनपरायणं योद्धारंयदियोहंतिसभूयोपात्य
धोगति ९९ पलायनपरोयुद्धेलब्धात्वद्विजोत्तमं तावुभावपिनिष्टेतान्नरके
त्यंतदुःसहे १०० युधिसाहसवान्योद्धात्तलब्धानांनमहीसुर निष्टेत्तांनवपिस्व
र्येगेयवर्षेद्रदिवाकरौ १ बहुनात्रकिमुक्तेनसंक्षेपादुच्यतेमया प्रजापालन २२५
हृद्राजाकदाचिन्नावसीदति २ ब्रह्मोवाच इतिब्रुवंतिभूपालेनास्मिन्ना

लितकल्मषे पुष्पवृष्टिरभूत्तत्रमहतीगगणाद्विज ३ अथदूताःसमायाताः
केशवस्यमहात्मनः राजहंसयुतंदिव्यंरथमादायसुंदरं ४ ततेरथसमारु
ह्यदिव्यंकनकनिर्मितं जगामाविष्णुभवनंसराजागतकल्मषः ५ विप्रपा
दोदकस्यैतन्माहात्म्यंतेप्रकीर्तितं यच्छ्रुत्वाभक्तिभावेननरोनिर्वाणमाप्नु
यात् ६ इतितेकथितंसर्वंश्रोतुयद्वांछितंत्वया गच्छब्राह्मणयाभद्रंतेचक्रिणो
निलयंप्रति ७ वहन्त्येतानिवाक्यानिश्रुत्वाब्रह्ममुखात्द्विजः क्षुधान
लेनसदग्धपप्रच्छनिजकांक्षितं ८ हरिशर्मोवाच देवदेवनमस्तुभ्यंनमस्ते

परमेश्वर पद्मनाभनमस्तुभ्यंकृपांकुरुजगत्पते ९ क्षुधानलेनमहताशरीरंममदह्यति केनापायेनभगवान्क्षुधाशांतिर्भवेन्मम १० एतन्मेब्रूहिदेवेशायतस्त्वं भक्तवत्सलः प्राप्नोमिसुमहद्दुःखंनित्यंदग्धःक्षुधानलैः ११ विनयंपुनरेवास्यश्रुत्वातीवदयापरः सर्वदेववरस्त्रष्टावाक्यमेतदुदीरयेत् १२ ब्रह्मोवाच यच्छरीरंत्वयापुष्टंसततंभूरिभोजनैः भुक्ष्वैतस्यशरीरस्यमांसानिद्विजसत्तमः

१३ आत्मत्राणिप्रकुर्वनिभोजनेनपरस्यये मांसानिस्वशरीराणांभुंजंतेते परत्रहि १४ व्यासउवाच ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वानिष्ठुरोसद्द्विजोत्तमः तुष्टाव

तंपुनर्देवंवचनैःकोमलाक्षरैः १५ ब्राह्मणउवाच प्रसीदभगवन्देवशरणागतपालय क्षमस्वसकलंदोषंसुरश्रेष्ठनमोस्तुते १६ मलमुत्रप्रकीर्णानिवपूंषिवहतानृणां सर्वएवप्रमोदोषाःसंतिकेचिद्गुणोनच १७ कृतंमयामोहवतादूषणंक्षंतुमर्हसि शरणायंनलोकस्यसद्भिर्दोपिशाम्यते १८ आत्मदेहस्यमांसानिभोक्तुंब्रह्मनशक्यते देहिमेयोग्यमाहारंसंतुष्टिर्जायतेयतन् १९ इत्येवमुक्तेवचनेभक्त्यातानाग्रजजन्मना उवाचसदयोब्रह्मासर्वज्ञोब्राह्मणप्रियं २० ब्रह्मोवाच शोकंमाकुरुविप्रेंद्रश्रृणुमेवचनंशुभं आहारोलभ्यतेये

तत्प्रकारेणात्रसंप्रति [illegible]कानां च सं[illegible]ष्टिर्नकृता मया २१ तस्मात्सुत त्वं तत्कर्म ल
भंते पितरः खलु २२ अन्नतोयप्रदानानि मर्त्यलोके सुत त्वं करोतु श्रद्धया विप्रन
वसंतुष्टिहेतवे २३ तदा त्वमत्र संतुष्टिं संप्राप्य महतीं खलु चिरं स्थास्यसि देवस्य भवने
त्यंतशोभने २४ एवमुक्तस्ततस्तेन स विप्रः क्षुधयाकुलः स्वप्ने संदर्शनं दत्वा पु
त्रं वचनमब्रवीत् २५ हरिशर्मोवाच दीक्षितात्मजमुत श्रेष्ठ त्वमस्तु परमं शिवं
तवास्मिन्जनकः सौम्य मम दुःखं निशामय २६ तपःप्रभावैज्वरमं धामप्राप्तं

२२६

मयात्मसुत क्षुधानलेन संतप्तस्तत्रसीदाम्यहं सदा २७ यदा मापि पितृस्नेह

स्तवास्ति पुत्रसंप्रति तदान्नमुदकं चापि मदर्थं दीयतां द्विजे २८ यत्किंचिद्दी
यते पुत्रैः पित्रर्थं क्षितिमंडले लभंत नरस्तच्च यत्सुना पितृदेहजा २९ पुरा
परं मया भक्त्या पूजितो भगवान्मया गीतवाद्यैश्च नृत्यैश्च स्तवपाठैः सुशो
भनैः ३० गंधैः पुष्पैश्च धूपैश्च घृतपूर्णैः प्रदीपकैः पाद्यार्घाचमनीयैश्च
ध्यानैरेवाहनादिभिः ३१ न दत्तं जगतीशाय तत्र्पणेन मयात्मज अन्नमा
त्रमपि क्वापि नैवेद्यं पापहारिणे ३२ स्वल्पं मत्वा मया दत्तं नैवेद्यं विष्णवे च यत्
स्वयं भुक्तं न विप्राय [illegible] सदनमुक्ता स्वैर्न कृता पूजा तोयैरन्नैः

कदापिच ज्ञातीनां [illegible] तेनैवकर्मणांपुत्रनारा

यणमहेप्यिच क्षुधानलेन संतप्तः सीदामिप्रतिवासरं ३५ अतोन्नतोयदा

नानिदूरिंद्रायद्विजानये दत्वाक्षिप्रंसुतश्रेष्टप्राणरक्षांकुरुष्वमे ३६ अथवा

नकरोत्येवंनिश्चत्वाचदांभवान् स्वमांसान्येवभोक्ष्यामितदहंविष्णुमंदिरे

अथासौक्षुधितोविप्रः शुष्ककंठोष्टतालुकं इत्युक्त्वादीनंपुत्रमहत्स्वयंःसह

साभवत् ३८ ततःप्रभातेविमलेप्रादुर्भूतेदिवाकरे स्वभयदुःकंपित्राव

तच्चिंतयामासदीक्षितः ३९ आत्मनःकर्मदोषेणपरलोकेपिमात्पिता

२२७

क्षुधाग्निदग्धसर्वांगः सीदतीप्रतिवासरं ४० धिगस्तुमांमंदधियंकृपणंप्रभ

वजउं मयापिपितृपुण्येननकिंचिदपिदीयते ४१ इतिसंचिंत्यबहुधादीक्षि

तोसोद्विजोत्तमः पित्रर्थेमन्नतोयंवाद्विजातीभ्यःप्रदत्तवान् ४२ तेनदानेनसं

तुष्टाहरिश्चामोद्विजोत्तमः तस्थौनारायणागारेयावत्कालंश्रणुष्वमे ४३ च

तुर्वर्गसहस्रेणाब्रह्मणोहः प्रकीर्तितं भवंतितास्मिन्नेवाह्नेमनवश्चचतुर्द

श ४४ इंद्राश्चतुर्दशप्रोक्तास्तास्मिन्नेवदिनेशुभे भुंजंतेब्राह्मणश्रेष्टविषया

स्वान्पृथक्पृथक् ४५ एकस्मिन्ब्रह्मसदनंमुक्त्वास्वान्विषयांश्चवे इंद्राश्च

मनवश्चैवविनश्यंतिचतुर्दश ४६ विमुलोकोस्थितेतस्मिन्हरिशर्माणिभूसुरे समस्त
सुखदेरम्येब्रह्मणोबहवोगताः ४७ तत्रासौकालमेतावान्भुक्त्वाभोगान्मनोरथा
न् परमंज्ञानमासाद्यप्रविवेशाननुः हरेः ४८ व्यासउवाच अन्नतोयसमंदानं
संसारेनास्तिजैमिने सर्वदानफलान्येवअन्नतोयप्रदोलभेत् ४९ नतुपात्रपरी
क्षाचनकालनियमस्तथा अन्नतोयप्रदानेयुनिरुक्तस्तत्वदर्शिभिः ५० अत
एवजनैःसर्वैस्तत्वज्ञैःसाहितैषिभि अन्नतोयप्रदानानिकर्तव्यानिसदैवहि ५१
एतत्संदंनिमनुजाःपरमादरेणमाहात्म्यमन्नजलयोश्चतथाद्विजानां नेप्राप्य

चान्नजलदानफलंततोंतेनारायणस्यनिलयंसुखदंप्रयानि १५२ इतिश्रीपद्म
पुराणेक्रियायोगसारेविंशतिमोध्यायः २० छ जैमिनिरुवाच गंगायाःश्रु
भमाहात्म्यविष्णुपूजाफलंतथा अन्नदानस्यमहात्म्यंजलदानस्यचोत्तमं १
विप्रपादोदकस्यापिमाहात्म्यंपापनाशनं त्वत्प्रसादाछ्रुतंसर्वमितिहासंसु
शोभया २ इदानींमुनिशार्दूलश्रोतुमिच्छामिसादरः एकादश्याःफलंसर्वसर्व
पातकनाशनं ३ तस्मादेकादशीजातातस्याःकावाविधिर्द्विज कदावाक्रियते
किंवाफलंतस्यवदस्वमे ४ कावाभूत्प्रतमातत्रदेवतासद्गुणार्णव अकुर्वतस्या

कोदोषएतन्मेवक्तुमर्हसि ५ व्यासउवाच एकादश्याःफलंसम्यग्वक्तुंनारायणा
हृते शक्नोतिकोन्योविप्रर्षेतस्माद्वच्मिसमासतः ६ सृष्ट्वादौपुरुषश्रेष्ठःसंसारंस
चराचरं सर्वेषांदमनार्थायसृष्टवान्पापपूरुषं ७ द्विजानिहत्यामूर्द्धानंमदिरा
पानलोचनं सुवर्णस्तेयवदनंगुरुतल्पगतिश्रुतिं ८ स्त्रीहत्यानासिकंचैवगो
हत्यादोषबाहुकं न्यासापहरणंग्रीवंभ्रूणहत्यागलंतथा ९ परस्त्रीगतिवक्षः
कायंसुहृल्लोकवधोदरं शरणापन्नहत्यादिनाभिपापकथाकटिं १० गुरुनिं

२२९

दासक्थिभागंकन्याविक्रियसेफलं विश्वासघातस्कंधंचपापंपितृवधांघ्रिकं ११

उपपातकरोमाणंमहाकायंभयंकरं कृष्णवर्णंपिंगनेत्रंस्वाश्रयात्संतदुःखितं १२
तंदृष्ट्वापापपुरुषमत्युग्रंपुरुषोत्तमः सदयःचिंतयामासप्रजाःक्लेशहरःप्रभुः १३
सृष्टोयंदुर्जनःक्रूरःस्वाश्रयःक्लेशदायकः प्रजानांदमनार्थायवक्ष्यामोतस्यकार
णं १४ अथासौभगवान्देवोबभूवस्वयमंतकः ससर्जरौरवादींश्चनिरयान्पा
पिदुःखदान् १५ पापंयःकुरुतेमूढःसयातियममंदिरं यमाज्ञयाव्रजेत्तत्र
नरकंरौरवादिकं १६ एकदाभगवान्विष्णुःप्रजानांक्लेशनाशनः वैनतेयंसमा
रुह्यसंजगामयममंदिरं १७ तंदृष्ट्वाजगतामीशंनारायणमनामयं पाद्यार्घ्येपूज

यामासभास्करिस्तुष्टमानसः॥ यमेनाभ्यर्चितोविष्णुः सर्वलोकैकनायकः उवास
द्विजशार्दूलपीठेकनकनिर्मिते १९ ततोपविष्टोभगवान्यमेनसहदैत्यहा शु
श्रावक्रंदनंश्वासंदक्षिणस्यांदिशिप्रभुः २० अथासौकमलाकांताविस्मया
विष्टमानसः उवाचेतियमंकेषाश्रूयतेक्रंदनध्वनिः २१ यमउवाच देवपा
तकिनोमर्त्यानिरयेत्यंतदुःसहे स्वहस्तार्जितदोषेणसीदंत्येवयमालये २२
पापवृक्षफलंविष्णोभोक्तुमत्यंतदुःखदं रुदंतिपापिनस्तस्मात्तेषांध्वनिरसौ
महान् २३ इत्युक्तःसूर्यपुत्रेणकृष्णःकमललोचनः जगामसहसायत्रपा

पवंतोरुदंतिते २४ तांदृष्ट्वापापिनोमर्त्यान्रौरवादिषुसंस्थितान् भगवांश्चिं
तयामासहृदिजातादयःप्रभुः २५ मयासृष्टाःप्रजाःसर्वादोषेणनिजकर्म
णा मयिस्थितेपिनरकेसीदंत्येकांतदुःखदे २६ एतन्मान्यच्चविप्रर्षेविचिं
त्यकरुणामयः बभूवसहसातत्रस्वयमेकादशीतिथिः २७ ततस्तान्पापिनस्तै
वकारयामाससत्तमः तेपिसर्वेपरंधामययुर्विगतकल्मषाः २८ तस्मादेव
दशीविद्धिमूर्तिंविष्णोःपरात्मनः समस्तसुकृतश्रेष्ठांव्रतानामुत्तमंद्विज २९
एकादशीतिथिंज्ञात्वापावयंतिजगत्त्रयं शंकितःपापपुरुषःस्तोतुंविष्णुमु

पायये ३० ततोबध्वांजलिर्नम्रःसपापपुरुषोद्विज तुष्टावकोमलैर्वाक्यैभगवंतंज
नार्दनं ३१ तस्यस्तवंसमाकर्ण्यप्रसन्नःपरमेश्वरः भवतोहंप्रसन्नोस्मिकिंते
मिमतमुच्यतां ३२ पापपुरुषउवाच सृष्टोहंभगवान्विष्णोनिजानुगतदुःख
हं एकादश्याःप्रभावेणक्षयंप्राप्नोमिसांप्रतं ३३ मृतेमपिजगत्यस्मिन्सर्वेपि
त्वच्छरीणाः भविष्यंतिविनिर्मुक्ताभवबंधैःशरीरिणः ३४ सर्वेष्वेवविमुक्तेषु
देहेषुश्रेष्ठपुरुषः संसारकौतुकागारेकःक्रीडयासिप्रभो ३५ क्रीडयांयदिनेवां
छाजगत्कौतुकमंदिरे एकादशीतिथिभयात्तदामात्राहिकेशव ३६ अन्येस   २३१

हस्रपुण्यैस्तुहंतुंमांनहिशक्यते शक्नोत्येकादशीहंतुंनवमूर्त्तिरसौयतः ३७ मनु
ष्यपशुकीटेषुतथान्येषुचजंतुषु पर्वतेषुचवृक्षेषुस्थलेषुचजलेषुच ३८ नदी
षुचसमुद्रेषुवनेषुप्रांतरेषुच स्वर्गेमर्त्येचपातालेदेवगंधर्वकादिषु ३९ ए
कादशीतिथिभयान्मयाविष्णोःपलायितं कुत्रापिनिर्भयंस्थानंकैटभारेन
विद्यते ४० कोटिब्रह्मांडमध्येषुदेवदेवसनातन एकादश्यांतिथौस्थातुंमम
स्थानंनविद्यते ४१ एकादश्यांतिथौकुत्रवसामिनिर्भयंप्रभो तन्मेकथयदेवेश
देवश्रेष्ठोस्म्यहंयतः ४२ व्यासउवाच इत्युक्त्वापापपुरुषःक्लेशनाशनमच्युत

भूमौनिपत्यवक्रंदस्तवद्धाष्याकुलेक्षणः ४३ ततःप्रहस्यभगवान्मधुकैटभमर्द्दनः ए
कादशीमयात्रस्तमुवाचपापपूरुषं ४४ श्रीभगवानुवाच उत्तिष्ठपापपुरुषत्य
जशोकंमुदंकुरु एकादश्यांतिथौयत्रतत्रस्थानंवदामितत् ४५ एकादशीमाग
तयांपावयत्यांजगत्रयं स्थातव्यमन्नमाश्रित्यभवतापापपूरुष ४६ अन्नमा
श्रित्यतिष्ठंतंभवंतंपापपूरुषं नहनिष्यामिमन्मूर्तिरिषमेकादशीतिथिः ४७
ततःसदेवोविप्रषेतत्रैवांतरधीयत कृतार्थःपापपुरुषोययौसचयथागतः
४८ तस्मादन्नंनभोक्तव्यंकदाचिदपिसत्तम आत्मनोहितमिच्छद्भिःसंप्रा

२३२

कादशींयदि ६१ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमवाप्नुयात् मातानप्रोच्य
तेमातामातास्येकादशीतिथिः ६२ इहैवपालयेन्मातासर्वत्रैकादशीतिथिः
एकादशीव्रतंत्यत्क्वाव्रतमन्यत्करोतियः ६३ करस्थममणिंत्यत्क्वालोष्टंग्र
ण्हातिमूढधीः एकादशीव्रतंयस्तुकृतंभक्तिसमान्वितैः ६४ तैर्यज्ञाश्चकृ
ताःसर्वेव्रतानिसकलानिच एकादश्यांभुंजतेयेमहापापाभेरौरवेया ६५
शुक्लायांवापिकृष्णायांतेषांरुष्टःसदाहरिः तेनधर्माःकृताःसर्वेयेनचैकाद
शीकृता ६६ तैश्चाधर्माःकृताःसर्वेलंघितायैश्चसातिथिः यथासमस्तदेवा

नांश्रेष्टोविष्णुःप्रकीर्तितः ६७ तथासर्वेव्रतानांचश्रेष्ठमेकादशीव्रतं यथाश्रे
ष्टशिवःप्रोक्तोरुद्राणांद्विजसत्तम ६८ व्रतानामेवसर्वेषांतथैवैकादशीव्रतं
आदित्यानांयथाविष्णुनक्षत्राणांयथाशशी ६९ तथासर्वव्रतेश्रेष्ठंप्रोक्तमे
कादशीव्रतं यथागजानांमातंगोवाजिष्ठच्चैश्रवायथा ७० तथासर्वव्रते
श्रेष्ठंप्रोक्तमेकादशीव्रतं यथासकलतीर्थानांगंगाश्रेष्ठाप्रकीर्तिता ७१
तथैवैकादशीश्रेष्ठाव्रतेषुसकलेषुच वृक्षाणांचयथाश्वत्थोवेदानांसामकी
र्तितं ७२ तथासर्वव्रतश्रेष्ठानिरुक्तैकादशीतिथि कवीनामुशनाश्रेष्ठोव

२३८

र्णानांब्राह्मणोयथा ७३ सर्वव्रतपरिश्रेष्ठंतथैवैकादशीतिथि व्यासःश्रेष्ठो
मुनीनांचदेवर्षीणांचनारदः ७४ तथाव्रतानांसर्वेषांश्रेष्ठमेकादशीव्रतं य
थादानंतुदानानामन्नदानंवरस्मृतं ७५ तथाव्रतानांश्रेष्ठोवैस्मृतमेकाद
शीव्रतं यथाबंधुसमंमित्रंनास्तिमातृसमोगुरुः ७६ तथैवैकादशीतुल्यं
व्रतंनास्तिजगत्रये इंद्रियाणांयथाश्रेष्ठमनःप्रोक्तंमनीषिभिः ७७ तथास
र्वव्रतश्रेष्ठाप्रोक्तैवैकादशीतिथिः मासानांचमहाश्रेष्ठः पांडवानांयथार्जुनः
७८ सकलानांव्रतानांचश्रेष्ठमेकादशीव्रतं यथासमस्तशास्त्राणांवेदाः

श्रेष्ठाः प्रकीर्त्तिताः ७९ तथाव्रतानांप्रवरंस्मृतमेकादशीव्रतं यथासमस्तधर्माणां
दयाश्रेष्ठाप्रकीर्त्तिता ८० तथासर्वव्रतश्रेष्ठाकीर्त्तितैकादशीव्रतं वेदागमपुरा
णेषुशास्त्रेष्वन्येषुवाद्विज ८१ कुत्राप्येकादशीतुल्यंव्रतंप्रोक्तनकोविदैः निर्भया
मानवाः सर्वेतिष्ठंतुक्षितिमंडले ८२ एकादशीव्रतकृतांकिंकरिष्यतिभास्करिः
पापिनोपिजनाः सर्वेक्षितौतिष्ठंतुनिर्भयाः ८३ एकामेकादशींचैवकुर्वतांकिं
करोयमः एकादशीव्रतेतेषांसर्वेषांमनयोदृढः ८४ कथंविभ्यतितेमर्त्याः
शमनात्क्षितिमंडले एकादशीव्रतंकृत्वासदानारायणप्रियां ८५ पापात्मामु

च्यतेपापात्कंचुकादिवगूढपात् तवत्पापानिसर्वाणितिष्ठंत्यंगेषुदेहिनः ८६ ए
कादशीव्रतंयावन्नकुर्वंतिशुभप्रदं एकादशीव्रतविधिंसंक्षेपात्कथयाम्यहं ८७
समाहितमनोभूत्वाशृणुसत्तमजैमिने दशम्यांप्रातरुत्थायकर्त्तव्यंदंतधावनं
८८ ततस्तैलादृतैस्नानंकर्त्तव्यंवैष्णवैर्जनैः ततोहरिंसमभ्यर्च्यपाद्यार्घ्यैर्जग
दीश्वरं ८९ हरिध्यानपरोभूत्वाएकभोजनमाचरेत् आमिषंलवणंचैवतथा
मांसंमसूरकं ९० चणकंमाषंतथाशाकंदशम्यांपरिवर्जयेत् दुर्भोजनंपरान्नं
चमधुमैथुनमेवच ९१ भोजनंकांस्यपात्रेषुदशम्यांपरिवर्जयेत् निंबपत्रंच

वार्त्ताकंदग्धजंबीरमेवच ९२ घृतहीनंतथागव्यंदशम्यांपरिवर्जयेत् अत्यंन्नभोज
नंचैवनात्संबुपानमेवच ९३ तांबूलभक्षणंचैवदशम्यांपरिवर्जयेत् दशम्यां
यानिवस्त्तानिनिषिद्धानिद्विजोत्तम ९४ दशम्यांविप्रशार्दूलद्वादश्यांवैक्ष्मभोज
नः सम्यग्व्रतफलंप्रेप्सुनकुर्यान्निशिभोजनं ९५ ततोहविष्यंकृत्वांतुदशम्यां
शायतोव्रती अपरान्हेपुनःकुर्याद्विधिनादंतधावनं ९६ सायंदत्वाप्रदीपंच
गृहीत्वाकुसुमांजलीं केशवंमनसाध्यात्वामंत्रमेतदुदीरयेत् ९७ एतद्गृ

हीतंगोविंदमयात्तसुरतोव्रतं सिद्धिंगच्छतुनिर्विघ्नंतवपादानुकंपया ९८

अनित्यंचलचित्तोहंलोभमोहमयोनरः शक्तोमेतत्वतंकर्तुंकिंतवानुग्रहादते ९९
इमौमंत्रौपठित्वातुतमेवकुसुमांजलिं दत्वानारायणापार्थप्रणमेदंडवद्भुवि १००
तस्मिन्नेवगृहेविष्णोविष्णुस्मरणतत्परः कुशेनक्ष्यामास्तीर्यभूमौशयनमाच
रेत् १०१ ततःप्रभातेविमलेनकुर्याद्दंतधावनं कललैर्मुखशुद्धिंतुकुर्याद्द्वाद
शभिर्बुधः २ ततःस्नानंसमाचर्ययथोक्तविधिनाबुधः नित्यक्रियांप्रकुर्यो
तविष्णुपूजादिकंद्विज ३ ततोनिशायांविप्रेंद्रसकलैर्व्रतिनिर्जनैः एकत्रजा
गरःकार्यःपुरतोजगतीपतेः ४ समाप्तकःसभार्यश्चसप्रातःस्नपिताबुधः

समित्रश्चसपुत्रश्चकुरुतेजागरंहरेः ५ यानारीभर्तृसहिताकरोत्येकादशीव्रतं सु
पजास्वामिसुभगासाभवेत्प्रतिजन्मनि ६ स्वामिभिःसहयानारीकुरुतेजागरंह
रेः सातिष्ठेद्विष्णुभवने[illegible]चिरंमन्वासहद्विज ७ शंखचक्रादिकंचित्रंयोलिखेद्वि
ष्णुमंदिरे बहुजन्मकृतंपापंहरत्तस्यजनार्दनः ८ तज्जलक्षोदपंकेनानिष्टोरा
यतनेध्रुवं अन्यैर्वर्णैश्चवाचित्रंलिखेत्तस्यफलंशृणु ९ पुत्रपौत्रप्रपौत्राद्यै
र्भुक्त्वेहसकलंसुखं शेषविष्णुपुरंगत्वानरोमोक्षमवाप्नुयात् १० इक्षुकुम्यांच
स्तिकेतुसंपूज्यहरिवासरे ततउत्थापयेद्विष्णुंमोक्षमित्सर्जनोबुधः ११ उत्था

पयज्जगन्नाथंमोक्षाकांक्षीजितेंद्रियः वत्सरेकमलाभर्तुर्ध्वजारोपणकंनरः १२
उधृत्यकोटिपुरुषानारायणपुरंव्रजेत् पताकाबलिभिर्यस्तुविष्णोरायतनंजनः
१३ मंडयत्यवनीपालःसभवेत्प्रतिजन्मनि पताकारसनंविप्रयावच्चलतिवायु
ना १४ तत्कर्तुःपातकंसर्वंनवदेवविनश्यति पातकावलयःप्राज्ञैर्नानावर्णा
हरेर्गृह १५ स्थापितव्य[illegible]रंस्थानंमिच्छद्भिर्हरिवासरे विष्णोःशिरसियछत्रं
धत्तेचाहृतरंजनः १६ प्रतिजन्मनिविप्रर्षेक्षत्रीभवनिसक्षितौ वासरेवा
सुदेवस्यपुष्पमंडपकृन्नरः १७ प्रतिपुष्पेलभत्पुण्यंवाजिमेधसमोद्भवं वा

सुदेवदिनेपुष्पैःसुगंधैर्मंडपोद्भुधैः १८ यत्नादपिचकर्त्तव्यश्चतुर्वर्गफलाप्तये यो

वस्त्रगृहनिर्माणंक्रियतेहरिवासरे १९ ससौधवासीविप्रर्षेभवतित्रिदशालये

निर्मायवस्त्रभवनंतत्रबध्नातिचामरं २० श्वेतंवालोहितंवापिवृक्षंवासोच्युतप्रि

यः शालग्रामशिलांतत्रप्रतिमांवाश्रियःपतेः २१ पंचामृतेनसंस्नाप्यस्थाप

येद्भक्तितोव्रती आदौस्वस्त्ययनंकुर्यात्संकल्पश्चततोबुधः २२ भूतशुद्धिंचवि

धेंद्रविधानैःशास्त्रभाविनैः ततश्चैकमनाभूत्वागृहीत्वापुष्पमुत्तमं २३ ध्याये

न्नारायणंदेवंहृदयांभोजवासिनं आसीनंहेमपीठेजलनिधितनयालंकृ

२३८

तक्रोडदेशांविद्युल्लेखोज्वलांबुदद्युतिरुचिततनुंदीर्घदोर्भिश्चतुर्भिः नित्यंविभ्राज

मानंसकनकवलयैःसायुधैःपद्मनेत्रंपद्मपत्रंतंश्रीसदयमनिद्रानंभजेपांगदृष्ट्या

२४ आगच्छभगवंदेवसहितःश्रीपतेश्रिया कर्त्तव्यामेसदाभक्त्यासपर्या

स्मिन्व्रतेतव २५ सर्वलक्षणसंपन्नलक्ष्मीसहजगद्गुरो आस्मिन्वारासनेति

ष्ठयावत्पूजांकरोमिते २६ समस्तलोकविख्यातकीर्त्तिनारायणप्रभो क

ल्पितेकुशलंसर्वसर्वत्रातिसुरार्चितः २७ पाद्यंगृहाणदेवेशनारायणसुवा

सितं पादद्वयरजोहारिपवित्रमतिशीतलं २८ अर्घ्यंददामितेविष्णोद्

र्वापल्लवसंयुतं अखंडतंडुलोपेतंपुंडरीकनिभेक्षण २९ इदमाचमनीयंतेसु
पवित्रंददामितत् गृहाणपरमानंदपरमानंदवर्द्धन ३० मधुपर्कमहंतुभ्यंगव्यं
दधिघृतान्वितं मधुनामिश्रितंदेवददामिकमलेक्षण ३१ स्नानीयंपरमं
दिव्यंपवित्रंपापनाशनं प्रसीदकमलाकांतगृहाणपरमेश्वरं ३२ सोत्तरी
यमिदंवस्त्रंसुसूक्ष्मंसुमनोहरं ददाम्यहंभोदेवेशासोत्तरीयंजगद्गुरो ३३ अ
लंकारंसुरश्रेष्ठविश्वकर्मविनिर्मितं प्रीतोभवसदादेवददामिकरुणामय
३४ मयादत्तेनगंधेनजरासंधविनाशन तवास्तुभूषणंगात्रेलक्ष्मीनाथ

सुगंधिना ३५ गृहाणकुंकुमंदेवसामोदंसुमनोहरं कालप्रासेद्धवंदिव्यंरत्न
विभूषितं ३६ सृष्टावेविधिनापूर्वंदेवानांतुष्टिहेतवे अतस्तुभ्यंसुरश्रेष्ट
धूपोयंदीयतेमया ३७ तपसंतापसंहर्ताघृतपूर्णोजनार्दन तवास्तुप्री
तयेदेवदीपएवचतुर्भुज ३८ नैवेद्यमेवतुष्ट्यर्थंधात्रासृष्टमिदंपुरा स
लक्ष्मीकार्यतेविष्णोनैवेद्यंप्रददाम्यहं ३९ पुनराचमनीयंतेमनार्षिगण
वंदित ददाम्यहंपवित्रार्थंजगतामादिकारण ४० दुर्गंधहरणंदिव्यंकर्पू
रखदिरान्वितं गृहाणविष्णोताबूलंकैवल्यायश्रियासह ४१ विधिनानेन

गोविंदमुपचारैरनुत्तमैः पूजयेत्सव्रतीभक्त्या प्रहरेषुचतुर्ष्वपि ४१ नानोपहारं
हरयेप्रदद्याद्धरिवासरे विनाणद्यनकर्त्तव्यकर्मणःफलमिछता ४२ ततस्तु
व्रतिभिसर्वैर्नारायणपरायणे निशिजागरणंकार्यंनृत्यगीतस्तवादिभिः ४३
प्रतिक्षणंद्विजश्रेष्टनामानिकमलापतेः सर्वपापविनाशानिकर्त्तव्यानिव्रता
न्वितैः ४४ स्फुरंतप्रतिवक्रेभ्योहरिनामध्वनिंजनाः शृण्वद्भिःपातकैर्घोरै
र्मुच्यंतेपापिभिःसदा ४५ कुर्वंतोजागरंमर्त्यावर्षंकुर्वंतियेजनाः तेपिस
द्योविमुक्तास्युर्महद्भिःपापसंचयैः ४६ नपाखंडजनालापःकर्त्तव्योहरि २४०

वासरे पाखंडालापमात्रेणसर्वधर्मोविनश्यति ४७ नारायणस्ययोगीतंवृ
त्तिकंठविनिःसृतं श्रुत्वामूढानतुष्यंतिश्वानोवीणाध्वनिंयथा ४८ सं
तःसततमायांतिश्रोतुंगीतंजगत्पतेः समस्तपातकध्वंसिवीणागानं
यथामृगाः ४९ गायंतंचैवनामानिपठंतंस्तवमुत्तमं निंदंतिव्रतिनंये
चतेज्ञेयापापिनांवराः ५० विष्णोर्गीतंनिगायंतिनृत्यंतंनृत्यमुत्तमं त्र
प्यंतिव्रतिनंदृष्ट्वापुरतःकमलापतेः ५१ व्रतिनोएवसंतिस्मविष्णोराय
तनेद्विज प्रतिजन्मनिवैतेषांपंगुताशाश्वतीभवेत् ५२ नयोगीतानि

गायंतिव्रतिनोहरिवासरे विहीनवच्चनास्तेवैभवंतिप्रतिजन्मनि ५३ मृदंगानि
चवाद्यानिकर्तव्यंवैष्णवैर्निशि रामायणंभागवतंभारतंव्यासभाषितं ५४
अन्यानिचपुराणानियेश्रृण्वंतिहरेर्दिने प्रत्यक्षंलभंतेतेकपिलादानजं
फलं ५५ निशिजागरणंकुर्यात्सानंदोवैष्णवोजनाः जितनिद्रोभवेत्स
म्यग्ध्यायेच्चकेशवंमुदा ५६ प्रदक्षिणाकारतयाभूयोभूयोहरेर्व्रजेत्
निपत्यदंडवद्भूमौप्रणमेच्चजनार्दनं ५७ ततःप्रभातेविमलेकृतंपंचम
हाध्वराः हरिसंस्थाप्यदुग्धेनभक्तिभागवतोव्रती ५८ व्रतस्यदक्षिणां

दत्वानिजशक्त्याद्विजन्मने ततस्तुद्वादशीमध्येव्रतीपारणमाचरेत् ५९
पारणंकुरुतेयस्तुविलंघ्यद्वादशींतिथिं जन्मकोट्यार्जितंपुण्यंतस्यसद्योवि
नश्यति ६० द्वादशीतिथिमध्येषुकर्तव्यंपारणंवुधैः नकदाचित्त्रयोद
श्यांव्रतस्यफलमीप्सुभिः ६१ उपावास्तदिनेविप्रनिद्रयपामपिवैष्णवः
उपवासफलमेप्सुर्यत्नात्स्वापंपरित्यजेत् ६२ विनाजागरणंनूनमुपवा
सोनिरर्थकः अतोजागरणंकार्यमुभयोःपक्षयोरपि ६३ एकादसीव्र
तंयेचविधिनानेनकुर्वते सत्यंसत्यंद्विजश्रेष्ठतेसर्वेमोक्षगामिनः ६४

जन्ममृत्युहरणैकनिदानंसेंद्रदेवनिकरैरपिकार्यं वासुदेवदिवसेव्रतसारं
जैमिनेत्वमनिशंकुरुयत्नात् १६४ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेएकविं
शोध्यायः २१ ७ ७ व्यासउवाच पूर्वंकोटिरथोनामराजाभूत्क्षिति
मंडले शांतः परमधर्मज्ञोराजनीतिविदांवरः १ सत्यवादीजितक्रोधो
जितवैरिसमुच्चयः नारायणार्चनपरोहरिवासरतत्त्ववित् २ सुप्रज्ञाना
मंस्यासीन्महिषीप्रियवादिनी सर्वलक्षणसंपन्नापतिसेवापरायणा ३ २८२
एकादशीव्रतरतासर्वप्राणिहितैषिणी जातिस्मरामहाभागासुशीलावर

वर्णिनी ४ सराजादशमींकृत्वासादरः परमार्थवित् एकादशीनिशीथि
न्यांजागरंकर्तुमुद्यतः ५ अत्रांतरेद्विजश्रेष्ठः कश्चिच्छौरिनामिमहामतिः
आजगाममहातेजास्तस्यजागरमंडपम् ६ तमायांतंसभूपालोवारा
पणपरायणः पाद्यार्घ्यैः पूजयामाससदारोत्यंतभक्तितः ७ तेषामध्येभू
पविष्टः सविप्रोखिलतत्त्ववित् विष्णुपूजापरास्तत्रददर्शाव्रातनोवहन ८
पूजयंतंहरिंकश्चिन्नानापुष्पैर्मनोहरैः गंधैर्दिव्यैस्तथाधूपैरुपहारैरनुत्तमैः
९ गंगामद्राषिताकेनतुलसीपत्रमालया अलंकृताहरेरग्रेनृत्यंतिव्रति

नोमुदा १० केचिद्गायंतिगीतानिललितानिहरेःप्रियाः करतालंसमादायवर्त्ति
नोभगवत्प्रियाः ११ स्तवैरनुत्तमैःकेचिन्नारायणमनामयं स्तुवंतिजगतांपी
शंदिव्यार्थैःकोमलाक्षरैः १२ श्वेतचामरवातेनसीतलेनजगत्पतेः जनयंति
मनःप्रीतिंकेचिच्चमहतींतथा १३ केचिद्वीणादिकंवाद्यंललितंश्रुतितासि
ठं वादयंतिमहात्मानःकेचिद्गायंतिकेशवं १४ सराजाराजमहिषीद्वावप्य
त्यंतहर्षितौ गायेतांललितंगीतंनृत्येतांनृत्यमुत्तमं १५ तौदंपतीमहाभाग

२४३

गीतनृत्यादिकारिणौ वाचामधुरयाप्राहसद्गौरिब्राह्मणप्रियः १६ शौरि

रुवाच धन्यसीत्वंमहाभागधन्याचमहिषीतव चरितंयुवयोरेतन्मंगलं
भुविदुर्लभं १७ त्वामिवक्ष्मापतिःकश्चिन्नदृष्टोवैष्णवोत्तमः तयाभूमि
भुजापृथ्वीधन्येयंनात्रसंशयः १८ एकादशीव्रतमिदंपवित्रंभगवत्प्रियं
सदारःकुरुषेभूपतस्मात्वंवैष्णवग्रणीः १९ सप्तद्वीपैकनाथेश्वसदाव
स्त्वंनृपोत्तम नारायणागतःप्रीत्यास्वयंगंतासिनृत्यासि २० चरितंयुव
योरेतद्दंपत्योर्दृष्टमुत्तमं तस्माद्बुद्धिरियंजातायुवयोरातिनिर्मला २१ व्यास
उवाच तस्येदंवाक्यमाकर्ण्यगौरिनाम्नोद्विजन्मनः द्रष्टद्वास्यमुखीप्राहसु

प्रज्ञानामथाद्विज २२ सुप्रज्ञोवाच एकादशीप्रभावेणपूर्वमावान्द्विजोत्तमः अ
पिपातकिनोमुक्तोस्मूर्यजेनमहात्मना २३ जातिस्मरप्रभावेनदीप्यमेकादशी
व्रतं कुर्वंस्संप्रतिविप्रेंद्रपरमस्थानकांक्षया २४ एतस्यावचनंश्रुत्वाशोरिश्रा
त्मणासत्तमः पप्रच्छविनयाविष्टः सर्ववृत्तांतमेतयोः २५ शौरिरुवाच यदि
नूनंवरारोहेपूर्वजातीत्वमात्मनः वेत्सिमेब्रूहितांश्रोतुंजायतेकौतुकंहृदि
२६ पूर्वास्थिताकाभवतिपतिर्वाकःस्थितस्तव कथंभास्कररिणात्यक्तोयुवा
पतंकिनामपि २७ एतस्मत्युत्तरंविप्रसुप्रज्ञावाक्यमब्रवीत आत्मनापू

२८४

र्ववृत्तांतंमूलतःस्निग्धमानसः २८ सुप्रज्ञोवाच अप्रकाश्यमिदंवाक्यंयद्यपि
द्विजसत्तम पूर्वंचित्रपदानामधारिणीद्विजसत्तम २९ स्थितास्मिवारमुख्या
हंरतिशास्त्रविदांवरा तस्मिञ्जन्मनिपापानिघोराणिसुबहूनिच ३० म
याकृतानिविप्रेंद्रनरककृत्यदानिवै अयंनित्योदयोनामशूद्रःस्वाचारवर्जितः
३१ परदाररतःक्रूरःपरद्रव्यापहारकः सुरापोमित्रहंताचभ्रूणहापरहिं
सकः ३२ अत्यहंकारयुक्तश्चधर्मनिंदाकरःसदा एकदाज्ञातिभिःसर्वैः
परित्यक्तोयमुद्धतः ३३ अजगाममागारंवेश्याविषमलोलुपः पुरुषंसुंद

रंदृष्टान्तमेनंद्विजसत्तम ३४ मयापिप्रीतिमासाद्यसंतुष्टसुरतैरयं यतोनुभूय

सुरतंमयासहतपोधन ३५ अपमित्याहमांप्रेम्णाविनयावनतोवदः अहं

सुरतशास्त्रज्ञःयतस्त्यक्तसुबंधुभिः ३६ यतस्त्वंमन्यसेतन्वीनिष्टाम्यत्रत्वयास

ह विनयावनतंवाक्यमिदंश्रुत्वासुसत्तम ३७ दंपतीभावमाश्रित्यसहाये

नस्थितास्म्यहं कदाचिद्द्विजशार्दूलएकादस्यांस्थितोज्वरैः ३८ महद्भिःपी

डिताहंचदेहिदेहावघातकैः तस्मिन्दिनेद्विजश्रेष्ठज्वरजर्जरदेहपा ३९ न

पीतमुदकंनाथभक्तंचपीडयामया ममस्नेहाकुलोयंचयतन्नेवदिनेहरेः ४०

२०५

तत्याजान्नंततोपंचविषिन्नःहृतकल्मषः अथरात्रौद्विजश्रेष्ठदीपंप्रज्वाल्य

सर्पिषा ४१ मयाकृतंजागरणंज्वरोपहतचित्तया नारायणहरेकृष्ण

रक्षमामितिजल्पता ४२ मुहुर्मुहुरणेनापिकृतंजागरणंनिशि उपवा

सप्रभावेणकेशवोच्चारणेनच ४३ तत्क्षणादेवसकलंपापनष्टमभूद्द्वि

ज ततःप्रभातेविमलेभगवत्युदितेरवो ४४ ज्वरादितापहंचत्वंगता

ब्राह्मणासन संप्रासांपंचतांदृष्ट्वामामयंचततःश्रुत्वा ४५ ममाखो

कसंतप्तोनिंदितःसकलैर्जनैः सूर्यजस्यततःप्रेष्यैर्जलदाग्निनिभेक्षणैः

४६ बध्वाहस्तेनपाशेननीतौदुर्गमवर्त्मना शुभंकर्माशुभंवापिचित्रगुप्तोविचक्षणः
४७ सर्वंविचारयामासमूलाद्दैवस्वताज्ञया चित्रगुप्तउवाच यद्यप्येतौमहा
भागमहापातकिनांवरौ ४८ तथापिप्रानेकेर्मुक्तायेकादश्यामुपोषणात्
अनिछयापियःकुर्यात्पुण्यमेकादशीव्रतं ४९ सोपिगछेत्परंस्थानंसर्वपा
पविवर्जितः इत्युक्तश्चित्रगुप्तेनधर्मराजोमहायशाः ५० आसनात्सहसो
त्थायववंदेमाममुंतथा सुगंधिचंदनंपुष्पैर्दिव्यैर्वस्त्रैश्चमृत्युना सुवर्ण

२५८

भरणैरावांमंडितौपापवर्जितौ फलैर्नानाविधैस्तत्रमधुरैरमृतोपमैः ५२

भास्करिकारयामासप्रीत्याभोजनमावयो अथास्तुलास्तवैर्दिव्यैःस्वयमायां
यमःप्रभुः ५३ समारोप्यरथेदिव्येप्रोवाचेतिकृतांजलिः यमउवाच युवां
पुण्यवतांश्रेष्टौसर्वपापविवर्जितौ ५४ यत्रास्तेभगवान्विष्णुर्गछेतांतत्रसं
प्रति इत्युक्तोधर्मराजेनविनयावनतेनवै ५५ अथोतदुक्तमावाभ्यांनत
त्पदपंकजं गंतव्यंनान्यथादेवतद्विष्णोःपरमंपदं ५६ किंत्वस्तिनरकां
द्रष्टुदुर्गहस्तान्स्पृहावयोः यमाज्ञयाततोविप्ररथमारुह्यशोभनं ५७
दुःप्रेष्यानिरयाद्द्रष्टुंदुर्गहस्तानुभवाभ्यांतत्रविस्तरा एतदादीनिवाक्या

निष्कलाशौरिर्द्विजोत्तमः ५८ तत्रावस्थाःपापकृतांपापाद्दृष्टाःपतिव्रते विस्तरेण
समाख्यातुंतस्याःसर्वास्त्वमर्हसि ५९ पुण्यात्मानंयथाकेनव्रजंतियममंदिरं
पापात्मानश्चसुश्रोणिनजन्मेकथयविस्तरात् ६० पुण्यात्माकीदृशंपश्येनत्रैवै
वस्वतंप्रभु पुण्यात्मानंवदेत्किंवायमस्तत्ब्रूहिसंप्रति ६१ पापात्मानोधर्मरा
जंतत्रपश्यंतिकीदृशं ब्रवीतिसुभगेभर्त्यान्किंवाभर्त्याम्रुसुर्वदस्वनत् ६२
शौरेवाक्यमिदंश्रुत्वासुप्रज्ञासुमनोहरा एतत्प्रत्युत्तरंविप्रप्रत्युवाचयशस्विनी

६३ सुप्रज्ञोवाच शृणुविप्रप्रवक्ष्यामियस्त्वयाश्रोतुमिछते पुण्यात्मनांपापिनां

चयमस्थानंसुखदुःखदं ६४ आदौब्रवीमिपंथानंनृणांपुण्यवतामहं शृणुष्वद्वि
जशार्दूलशृण्वतांमतिवर्द्धनं ६५ प्रस्तैर्विमलैर्बद्धादिव्यवस्त्रैःसमावृतः
गतिपुण्यवतांपंथाःसर्वोपद्रववर्जिताः ६६ कश्चिद्गंधर्वकन्याभिर्गीयतेगा
नमुत्तमं क्वचिन्मंजुशरीराभिरप्सरोभिश्चनृत्यते ६७ क्वचिद्वीणादिरूपानं
नानावाद्यंमनोहरं क्वचित्कुसुमनोवृष्टिः क्वचिद्वायुश्चशीतलः ६८ क्वचि
त्प्रपाश्शीततोयाकुत्रचिद्रत्नशालिका क्वचिद्देवाश्चगंधर्वाःपठंतिस्तवमु
त्तमं ६९ क्वचित्कचिद्दीर्घिकाश्चफुल्लपद्मोपशोभिताः सुछायाःपादपाः

क्वापिमुष्मितांवंजुलादयः ७० समस्तसुखसंपन्नेपथिगछंतिमानवाः पुण्या
त्मानोद्विजश्रेष्ठसुखमतुमवाप्यच ७१ केचित्तुरंगमारूढानानालंकारभूषि
ताः उद्दंड्यवलछत्रैश्छिंतात्रतमस्तकाः ७२ केचिद्योतिरथारूढागजारू
ढाश्चकेचन यानरूढाजनाः केचित्सुखेनममामंदिरं ७३ केचिद्देवांगणाह
स्तन्यस्तचामरबाहुभिः गछंतिविजितात्मानोस्तूयमानाः सुरर्षिभिः ७४
केचिद्दिव्यांबरधराः स्त्रकूचंदनविभूषिताः भुजंतोयांतितांबूलंपुण्यात्मा
नोयमालयं ७५ निजगात्रालिखात्केचिज्जलपंतोदिशोदश व्रजंतिसद

नागांस्चलद्दुहनिवासिनं ७६ केचित्पायसंदिव्यंभुजंतोयांतिसत्तमाः सु
धापानंप्रकुर्वंतोगछंतिपथिकेचन ७७ केचिद्दुग्धंपिवंतस्यकेचिदिक्षुरस
स्तथा केचित्तक्रंपिवंतश्चगछंतियममंदिरं ७८ केचिद्दधिनिखादंतः केचि
न्नानाफलानिच केचिन्मधुपिवंतश्चपुण्यात्मानोव्रजंतिवै ७९ नानाग
तानूततोदृष्ट्वानरा[illegible]पमायणान् भास्करिप्रीतिमासाद्यस्वयनाराय
णोभवेत् ८० [illegible]नुर्बाहुश्यामवर्णः प्रफुल्लकमलेक्षणः शंखचक्रगदाप
द्मधारीगरुडवाहनः ८१ स्वर्णयज्ञोपवितींचस्मेरचारुनराननाः किरि

टीकुंडलीचैववनमालाविभूषितः ८२ चित्रगुप्तोमहाप्राज्ञश्चंडाद्यायमकिंकराः
सर्वेनारायणाकारास्तचतुर्भुर्धरोत्कयः ८३ ततस्वयंधर्मराजस्तान्सर्वान्मनुजो
त्तमान् परमांप्रीतिमासाद्यपुत्रवत्पूजयेद्द्विज ८४ दिव्यैरत्नैःफलैश्चैवतेषां
पुण्यवतांनृणां भोजनंकारइत्वातुतावाचाथभास्करीं ८५ यमउवाच यूयं
सर्वेमहात्मानोनरकक्लेशभीरवः निजकर्मप्रभावेणगम्यतांपरमंपदं ८६
संसारेजन्मसंप्राप्यपुण्यंयत्कुरुतेनरः समेपितासमेभ्रातासमेबंधुःसमे
सुहृत् ८७ इत्युक्त्वादेवराजेनतेसर्वेद्विजसत्तमः दिव्यंरथंसमारुह्यना

२८९

रायणपुरंगताः ८८ पुण्यात्मानांगतिःप्रोक्तासमासेनेयमुत्तमा पापात्म
नांशृणुगतिंविस्तरेणवदाम्यहं ८९ षडशीतिसहस्राणियोजनानिदुरात्म
नां प्रोक्तोमार्गस्यविस्तारस्सर्वदुःखान्वितस्यच ९० कुत्रचिद्वह्निवृष्टिश्च
कुत्रचित्स्यंतवर्षणं वृष्मणांवर्षणंक्वापिक्वचित्पाषाणवर्षणं ९१ क्वचित्क
चिज्जलदाहिसंतप्तकर्दमःक्वचित् क्वचित्क्वचिद्द्विजश्रेष्ठसेनिसंतप्तवालु
का: ९२ क्वचित्कंचितप्ताशिलाःक्वचित्तीक्ष्णाशिवास्तथा क्वचित्क्वचित्
च्छस्त्रवृष्टिः क्वचिदंगारवर्षणं ९३ ज्वलदग्निरिवक्वापिसंतप्तोवातिमा

रुनः गंभीरकंदरः क्वापितृणावृतभुरवोद्विज ९४ क्वचित्कणकवृष्टिश्चनाराच

समकंटकैः पाषाणाश्रयणक्वापिदुःखारोहाःसधन्नगाः ९५ क्वचिद्गाढांध

कारश्चक्वचिच्छोणितकर्दमः क्वचिद्घोरणवृक्षाश्चक्वचित्काशाः क्वचिच्छराः

९६ क्वचित्कचिच्छर्कराश्चलोष्टवर्षक्वचित्क्वचित् अस्थीनांराशयःक्वापिदुर्गंधा

मासराशयः ९७ क्वचित्कटकराश्रीश्चशैवलानिक्वचित्क्वचित् किलकावल

यःक्वापिक्वचिद्व्याघ्राःक्वचिच्छिवाः ९८ खड्गिनःकरिणःक्वापिक्वचिद्दंष्ट्राभयं

करः गच्छंतिपापिनस्तस्यस्तुष्कंटोष्टतालुकः ९९ एवंबहुविधःक्लेशोत्र

प्याजलविवर्जिते तस्मिन्मार्गेद्विजश्रेष्टपापिनोयांतिदुःखिनः १०० नग्नावि

मुक्तकेशाश्चप्रेताकाराभयंकराः रुधिरौघवृताकेचित्कर्दमेनविभूषिताः १०१

केचित्कंचित्कृतांगाश्चपथिगच्छंतिपापिनः क्रंदतोव्यथयाकेचिद्गलद्बाष्पा

कुलेक्षणः २ शोनंतस्तानिकर्माणिकेचिद्गच्छंतिपापिनः कृत्यविवर्मपा

शेन बंधनंगले ३ कंकालेकस्यचिद्दंककस्यचिच्चपदद्वये कस्यचिन्ना

सिकारंध्रेनिर्दयैर्यमकिंकरैः ४ अंकुशाग्रेणनिःक्षिप्यक्रोधेनकृष्यतेद्वि

ज घ्राणेसुविसमुत्कीर्णापाशाहत्वाहटंरुषा ५ आकृष्यतेयमप्रेष्यैःकेषां

चित्संचितैःनसा सा स्थानगुरुप्राणान्वहंतःकर्णरंध्रकैः ६ अथोभारंस्वाशि
श्माग्नैर्वहंतिपथिपापिनः काश्चिद्गृहीत्वाकेशेषु रश्मिनर्णेषुपापिनः ७ का
श्चिद्भुजेषुपादेषुनयंतियममंदिरं ग्रीवासुपापिनःकाश्चित्कश्चिद्धस्ताग्रहैर्दृढैः
८ क्षिप्त्वाक्षिप्त्वायमप्रेष्यानयंतियममंदिरं यात्यधःशिरसःकेचिदेकपादान
थापरे ९ इत्येवंविकृताकाराआनारावविरावणः यमदूतैस्त्रास्यमानाःपापि
नोयांतितत्पथि १० तेष्वागतेषुसर्वेषुपापात्मसुरुषायमः दिव्यांमूर्तिपरित्य
ज्यभवत्यत्यंतभैरवाः ११ त्रिंशद्योजनदीर्घांगोवापीसदृशलोचनः धूम्रवर्णो

महातेजाःप्रलयांबुदवाद्दिनीः १२ तृणाधिराजलोमाचज्वलदग्निशिखाम्रवान्
नासरंध्रस्फुरच्छ्वासस्वनैर्जितमहानिलः १३ अदीर्घदर्शनंश्रोणिसर्पोपम
नखाबलिः प्रचंडमहिषारूढासंदष्टदन्तानछदः १४ दंडहस्तचर्मवासाभ्रु
कुटीकुटिलाननः चित्रगुप्तोमहाकायक्रोधारुणीतलोचनाः १५ अट्टहासं
विकुर्वाणःसमवर्त्तिविराजते चंडाद्याःकिंकराःसर्वेपाशमुद्गरपाणयः १६
बभूवभैरवाकुद्धागर्जतोजलदाइव जहिजघ्नासुपापिष्टान्छिंधिवंधयबं
धय १७ समंतादतिजसूतोधावंतियमकिंकराः नानाहयततःसर्वान्पा

पिनोयमराट्प्रभुः १८ तर्जयन्कालदंडेनतर्जयन्हुंकारनिःस्वनो रेरेपापादुराचारा युष्माभिरविवेकिभिः १९ अहोकृतानिपापानिस्यातापीडाकराण्यपि मस्त कोपरिस्थितंपापिनांदुःखदायकं २० ज्ञात्वापिमांजिवितेशंयुष्माभिःपा तकंकृतं पुण्यात्मनामहंबंधुरहंपापात्मनारिपुः २१ इतिकुत्रापियुष्माभि धर्मोममदुरासया अद्यएवस्वकैर्नेत्रैर्दृश्यंतांकृतपातकाः २२ विद्याधनवयो मत्तायूयंसर्वेसदैवहि मुदाकृतानिपापानियुष्माभिःसततंयथा २३ तथा पापफलंदृष्ट्वाभुंजन्तांक्रंदनेनकिं सुप्रज्ञोवाच इत्युक्त्वाभास्करिर्देवश्चित्रगुप्त

२५२

मुवाचहं २४ एतेषांपापकर्माणिमहात्मा विचारय धर्मराजउवाचवः श्रुत्वा चित्रगुप्तोमहायशाः २५ तेषांपापानियावंतितावंतिप्रहचोदिताः ततस्ते पापिनःसर्वेक्रंदतोद्विजसत्तमः २६ इत्युचुःशमनंभीताश्चर्मपाशैर्नियं त्रिताः पापिनउचु अस्माभिर्यत्रपापानिकृतानिभास्करात्मज २७ कस्थि तासाक्षिणस्तत्रकैर्वायूयानिवेदिताः शुभंवाप्यशुभंवापियदस्माभिःकृतं पुरा २८ तद्येनदृष्टंतेनात्रपुरोस्माकंनिरूप्यतां ततःप्रहस्यभगवान्कोपे नमहताद्विज २९ आहूयसाक्षिणःसर्वानिदंवचनमब्रवीत् यमउवाच

यूयंसर्वेयथावृत्तंजानीध्वंसाक्षिणस्तथा १३० बुत्तपापात्मनामेषांनरकक्लेश
भागिनां ततःसूर्यश्शशांकश्चपवनःपावकस्तथा ३१ आकाशंपृथिवीचैव
जलंचतिथयस्तथा दिवारात्रमुभेमध्येधर्मश्चैतेतुसाक्षिणः ३२ तेषांपा
पात्मनामूचुसर्वंकर्माशुभावहं यस्ययस्यचवेलायांकर्मयद्यदकारितैः ३३
ससाक्षितस्यतस्यजगादयमसंन्निधौ तच्छुत्वापापिनंसर्वेसाध्वसाकृष्ट
मानसाः ३४ सकंपहृदयस्तस्थौमौर्निकुत्वामृताइव ततस्तुदंतावलिभिःकु
र्वनूकडमडध्वनिं ३५ धर्मराट्कालदंडेनतांजघानपृथक्पृथक् ताडिता

२५३

धर्मराजेनतेसर्वेकृतपातकाः १३६ क्रंदतिनिजकर्माणिशोचंतःप्राप्तसाध्वसाः
ततस्तान्पापिनःसर्वान्दूताश्चंगदयोक्तषा १३७ नरकेषुयमादेशाद्घोरवादि
षुविक्षिपुः तपनेविक्षिपुःकांश्चिदविवेकृतपातकान् १३८ संघातेकाल
सूत्रेचमहारारवकेतथा संतप्तेवालुकाकुंडकुंभिपाकेतथापरान् १३९ नि
रुच्छ्वासेतथाघोरेविक्षिपुश्चप्रमर्द्दनः असिपत्रवनेघोरेनानाघोरपापिनः
१४० वैतरण्यास्तटेकूपेविक्षिपुर्यमकिंकराः पुरीषभोजनेचैवपुरीषलेपने
तथा समांसभोजनेकांश्चिद्विक्षिपुर्यमकिंकराः श्लेष्माणंभुंजतेकेचि

केचिद्दीर्यंत्रमुंजते ४२ पिबंतिकेचिन्मूत्राणिकेचिद्रक्तानिपापिनः केषांचिद्दहनेषे
वजलौकाः पन्नगोपमाः ४३ पूर्यंतेपन्नगाश्चैवयमदूतैर्भयंकरैः दारुणैः सं
दशैदंताकेषांचिद्यमकिंकराः ४४ उत्पाद्यंतेतिसंतप्तोः जिव्हांचद्विजसत्त
म केषांचित्कर्णरंध्रेषुमुखेषुचनृतेनसा ४५ तप्ततैलानिपूर्यंतेनिर्दयैय
मकिंकरैः केषांचित्खड्गधाराभिबलेनचरणास्तथा ४६ कर्णाश्चनासिकाश्चै
वछिंदंतियमकिंकराः ब्राह्मणीहरणंयेचकुर्वतेतेपिपापिनः ४७ शायनं
कुर्वतेश्चैवज्वलदंगारसंचयैः परपत्निगृहीतायसत्कर्माण्यपिकुर्वते १४८ २५४

विफलान्येवसर्वाणितानिस्युर्नात्रसंशयः तेत्ववश्यमहीदेवव्न्हिकुंडेवसंतिवै
४९ सत्यंसत्यंपुनःसत्यंसत्यमेवमयोच्यते केचिन्नाराचतुल्येषुशायनंकंटके
षुच ५० कर्दमेषुचतप्तेषुकांश्चिच्छमनकिंकराः पातयंतिद्विजश्रेष्ठकेरो
धाहृष्यपापिनः ५१ नयनेषुचकेषांश्चिन्नखसंधिषुचपापिनां तप्तसूच्विसह
स्राणिप्रक्षिप्यंतिमुहुर्मुहुः ५२ संतप्तलोहशूलाग्रेकांश्चिदारोपयंतिवै
भिंदंतिक्रकचैस्तीक्ष्णैकेषांचिन्मस्तकानिच ५३ गृहीत्वाहस्तपादेषुग्रा
मलैद्रुमकंटकैः निष्कर्षतिरुषाकांश्चिद्दातरानंविरावीणः ५४ बध्वा

गलेषुपाषाणान्केषांद्यामनकिंकराः रक्तगर्तेष्वयोगर्तेपातयंतिपुनःपुनः १५५
शिरांसिपापिनांनृणांनिधायप्रस्तरोपरि चूर्णयंत्युपलैर्याम्यामुहुर्मुहुरनिक्र
मान् ५६ वक्षोगलेषुकेषांचिल्लोहकीलकसंचयान् आरोपयंतिलोकानांक्र
दतांदुरितात्मनां ५७ चक्षुषिवङ्गिशोस्तीक्ष्णोरुत्पाद्यंतेहृतैनसां केषांचिन्नासि
कास्वैवपूर्यंतेदृग्भिर्वैर्द्विज ५८ केषांचिद्गुह्यद्वारास्वायांबध्वापादांस्त्रपादकैः
ज्वलयंतिनलिबाहिंसधूयंयमकिंकराः ५९ धूम्रपानंमकुर्वंतस्तेनत्रक्रंतकि
ल्बिषाः अधोमुखाऊर्ध्वपादानस्थुराचंद्रतारकं १६० मुशलैर्मुद्गरैःकेचिताड्य

मानाःपुनःपुनः याम्यैर्दूतैरुद्गिरंतिशोणितानिव्यथाकुलं १६१ अंधकारमयेगे
हेपूतिगंधिततेद्विज दंशैश्चमशकैःपूर्णैःकेचित्सीदंतिपापिनः ६२ भस्मा
निभुंजतेकेचित्कृमिकेचिच्चभुंजते केचिद्दुर्गंधिमांसानिकेचिच्चशूनिमृत्तिकां
६३ न्यसेहत्यजाभिश्चवायसीभिश्चवायसैः वक्रकोटिभिरुत्खातनेत्राः
सीदंतिपापिनः ६४ श्वभिर्व्याघ्रैःशृगालैश्चवज्रदंतनखैस्तथा एतैःके
चिद्भक्ष्यमाणाःक्रंदंतिरुधिरप्लुताः ६५ नितांतोग्रविषैःसर्पैर्भक्ष्यमाणा
स्तथापरे पिपीलिकाधरन्यैश्चताड्यमानारुदंतिच ६६ अन्येचमहिषैःशृं

गैर्निर्भिन्नाववस्यसिद्विज पतंतिमूर्छितापृथ्व्यांसिच्यंतेरुधिरैर्मही ६७ गजदं
तावलीभिश्चकुंतैर्निर्भिन्नकस्तुसः निजगात्रेसवदृक्तैकेचित्सिवंतिकात्स्यपी ६८
यमदूतैधनैर्मुक्तैर्बाणैरात्रीविषोपमैः संधिनाखिलदेहैश्चलुठंत्यन्येमहातले
६९ तप्तायःपिंडनिचयंनथापाषाणमेवच तथासंदह्यकेषांचिद्यच्छंतिम
स्तकेषुच ७० नारारंध्रेषुकेषांचिद्यमदूतामुखेषुच श्वासानिलनिरोधार्थं

वासांस्यापुरयंतिवै ७१ केषांचित्तीक्ष्णधाराभिजलस्युक्तिभिरुद्धतैः उत्पा
घनेखड्गचर्माणियमदूतैर्महारवैः ७२ कांश्चिद्गृहीत्वाकेशेषुनिपात्यपृथि

वीतले: कीलैःपादान्निघातैश्चताड्यंतिसदैवहि ७३ कांश्चिच्चछित्वा
कंकांश्चग्रसंतिपर्वतोपमाः उद्गिरंतिवमन्योपिग्रसंतिचोद्गिरंतिच ७४
कोणयैर्विकिर्धेकेचित्खड्गोपनयनैर्द्विज पित्तपानंमहाभागकेचित्कुर्वं
तिपापिनः ७५ स्नुहिक्षीराणिकेचिच्चपिबंतिपापिनांवराः केषांचि
त्स्वयतांमूत्रोवक्ष्यःसुयमकिंकरैः ७६ धिपंतिकुरूपाषाणासंतुष्टाःप
र्वतोपमाः काष्टघंटद्वयंदत्वाग्रीवायांचगलेतथा ७७ तद्द्वययुग्मंबध्नं
तिकेषांचिद्दृढपाशकैः केषांचिद्वर्ज्ञांदत्वानासिकासुनसेरुतां ७८

प्रक्षिप्यंतेग्निकुंडेषुतिग्मेषुज्वलदग्नि आरोप्यवृक्षशाखायांकांचिद्भूमौक्षिप
न्ति ७९ उत्थापयंतिभूयोपिप्रक्षिपंतिनितंतः पुनः एवंतेपापिनःसर्वेक्षु
धितास्तोषितास्तथा ८० त्राहित्राहीतिजल्पंतोवसंतियातनागृहे यु
गकल्पांतपर्यंतंभुक्त्वानिरययातनां ८१ पुनर्भोक्तुंपापशेषंजायंतेपापियो
निषु पापयोनिसमुत्पन्नाभवंतिपापपीडिता ८२ त्राहिमांअधिकांगाश्च
दुःखिनःपरसेवकाः अपुत्राअतिपुत्राश्चपरहिंसापरापरायणाः ८३
अल्पायुषोल्पमतयेकुभार्यापतयस्तथा नित्यंकुर्वंतिपापानिकर्मणा

२५७

मनसागिरा ८४ पुनःपापप्रभावेणनरकंयांतिपूर्ववत् तस्मात्पापंनकर्त्त
व्यंकदाचिन्नचसत्तमै ८५ नराणांकृतपापानांनरकान्नास्तिनिःस्कृतिः
संक्षेपात्पापिनांदुःखंनिरुक्तंतेद्विजोत्तम ८६ सम्यगुक्तंकः समर्थोविषा
युतत्रानैरपि दुर्गतास्तास्ततोदृष्ट्वामनुजानांकृतैनसां ८७ आवांविमा
नमारुह्यनारायणपुरंगतो कल्पकोटिसहस्राणिभुक्त्वाभोगान्सुरैर्गृहे
८८ जातौस्तोराजवंशेस्मिन्विशुद्धेद्विजसत्तम अत्रभुक्त्वाखिलान्भो
गान्सर्वसंपत्समन्वितान् ८९ सुखमस्तुंसमासाद्यगतंस्मपरमंपदं ए

कादशीव्रतसमंव्रतंनास्तिजगत्त्रये अनिछयापियत्कृत्वागतिरेवंविधावधोः एकादशीव्रतंयेचभक्तिभावेनकुर्वते २१ नजानेकिंभवेत्तेषांवासुदेवस्यकं पया इतितेकथितंसर्वस्पष्टंब्राह्मणसत्तमः २२ विष्णोर्दिवसमाहात्म्यं किमन्यच्छ्रोतुमिछसि व्यासउवाच तस्याश्चैतद्वचःश्रुत्वासाविप्रपरमाद्भु तं २३ एकादशीव्रतंवित्तंचकारसुहृदंनिजं सराजाराजमहिषीविरंभु क्त्वावसुंधरां २४ अंतेविष्णुपुरंगत्वाप्रापवंतंपरंपदं वासुदेवस्यमाहात्म्यं येशृण्वंतिपठंतिच २५ पापजालैर्विमुक्तास्तेलभंतेहरिसांन्निधिं १९६

२५८

इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेद्वाविंशोध्यायः २२ सूतउवाच एकादश्याःफ लंश्रुत्वासुप्रीतोजैमिनिस्ततः कृतांजलिरुवाचेदंकृष्णद्वैपायनंप्रभुं १ जैमिनिरु वाच विष्णोर्द्दिवसमाहात्म्यंत्वत्प्रसादान्मयाश्रुतं इदानींतुमहाभागमह्यं सुश्रुषवेप्रभो २ तुलस्याब्रूहिमाहात्म्यंशृण्वतांपापनाशनं व्यासउवाच इं द्राद्यैर्दैवतैःसर्वैस्तुलसीभगवत्यसौ ३ सासेव्यासर्वदाविप्रचतुर्वर्गफल प्रदा स्वर्गेमर्त्येचपातालेतुलसीदुर्लभामता ४ चतुर्वर्गफलप्रेप्सुस्तस्याभ करोतिवै अत्रैवतुलसीवृक्षास्तिष्टंतिद्विजसत्तम ५ तत्रैवत्रिदशाःसर्वेब्रह्म

विष्णुशिवादयः केशवोयत्रमध्येचयत्राग्रेचप्रजापतिः ६ पत्रवृंतेशिवस्तिष्टे
तुलस्याःसर्वदेवहि लक्ष्मीःसरस्वतीचैवगायत्रीचंडिकास्तथा ७ पवनश्चकु
बेरश्चतच्छाखायांवसंत्यमी आदित्यादिग्रहासर्वेविश्वेदेवाश्चसर्वदा ८४
शचीचान्यादेवपत्न्यात्मस्यत्रेषुवसंतिहि इंद्राग्नीयामनश्चैवनैर्ऋतोवरुणस्त
था ८ वसवोमुनयश्चैवतथादेवर्षयोखिलाः विद्यधराश्चगंधर्वासिद्धाश्चा
प्सरसास्तथा १० तुलसीदलमाश्रित्यवसंनिसततंमुदा सर्वदेवमयीदेवी
तुलसीविष्णुवल्लभा ११ यत्रतिष्टतितत्रैवतिष्टंसर्वदेवता गंगाचयमुनाचै

२५९

वनर्मदाचसरस्वती १२ गोदावरीचंद्रभागातथान्यासरितोखिलाः यानित्र
यांउमध्येषुयानितीर्थानिभूतले १३ तुलसीदलपाश्रित्यतान्येवनिवसंति
हि तुलसीदलमाश्रित्यतान्येवनिवसंतिहि १४ तुलसीसेवतेयस्तुभक्ति
भावसमान्वितः सेवितास्तेनतीर्थानिदेवाविष्णुशिवादयः १५ छिंदंति
तृणजालानितुलसीमूलजानियं तद्देहस्थांब्रह्महत्यांछिनत्तितत्क्षणा
द्धरिः १६ ग्रीष्मकालेद्विजश्रेष्टसुगंधैशीतलैर्जलैः तुलसीसेवनंकृत्वान
रोनिर्वाणमाप्नुयात् १७ चंद्रातपंवाछत्रंवातस्यैयस्तुप्रयछति विद्रो

षतोनिदाघेषुसमुक्तः सर्वपातकैः वैशाखेजलधाराभिरछिन्नाभिस्तुलसींजन
सोर्चयेत्साश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिनित्यशः १९ प्रसृतोदकमात्रेणतुलसीं
यस्तुसेचयेत् सोपिस्वर्गमवाप्नोतिसर्वपापविवर्जितः २० कदाचित्तुलसी
दुग्धेसेचयेद्योनरोत्तमः तस्यजन्मनिविप्रर्षेलक्ष्मीभवतिनिश्चला २१
गोमयेनतुलसीमूलेयःकुर्यादनुलेपनं संमार्जनंचविप्रर्षेतस्यपुण्यफलं
शृणु २२ रजांसितत्रयावंतिपरिभूतानिजैमिने तावत्कल्पसहस्राणि
मोदतेविष्णुनासह २३ प्रदीपंयस्तुसंध्यायांस्थापयेत्तुलसीतले सयाति

मंदिरंविष्णोःकुलकोटिसमन्वितः २४ ओग्योजोष्ट्रखरेभ्यश्चमहिषेभ्यश्चर
क्षति शिशुभ्यस्तुलसीयस्तुतंरक्षत्केशवःसदा २५ तुलस्यारोपणंयस्तु
भक्तितःकुरुतेनरः संमृतःपरमंमोक्षंप्राप्नोत्येवनसंशय २६ प्रभातेतु
लसीपश्येभक्तिमान्योनरोत्तमः सविष्णुदर्शनस्यैवफलंप्राप्नोतिशाश्वतं
२७ तुलसींप्रणमेयस्तुनरोभक्तिसमन्वितः आयुर्बलंयशोवित्तंसंतति
स्तस्यवर्द्धते २८ तुलसीस्मरणेनैवसर्वपापंविनश्यति तुलसीस्पर्शने
नैवनश्यंतिव्याधयोनृणां योश्नातितुलसीपत्रंसर्वपापहरंशुभं तच्छ

रिरांनरस्त्वापीपापं[illegible]नितत्क्षणात् ३० तुलसीकाष्ठसंभूतांमालांवहतियोन
रः तद्भावेपानकंनास्तिसत्यमेतन्मयोच्यते ३१ तुलसीपत्रगलितंयस्तोयंशिर
सावहेत् गंगायाःस्नानजंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः ३२ दूर्वाभिरक्षितैःपुष्पै
नैवेद्यैस्तुलसीशुभां समाध्येतनरोभक्त्याविष्णुपूजाफलंलभेत् ३३ येनार्चि
ताभगवतीतुलसीकदाचिन्नैवेद्यपुष्पवरधूपघृतप्रदीपैः धर्मार्थकामामृत
दापवित्राकिंतस्यविष्णुचरणापवितिप्रयोगैः ३४ स्थानेषुदोषुदोषरहिते
सुरौघसेव्यामारोपयंतितुलसींहरितुष्टिकर्त्रीं तुष्टोहरिस्त्रिजगतामधिपो

मुरारिस्तेभ्योददातिपरमंपदमाशुविप्र ३५ यज्ञंव्रतंगिरिशपूजनमच्युता
र्चंदानंददत्यपिकर्मशुभंमनुष्याः कुर्वंतिदोषरहितेतुलसीतलेचतान्यक्ष
यानिसकलानिभवंतिनूनं ३६ तत्कर्मकुरुतेमनुजस्त्वथिमांनारायणस्य
प्रतिमांतुलसींविनाच तत्सर्वमेवविफलंभवतिद्विजेंद्रपद्मेक्षणोपिनहि
तुष्यतिदेवदेवः ३७ यात्रासुपश्यतिशुभांतुलसीपवित्रांयोभक्तिभावस
हितोमनुजोद्विजेंद्र यात्राफलंसकलमेवहरिप्रसादात्तस्याशुसिध्यति
ववःसुहृदंसदेवः ३८ त्यक्तासुगंधिकुसुमंभुवनैकनाथोमंदारकुंदनलि

नादिकमध्यनंतः गृण्हातिसद्गणमयातुलसांभमोदः शुष्कामपिप्रचुरेपापविना

शदक्षां उत्साद्यचैवतुलसींमुविनेः क्षिपंतिपापाशयाअमृतलाभनिदानभू

तां ४० अज्ञानतोनराहरिस्तुलसींप्रियोसौतेषांश्रियंहरतिसंततिमाशुचां

ते मुत्रपुरीषंतुलसीतलेषुकुर्वंतियेचावमतंमनुष्याः ४१ देवाश्रयेसंवित

पातकानांतेहरत्याशुहरीहेनादीन् नारायस्यपूजार्थंतुलसीपत्रमुत्तमं ये

छिंदंतिहिन्येषधन्यास्तेकरपल्लवाः ४२ तुलसीपत्रचयनेयेमंत्रावैष्णवै

र्जनैः पठितव्याद्विजश्रेष्ठतान्ब्रवीमिनिशामय ४३ मातुलुालसिगोविं

दहृद्यानंदकारिणी नारायणस्यपूजार्थंचिनोमित्वांनमोस्तुते ४४ विनात

यामहाभागेसमस्तंकर्मनिःफलं अतस्तुलसिदेवित्वांचिनोमिवरदाभव ४५

चयनोद्भवंदुःखंतेयच्चतेहृदिवर्तते तत्समस्तंजगन्मातस्तुलसीत्वांनमाम्य

हं ४६ कृतांजलिरिमान्मंत्रानूपठित्वावैष्णवोजनः करतालत्रयंदत्वाचिनो

तितुलसीदलंशनैःशनैस्तथाधीरैश्चीयंतेतुलसीदलं ४७ यथानकंप

तेशाखातुलस्याद्विजसत्तम पत्रस्यचयनेदेवीन्नानाशाखायदाभवेत् ४८

तदाहदिव्याविष्णोजायतेतुलसीपतेः शाखाग्नात्यंतपत्रंमृसौयज्ञपुरा

तनं ४९ तेनापियुज्योगोविंदोमधुकैठभमर्दनः कोमलैस्तुलसीपत्रैर्योर्च्चयेन्न
च्युतंप्रभुं ५० सचतल्लमतोस्मिंमयद्यदिच्छतिचेतसा जैमिनिरुवाच तुलसी
वृक्षत्राःवृक्षोकोवृक्षोस्तिद्विजर्षभः ५१ तमहंश्रोतुमिच्छामिब्रूहिसत्यवती
सुत व्यासउवाच यथाप्रियतमाविष्णोस्तुलसीसततंद्विज ५२ तथाप्रिय
तमाधात्रीपवित्रायत्रतिष्ठति शुभंवायदशुभंवापितत्कुर्मामलकीतले ५३

क्रियतेमानवैर्विप्रतत्सर्वमक्षयंभवेत् पवित्रैर्नूतनैःपत्रैर्द्धात्र्यायाः

पूजयेद्धरिः ५४ समुक्तःपापजालैश्चसायुज्यंलभतेनरः धात्रीचतुलसी

देवीननिष्ठेद्यत्रजैमिने ५५ स्थानंतदपवित्रंस्यानचतत्रक्रियाफलं नतिष्ठे
दाश्रमेयस्यधात्रीचतुलसाशुभा ५६ तेनकर्मकृतंसर्वंनूनंगच्छतिनिःफलं
धात्र्याहीनंतुलस्याचनिलयंयस्यभूसुर ५७ अलक्ष्मीःपातकंसर्वंकलि
श्चेतननतोषितः स्थानेतास्मिन्द्विजश्रेष्ठनधात्रीतुलसीनच ५८ स्मशान
तुल्यंस्थानंतद्धीयतेतत्वदर्शिभिः धात्रीचतुलसीपत्रतिष्ठेद्यत्राखिलाः
सुराः ५९ नाधात्रीतुलसीयत्रतत्रैवाखिलपातकं धात्रीफलस्यंजयस्तु
पापहंत्रीविहेद्यधः ६० तस्याश्रित्यतनुंविष्णुसदातिष्ठेच्छ्रियासह

धात्रीकाष्ठस्यमालांचयोवहेन्मानिमान्नरः ६१ तस्यदेहसमाश्रित्यतिष्ठंतिसर्वं
देवताः धात्रीफलह्यजंगृण्हन्यत्कर्मकुरुतेनरः ६२ तत्सर्वंभस्मयंप्रोक्तंशुभं
वायदिवाशुभं यस्तुधात्रीफलंभुंक्तेमानवोखिलतत्ववित् ६३ तस्यदेहांतर
स्थापिसर्वपापंविनश्यति धात्रीफलंवहतोद्विजसत्तम ६४ ब्रवीमिशृणु
माहात्म्यंसर्वपापहरंशुभं श्मशानेपियदामृत्युस्तस्यस्याद्दैवयोगतः ६५ गंगा
मरणजंपुण्यंसंप्राप्नोतिनसंशयः तंदृष्ट्वापापिनःसर्वेपापजालेसुदारुणेः ६६ संघएवप्रमुच्यंतेजन्मकोटिकृतैरपि नित्यगृण्हातिविप्रेंद्रयोधात्रीफलक

२६४

दिमं ६७ दिनेदिनेलभेत्पुण्यंसोश्वमेधशतोद्भवं धात्रांतहंचयोहंतिसर्वदेव
गणाश्रयं ६८ सदहातिहरेरंगेधांतंमास्यत्रसंशयः सर्वदेवमयोधात्री
विशेषात्केशवंप्रिया ६९ सम्यगुक्तगुणास्तस्यात्रव्हणापिनशक्यते धा
त्रीतुलस्योविदधातिभक्तियोमानवोस्तानसमस्ततत्वः भुक्त्वाचभोगान्
सकलांस्ततोंतेसमुक्तिमाप्नोतिहरेःप्रसादात् ७० इतिश्रीपद्मपुराणेक्रि
यायोगसारेत्रयोविंशोध्यायः २३ व्यासउवाच माहात्म्यंतुलसीधन्यो
प्रोक्तमेतत्समासतः जैमिनेद्विजशार्दूलंकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि १ जैमि

निश्चाव भूयएवमहाभागतुलस्याःपापनाशनं अतिथेपूजनस्यापिमाहा
त्म्यंब्रूहिविस्तरात् २ सूतउवाच ततोव्यासोमहातेजाःतुलस्याद्विजसत्तम मा
हात्म्यंचकुमारेभ्यःशृण्वतोपापनाशनं ३ व्यासउवाच इयासात्महालक्ष्मी
स्तुलसीभगवत्प्रिया तस्मादिमांत्नपश्यतिवृक्षज्ञानेनसूरयाः ४ सदास्तुल
सीमर्त्योयथैवहिचसेवते तथैवसेद्धविबुधाःसेवंतेनंतासुरालयं ५ परंब्रह्म
स्वरूपोयंतुलसीपत्रतिष्ठति तत्रैवकुशलांसर्वेसुहृदंप्रोच्यतेमया ६ प्राप्नोति
मृत्युकालेयस्तोयंपानकृतवानपि तुलसीपत्रभागसंलितंसायानिहरिसंनिधि

७ तुलसीमृत्तिकापुंड्रंयोमृत्युसमयेवहेत् समुक्तःसर्वपापैस्तुपरिगच्छतिचक्रि
णः ८ यदास्यात्तुलसीपत्रंमुखेशिरासिकर्णयोः मृत्युकालेद्विजश्रेष्ठतस्यस्वा
मीशास्करिः ९ इतिहासमहंवानितुलस्यात्पापनाशनं आकर्णयद्विजश्रेष्ठ
चतुर्वर्गफलप्रदं १० आर्यावर्तेद्विजंकाश्चित्पवित्रकुलसंभ्रमः पवित्रनामासु
मतिःबभूवपरमार्थवित् ११ बभूवब्राह्मणीतस्यवहल्लानामधारिणी स
दंशाभमवासाध्वीयतिसेवापरायणा १२ अनापत्नमतिर्नामतत्रैवेकोद्वि
जोद्विज सख्यंतेनपवित्रेसोचकारहरिसेविना १३ ततोनस्यसन्नमतिना

कथालापेनसत्तम उपविष्टःपवित्रोसौस्नेहादेकवरासने १४ अत्रांतरेमहातेजालो
मसेनाममहाद्विजः कथयंतौकथाश्चित्रासमागम्यदृशातय १५ अथतंलोमशंविप्रा
वुत्थायपीठतः पाद्यार्घ्याचमनीयाद्यैःपूजयामासतुश्चतौ १६ सुप्रीतोलोम
शस्ताभ्यांनारायणपरायणः उवासब्राह्मणश्रेष्ठआसनेकथयंहरिं १७
आसनस्थंमहात्मानंलोमशंतत्कृतांजलि पवित्रानांयतमनिभक्त्याप्राह
तुरुत्तमं १८ पवित्रामायनभक्तिउचतुः भगवन्सर्वधर्मज्ञत्वत्पादयुगलै
निभिः सद्भिर्याधैवक्रमोयंपूर्तोभूतमाययोः १९ कृतानिपापानिहराव

२६६

वराभ्यांमोहतःपुरा तेनसर्वाणिनष्टानित्वत्पादयुगदर्शनात् २० भवान्नारा
यणःसाक्षात्पूजनीयोमरैरपि सम्यक्कृतेपूजनंकर्त्ताकिमावामानुषौक्षमौ २१
अनियैर्याकृतापूजातवयानिजशक्तिमान् अनयाभवमप्रीतःक्षमस्वदोष
मावयोः २२ इत्युक्त्वातौमहात्मानौतस्यागंतोपदद्वयोः नियंततुर्द्विजश्रेष्ठंसु
वयस्यौगृहधार्मिणौ २३ व्यासउवाच तयोर्भक्त्यावयप्रीतोलोमशोविदुषांव
रः तौप्राहमधुरैर्वाक्यैर्जैमिनेलोकपूजितः २४ लोमशउवाच तयोर्भक्त्या
अनयायुवयोर्भक्त्यासुप्रीतोस्मिमहात्मयोः युवाभ्यांवरपुत्राभ्यांनिजवंशः

प्रतिष्ठितः २५ विनयाल्लभतेधैर्यंरितयाल्लभतेयशः विनयाल्लभतेवित्तंविनयानां
कुलजोधर्मतत्सरो २६ आप्यतेस्मिन्सत्तरायुवयोर्विनयोक्तिभिः साक्षाद्भूत्वाद्वि
वोविष्णुरतिथिःप्रोच्यतेबुधैः २७ तास्मिन्नेतावतीभत्याyुवयोरुत्तमोसुचा
अनेकजन्मसाध्यापिमुक्तिर्ब्राह्मणसत्तमौ २८ युवाभ्यातिथेयाभ्याब्धेवमयै
क्षते उत्तष्ठतोमहाभागौयुवयोरस्तुमंगलं २९ आराधितोस्म्यहंसम्यग्युवा
भ्यांभूरिभोजनैः व्यासउवाच ततउत्थायतौविप्रौतत्पादकमलद्वयात् ३०
भूयोपितंनमस्कृत्यप्राहंतुलोमशंमुनिं ब्राह्मणाऊचतुः ब्रह्मन्नतिथिपूज

२६७

जायामाहात्म्यंवक्तिमर्हसि ३१ यांकृत्वाप्राप्यतेमुक्तिदुःखलभ्याइमानवैः कोति
थिःपूज्यतेलोकैस्तस्यपूजावकीदृशी ३२ आतिथेयोतिभिश्चैवलभतेकाममे
गतिः लोमशउवाच ब्रह्मचारीगृहीवानप्रस्थोभिरितिद्विजौ ३३ चत्वारआ
श्रमोःप्रोक्ताःपंचमानोयपद्यते वानप्रस्थोब्रह्मचारीभिक्षुश्चैषांप्रयुज्यता
न् ३४ निरुच्यतेगृहोश्रेष्ठआश्रमेषुचतुर्ष्वपि चतुराश्रममध्येषुप्रधाना
गहिगोमताः ३५ नैश्चनिर्थानिकर्तव्यापूजाभक्तिसमान्वितैः गृहीणंपरमो
धर्मश्चातस्यातिथिपूजनं ३६ आश्रमाचारतोअंतेगृहिणोविदुः वहंत्यस

तिथिपूजाविहिणोयदि तदाप्रपूजनंतेषांकिमन्यैःपुण्यकर्मभिः ३७ यस्यन
ज्ञायतेनामनवर्णैर्मंत्रवास्थितिः अकस्मादमायनिसोतिथिःप्रोच्यतेबुधैः
३८ ब्राह्मणाक्षत्रियावापिवैश्यावायलास्तथाः गृहागताःपूजितव्याधि
क्षुवतत्वदर्शिभिः ३९ चांडालप्रमुखायेन्येवृत्तिहीनागृहागताः विष्णुव
त्पूजितव्यास्तेयाघार्घैर्भूरिभोजनैः ४० समागतेषुतिथिषुप्रणामंकुरुते
गृही सुखदेमदिरेतस्यद्मायनंकारगेद्बुधः ४१ प्रातजिगमिषुमत्यातमागं
तुंविसर्जयेत् यदिकर्माविपाकेनगृहीभवंतिदुःखवान् ४२ अथतेनाति

२६८

थिःपूज्यस्तदंहंवह्निसत्तमो समागतेषुतिथिषुभक्त्यादतृणासनं ४३ तवे
नवैब्रूयाद्भूमौनिष्ठेतिभक्तितः पादप्रक्षालनाघार्घंदद्यादुदकमुत्तमं ४४ न
तोमधुरयावावापृच्छेत्त्वकुशलादिकं फलादिकंततोदद्याभत्याभोजनहेतवे
४५ तस्याप्यभावेमतिमान्वदेच्चाहंमहापापीइंप्रवरोतिथे कर्त्तुमिच्छामि
तेभक्तिंदेवंतत्रनिरोधकं ४६ अनेनविधिनादीप्तःसत्कृत्यातिथिपूजनं
स्वाचारेयतितोनस्यघ्नीकफलमाप्नुयात् ४७ अनर्चितोतिथिर्यस्यगेहे
ह्वैरहिणोगृहात् जन्मकोटयार्जितंपुण्यंतस्यगच्छतिसंक्षयं ४८ एकएवा

तिथिर्येनभक्तिभावेनपूज्यते हरेत्तस्यहरिःसद्यःपातकंकोटिजन्मजं ४९ सत्यंव
च्मिहृदंवच्मिहितंवच्मिपुनःपुनः विनातिथेःसपर्याभिर्गृहिणोनास्तिभोगतिः
५० सत्यंसत्यंपुनःसत्यंमागंतुःपूजयाविना गतिर्नास्त्येवनास्त्येवनास्त्येवग्र
हधर्मिणां ५१ ज्ञानभद्रइतिख्यातोबल्लवोद्वापरेयुगे बभूवसर्वधर्मज्ञस्तस्य
स्त्रीवल्लभाह्वया ५२ तेनसर्वाणिधर्माणिजानताज्ञानसेविना सौराष्ट्रेव
सतिंचक्रेप्रिययाभार्ययासह ५३ तत्रवैग्रहसंचाराद्द्वादशाब्दंनवासुवः
ववर्षांबुनितेनासीद्दूर्भिक्षंसुमहद्द्विजो ५४ तस्मिन्महतिदुर्भिक्षेलोकास्त

द्देशवासिनः बभूवुर्दुःखिताःसर्वेमर्यादानपितत्यजुः ५५ ज्ञानभद्रोद्विजश्रे
ष्ठोबहुपुत्रोद्विजोत्तमः दुर्भिक्षिहतसंपत्तिर्बभूवात्यंतदुःखितः ५६ सनित्ये
कतिचिन्मासांछाकाहारेणसत्तमो फलमुलाशिनोभूत्वाकतिचित्त्रसदुःखि
तः ५७ क्षुधाकुलान्सुतान्दृष्ट्वादारांश्चद्विजसत्तमाः फलमूलान्नानार्थायज
गामोपत्यकांमति ५८ भ्रमन्नुपत्यकायांसचरत्पतिबुभुक्षितः कूष्मांडफ
लमेकंतुलेभेगोपालसत्तमात् ५९ आदायतत्फलंदिव्यंहर्षितोद्विजसत्त
मात् आदायतत्फलंदिव्यंहर्षितोनिजंगृहं ६० नषैर्जगामविप्रेंद्रोज्ञानभ

द्रोमहायशाः एतस्मिन्नंतरेव्विप्रमेघैर्नीलपटैरिव ६१ आगतागगनेवृष्टिमहासा
रैर्बभूवह समहत्यातयावृष्ट्याप्लाविताखिलविग्रहः ६२ वनाद्गतवरःकश्चिच्छी
तार्तोतिबुभूक्षितः तंदृष्ट्वातिथिमायांतंशीतेनप्राप्तवेपथुं ६३ प्रज्वाल्यापावकं
चक्रेगोपःशीतनिवारणं गतशीतंतमातिथिंववंदेशिरसाव्रजः ६४ ददौतृणा
दिकंतत्रतस्मैपाद्यादिकंततः तोमरंधूरयावाचातेनैवातिथिनासह ६५ न
स्थौस्वस्येमनसाप्रश्नालापप्रकुर्वता गृहिण्यतस्यागोपस्यस्वामिसेवासुदक्षि

८०

णा ६६ तत्कूष्मांडफलंदिव्यंपक्कमग्रंनयत्ततः ततोसौदुर्बलोगोपोऽतिनिर्वि

द्यत्युपोषणात् ६७ आतिथ्यंनिजभागंचगदावातिथयेमुदा ततस्तुगृहणीसा
ध्वीस्वामिभक्तिपरायणा ६८ ददौसापिनिजंभागंतस्मैचातिथयेमुदा अथा
तिस्तयोस्तप्रदंपत्योसमहामनोः ६९ अभूद्भागद्वयंत्सुत्क्वासुप्रीतोद्विजस
त्तमौ विष्णुवत्पूजितस्ताभ्यांसोतिथिर्हढभक्तितः ७० विश्रम्यरात्रौतंर्हृदे
प्रातस्नानस्वकंययौ गतायामुपवासेनदिनानांएकविंशतो ७१ तौदंप
तीमहात्मानौपवत्वययतुस्ततः तेनपुण्यप्रभावेणदंपतीतौमहाशयौ
७२ ययतुर्हरिसायुज्यंभोगिनामपिदुर्लभं तयोःपुण्यप्रभावेणाविहिताः

तिथिपूजयोः ७३ राज्येतस्मिंस्तुदुर्भिक्षिविनष्टमभवत्ततः अत्यंतसुखिनोलो
कारोगव्याधिविवर्जितः ७४ धनधान्यादिसंपन्नाबभूवुर्धर्मतत्पराः विन
ष्टादस्यवस्तत्रनृपोभूल्लोकपालकः ७५ निजाचाररतोलोकाजलंचैकालव
र्षणं पूर्वजाकोटिपुरुषास्तथैवापरजास्तयोः ७६ तेनैवकर्मणामुक्तिज
ग्मुःपापविवर्जिताः निर्दोषाधनसंपन्नासर्वलोकैःप्रपूजिता ७७ शो
कव्याधिविहीनाचववृद्धेसंततिस्तयोः लोमशउवाच आगंतुपूजामाहा
त्म्यंसंनिहासमयोदितं युवयोःप्रीतयेविप्रौकिमन्यच्छ्रोतुमिच्छसि ७८

व्यासउवाच इतिब्रुवतितेनास्मिंल्लोमशाविदुषांवरे कालवशाद्दष्टवास्तत्रो
स्तत्रोनस्थौविलान्निजात् ७९ तमुत्थितंविलाद्दृष्ट्वामूषकक्रोधविव्हलः प
वित्रस्तरसोत्तस्थौवदन्निनिमुहुर्मुहुः ८० अयंपापश्चायोदुष्टोमूषकोनिमिषाम्ब
यं खनेन्मदीयेदंताग्रैगरहद्रव्यंचकृंतति ८१ सर्वेषामेवधर्माणांकृपाश्रेष्टाप्रकी
र्तिता साचसर्वेषुकर्तव्यानवदुष्टेसुजंतुषु ८२ इत्युक्त्वासौद्विजःकोपान्मूषकं
तंकृतेनसं नराचेनातितीक्ष्णेनप्राप्तकालंजघानहा ८३ स्त्रावच्छोणितं
घातनाभिःपूरितांगसमूषकः पपानभूमौविप्रर्षेप्रयथयागतचेतनः ८४

आखोतिपतितेतस्मिन्ननायनमतिर्द्विजः हाहाकारंततः कृत्वासमुत्तस्थौजवे
नसः ८५ निजकर्णात्समानीयतुलसीपत्रमुत्तमं तस्याखोर्वदनेन्यार्षेकर्णयो
श्चप्रदत्तवान् ८६ मातस्तुलसिगोविंदहृदयानंदकारिणी अस्याखोः कृत
यायस्यकुरुत्वंगतिमुत्तमां ८७ इत्युक्त्वासद्विजश्रेष्ठः सर्वलोकोपकारकः
हरिनारायणानंतइत्युच्चैरकरोध्वनि ८८ तुलसीपत्रसंस्पर्शान्मूषकोग
तकल्मषः श्रवणाद्विष्णुजन्मस्यमुक्तोभूद्भवबंधनात् ८९ ततोदूताम
हाविष्णोः सर्वलक्षणसंयुताः आजग्मुः सर्वथात्रीघ्रंनेतुंनंगतकल्मषं ९०

२७२

ततोरथंसमारुह्यविष्णुदूतवांरोर्वृतः जगामपरमस्थानंमूषकोद्विजसत्तम ९१
युगकोटिसहस्राणिस्थित्वानारायणालये ज्ञानमासाद्यतत्रैवमोक्षमाखुर्जगा
मह ९२ व्यासउवाच माहात्म्यंतुलसीदेव्याः कथितंतंद्विजोत्तमं इदानींब्रू
हिकिंश्रोतुंमहाभागत्वमिच्छसि ९३ इतिश्रीपद्मपुराणेक्रियायोगसारेच
तुर्विंशोध्यायः २४ ७ जैमिनिरुवाच कलौयुगेमहाभागसमायातेसु
दारुणे भविष्यंतिजनाः सर्वेकीदृशास्तद्वदस्वमे १ व्यासउवाच आद्यंस
त्ययुगंप्राहुस्ततस्त्रेतायुगाहयं ततश्चद्वापरंविप्रकालिमंत्यंविदुर्बुधाः २

कृतेधर्मश्चतुष्पादः सर्वधर्मरताजनाः वर्णाश्रमाचाररतास्तत्तोवनपरायणाः ३
नारायणात्मेनरताः शोकव्याधिविवर्जिताः सत्योक्तिभाषिणः सर्वेसदयादीर्घ
जीविनः ४ धनधान्यादिसंपन्नाहिंसादंभविवर्जिताः परोपकारिणश्चैव
सर्वशास्त्रविशारदाः ५ एवंविधाः सत्ययुगेसर्वलोकाद्द्विजोत्तम राजधर्म
श्चाहिणश्चभूपालाजनपालिनः ६ अहोसत्ययुगस्यापिकः संख्यातुगुण
न्क्षमः अधर्मोच्चारणंयत्राजनाः केचिन्नकुर्वते ७ त्रेतायुगेसमायातेध
र्मः पादोवनांगतः अल्पक्लेशान्वितालोकाः केचिदधाश्रयाः ८ विष्णु

२७३

ध्यानरतालोकायज्ञदानपरायणाः वर्णाश्रमाचाररताः सुखिनः स्वस्थचेतसः
९ क्षत्राभूमिस्पृहाशूद्राः सर्वेब्राह्मणसेवनः ब्राह्मणाश्चमहात्मानोवेदवेदां
गपारगाः १० प्रतिगृहनिर्वृताश्चसत्यसत्वाजितेंद्रियः तपोव्रतरताः सर्वे
दातारोविष्णुसेविनः ११ कालवर्षातडित्वांश्चाश्चियः सर्वाः पतिव्रताः वसुं
धराचसस्याढ्यापुत्राश्चपितृसेवीनः १२ त्रेतायुगस्यावसानेद्वापरेयुगआ
गते द्विपादोधृतनोधर्मः सुखदुःखान्वितानराः १३ केचित्केवित्तापरताः
केचित्केचित्त्रधार्मिकाः केचित्केचिद्गुणैर्हीनाः केचित्केचिन्महागुणाः १४

अत्यंतदुःखिनः केचित्कचित्सुखिनस्तथा प्रतिग्रहे ब्राह्मणाश्च कदाचित्कुर्वते २
हां १५ भूभुजाश्चैतलोभेन कदाचिद्दस्यते प्रजाः विष्णुजापराविप्राः शूद्राद्याद्विज
सेविनः १६ यदायुगे युगे धर्मः पादोनत्वं गतो द्विज तदा विष्णुर्व्यासरूपी वेद
मार्गं चकार ह १७ कलेयुगेच विप्रेंद्र सर्वपापैकमादिरे एकपादो भवेद्धर्मः स
र्वपापरता जनाः १८ ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राः पापपरायणाः निजाचा
रविहीनाश्च भविष्यंति कलौ युगे १९ विप्रवेदविहीनाश्च प्रतिग्रहपरायणाः २७४
अत्यंतकामिनः क्रूरा भविष्यंति कलौ युगे २० वेदनिंदाकराश्चैव द्यूतचौर्यर

ता...या विधवासंगलब्धाश्च भविष्यंति कलौ द्विजाः सर्व...णा भविष्यंति
मादकद्रव्यसेविनः स्त्रीनिमित्तं हि पितरं पुत्रा परिहरंति हि २१ परान्न
लोलुपा नित्यं नपोत्रनपराङ्मुखाः पाखंडसंगलुब्धाश्चा भविष्यंति कलौ
द्विजाः २२ वृत्त्यर्थं वाहाणाः केचिन्महाकपटधर्मिणः रक्ताचरा भविष्यं
ति जटिलाश्मश्रुधारिणः २३ कलौ युगे भविष्यंति ब्राह्मणाः शूद्रधार्मि
णः कलौ यास्यंति निर्वृत्ता उत्तमा अपि नीचतां २४ नीचाश्च धनसंपन्ना
यास्यंत्युच्चपदं प्रति प्रदास्यंत्युपकारिभ्यो दानानि सकला जनाः २५

यत्नादपिचनेष्यंतिचपलाविप्रदर्शनं मित्रस्नेहाद्वदिष्यंतिकूटसाक्ष्यंकलौजनाः
२६ अधमेबुद्धिदानारोधर्मबुद्धिविलोपिनः परोक्षनिंदकाःक्रूराःसंमुखेप्रिय
वादिनः २७ साध्वावाचंवदिष्यंतिभर्तारंयुश्चलीस्त्रियं प्रमत्तयोनिश्चला
श्चभविष्यंतिकलौयुगे २८ परस्त्रीहिंसकश्चैवमिथ्यावचनभाषिणः भवि
ष्यंतिकलौविप्राःपरवित्ताभिलाषिणः २९ गृहमागतमातिथिंसमाराध्य
विधानतः धनलोभमोहर्षिष्यंतिनरानरकभागिनः ३० ऋणेयजीविन

२७५

श्चैवद्रव्यविक्रयिणोद्विजाः कंन्याविक्रयिणश्चैवभविष्यंतिकलौयुगे ३१
स्त्रीहिनाःपुरुषाःसर्वेस्त्रियोप्यत्यंतचंचलाः कलौयुगेभविष्यंतिधनिनोपिच
याचकाः ३२ मूर्खेचगुणयुक्तेचद्वयोरपिचजैमिने समादृष्टिंकरिष्यंतिकलौ
मर्त्यादुराशयाः ३३ अल्पशस्यावसुमतीमेघाअल्पोदकास्तथा अकाल
वर्षणश्चापिभविष्यंतिकलौयुगे ३४ कलौविप्रेजनोगावःस्वल्पक्षीराश्च
जैमिने घृतहीनंचतत्क्षीरंभविष्यंतिनसंशयः ३५ आत्मस्तुतिपरालो
काःपरनिंदापिपरायणाः भविष्यंतिचसर्वांगाबालाबहून्नभोजनाः ३६
पितृयज्ञंकरिष्यंतिदंभार्थब्राह्मणाःकलौ सर्वेवस्त्रोहिनस्तावघावत्कार्य

नसिध्यति नरान्धर्मपरान्दृष्ट्वासर्वेचोपहसंतिवै अधर्माद्धृद्धितेलोकास्तस्मा

त्पापरतानरा ३८ ततोपिद्वादशैर्वर्षैःसमूलोम्यतिसंक्षयं आयूंषिचभवि

ष्यंतितदावर्षाणिषोडश ३९ ततालोकाभविष्यंतिकलौपितितपोवनाः

पंचमेवापिषष्टेवावर्षेस्त्रीगर्भधारिणी ४० बहुपत्याश्चपुरुषाभविष्यंत

तिदुःखिनः नेतुकामाश्चसर्वेपिदातुकामानकेपिच ४१ कलौत्रोषाच्छा

भविष्यंतिराजानःपापतत्पराः एकवर्णाभविष्यंतिम्लेंछदेशनिवासिनः २७६

...र्याभविष्यंति...निषयार्थ... ...ाः ब्राह्मणाक्षत्रियावैश्यावृष

लाश्चकलौयुगे ४३ एकवर्णाभविष्यंतिवर्णाश्चत्वारएवच कलेर्मध्येननेष्यंति

हरेर्नामानिकेपिच ४४ जैमिनिरुवाच कलेवृद्धिर्महाभागकथंज्ञेयाविच

क्षणैः एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंकथ्यतांमुनिसत्तम ४५ व्यासउवाच यदाय

दाद्विजश्रेष्ठहानिःसुकृतिनांभवेत् वृद्धिश्चपापिनांनृणांज्ञेयावृद्धिस्तदाक

ले ४६ यद्यप्ययंकलिंघोरोमयाप्रोक्तांद्विजोत्तम तथाप्यस्तिमहानस्यगु

णागुणवतांवरं ४७ सप्तभिर्द्वादशाभिर्वर्षैर्भवेद्यत्पुण्यसाधनं तद्वायनेनभे

तायामासेनद्वापरंचयेत् ४८ अहोरात्रेणैवविप्रभवेत्तअकलौयुगे तस्मा

कलियुगेनृणामल्पेनेवोत्तमागतिः ४९ द्वादशाब्दंयुगेम्यर्मिहरिमाम्यर्च्यय
लं तत्फलंलभतेमर्त्योहरिमभ्यर्च्यतत्कलौ ५० हरेनमैकमप्यत्रकलौवदति
योनरः कलिर्नबाधतेतंचसत्यंसत्यंनसंशयः ५१ जैमिनिरुवाच मनःशु
द्धिविहीनत्वात्समस्तंकसंषनि फलइतिपूर्वत्वयाप्रोक्तंमनोविस्मयदंमम
५२ कलौसर्वेभविष्यंतिमनःशुद्धिविवर्जिता तेषांयथाभवेत्कर्मसफलंब्रू
हितद्वरे ५३ एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंकथ्यतामुनिसत्तम व्यासउवाच यत्किंचि

२७०

त्कुरुतेमर्त्योधर्मकार्यंकलौयुगे नर्मदां...विष्णुभक्तिभावसमन्वितः

[OrderDescription]
,CREATED=23.08.19 16:16
,TRANSFERRED=2019/08/23 at 17:18:27
,PAGES=237
,TYPE=STD
,NAME=S0001528
,Book Name=M-798-KRIYAYOGSAR
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF

FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF

FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF

FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF

FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF

FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF

FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,